

cundum gl. actione in factum, ubi non intercessit stipulatio.

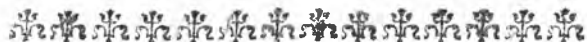
Secundò, ubi pollicitatio fuit facta ob aliquem aduersum Reipubl. casum, l. propter incendium, & l. ob casum, ff. eod. & aduerte, quod iura illa loquuntur per verbum, promiserit, per stipulationem, non per pollicitationem, sic in d. l. hoc iure, sed in dict. l. primo, idem sensit, si per simplicem pollicitationem.

Tertiò, si pollicitator incepisset perficere, teneatur pro viribus suis, d. l. 1. §. Item si, & l. de pollicitationibus, ff. eod.

Quartò, si pollicitator promississet pecuniam, & ex causa illius polliciti ciuias incepisset facere, d. l. 1. §. si cum pecuniam.

Quintò si ob honorem alienum pollicitatus sit, & solvere, seu implere incepit, l. toties, cum gloss. ff. eod.

Ex quibus sic speciali favore Reipubl. & ciuitatis constitutis, infertur secus in priuatis, ut pollicitatio illis non seruiat nec ad agendum, nec ad excipiendum, aut retinendum, aut compensandum: quia ex pollicitatione nulla nascitur obligatio, ac idè nec æquitas canonica illam facit obligatoriam, ut supra dixi ex communi: & sic Abb. contra, in ff. eod. c. qualiter.

Constitutum.

S V M M A R I V M.

- 106 Constitutum est contractus prætorius nominatus obligatorius pariens actionem, & fit per pactum.
- 107 Animus contrahentium in contractibus principaliter consideratur.
- 108 Expromissor, Fideiussor & constitutor qui sint, & de eorum differentiis.
- 109 Constitutum ut contrahatur, necesse est, quod debitum præcedat, & quale acbeat esse, plenè declaratur.
- 110 Constitutor efficacius, & quandoque plus tempore, & loco obligatur, quam principalis ad differentiam fideiussoris.
- 111 Constitutum fieri potest, & valet pactum absente debitore principali, nec nouat, nec liberat principalem.
- 112 Constitutum ut contrahatur, an sint necessaria constituti verba.
- 113 Constitutum, quia est pactio nuda, quare sit, quod producat actionem.
- 114 Constitutum non prodest, ut usura siue stipulatione iure constituti debeantur.
- 115 Cambiarum litera originem traxerunt à materia constitutiva.
- 116 Constituta fuerunt inuenta ad subleuandum debitores, declarando, ut ibi.
- 117 Loco debitoris alterum pro debitore accipiens, creditor primum debitorem liberat.
- 118 Constitutores plures utiliter tenentur, fideiussores autem insolidum.

CONSTITVTVM † est contractus iure prætorio inuentus efficaciter obligatorius, pro quo prætor dedit actionem de constituta pecunia, ut legitur in §. in personam, & in §. de constituta, Institut. de action. & est contractus nominatus Bartol. in §. igitur nuda, sequitur Crot. in Rubric. de verbor. oblig. sub numer. quinto, contra autem Iason in d. §. in personam, num. 6. & numero 53.

Fit autem constitutum per pactum nudum absque formalitate verborum stipulata, etiam inter absentes per nuntium, & per epistolam, l. qua autem, §. fin. & l. Lucius, ff. de constit. pecun. & si intercessisset stipulatio, cessaret constitutum, & de constituta actio, d. §. de constituta, quia remedium ordinarium facit cessare extraordinarium, l. quadam, in princ. ff. de eden. l. 1. §. si debitori, ff. ut in possess. legat. nisi actum sit, quod non animo stipulandi, sed constituendi partes egerint, tex. in l. iuramentum, §. quod fore, ff. de pact. quod si animo stipulandi fecissent, si quo respectu actus non valeret iure stipulationis, non etiam sustineretur iure constituti, tex. in l. 1. §. eum qui, ff. eod. quia in contractibus † animus contrahentium propriè consideratur, ut ibi, & ultra animum, & intentionem agentium actus nostri non operantur, l. non omnis, ff. si cer. per. & subingreditur alia regula, quod potui nolui, quod volui adimplere nequui, ad l. multum interest, C. si quis alicui.

† Constitutum autem semper præsupponit debitum, aut ipsius constitutoris, aut alterius; sunt namque tres personæ in iure, quæ insciunt alienas obligationes, expromissor, fideiussor, constitutor.

Expromissor per stipulationem obligatur prout non obligato, de quo in l. & eleganter, §. seruis pactiois, ff. de dolo, in l. si quis accepio, ff. de condit. oblig. caus. & in l. aliquando, ff. ad Velleian. de quo latè Parisiens. cons. decimo numero decimoquarto lib. 1.

Fideiussor autem semper accedit alienæ obligationi, & aded accedit, ut in plus a iquo modo non possit obligari, quam reus principalis, in minus sic, & si in plus se obliget, corrumpit ex toto illius obligatio, l. græcè, §. illud ff. de fideiussor. & per stipulationem obligatur, non per pactum, non per literas, non per nuntium, l. §. satis accepio, ff. de verbor. oblig. l. Blandius, C. de fideiussor. & in hoc differt à constituto.

† Constitutor autem semper & ipse accedit alteri obligationi, vel propriæ, aut alienæ, qualecumque sit debitum, aut pro quantitate, aut pro specie, aut pro facto aliquo, pure, in diem, vel sub conditione, & ex quacunque causa, etiam delicti, d. l. tertia parapho final. l. qui iniuriarum, ff. eo. l. repetita. C. eod. titul. non præexistente autem debito etiam si pro futuro dictum sit, non contrahitur constitutum l. 1. §. ait prætor, l. si duo §. ait, & l. item illa, primo ff. eod. Rimin. iun. cons. sexagesimo primo numero vigesimo secundo Barz. decis. 90. numero 25. & 27. Quare qui constituit, debet nominare debitum saltem in genere, l. qui autem in princ. digest. eod.

† Debitum autem tale esse debet, ut debeat saltem naturaliter: & tale sit: quod solutum iuris errorem repeti non possit, l. tertio §. propter ff. eod. Pausus Castrensis, in l. prima in principio ff.

eod. Debitor autem ciuilitur tantum constitui non potest, & huiusmodi constitutum de tali debito prætor non fouet, *d.l. tertia, §. prima*, vbi glossa exemplificat de debito ciuili non constituendo.

Hic autem aduerto, mirabile esse, quod debitum naturaliter tantum, quo principalis tenebatur non sit potens, ut iure actionis adstringi possit, *d. §. igitur nuda*; profit tamen, ut constitutor, qui nudo pacto promisit, de constituta efficaciter teneatur sic, ut efficacius teneatur accessorie obligatus.

Sed tamen istud non est nouum; Nam fideiussor accedere potest ciuili obligationi tantum, & efficaciter obligatur, quamuis principalis non sit obligatus, *l. fideiussor obligari, §. fideiussor, ff. de fideiussor.* & in hoc fideiussor differt à constituto re, qui pro debito ciuili tantum, ut dixi, non obligatur.

Item constitutor, quamuis re non possit in plus obligari, & si in plus se obliget, ad mensuram debiti reducitur, *l. hæcenus, §. i. ff. eo. differt* in hoc à fideiussore, qui si plus re se obliget, inutiliter, & in nullo obligatur, *d. l. græcæ, §. illud.*

Item constitutor plus tempore, & loco potest se obligare *l. tertia, §. final & l. seq. ff. eod.* & in hoc differt à fideiussore, Bartol. in *l. prima ff. de fideiussorib.*

† Rursus constitutum valet, siue factum sit ad instantiam principalis debitoris, siue motu suo, & absente, *d. l. hæcenus, in princ.* & utroque casu non nouat, nec liberat principalem debitorem, *l. item illa, §. final. & l. vtrum, ff. eod.* sic etiam occurrit in fideiussore; nam non liberatur reus principalis, *l. si filius, ff. de in rem ver. l. non rectè, & l. reos, C. de fideiussor.*

Item fideiussor precibus rei principalis solet obligari, *l. qui patitur, ff. mand. d. l. blanditus*, ibi, *faciā quod velis.*

† Sed vtrum ad validitatem constituti, oporteat, constitutorem uti fo. mali verbo, *constituit*: nam quod requiratur, arguit tex. in *l. prima paragrapho ait prætor, ff. eod.* nam ut ibi. Verba edicti dicebant, qui pecuniam debitam constituerint, & in *l. prima, Codice eod.* ibi, *si pro alieno debito te soluturum constitueris*, ad hoc textus in dicto paragrapho de constituta, cum gloss. in verb. *constituerit.*

Sed contra, quod non sit necessaria expressio verbi *constituerit*, sunt textus satis aperti in *l. qui autem, paragrapho final. digest. eo. ibi*, quibuscumque verbis, & in *l. Titius, ibi, remanserunt apud me quinquaginta ex credito tuo, quos tibi reddere debeo*, & in *l. Titius, ff. eo. ibi, decem, quæ Lucius Titius ex arca tua mutuò accepit, salua penes me habes*; ex quibus verbis utrobique oritur constitutum, quamuis verbum illud non fuerit expressum, & denique in *l. final. ff. eo. ibi, debitorem se esse, quasi patris hæredem contentem*; & est conclusio verissima: nam leges non imponuntur verbis, sed rebus ipsis, *d. l. recepticia, ad finem, & l. secunda Codice commun. de leg.*

† Quæ autem fuerit ratio, quare prætor dederit pro constituto nudo pacto contracto actionem de constituta; non autem pro simplici pacto, cui exceptionem tantum tribuit.

Concertant Doctores, ut per Iason in *d. paragrapho in personam*, & magis communiter conueniunt, id contingere ob pacti geminationem, Bartol. & Paul. in *l. prima ff. eo.* Alexand. & Rip. numer. trigesimo in rubric. *ff. de verbor. obl.* geminatio namque in iure plurimum operatur, ad *l. Balaista ff. ad T. cællian.* vbi amplè Aqueñs pulchre Bartol. in *l. cum scimus, Cod. de agricol. lib. vndecima.*

Quæ ratio optimè concurrit, vbi constituens constituit pro suo debito: sed & si pro alieno debito, adhuc duplex occurrit obligatio, potest etiam dici, nimirum datam fuisse actionem: quia constitutum est contractus nominatus, vel si teneamus, non esse nominatum contractum, considero ego, rationem optimè deduci ex tex. in *d. §. in personam.*

Quia Prætor propter pactum constituti sic ex sua iurisdictione introduxit, & constituit ibi, *in personam quoque actiones prætor ex sua iurisdictione propositas habet, veluti de constituta pecunia*: nam & à simili lex ciuilis propter pactum donationis liberalis ex sua potestate actionem dedit, *l. si quis argentum, paragraph. primo, Cod. de donation. ff. de pact.* Bart. ibi, & idem Bartol. in *l. i. ff. de cond. ex lege*, id autem prætor constituit ob utilitatem negotiorum inter absentes, qui vicissim stipulari nequeunt, ad *l. i. in princ. ff. de verborum obligation.* & utilitas utroque casu occurrit, siue quis constituat, quod ipse debet, siue quod alius: nam per nuntium, aut per epistolam pro alio constituere potest: fideiussio autem verba stipulationis requirit de necessitate, *d. l. blanditus, C. de fideiussor.*

† Constitutum tamen, quamuis per pactum obliget ad sortem: non tamen obligat ad vsuras, *l. Titius, ff. eod.* Bald. in rubric. *C. eod. in 4. question.* Iason *d. §. in personam, numer. 50.* & ratio est: quia vsuræ conventionales iure actionis non debentur ex pacto, sed ex stipulatu tantum, *l. quamuis, C. de usur.*

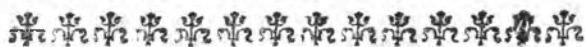
† Et est notandum, quod literæ cambiolorum, quibus mercatores in plateis vniuersalibus constituntur, originem traxerunt à materia constitutitia, Baldus in rubric. *Cod. eod. circa princip.* & in *l. pro debito, Cod. de bon. Authen. ind. possid. numero secundo.*

† Rursus constituta utiliter fuerunt inuenta ad liberandum debitores: ecce ad petitionem creditoris mei in 100. promissi soluere illa 100. Titio creditori creditoris mei, eundem per hanc meam promissionem factam de mandato creditoris mei liberor ab eo, *leg. si debitor, digest. de solution.* Baldus in *leg. final. Codice de constitutione pecun.* quod si ego sponte mea, vel ad petitionem illius Titij creditoris constituissem, non liberor ego à meo creditore, nec creditor meus liberatur per constitutum meum à debito suo: sed ad Titij commodum augetur mea constitutitia obligatio, ut latius dixi supra, numer. 10.

† Limita dicta hæc, & supra vbi quis loco, seu in locum Caij debitoris constituisset: se soluturum Titio creditori stipulanti, & illum recipienti indebitorem loco Caij; nam Cajus debitor liberaretur. Bald. & Paul. in *l. 2. Cod. de execut. rei ind.* etiam

etiam quod ille constitutor non esset debitor Caij, sequitur Alex in l. qui usufructum, ff. de verbor. obligat. Paris. conf. 107. num. 18. lib. 3. cuius consilium mutatis nominibus reperi apud Ruin. conf. 209. lib. 1. & decisum legitur in Genuens. decis. 2. num. 2. & in Bononiens. Cæs. Barz. decis. 26. num. 2. 70 4.

118 † Adde denique, quod duo suscipientes in se obligationem alterius, & constituentes se soluturos creditori, obligantur viriliter, non in solidum, l. si aternam, C. ad Velleian. Authen. si quando, C. de constitut. pecun. quamuis duo fideiussores obligentur in solidum, §. si plures, Institut. de fideiussor. Bartol. utrumque dicens in l. Titius, ff. de fideiussorib. & si constitutores in solidum se obligent, habent beneficium de duobus reis, l. final. C. de constitut. pec.

Literaria Obligatio.

S V M M A R I A.

- 119 Literaria obligatio qua sit, & quemadmodum sit obligatoria.
- 120 Biennio elapso opponi non potest exceptio non numerata pecunia.
- 121 Exceptio non numerata pecunia aduersus scripturam an proponi possit, assumentem reo in se onus probationis non fuisse numeratam, plenè declaratur.
- 122 Confessio, vel in scriptura, vel sine scriptura de pecunia mutuo recepta, etiam stipulata, etiam iurata, etiam instrumentalis non probat, nec obligat efficaciter consistentem intra biennium, nisi creditor probeb veram numerationem.
- 123 Exceptio non numerata pecunia intra biennium quibus modis tollatur.
- 124 Confessio recepta pecunia extra causam mutui probat contra consistentem.
- 125 Scriptura confessionis de recepto an statim probeb contra scribentem.
- 126 Exceptio non numerata transit adtiue, & passiuè ad heredes, & opponi potest à quocunque, cuius interest.
- 127 Pecunia appellatione qua res veniant, optime declaratur.

119

LITERARIA † obligatio est contractus iuris civilis ad vnam tantum causam restrictus, & coarctatus; id autem est, cum quis ex causa mutui in scriptura etiam publica instrumentali confitetur, se debitorem, puta centum, quæ sibi mutuata asseruit, & promittit restituere: Hæc quidem scriptura intra biennium non est obligatoria, & debitor excipiens de pecunia non numerata, tutus est; elapso autem biennio queri non potest de non numeratione, ac ideo fit, vt scriptura obligetur, & ab eo pecunia condici possit. tex. expressus in §. 1. Instit. de liter. obl. & in l. in contractibus in princ. C. de non numer. pecun. ex quibus planè deducitur ex scriptura confessionis mutui post biennium debitorem obligari, & hinc prodit literaria obligatio, & huius contractus species.

Marc. Ant. Peregr. de Pactis, & C.

Intelligas, non quod ex figura ipsarum literarum obligatio prodeat; sed ex oratione, quam expriment literæ, inquit Vlpian. in l. non figura, ff. de action. & obl ante biennium autem non nascitur obligatio, & actio efficax. l. 1. l. ex cautione, omni aliis, C. eodem.

Sic autem constitutum fuit: quoniam lex præsumpsit ante biennium pecuniam non fuisse numeratam, ac ideo exceptionem dedit, & transfudit onus probationis in creditorem, de quo lex suspicata fuit, quare in scriptura non meminerit de pecunia præfenti numerata, & credidit, debitorem confisum de creditore, secutum fuisse illius fidem; præsumptiones autem legum habentur pro veritate, textum in l. licet Imperator, ff. de l. primo vbi la & lason colum. 2. glo. in l. si tutor petitis, C. de pericul. tut. propterea ante biennium ratione deficientis consensus debitor non obligatur; quare nec etiam accedente iuramento roboratur confessio, tex. in l. fin. C. eo. Nam si iuramentum suppleat defectum omnium solemnitarum de iure requisitarum, Auth. sacramenta, C. si adu. vend. vbi amplissimè notat. cap. cum contingat de iure iurand. cap. licet mulieres, eodem titul. in 6. nunquam tamen supplet defectum consensus. dict. l. fin. & l. fin. ff. qui sat. id. cog. & l. final. in princ. ff. ad municipal. Bartol. in l. si quis pro eo sub num. decimo quinto. ff. de fideiuss. cum concordant per Socin. iun. conf. 44. ad finem, libro 2. & conf. 50. nu. 31. lib. quarto, Roland. conf. 70. num. 31. in secundo. post biennium autem lex præsumpsit, numeratam fuisse pecuniam, & tempus illud biennij satis commodum fuisse debitori, nec ulterius elongandum esse in damnum creditoris, forsitan veri creditoris, inquit. tex. in dict. l. in contractibus.

† Sed an post lapsum biennij debitor admittatur ad probandum de non numeratione.

Castren. in dict. l. in contractibus. sensit negativè, per illum textum nullo modo querelam introduci posse, & l. si intra, C. eod. ibi, omnino soluere compellatur, ponderando vniuersalem negatiuam, quæ omnes casus negat, & nullum admittit. leg. si is, qui, paragrafo, utrum, ff. de rebus. dub. & dictionem, omnimodo, quæ est præcisæ naturæ & significationis, Baldus in l. super rebus, Codice de contrahend. emptio. Bartolus in l. primo, digest. iudic. sol. & in l. si cum exceptione paragrafo quatenus; columna quarta ff. quod met. caus. pro hoc 3. loco tex. in dict. l. in contractibus. vbi negatur debitori post biennium: vt cogere possit creditorem ad iurandum de veritate crediti; 4. quia post biennium lex inducit contractum literarium obligatorium. dict. §. primo Instit. eod.

† Sed contra quod reus probare volens, pecuniam non fuisse numeratam: audiatur etiam post biennium; admittit Paul. ipse in rubr. C. eo. Baldus in l. si ex cautione; numer. decimotertio eo. titul. idem Baldus & Sal. in l. si non singuli. Codice si cert. per. & idem Baldus in l. sub specie Codice de postulan. Innocent. in cap. final. de solution. Felin. in capite si cautio; colum. quinta de fide instrumen. Afflic. in Neapolitan. decis. 110. communem dixit Laderch. de Imol. conf. 111. numer. octauo. Amplius idem Baldus in leg. illicitas, in princip. digest. de eff. præd. dixit, debitorem implorato iudicis officio impetrare posse post biennium sibi impartiri facultatem probandi de non numeratione, secutus est

G g g Menoch.

Menoch.conf.47.num. 8. & attenta æquitate Canon. magis admittunt præfati Doctores.

Valde tamen obstat text.in d.l.in contractibus, § illo, & obstat etiam: nam confessio scripturalis in causa mutui ordinatur ad obligandum principaliter post biennium; ex aliis autem causis ordinatur ad probandum, l. Publica, ff. de pos. in §. final. vnde Bartol.in l. si unus, §. pactus, ne peteret, num. 4. ff. de pact. licebat, quod post biennium naturalis obligatio fingitur inesse iuncta cum civili, sequitur Iason ante numero decimoquinto, nimirum itaque post biennium de iure civili dari non debet contraria probatio: quia scriptura post biennium ex legis autoritate obligat; vnde nascitur legitima obligatio, d. l. legitima; si autem confessio fuisset vocalis, hæc quidem non proderet ad obligationem; sed ad probationem, cui intra biennium opponi posset de non numerata pecunia, Bar. d. l. si ex cautione, Bald. num. 14. Paul. num. 2. Alexand. d. §. Grogonus, num. 19. & in conf. 35. col. 1. lib. 1. & hoc casu facilius est, ut reus post biennium probare possit non numeratam.

122 † Conclusio itaque sit, quod de iure scripto confessio de pecunia recepta in causam mutui siue sit facta in voce testibus præsentibus, siue facta sit in scriptura manu debitoris, siue manu tertij, subscripta, vel non subscripta, manu debitoris, siue etiam manu notarij publici per publicum instrumentum, intra biennium nec obligat, nec probat, etiam quod scriptura esset stipulationis vinculo, ac etiam iuramenti roborata, ut plene legitur in l. primo in dict. l. si ex cautione, cum glos. & Doctor. in l. cum ultra, in d. l. in contractibus, & in l. fin. C. eod. tit. Quare opponente debitore intra biennium confessionem à se factam fuisse sub spe futuræ numerationis, & pecuniam non fuisse numeratam, tutus est debitor iste confessionarius, nisi creditor probet, numerasse pecuniam: in eum namque intra biennium transfertur onus probationis de pecunia numerata per dicta iura, Paul. Castren. in d. Rubr. Bald. & Salic. in l. adversus, Codice eod. Laderch. de Imol. d. conf. 113. num. octavo, & poterit reus intra biennium condicere liberationem, ad l. si quasi, dict. l. in contractibus, §. final. & resemel in iudicio deducta, tam exceptio, quam actio redditur perpetua, l. si intra, Cod. eod. & mirabile est, quod contra propriam confessionem sic in causa mutui eiusmodi privilegium fuerit indultum per constitutiones Imperatorum: In Pandectis namque nullibi de huiusmodi exceptione mentionem habitam legi: In causis autem mercatorum exceptio non numeratæ pecuniæ improba putatur, secundum Ias. in l. singularia, num. 33. ff. si cer. pet.

123 † Et adde, quod exceptio hæc potest opponi tam de tota summa confessionata, quam de parte, l. 1. l. 3. & l. cum ultra, C. eo.

Nec tollitur, quia data sint pignora, d. l. 1. & d. l. si ex cautione.

Item nec tollitur ex geminatis, & triplicatis confessionibus, Cyn. & Alberic. in leg. cum fidem, Cod. eo. Afflict. decis. 110. tollitur tamen, si debitor inceperit solvete, nam ad totum compellitur, l. cum fidem, Codice eod. & ibi notantur omnes, Afflict. dicta decis. Et sic quoque si debitor ante biennium obtinuerit à creditore sibi prorogari tempus ad soluendum, quia per scripturam esset factus pu-

rus debitor, non posset postea excipere de non numerata pecunia, per tex. in l. ad solutionem, C. de re iudic. Bald. in dicta l. cum fidem, contra tamen facere videtur illa Neapolitan. Decisio.

Renuntiatione autem facta in eadem scriptura, exceptio hæc tolli non potest, per quæcunque verba facta sit; quia qua ratione spe futuræ remunerationis debitor fuit motus ad confitendum se recepisse, eadem facilitate motus creditur ad renuntiandum, l. doli mali, §. diversum, ff. denovatione sic Bart. & posteriores d. l. si ex cautione; ubi tamen limitant, scilicet esse, si ex intervallo renuntiatio facta fuisset, sequuntur Paul. & alij, Alexand. conf. 35. column. 1. in 1. & conf. 179. col. 2. in 2. ubi approbat Bar. Theoricam.

† Ex aliis autem causis, excepto mutuo, confessio debitoris, puta ex causa depositi, commodati, locati, venditi, transacti, donati, probat contra confitentem, ut virgeri, & compelli possit ad solutionem eius, quod voce sua confessus fuit ex causa iusta debere, tex. formalis in l. generaliter, in l. adversus, in l. transactionis, Cod. eodem, in l. prima, ff. de confess.

Nisi confitens assumat in se onus probandi indebitum, scilicet se non debere, ad l. cum de indebito, §. final. ff. de probation. & cap. si causio, de fide instrum. præclare Bald. in l. pecunia, Codice de solution. Roland. conf. 4. column. prima, in 4. & in scriptura depositi est tex. in l. Publica, §. fin. ff. de pos. Ias. in l. 2. Cod. de eden. Rolan. dicto loco, nisi contra simulatio probetur, Laderch. dicto consilio 113. numero decimo.

† Scriptura autem confessionis de recepto ad 125 liberandum probat, nisi intra dies 30. creditor opponat de non receptione, & renocet confessionem illam, ad tex. in dict. l. in contractibus, §. super ceteris, Glos. Bart. & Paul. in l. ex pluribus, ff. de solution. Bal. conf. 50. lib. 4.

† Hanc autem exceptionem de non numerata 126 pecunia, quam intra certa tempora opponere potest debitor confessus, actiue, & passive transire ad hæredes, palam est l. si intra, Cod. tit. illo, item transire ad fideiussores, & creditores illius confessionarij, & ad quemconque, cuius interest, l. tam mandatori, & l. si cui, C. eo. realis namque exceptio est, notatur in l. frustra, C. eo.

Et nota vnum elegans verbum Bart. in d. l. tam mandatori, quod si fideiussor possit excipere de pecunia non numerata; non tamen inhibere potest creditori, ne numeret, protestando, quod si numeraverit, non intendit teneri, quia & si debitor pecuniam mutuam sibi promissam non cogatur accipere, l. qui pecuniam, ff. si cer. petat. Creditor tamen, qui promisit mutare, & habet debitorem per scripturam obligatum ratione fidei servandæ pro honore; & officio suo obstrictus est debitori, nec sine verecundia reculare potest ad l. Quintus, ff. mand. & l. pecunia, ff. de adimon. leg. ac ideo protestatio fideiussoris post contractam obligationem sibi non prodest, l. si quis prohibuerit, ff. de publican.

Limita tamen non mutata conditione debitoris, alioquin si factus esset deterioris conditionis, iustificaretur prohibitio fideiussoris, Bald. in dicta l. tam mandatori, numer. 17. & 18. per tex. & quæ ibi 127 notantur in l. si debitori, ff. de indic.

† Restat autem in proposito sub nomine pecuniæ nume

numeratae strictè accipiatur materia ista de nummis in ære, prout accipiuntur in Macedoniano, ad l. sed Iulianus, §. mutui, ff. ad Macedon. an verò largè pro quacumque re mutuabili consistente in pondere, numero, & mensura.

Communitè Doctores, tenent, quod ubi fit mentio pecuniæ creditæ in materia media, nec fauorabili, nec odiosa, accipiatur pecunia pro omni re mutuabili, Bar. in l. singularia, ff. si cert. per. colum. tertia, ubi sic in terminis illius tex. de pecunia creditæ, & sequuntur posteriores omnes, & in legatis, & aliis dispositionibus non odiosis, Bar. & alij in l. talis scriptura, ff. de leg. i. veniunt namque res omnes consistentes in pondere, numero, & mensura: si tamen agatur de materia odiosa, restringatur ad pecuniam numeratam, vt in Macedoniano, d. l. sed Iulianus, §. mutui nisi legis ratio, & coniectura inde emanans suaderet pro omni re: ad tex. in l. i. §. pecuniam, & l. seq. ff. de calumnia, in materia autem fauorabili pecuniæ nomen, continet omnes res: l. pecunia appellatione, l. pecunia verbum, ubi Alciat. & l. g. pecunia nomine, digest. de verbor. sign. leg. nam quod §. fin. & leg. sequen. ff. ad Trebellian. At ubi fit mentio de pecunia numerata, aliud videtur, vt restringatur ad sensum verborum, & sic clarè videntur præsupponere, d. leg. pecunia verbum, & l. pecunia nomine & partem hanc, ubi fit mentio de pecunia numerata, vt non veniant generaliter omnes aliæ res mutuabiles probauit Dec. in leg. certi conditio, §. si nummos, ff. si cer. per. sub numer. i. verum huius rei difficultas sublata est per tex. expressum in d. l. in contractu. C. in prin. ibi, pecunia, vel alia ree numerata, vel data esse conscribuntur, cum glos. & Doctores.

De exceptione autem non numeratæ dotis, à quibus, & intra quæ tempora opponi possit, est alia materia legibus definita, & ad certas temporum metas circumscripta, de qua in titulo, C. de dot. caus. non num. in Auth. de temp. non solut. pecun. quam exceptionem in Pandectis cognitam fuisse legitur, in l. maritus, ff. sol. matr.

Stipulatio.

S V M M A R I V M.

- 128 Stipulationis definitio pro sui essentia requirit verborum expressioem, & exinde oritur verborum obligatio, quatenus tamen verba patiuntur non ultra.
- 129 Verba in stipulationibus debent exprimi extensè, non per relationem ad aliud.
- 130 Iuramentum exigit formam itaem verborum, non per relationem ad aliud.
- 131 Notarius censetur rogatus, ut in instrumento adiciat clausulas omnes solitas.
Notarius an possit per clausulam cateratam sup. plere stipulationem in pactis ibi d.
- 132 Stipulatio an concipi debeat per verba de presenti, an per verba de futuro.
- 133 Stipulatio non est, nisi præcedat interrogatio, & sequatur responsio.
- 134 Stipulatio accedens contractui nominato facit duplicem contractum.
- 135 Exceptio rei indicata obstat, cum in secundo in Marc. Ant. Peregr. de Pactis, &c.

dicio deducitur eadem fuit causa examinata in priori iudicio, quamuis diuersæ actiones sint.

- 136 Contractus duo compatibles simul concurrere possunt incompatibiles non, & uter præualeat, plerè declaratur.
 - 137 Supulatio adiecta super aliquo contractu, aut negotio non facit, ut plus abeatur ultra id, quod venit ex natura illius contractus, & negotij.
 - 138 Stipulatio in accessorius minus obligat, quam ex natura contractus principalis.
 - 139 Stipulatio firmius obligat, quam contractus, cui accedit, ac ideo accedens contractus in nominato, sicut illum nominatum, & irrenocabilem & statum ante etiam implementum oritur obligatio, & actio, & facit cessare conditionem ob causam.
 - 140 Stipulatio, quibus in casibus necessario fuerit iure civili introducta, & enumerantur in causa, quæ non nisi per stipulationem inesse deduci possunt.
 - 141 Nouatio interuentu nouæ personæ in secunda obligatione stipulata inducebatur de iure Pandectarum secus si secunda non erat stipulata, sed per alium contractum.
 - 142 Stipulatio est necessaria ad transferendum obligationem vnius personæ ad aliam.
 - 143 Reus promittendi potest in plus, & in duriores causam se obligare, quam principalis.
 - 144 Fideiussor quamuis non possit se in plus obligare, aut in duriores causam, quam reus, & obligatio per eum in plus assumpta sit ex toto nulla, attamen si principalis privilegio proprio non possit obligari; obligatur tamen fideiussor, & num. 135.
 - 146 Delegatio non potest fieri, nisi per stipulationem, & quæ requirantur, ut resultet delegatio, & de eius effectibus.
 - 147 Delegatio operatur nouationem, etiam si dictum non sit.
 - 148 Nouatio non resultat, si debitor creditori suo dederit alium in debitorem, qui se obligauerit penes creditorem, nam non liberatur primus debitor, sed creditor habebit utrumque obligatum.
 - 149 Nouatio resultat, si debitor creditori recipienti loco sui dederit alium debitorem.
 - 150 Creditor recipiens alium in debitorem, an videatur liberasse suum debitorem, amplissime declaratur.
- Debitor consignatus à creditore suo in debitorem alteri, an liberatus sit à suo creditore, amplissime disquiritur ibi d.

STIPULATIO † est verborum conceptio, quibus quis se daturum, aut facturum quod interrogatus fuit, respondit, & est verborum conceptio, dum est in fieri, & in esse producit cum autem facta est, nascitur verborum obligatio, vti legitur, ff. de verb. oblig. l. §. stipulatio, vnde verbis per stipulationem obligamur, l. obligamur, §. verbis, ff. de act. & oblig. ideo stipulatio, C. de rer. permur. & quia verbis obligamur, respiciendus est sermo stipulationis, inquit tex. in l. si quis ita stipulatus, ff. eo tit. nam ultra verba non obligamur, leg. quicquid, & l. si ita stipulatus, §. Griogonus, ff. eo. & sine verbis non contrahitur, etiam vno loquente, & alio annuente, l. i. §. si quis, ff.

tit. vbi, quod nec ciuilis, nec naturalis nascitur obligatio, & leg. primo, §. eum, qui, ff. de constitut. pecun. verba autem requiruntur, & sufficiunt qualiatumque, per quæ exprimitur intentio & voluntas contrahentium in id consentientium etiam si diuerso idiomate fuerint expressa, dummodo naturaliter apta sint secundum communem sensum, & sonum verborum id importare, non tamen quod partes finxerint, vt pro boue intelligatur equus, ad tex. in dict. leg. 1. in princip. & in §. si quis ita, & in §. fin. glos. quibuscunque Instit. eo in §. in hac, declarauit Socin. in rubr. de verbor. obligat. sub numer. 17.

Addo ego, quod subtile verborum interpretationes non recipiuntur, sed communis sensus, inquit text. in l. si tibi pecuniam, ff. si cert. pet.

Nec diuersitas nominum eadem rem significantium nocet, l. si sub vna, digest. de verbor. obligation.

129 † Et ex hac, quod verba in stipulationibus requiruntur, inferatur, verba debere extensè exprimi, adeo vt non sufficiat ad perficiendam stipulationem dicere. *Promittis mihi dare, aut facere qui tibi heri dixi.* & interrogari, sic Socin. dict. loco. motus ex definitione stipulationis: nam definitio ostendit formam, & essentiam rei definitæ, leg. prima, digest. de ususfr. sine forma autem actus consistere nequit, lege. In ianus §. sed & si quis, digest. ad exhibend. ideo sine verbis stipulatio non potest perfici, b. l. 1. in princ.

130 † Adducit in simili, nam ex quo iuramentum requirit formalitatem verborum, non sufficit ad validitatem iuramenti repetere verba per relationem ad aliud, seu per tacitam repetitionem, Antonius & Abbas, numer. quarto, in cap. penult. de iur. iuran.

131 † Nimirum permulti dixerunt, non licere ex vi clausulæ, &c. appositæ in instrumento extendere clausulam illam, supplendo stipulationem, provt non licet supplere verba iuramenti.

In quo tamen contrarium ex professo d terminauit post multos ab eo relatos, Surd. decisio. 223. motus, quia ex frequentissimo vsu stipulatione adhiberi solent in contractibus, ad Bartolus, in leg. 2. Codic. de condic. ob caus. notarius autem semper censetur rogatus, vt in instrumeto adhibeat clausulas adhiberi solitas de consuetudine, ad text. & Bald. in leg. fin. Cod. de fideiusso. cum plurib. & aliis ab eo adductis, imo pro adiectis habentur, cap. accepimus, de atat. & qual. cap. cum M. de constitution. & hæc verior est.

132 † Item ex verbis definitionis, se daturum, & facturum, colligitur, stipulationem concipi per verba de futuro; sic Alexand. n. l. 2. in princ. ante numero tertio, digest. si cert. petat. Socin. in rubric. de verbor. obligation. numer. decimo septimo, post Azon. in sum. Cod. de contr. alien. stipul. vbi per hæc verba, *dabis, dabo habebis*, dicit contrahi stipulationem, Rip. sub numer. decimo. Hoc autem dictum non satis placet, nam stipulatio committitur per verba præsentis temporis, *promittis, promitto*; quamuis datio, seu factum, quod, & quæ in stipulationem de præsentis deducitur, in futurum quoad explicationem conferatur, quare resolutio est, stipulationem sic concipi, *promittis mihi Sticchum, promitto, promittis, mihi dare, aut facere, promittis mihi quod dabis, aut facies*, valet quidem in his omnibus speciebus promissio per verba de præsen-

ti facta, licet datio, aut factum in futurum confectatur, sed per hæc verba de futuro, *promittes, promittam*, non reperio perfici stipulationem, contractus autem, qui re perficiuntur, non nisi per verba, & rem præsentem contrahi, certum est, lege obligamur, paragraphore, digest. de action. & obligation. Item consensu contractus per verba de præsentis perfici, palam est, non per verba de futuro, alias erit pactum de vendendo, & de locando, vt dixi supra, sub num. 4.

† Denique forma stipulationis est, vt præcedat interrogatio, & sequatur responsio, sic ex definitione deducitur d. l. §. stipulatio, vnde iura dicunt stipulatoris vocem subsequi promissoris, l. Titia, §. idem respondit Septilius, ff. eo. & leg. 1. Cod. eod. & si præcessit interrogatio, & secuta est responsio, stipulatio est, non pactum, nisi expressè actum sit, quod sit pactum, leg. iur. gentium, §. quod fore, digest. rit. isto, quare vt sit stipulatio, probare oportet, quod præcedente interrogatione sponderit debitor, alioquin erit pactum nudum à formalitate verborum, l. C. de vsur. & hoc est, quod dicitur in l. si vnus §. pactus, ff. rit. isto, in stipulationibus versatur ius, id est, solemnitas iuris, in pactis factum, id est, partium consensus citra aliquam iuris solemnitatem, & propositio hæc verissima est, ex multis aliis iuris responsis confirmata, præsertim autem Vlpiani in l. 1. §. verbis, Modestini in leg. obligamur, §. verbis, ff. de action. & oblig. Iustinian. imper. in §. 1. & 2. Instit. de verbor. obligat. distinctè autem Pauli, in leg. lecta digest. si certi. petat. vbi de stipulatione, & pacto.

† His autem sic præpositis, omiſſis leuibus, 134 descendamus ad aliquas Rubricales quæſtiones. Et primò an contractus, qui solo consensu perficitur, veluti venditionis, locationis, societatis, deductus in esse per modum stipulationis sit duplex societatis, & stipulationis, an vnus tantum.

Quæſtio non est inutilis, nam si duplex sit, poterit actor agere ex qua causa, volet, ex societate, quæ bonæ fidei est, aut ex stipulatu, qui stricti iuris est, vtrumque dixit Bart. in leg. singularia, sub num. 8. & n. 11.

Item quia interest nostra plures habere actiones, quia ex vna succumbentes poterimus redire ad alteram, sicuti dicebat Socin. in Rubric. de verb. obligat. sub num. 18 allegando Ioan. And. ad Specul. in tit. de obligat. & solution. §. sequitur, in addit. multas quæſtiones.

† Quod dictum non est tutum, quia licet plures actiones oriantur, vbi tamen vnica est causa agendi, quoniam actiones plures ex eadem causa proficiſcuntur, succumbens proposita vna actione, non poterit eandem causam suscitare sub prætextu diuersæ actionis, siquidem vbi de eadem re inter easdem personas ex eadem causa agitur, obstat actori succumbenti exceptio rei iudicatæ, si ex eadem causa agere tentet, ex quoad hoc consideratur identitas causæ non identitas actionis, sic præclare text. in leg. & an eadem, digest. de except. rei iud. nimirum, qui examinatur id meritum causæ, quod fuit examinatum, & deductum in iudic. Bartol. in l. si quis cum totum, §. final. in dict. leg. & an eadem, §. primo, ff. eod. & in l. 1. & 2. §. 1. versic. tamen pro declaratione, digest. vi bon. rapt. latè Rimin. Iun. post Cyn. Bald. Alber. & Curt. quos citat conf. 413. num. 8. sequitur Surd. conf. 312. numer. nono, lib.

lib. 1. & magis in terminis vbi ex vna facti causa plures oriuntur actiones, actor agens ex vna actione, & succumbens, quod non possit redire ad aliam actionem; est casus in l. eadem, ff. de excep. rei iudic. & in l. duobus, §. colonus, ff. de iureiur. & plenè dixi in commentariis, capit. examinata, de iudic. numer. 57. & numer. 60. Adeo vt hæc secunda vtilitas à Socin, considerata reddatur inutilis sic, vt disceptatio hæc reducatur ad modicam à Bar. considerata vtilitatem.

136 † Communiter tamen Doctores, quia concurrunt materia, forma, & aliæ necessariae circumstantiæ, in vtroque contractu, societatis, & stipulationis, dicunt resultare vtrumque contractum, Cyn. & Alber. in l. hac consultiissima §. per nuncupationem, Cod. de testam. Fulgos. & Roman. in leg. secunda in princip. ff. si cert. petat. quos subsequuti sunt Dec. & Alexandr. in leg. si stipuler, §. final. ff. de verborum obligation. præclare Bartol. in dict. l. singularia, sub numer. 8 & numer. 10. Socin. in rubr. de verborum oblig. sub numer. 18. vbi tamen distinguit, quod aut formæ, & naturæ contractuum sunt simul compatibles, & concurrere possunt, veluti stipulationis cum societate, venditione, & locatione, nempe in stipulatione, aut in stipulationem conuentionalem omnes contrahendi formæ deduci possunt, l. 5. §. conuentionales, ff. eod. §. conuentionales Iustit. de diuis. stipulation. Et ad hoc, vt duo resultent contractus, ponderatur tex. pro casu in leg. duo societatem, ff. pro soc. vbi tamen limitatur, si nouandi causa stipulatio intercesserit, & illum tex. Post Bart. efficaciter inducit, & præterea in l. si stipuler, §. final. ff. eodem tit. & vltra eos adduco tex. in l. emptio in fine, ff. de rescin. vend. & hæc verior est, Rip. in ead. Rubr. sub n. 110. & ad contraria inducta à Bal. Nouel. plenius respondit Socin. d. loco.

Si autem formæ contractus sint incompatibiles, nequaquam concurrere possunt; sed vna tantum, quæ autem præualeat, iura dicunt, quandoque præualere illam, quæ plenius prouidet, l. 1. §. quod si rem ff. de pos. quandoque illam, quæ primò fuit nominata d. l. 1. §. idem Pomponius, quandoque autem illam, quæ vltimò loco, ad leg. si quis ante, digest. de acquir. poss. vtrumque autem suis rationibus.

137 † Secundò videndum est, an stipulatio adiecta in aliquo contractu nominato, aut innominato, assumat naturam illius contractus, cui adiicitur.

Propositam sanè quæstionem latissimè pertractarunt in dicta Rubr. Socin. num. 20. Iason. sub numer. 12. & infr. Rip. num. 52. & Posteriores omnes, longissimus autem tractatus excresceret, si omnium considerationes persequi vellem; quare restringendo punctum, conclusiuè dico, quod in stipulatione quantum ad rem debitam, aut factum debitum venit quod debetur ex illo contractu, & negotio, cui accessit stipulatio, nec plus, nec minus, ad hoc tex. in l. si stipulatus, ff. de usur. & venit cum privilegio illius actionis, & causæ, cui accedit leg. 2. §. parui, ff. de privileg. cred. & ad hanc primam propositionem multa conferunt in iure responsa in leg. prima, §. bellissimè, ff. ut legat. nom. cau. & in leg. damni infecti stipulatio, ff. de damn. infect. dict. eg. §. conuentionales, & in leg. cum mora, Cod. de transact. vbi stipulatio adiecta in obligatione dandi ex contractu innominato, non obligat præcisè ad dandum, sed ad interesse, pro nam.

Marc. Ant. Pegr. de Pactis, &c.

tura contractus innominati, secundum Bartol. ibi, in 2. column. communiter receptum, huc spectat text. in l. si legat. ff. de legat. 1. vbi hæres ex stipulatione promittens rem legatam, non vltra naturam legati obligatur.

† Fallit in accessoriis fructibus, & usuris, nam in his plenius prouidet contractus principalis, quàm stipulatio accessoria, l. venditor hominis, l. si prægnans, & l. vacca, ff. de em. et onib. cum glos. & post Archid. & Imol. Rip. in dict. Rubric. numero quinquagesimo quinto.

† Quod autem pertinet ad vinculum obligationis, firmitus obligat stipulatio, nempe si nullus est contractus, & hic est casus in leg. si ex pretio, Cod. si cert. petat. in leg. Ania. Codice de iure dot. & in leg. ex placito, C. de rerum permutat. nam stipulatio accedens permutationi, & alijs contractibus innominatis, facit, vt ex stipulatione nascatur obligatio, & actio statim, etiam ante implementum, quamuis secus abscedente stipulatione, vt ibi est casus expressus.

Item stipulatio facit contractum innominatum irreuocabilem, Baldus in leg. quamuis, Codice de transactionib. Paulus & alij ibi, per text. in l. Labeo scribit, §. si mihi, ff. de contrahen. emptio. & in leg. si mihi fundi, ff. eod. & in leg. si sterilis, §. si tibi, ff. de act. empt.

Huc etiam vrget illa Bald. traditio in leg. 2. Codice de cond. ob. caus. vbi quod stipulatio accedens contractui innominato, facit illum esse nominatum.

Est etiam satis finitima illa Roman. in leg. sciendum ff. de verborum obligation. vbi, quod stipulatio accedens contractui innominato facit in eo cessare conditionem ob causam, sequitur Alex. in l. prima, column. vlt. ff. tit. isto, & in suo cons. 16. column. 2. lib. 2. Rip. in d. rubr. n. 38. & has decisiones regulit, & secutus est Ias.

Huc etiam rediguntur text. in l. cum emptor, ff. de rescin. vend. & in l. miles, §. decem, ff. de re iud. vbi Ias. sub numer. 13 post Imol. sic distinxit in quæstione ista, & mihi semper placuit, limitando tamen in vltimis voluntariis: nam per pacta, & stipulationes libertas de supremis constringi nequit, l. cum duob. §. si fratres ff. pro socio, l. stipulatio hoc modo, ff. de verbor. obligat. leg. final. Codic. tit. isto, vbi amplissimè.

† Tertiò videndum est: nam stipulatio quod vtiliter inuenta fuerit, non est dubium, quia accedens alijs contractibus illos magis confirmat, & roborat, in aliquibus tamen fuit necessaria, quorum multos percurramus.

Primò, quia & si deductum in pacto nudo à stipulatione non debeat iure actionis efficaciter, attamen deductum in stipulatione iure actionis ex stipulatu debitum est, l. si tibi, Cod. locat. leg. si certis annis, Cod. tit. isto. & inquam pluribus alijs legibus.

Secundò propter pœnales obligationes, quæ non nisi per stipulationem firmanur, l. nuda, Codic. de contrah. stipulat. leg. seruus ea lege, digest. de seru. exportand.

Tertiò, pro firmandis contractibus innominatis, vt irreuocabiles sint, & exequibiles iure actionis, ad leg. ex placito, Cod. de rer. permut. & dixi supr. numer. 138.

Quartò, pro fideiussionibus, quæ non nisi per stipulationem perficiuntur, d. leg. 5. §. satis acceptio.

G g g 3 ff. de

ff. de verbor. oblig. d. l. blanditus C. de fideiuss.

Quinò, pro debitis ciuilibus tantum, quibus accedere potest fideiussor, *l. fideiussor obligari*, §. *fideiussor ff. de fideiussor.* non autem constitutum, *l. quod si maritus §. primo ff. de constitut. pecun.* Bartol. in *l. prima ff. de fideiussor.*

Sextò, pro debito vsuratum; nam pacto nudo non possunt deberi; sed vinculum stipulationis d. *fideratur. l. lecta ff. si certum pet. l. quauis*, C. de *vsur.* vbi tamen ex pacto datur retentio.

Septimò, propter acceptilationes liberatorias, quæ non nisi per stipulationem fieri possunt, *l. prima & per totum ff. de acceptilation.*

Octauò, propter stipulationes prætorias, & iudiciales, de quibus *ff. de prætor. stipulation. per totum & Institut. de diuision. stipulat.*

141 † Nonò, propter nouationes. Nam inter eadem personas per pactum simplex nudum à stipulatione prior obligatio non nouatur, *l. item illa §. fin. ff. de consir. pec.* vbi Bart. notauit, inducendo ad idem tex. in *l. si mandato meo*, §. *final. ff. mandat.* ad quod tex. in *l. si ex pretio*, C. *si cer. petat & in l. Ania*, C. de *iur. dot.* ibi, *actionem dotis profecticia nomine competentem simplici conuentione innouari non creditur*, per stipulationem autem aliud erat, nam si in secunda stipulata plus erat, nouabatur prior; si minus, non nouabatur prout vtrumque legitur in *l. qui usufructum ff. de verb. oblig.* si tantundem, non nouabatur; sed obligatio obligationi addebatur, veli secunda erat inutilis, ad *l. sciendum*, & *leg. qui his idem ff. de verborum oblig.* nisi partes egissent, quod debitum ex priori causa, puta mutui, transfunderetur in stipulatum, ad *d. l. si ex pretio*. Nouo autem iure nouatio non fit; sed additur obligatio obligationi, ad *l. fin. C. de nouation.* Multum autem interest, quod fiat, & facta sit nouatio: nam facta nouatione fideiussiones, hypothecæ, & pignora, quæ adhærebant priori obligationi, liberantur, *l. nouatione ff. de nouation. leg. nouatione, Cod. de fideiussor.*

142 † Decimò, ob nouationes ad transferendum obligationem de persona ad personam, & ad liberandum debitorem primum. Ecce de eodem iure Digestorum, si secundus per stipulationem assumebat in se obligationem primi, interuentu nouæ personæ fiebat nouatio, & primus debitor liberabatur, nisi actum esset, quod iste secundus esset cor-reus promittendi cum primo, & firma maneret prior obligatio, ad tex. *l. i. ff. de duob. reis*, Bar. in *leg. pen. num. 3 ff. de prætor. st. p.* vbi nouationis materiam sic declarauit. Nouo autem iure, quia nouatio non fit, nisi expressè sit actum, secundus iste promissor censeretur reus promittendi.

143 † Et obiter notandum est, quod reus promittendi non obligatur accessoriè, prout fideiussor; sed principaliter, ac ideo assumit in se vellem, & personam principalis debitoris, proinde & si fideiussor, qui accessoriè obligatur, non possit in plus obligari, vel re, aut ten. pore, aut loco, & denique non in duriorē causam, adeo vt si plus promiserit, in nullo teneatur, tex. sic communiter intellectus, in *l. gracc. s. illud ff. de fideiussor.* gloss. Bartol. & alij ibi, diuersum est in reo promittendi: nam hic in plus potest obligari, Bartol. in *l. si quis pro eo*, in *8. membro ff. de fid. iussor.* Bal. in *l. si præd. um*, num. c. *Cod. de iur. dot.* Rom. Alexand. & Aretin. in *leg. §. si quis ita ff. de verb. obligat.* Alexand. conf. 19. in *fin. lib. 7.* Paris. conf. 16. num. 110. & 111. lib. 2. Boer.

decif. 314. num. 4. Nau. conf. 262. num. 14. Pancirol. conf. 41. num. 38. Borell. conf. 11.

† Obseruandum tamen est quod vbi principalis ob aliquod suum priuilegium personale non obligatur, obligari tamen efficaciter potest fideiussor, nam non in plus; sed efficacius obligatur, tex. in *l. & si is, C. de præd. minor.* gloss. Bartol. Bald. Salic. & alij ibi. Bart. in *l. cum lex in princ ff. de fideiussor.* Alexan. conf. 19. num. 13. in 2. dub. lib. 4. Ias. conf. 132 in 2. dub. lib. 4. Paris. d. conf. 16. numer. 110. Menoch. conf. 38. num. 68. vbi optimè declarat, caute-la autem est, † vt aduertit Bald. in *d. l. si prædium*, ante num. 6. quod fideiussor se obligat principaliter, & in solidum.

† Vndecimò necessaria fuit stipulatio propter delegationes; nam delegatio debiti perfici non potest, nisi consentiente debitore, & promittente creditori delegantis soluere, tex. in *l. 1. C. de delegatione* præsupponit autem delegatio de necessitate interuentum trium personarum, primi creditoris, secundi & debitoris. Primum pro exoneratione sui debiti versus tertium consignasse suum debitorem tertio creditori suo. Tertium à secundo debitore primi stipulatum, fuisse sibi solui, quod primus sibi debebat, & illum sic promississe, ex his sane resultat vera delegatio, per quam duæ resultant liberationes, & vna obligatio, nam primus liberatur à debito suo versus tertium, secundus liberatur à debito suo versus primum, & secundus obligatur tertio, & hæc est vera delegatio, vt inquit Paul. in *l. delegare ff. de nouation.* & in *l. quamuis §. si mulier ff. ad Velleian.* vbi post gloss. & Iacob Butrig. quod, vt sit delegatio, tria desiderantur.

Primò quod debitor deleget creditori suum proprium debitorem, nam si delegatus non esset debitor delegantis, delegari non posset, *l. legata ff. de cond. & demonstr.*

Secundò, quod creditor illum acceptet in debitorem.

Tertiò, quod per stipulationem debitor delegatus, vti debitor delegantis promittat illi creditori, secuti sunt in *l. qui usufructum ff. de verbor. oblig.* Alex. n. 6. Socin. n. 11. & in suo conf. 167. Ias. in *d. leg. singularia*, num. 28. stipulatio autem est necessaria inter delegatum, & inter creditorem, non inter delegantem & delegatum, nam sufficit ei committere per literas, per nuntium, per nutum sine stipulatione, text. in *l. delegare ff. de nouation.*

† Item eo ipso facta delegatione sequuntur huiusmodi liberationes, etiam si nihil dictum sit, quoniam lex final. *C. de nouation.* non habet locum, vbi interuenit vera delegatio, vti ex communi tradidit Alexan. in *d. l. qui usufructum*, numer. 6. Socin. num. 9. & 10. Ias. d. *l. singularia*, ante numer. 29. Dec. num. 27. Alexan. conf. 10. colum. 3. & conf. 13. colum. 3. lib. 1. Dec. conf. 107. colum. 2. & conf. 400. Bero. conf. 198. num. 14. lib. 1. nimirum, quia delegare, & soluere parificantur, *l. quamuis §. interdum ff. ad Velleian.* & *l. qui debitorem ff. de fideiussor.* & pulchre confirmauit Aretin. in *d. l. singularia*.

† Cessante autem vera delegatione per stipulationem, aut expressa nouatione, ad formam dict. leg. final. *Cod. de nouation.* si debitor dederit creditori suo alium promissorem, qui promittat soluere creditori, non liberatur primus debitor interuentu huius nouæ personæ, *d. l. fin.* sed iste adiunctus, vti principalis reus promittendi, & ipse ultra

ultra primum accessorie obligatus tenebitur creditori, ad tex. in §. *argentariorum*, in *Auth. de fideiusfor.* & est recepta conclusio Ang. Paul. Socin & Alex. in d. l. *qui vsumfructum*, in d. l. *singularia*, sub num. 28. & 29. Dec. numer. 27. egregie Paul. Cast. d. l. *delegare*, cuius dicta probauit Socin. dict. leg. qui vsumfructum, num. 11. & conf. 267. & iam dixi supra, num. 143.

Adeo ut primus debitor cessante delegatione non possit exceptione se tueri à creditore sub prætextu tacite nouationis, quoniam lex illa ad effectum, ut per interuentum nouæ personæ fiat nouatio, requirit, ut expressè sit dictum, ideoque si cut nouatio non inducitur dictæ, sic nec ope exceptionis, ne deludatur vis illius constitutionis, & hæc est communis sententia Alex. & Rip. in l. 4. §. *ex conuentione*, ff. *de re iudic.* Lanar. conf. 7. libr. 2. Honded. conf. 40. num. 11. lib. *idem* 2. exactè Socin. d. l. *qui vsumfructum*, num. 8. non tamen propositio hæc caret contradictoribus: nam contra stant Bar. in l. *omnes*, ff. *de nouatione*. Bar. & Ang. in leg. *pen. ff. de prator. stipulat.* Bald. Sal. Fulgos. in l. *fin. C. de R. n.* conf. 64. num. 1. lib. 2.

† Fallit proposita conclusio, vbi interuenisset impropria delegatio, veluti cum quis non debitor debitoris, vel etiam debitor debitoris citra formam delegationis promississet creditori stipulantæ, & illum recipienti soluere vice, & loco illius debitoris; nam prior debitor liberaretur, quia qui elegit vnum debitorem pro alio, nouat, & nouare videtur, vbi Bal. ait in l. 1. sub num. 7. C. *de execut. rei iudic.* sequitur Castrenf. in d. l. *delegare*, & in d. l. *qui vsumfructum*, sub nu. 3. perspicue autem Alexand. ibi, sub n. 6. & in dict. conf. 10. col. 1. & conf. ad finem, lib. 6. Socin. dict. loco, numer. 14. & comprobatur ex scriptis ab Aretin. in conf. 5. vbi plenè de eiusmodi delegatione impropria, & sic decisum fuisse legitur in *Gnuen. decis.* 2. num. 22. & in *Bononien* apud Barz. *decis.* 26. numer. 4. contra tamen ut prior debitor adhuc non sit liberatus, contendunt Paul. Castrenf. d. leg. *quauis*, §. *si mulier*, ff. *ad Velleian.* Raph. in d. l. *delegare*, in l. *fin. C. de singularia*.

† Ex hoc autem, quod in delegatione requiratur stipulatio, infertur ad decisionem Paul. Cast. in d. l. *delegare*, quod si debitor debitoris Titij iussu sui principalis creditoris scripserit, se debitorem Titij præsentis, vel in libro Titij, de illa summa pro debitore illo, non resultat delegatio sic, ut prior debitor non liberetur à Titio & debitor, qui se debitorem Titij scripsit, non liberatur à suo creditore, & Titius habebit vtrumque obligatum, quia hic non adest delegatio, & reassumpsit Socin. d. leg. *qui vsumfructum*, num. 11. contra quam obstat re dicit decisionem Odo. Dyn. & Alber. quæ regulis, & probauit Ioan. Andr. in addit. ad Specul. in rub. *de deposito*, vbi determinat, si creditor A, in 100. & idem debitor B, in totidem, aut plus, inscio B, mander A, debitori suo, ut illa 100. sibi debita soluat B. creditori suo, & A, consentiat, & in suo libro notet, se debitorem B. deinde B. certior factus rata hæc habeat, & agnoscat A, in suum debitorem, A, promissor liberatur à suo creditore, ut non possit mutare propositum, & agnitio, & ratificatio B, de persona A, in suum debitorem quo ad illum creditorem habet vim solutionis sic, ut liberetur à debito, quod habebat versus B. secutus est Aretin. d. conf. 5. column. penultim. & solu-

tio potest considerari eo respectu, quia B, pro suo credito videtur accepisse in solutum nomen A, debitoris.

Ad hoc etiam Bart. decisio in d. l. *singularia*, num. 18. de mercatore, qui mandauit campfori, ut solueret Titio creditori suo 100. quæ sibi debebat. Ille autem campfor non soluit; sed soluere promissit illi creditori, qui illum acceptauit in debitorem. Respond. Bar. mercatorem illum esse liberatum, quia promissio illa facta per campforem habet vim solutionis, ex quo creditor accipiendo promissionem campforis, bonum fecit nomen illius, adducens in id tex. in l. *pupilli*, §. *foror*, ff. *de solutione*, & in l. *inter causas*, §. *abesse*, ff. *mand.* & vtrobi- que idem Bartol. cuius sententiam probauit Rot. *Genuenf. decis.* 2. num. 25. Menoch. conf. 64. numer. primo, & quamuis Fulgos. & Paul. ibi, sub numer. 11. contra senserint, & idem Paul. in dict. leg. *qui vsumfructum*, num. 4. & clariùs in l. *si debitorem*, ff. *de nouatione*, & alij relati à Iason. in d. l. *singularia*, numer. 23. & 29. per tex. in dict. leg. *si debitorem mandantis*, dici possit non resultare liberationem; quia non intercessit delegatio, per d. l. *si debitorem*; at tamen quoad mercatorem debitorem, & creditorem suum, qui accepit campforem in debitorem, liberationem subortam fuisse, fateri oportet, sicuti distinguendo scitè aduertit Dec. dict. leg. *singularia*, num. 27. & in suo conf. 107. num. 2. subsecuti sunt in ea leg. Curt. iun. num. 27. Cagnol. num. 118. Surd. *decis.* 187. num. 8. & ante hos Socin. in d. l. *qui vsumfructum*, num. 15.

Addo decisionem Bald. in leg. *pro debito Cod. de bon. auth. iudic. possid.* numer. secundo vbi inquit, videri satisfactum creditori, qui pro suo credito accepit nummularium in debitorem, per tex. in d. §. *abesse*, præcedente ad hoc iussu, & voluntate debitoris.

Ad hoc etiam Bal. decisio in l. *fin. C. ad leg. Falc.* sub num. 5. vbi admonet, verba intuenenda esse, ad dictum tit. *Do tibi creditori meo pro me Titium debitorem meum*, & hoc casu sit datio in solutum, an dictum sit. *Do tibi Titium debitorem meum in centum*, nec dictum sit, *pro me*, & sit accessoria obligatio, & hoc casu non sit nouatio, nec nouandi animus, d. l. *fin.* clariùs autem, si tertius constituerit se soluere creditori, quod Titius debet, nulla est nouatio, l. *item illo*, §. 1. ff. *de constit. pecun.* Angel. in leg. *sciendum*, ff. *adil. edicto*.

Quod si debitor pro 100. quæ debet, dederit creditori accipienti Caium debitorem suum, liberatur debitor, quia hic inest insolutum datio, sic Iacob. de Aret. Bald. & Alexand. in l. *Mania*, ff. *sol. matrim.* Socin. dict. leg. *qui vsumfructum*, num. 13. De consuetudine autem in Curiis Mercatorum, ut consignato creditori nomine alicuius debitoris per eum acceptato sequatur immediatè liberatio debitoris consignantis, receptum esse testatur Angel. & Imol. in dict. l. *qui vsumfructum*, Raph. in dict. leg. *delegare*, cum multis aliis adductis à Menoch. dict. conf. 664. num. tertio, & ex his inferre potes, quid decernendum sit super decis. Surdi 187.

Communia quædam ad Con-
ventiones omnes.

S V M M A R I V M.

- 151 Contractus ex partium conventionem legem accipiunt, nec ex post alterari possunt, & pacti lex servanda, nec à contractu facile discedendum est.
- 152 In contractibus veniunt quæ conventa sunt, item naturalia contractus, item quæ sunt solita.
Dolus censetur exceptus in omnibus contractibus. ibid.
- 153 Contrahentes præsumuntur contraxisse secundum ius commune, & illorum verba ad mentem iuris communis referuntur.
- 154 Dubia verba in contractibus contra quem sint interpretanda.
- 155 Contractus non trahuntur ad alias res, nec ad alias personas non nominatas, nisi, ut trahantur ad alias personas paciscentis interfit.
- 156 Contrahens uno nomine in principio instrumenti intelligitur eodem nomine in reliquis partibus contraxisse; in dubio autem nomine suo.
- 157 Contractus fieri potest purè, in diem, & sub conditione.
- 158 Contractus talis præsumitur, qualis per verba apparet.
- 159 In contractibus non veniunt futura, sed præsentia, nisi aliud actum sit, & initium in eis spectatur.
- 160 Verba in contractibus ut obligent, debent esse apta, seriò prolata, animo obligandi, non curialiter.
- 161 Contractus initium, & origo spectari debet, præsertim autem circa habilitatem personarum contrahentium, ac etiam circa res.
- 162 Causa finalis falsa in contractibus vitiat ope exceptionis, & repetitionis in ignorante, secus si non finalis.
- 163 Contractus in partem pleniorē accipi debet.
- 164 Contractus substantia an, reponi possit in voluntatem unius contrahentium, & latius numero 30.
- 165 Verba in contractibus, imò qualibet syllaba debet accipi cum effectu operatino.
- 166 Res in contractu deducta venit cum suis appendicibus, & accessoriis.
- 167 Contractus ubi infirmatur, pereunt omnes clausule in eo contentæ.
- 168 Contrahens de re aliqua præsumitur contraxisse de, & pro omni iure suo.
- 169 Contractus qui re contrahuntur, ad modum rei datæ reducuntur, qui verbis, & scriptura ad modum verborum, & scriptura restringuntur, qui consensu, ad bonum, & æquum.
- 170 Res omnes, quæ sunt in commercio hominum, deduci possunt in contractu.
- 171 Conditionales obligationes ex contractibus transmittuntur ad hæredes activè, & passivè.
- 172 Dare rem obligatus, tenetur transferre dominium rei, non sic obligatus rem tradere.
- 173 Permutator tenetur facere rem accipientis, ideo si casu pereat, alius condicit rem à se datam.
- 174 Clausula, rebus sic se habentibus, subintelligitur in contractibus.
- 175 Intentio, & mens contrahentium in contractibus magis attenditur, quàm qualitas inspecta verborum.
- 176 Contrahentes præsumuntur noluisse servari in contractibus suis, quæ disponunt iura, statuta, & consuetudines locorum.
- 177 Pacta novissima servanda sunt, regula quemadmodum procedat.
- 178 Ad corpus, an ad mensuram contractus intelligatur factus pulchrè declaratur.
- 179 Contrahens cum aliquo uti tali, si postea neget, probare tenetur.
- 180 Scriptura in contractibus non est necessaria.
- 181 Dicta in præfationibus an censeantur repetita in conclusione & stabilimento negotij.
- 182 Clausula executiva posita à Notario in fine instrumenti quam vim habeant, & cuius sint effectus.
- 183 Persona nominanda potest quis acquirere, & quemadmodum procedat propositio.
- 184 Alieno nomine acquirens, ac stipulans, & agens, illo nolente ratum habere, an sibi acquirat, & eo ratum habente, an statim sibi acquiratur Dominium, & possessio.
- 185 Alieno nomine stipulans, & agens, an sibi acquirat actiones, & an sibi rectè solvatur.
- 186 Alieno nomine stipulanti an rectè solvatur.
- 187 Claudicare an possit contractus, declaratur.
- 188 Falsa causa in contractibus an vitiet.
- 189 Diuidua, & indiuidua obligationes, & earum effectus summariè, & verè declarantur.
Obligationes dandi, quia continent causam dominij transferendi de necessitate sunt diuidua, ibidem.
- 190 Obligationes in faciendo, vel in non faciendo sunt indiuidua.
- 191 Servitutes omnes reales prediales sunt indiuidua.
Servitus predialis debetur à prædio pro necessitate prædij dominantis, non ultra, ibid.
- 192 Usus est servitus personalis in fundo pro necessitate persone, ac ideo insolidum debita.
- 193 Ususfructus est servitus personalis in fundo debita persone, non limitata ad personam necessitatem, sed ad fructus, & utilitates omnes ex fundo procedentes, ac ideo diuidua.
- 194 Obligatio rem tradi, rem præstari facti est, nec continet causam dominij transferendi, ideo indiuidua est.
- 195 Obligationes dandi sunt præcise, faciendi solvuntur præstando interesse.
- 196 Pœna promissa à pluribus debitoribus dandi, vel à pluribus debitoris hæredibus uno eorum non dante insolidum committitur non pro illius parte tantum.
Hæredum unus solvens partem suam debiti hæreditarij ipso iure liberatur à creditore, etiam inuito sic, ut pro portionibus cohæredum minime teneatur, ibid.
- 197 Communem rem debitam, puta ex venditione potest socius dare emptori creditori, & illius dominium transferre inuito socio.

198 *Pœna promissa in obligationibus facti indiuidui uno contrahente; in totum exiguntur, in diuiduis autem pro parte contrahentis tantum declarando, ut ibi, & quid in iudicialibus, & in prateris stipulationibus.*

199 *Obligaciones dandi sunt præcisæ, & dare nolens promissor ad quæ teneatur.*

200 *Facti promissor si non faciat, tenetur ad omne stipulatoris interesse, quod solutione diuiduum est.*

201 *Contractus cum suis pactis indiuiduus est ita, ut non possit ab uno ex contrahentibus pro parte approbari, pro parte improbari.*

202 *Pacta omnia adiecta in instrumento sunt adiuicem correceptiua, & constituunt unum corpus indiuiduum.*

203 *Alimentandi obligatio plurium, aut heredum, aut promissorum an sit diuidua, vel indiuidua, ut quilibet teneatur in solidum.*

204 *Obligatus rem restituere ex contractu depositi, commodati, pignoris, & huiusmodi, an repenti obicere possit de proprio suo rei dominio.*

Dominij proprij exceptio an impediat rem restitui restitui ex contractu, ibid.

205 *Possessionem rei tradita condicenti ex contractu non potest obici de defectu dominij, ac nec etiam de proprio possessoris dominio.*

206 *Vendicanti rem iure dominij potest reus excipere de defectu dominij actoris, exceptio fure, & raptore, nam isti non possunt excipi.*

151

CONTRACTVS † ex conuentione partium legem accipiunt, leg. 1. §. si conueniat. digest. de pos. idēque lex pacti seruanda est. l. qui fundum, digest. de contrahen. empt. & in paragrapho venditor.

Et ab initio sunt voluntarij, ex post sunt necessarij, l. sicut, Cod. de action. & obl. ac idē post absolutum contractum non licet vni aliquid addere, au detrinhere, leg. in commodato, §. sicut, digest. de commod. leg. si tibi mandauero, §. fin. digest. mand. leg. perfecta, C. de donat. qua sub mo.

Idē in contrahendo potest quis legem rei suæ apponere, quam velit, & seruanda erit, nisi à lege expressè improbata sit, leg. in traditionibus, digest. de pact. l. legem, C. eod. l. 1. & l. quoties, & per totum, C. de donat. qua sub mo nec ex leui causa debent contractus infirmari, l. res bona fide, ff. de contrahen. emptio.

152 † In contractibus autem primum venit, quod præstari conuenit, quod si nihil conuenierit, ea præstabuntur, quæ naturaliter inunt ex natura contractus, leg. in emptioibus, §. de pact. l. ex emptio, per totam, l. Titius, & l. emptorem, §. qui autem, digest. de action. empt.

Dolus autem nunquam censetur exceptus, d. §. qui autem, vers. sed & si, & l. tenetur, §. fin. & l. quaro, ff. eodem, & de adul. edict. l. 1. §. causa, leg. Iulianus, in princ. & §. idem Iulianus.

Item veniunt quæ solita sunt in contractibus adici, l. quod si noliz, §. quia assidua, ff. de adul. edic. l. fin. Cod. de fideiussor. plenè notatur in cap. cum M. de const.

Intellige, vbi non alteratur principalis obligatio, sed vbi adiciunt principali obligationi, si

omittantur pro omittis habentur, leg. si fundus, §. in commissoria, ff. de leg. commiss.

† Et contrahentes præsumuntur contraxisse ad mentem iuris communis, l. quaro, §. inter locatorem, vbi Bartol. ff. locat. plenè Alexand. in leg. hæredes mei paragraph. cum ita, digest. ad Trebellian. sub num. nono, latè Afflict in cap. 1. paragraph. præterea, in tit. quid sit inuestit. numer. 5. & inf. docuit Alciar. Reg. 3. præsumpt. 32. idē contrahentium verba non ad merum factum, sed ad iuris effectum sunt referenda, l. si venditor, ff. de seru. exportand. de qua re Lanar. conf. 83.

† Dubia autem verba in stipulationibus interpretantur contra stipulatorem, qui potuit legem sibi apertius dicere, leg. quicquid astringenda, & leg. stipulatio ista, §. in stipulationibus, ff. de verbor. obl. l. veteribus, ff. titul. isto. vbi interpretatio fit aduersus venditorem, & locatorem, in quorum fuit potestate legem apertius conscribere, & Bart. intellexit illum text. cum constet pactum adhibitum fuisse à venditore, seu locatore, vbi autem dubium est, à quo appositum sit, interpretatio fit contra eum, qui nititur ex verbis, quia ad eū pertinet probatio, & probatio debet de necessitate concludere, alias non sequitur condemnatio, ad reg. in l. neque natales, C. de probat. & hoc modo Bar. intellexit in l. si in emptione, in princip. ff. de contrahen. emptio. & sic etiam soluitur text. in l. in lege, digest. illo tit. nam verba illa, exceptis, lapidicinis, protulerat venditor. Item super illis fundabat suā intentionem, vnde Doctores ex Bartol. ibi, colligunt, quod verba ambigua interpretantur contra eum, qui se fundat ex verbis, plenè Corn. conf. 196. column. 2. & conf. 211. column. 4. in 4. Alexand. conf. 46. col. ult. lib. 5. Dec. conf. 313. Paris. conf. 52. n. 10. lib. 1. Caphal. conf. 370. num. 37.

In dubio etiam capienda est interpretatio, ne contractus sit solutus, l. si quis vina, in princip. ff. de peric. & com. rei vend.

† In contractibus ante omnia obseruandum est, ne trahantur ad alias personas, quæ non interueniunt in contractu, nisi sint successores contrahentium, ac nec etiam ad alias res non deductas in contractu, l. si vnus, §. ante omnia, ff. titul. isto leg. stipulatus, §. Grisogonus, digest. de verborum obligationib. leg. prima, leg. quinta, de certa, Cod. de transactionib. ac idē ex contractu vnus alter non obligatur, etiam si iste pro illo debiti partem soluisse, leg. tertia, & l. sequemb. Codic. ne vxor. pro marit. nec ex contractu vnus quæritur alteri actio, leg. prima, ff. de pact. dotal. nec pactum, aut stipulatio profertur ad alios, quā ad eos, ad quos, ut porrigatur, paciscentis peculiariter interfit, l. & bareddi, §. fin. hoc tit. Bartol. & Doct. ibi, idem Bartol. communiter receptus in leg. qui Roma, §. duo fratres, quest. decima, digest. de verborum obligationib. tex. in §. alteri, institution. de inutil. stipulat. & in l. stipulatio ista, §. alteri, digest. eod. vbi, quod stipulationes finientur sunt, ut quisque stipuletur, quod suæ interest, non ut paciscatur alteri, & adhuc plura similia concordantia adducit Surd. decis. 132. n. 6. & infra.

† Contrahens in principio instrumenti expresso nomine suo, aut tutorio, aut procuratorio, eodem nomine in toto illo instrumento contraxisse præsumitur, Bartol. & latè Alexand. in leg. si ita stipulatus, §. Grisogonus, ff. de verborum obligat. Parisienf. in consuetudin. paragrapho primo glossa prima,

ma, num. 11. Tiraquell de retract. sang. §. decimo, num. quarto. In dubio nullo nomine expresso stipulantis nomine præsumitur, per regulam de non subaudienda persona, de qua in dicto §. Grifogonus, ad hoc etiam text. in l. cum pater, ff. de iure dot. Baldus in l. cum ex pecunia, C. tit. illo. Vnde contrahens cum herede videtur respectu illius qualitatibus totum contractum percussisse, Angel. in l. si propterea, §. primo, digest. de inofficio testam. surd. decis. 170. numero.

157 † Contractus omnis fieri potest pure, in diem, & sub conditione vel expressa, aut à lege subintellecta, §. omnis, institut. de verborum obligation. §. emptio, Institutio, de emptio, & vendition. & lege secunda digest. de in diem ad election. & generaliter omnis actus præter quatuor illos legitimos, de quibus in leg. actus legitimi ff. de regulis iur. & in 6. pulchre Cumanus conf. 99. ubi de legitimazione, & de sententia Angel. Im l. & Alexand. in l. à dno Pin. paragraph. in venditione, ff. de re iudic. & pulchre Lanar. Neapolit. consilio septuagesimo tertio, numero octavo.

158 † Contractus talis esse præsumitur, qualis in sui figura apparet, nisi contra legitime redarguatur, l. iurifigentium, §. quod ferè, ff. tit. isto, Bald. Iason & alij latissime Tiraquell. de retract. conuent. ad finem tituli. post Baldus & Præpos. in capit. primo, in tit. de tend. dato. Baldus in l. cum precibus, Cod. de fid. instrumen. Socinus, cons. nonagesimo, libro tertio.

159 † In contractibus quid seu quæ veniant, tempus contractus inspicitur, ac ideo futura non veniant leg. in lege, Labeo ff. de contrahen. emptio. & leg. Rutilia Pulla eodem tit. leg. secunda, §. primo, ff. de hered. tend. litem si furd. paragraph. huic vicinus, digest. de usufruct. l. si stipulatus fuerim, paragraph. cum stipulamur, & l. si à colono, ff. de verborum obligation. & utrobique post alios plenè Alexand. consilio vicesimo quinto, columna prima lib. septimo, & sic quoque qualis sit contractus, initium ipsius inspicitur l. prima paragrapho fin. ff. commod. l. si id, quod, digest. de donat.

160 † In contractibus verba prolata, ut obligent, debent esse apta ad obligationem, l. prima paragraph. quis ita ff. de verborum oblig. alias non obligent, cap. literarum de voto; & animo obligandi debent esse prolata, ac ideo si loci causa fuerint prolata, non sunt obligatoria, ferè è ergo animo contrahendi prolata esse oportet l. obligationum, paragrapho final digest. de action. & oblig. Quamobrem verba curialiter prolata per modum complementi, minime sunt obligatoria, veluti si dictum sit Offero tibi me domum meam, omnia mea. Roman. in Rubr. de Arbitr. numero 13. Alexand. in l. ita stipulatus, ff. de verborum obligat. numero 15. Iason numero 45. Cor. in Rubr. ill. ut sit num. 5. idem Alexand. cons. 115. num. 3. lib. 1. Cor. cons. 119. in 1. Laderch. de mol. cons. 101. Paris. cons. 89. lib. 2. Sic in simili verba prolata commendationem aliquius non sunt obligatoria, l. si verò non remunerandi paragraph. cum quidam, ff. mand. & l. final. C. quod cum eo. Sic etiam verba prolata in commendationem rei venditæ non obligant venditorem in iis, quæ videri possunt, l. ea, quæ omne dandi ff. de contrahen. emptio. & l. vina, quæ ff. de pericul. & comm. d. rei ven. In iis autem, quæ videri non possunt, vitia illa si non fuerint expressa, obligant venditorem ad iudicium actionibus, l. prima paragraph. causa, & l. Iulianus, in principi.

pio, & paragrapho idem Iulianus, ff. de edil. edict.

† Initium, & contractus origo, ac contractus 161 causa observatur, & inspicitur, l. prima paragraph. non solum, ff. deposit. l. prima paragrapho fin. ff. commod. l. si procuratorem, in principi. ff. mand. l. qui id, quod, ff. de donation. l. Tutor, ff. de fideiusor. & l. tertia, Cad. Macedon. cum aliis.

Item quo ad habilitatem, & inhabilitatem persone, & cui quæzatur, tempus contractus inspicitur, l. si filiusfamil. digest. de verborum obligation. quoniam in stipulationibus inspicitur tempus, quo contrahimus, inquit tex. ille, etiam quod contractus sit conditionalis, ut ibi, ex præsentia namque tempore, dum contrahimus, ius, & ius stipulationis æstimatur, l. continuus paragraph. cum quis, ff. de verborum oblig. l. usufructu, ff. de stipul. seru. ubi in conditionali, nisi conditio sit potestativa, l. quidam cum filium paragraph. fin. ff. de verborum oblig. & est regula generalis, ut in stipulationibus attendatur tempus, quo contrahimus, non omne, paragraph. fin. ff. de reg. iuris, & in seruo, & filiofamil. tex. notab. in final. ff. de stipul. seru. & in minore, ut tempus contractus observetur, quamvis in tempus habile conferat tex. in l. si minor, ff. de seru. export. & in beneficialibus quod ad capacitatem tempus datæ inspiciendum esse, nec iuuare, quod superueniat ætatis capacitas, tex. in capit. si eo tempore de rescript. in 6. & in aliis causis, veluti in statu prohibente alienari in forensi, in bannitum, ut post contractum superueniens habilitas non profit, Francisc. Aretin. in l. si ita quis, §. ea lege, ff. de verborum obligation. Bero. cons. 172. num. 48. lib. 1. Rimin. iun. cons. 333. num. 190. Honded. cons. 6. numer. 36. & 37. lib. 2. Ancharan. Regienf. quest. 2. num. 25. Quandoque tamen mutata conditione persone superueniente habilitate ex nouo consensu verbis, aut signis demonstrato confirmatur contractus, ad leg. si quis in senatorio, in l. si quis tutor, paragraph. quid ergo, & l. eos, ff. de rian nupt. vel etiam per lapsum temporis quinquennatis post maiorem ætatem, ad l. final. C. si mal. fac. & l. prima, C. de contractibus iud. & plenè Roman. cons. 509. numero 19. & 20.

In rebus quoque an in contractum deduci potuerint, tempus contractus observatur, non tempus superueniens, l. inter stipulantes, §. sacram. l. continuus, §. cum quis, ff. de verborum oblig. ubi etiam in contractu sub conditione futuræ habilitatis.

Fallit in e mente, aut stipulante rem suam, si defierit esse sua, ad l. si rem, ff. eod. sic etiam an possit quis alteri pacisci, tempus contractus attenditur, nec est post confirmatur, l. si tibi, §. si pactus, ff. tit. isto.

† Causa finalis in contractibus inspicitur, 162 magis quam verba, l. pecuniam, C. de cond. ob caus. textus notandus in l. tale pactum, §. fin. ff. tit. isto, Socin. cons. 251. colum. 7. vers. comprobantur, & cons. sequent. numer. 4. & 5. libro 2. optimus textus in l. si uno, in principi. ff. locat. & l. secunda, Codice commun. de legat. Baldus in leg. secunda, Codice commod. Dec. cons. 205. numer. 2. Paris. cons. 72. nu. 54. lib. 4. ideo si causa finalis falsa sit, quæ alias erat obligatoria in ignorante parit exceptionem & repetitionem, in sciente donationem, ad l. cuius per errorem, ff. de regular. iuris, & leg. prima, ff. de condition. indebit. si autem non erat obligatoria; quia non finalis non vitiat, sic pulchre docuit Bartol. in leg. demonstratio falsa,

falsa, colum. ultim. quest. 6. ff. de cond. & demonstrat. notatur per illum tex. in l. damus, ff. de condit. indeb. sequitur Castren. ibi, Bald. in l. nec apud, Cod. de hered. instit. Alexand. conf. 89. num. 12. & 14. lib. 2. Dec. conf. 350. & conf. 600. Gabriel. conf. 62. libro secundo.

- 163 † Contractus, qui potest accipi in pleniorē partem, in eā accipi debet, *l. prima, §. quod si rem, ff. de pos. idē si primo contractui adiungatur secundus, iste non nouat; sed informat primum, dicta §....*

Item secundus contractus minus plenus non præualet primo pleniori, *l. si id, quod, ff. de rescin. vend. & l. qui usufructum, ff. de verborum obligat. ex intervallo autem per secundum intelligitur, partes recessisse à primo, l. pacta nouissima, C. eodem, Decius in 1. colum.*

Et in contractibus obseruandum est, quod aliter ex contrahentibus conuentus potest per viam exceptionis, & compensationis deducere omnes exceptiones, & compensationes ex illo contractu ad commodum suum proficiscentes, *tex. in l. in rebus, §. fin. ff. commod.*

- 164 † Debitori certæ speciei res perempta citra moram, & culpam illius non perit; sed creditori, *l. quod te, ff. si certum petat, l. si ex legati, l. si Stichus, ff. de verborum obligatione de peric. & commod. rei vendic per totum, per quæ iura limitatur regula, quod res perit periculo Domini, ad l. 1. & 2. C. de pignor. act. & l. prima, C. de distract. pignor. perit namque Domino; sed tamen liberatur ab obligatione rem ipsam dandi, aut tradendi, consequenter in effectu res perit creditori.*

Restringitur in debitore certæ speciei, secus in debitore rei in genere, aut in quantitate, dicta *l. si ex legati, & l. in ratione, §. incerta, ff. ad legem Falcidiam, & l. incendium, C. si certum petat, nisi quantitas in specie sit debita, dicta *l. in ratione §. diligenter, l. sed incertus, l. plene, §. sed hoc ita, l. si seruus, §. qui quinque, ff. de legat. primo, l. si certus, ff. de verborum obl. Mora autem intercedente morosi periculo res perit, *l. nemo rem suam, §. primo, ff. eod.***

- 165 † Verba in contractibus, imò syllaba quælibet sic accipiuntur, ut stent cum aliquo effectu operatio iuxta naturam actus. Bald. in Rubr. Codice de contrah. emptio. quest. nona, Dec. conf. 414. colum. secunda, ubi etiam in contractibus nuntiatio; ad hoc autem sunt tex. in *l. prima, ff. quod met. caus. ubi idem Bald. de Syllaba in l. 3. in princ. ff. de iureiur. in l. prima, in fine, ff. ad Municip. in l. si quando, ff. de l. primo. Imò contra eorum naturam impropriari debent, ut aliquid operentur, *l. si stipulatus fuero per te, ff. de verbor. obl. Crauet. ex aliis conf. 105. numer. 7. conf. 135. numer. 24. & latius conf. 297. numer. 4. & conf. 604. n. 2.**

Fallit, ubi resultaret aliquid iniquum, illicitum, absurdum, aut contra mentem contrahentium, Crau. conf. 70. numero 20. 21. & 25. ubi ex multis.

- 166 † Concessa re ex quocunque titulo veniunt accessoria omnia, & quæcunque pertinentia ad rem illam, *l. si venditor in fine, & l. sequen. l. Iulianus, §. fin. cum quinque ll. seqq. ff. de actio. empti, l. aqua ductu, cum duabus, ll. seqq. & l. fistulas, in princip. ff. de contrah. emptio. & l. qui fundum, §. primo eodem titulo. notat Angel. conf. 289. in tertia dub. & in testamentis, & ultim. voluntat. sunt plura iura, in *l. uxorem,**

*legauerat, §. prædii, §. Titio, §. Balnea, ff. de legat. tertia, & l. Seia, §. Tiran. ff. de fund. instrument. & l. re. statrix, §. final. ff. si seru. vendic. In præscriptionibus, seu rebus præscriptis, in *l. si aliena, §. hoc iure, ff. de usucap. & in Principam concessionibus, in l. 5. quando, Codice de bon. vacant lib. 10. & in inuectitis feudilibus notatur Feudistæ in cap. 1. in tit. de Cap. qui cur. vend. & in cap. 1. §. quis, de manso, in tit. de controuers. inuest. ubi plene de pertineatis rerum feudalium Villarum, Castrorum, & Ciuitatum, de quibus per Ias. in rep. l. quoniam, ff. de Flumin. num. 121. & in l. secunda ff. de constitution. princ. n. 106. Roland. conf. 10. num. 3. lib. 3. Cæphal. conf. 3. numer. 45 plenius autem Menoch. conf. 478. num. 77. conf. 395. num. 20. & infra, & conf. 498. num. 28. & vltia hos Dec. conf. 16. num. 23. Soc. n. iun. conf. 65. num. 22. lib. 1. idem Menoch. conf. 181. col. penult. Parisiens. in consuetudinib. §. 1. Glos. §. n. 14. ubi extendit ad leges, & ad iudicia.**

Illud planum est, quod quæ continentur intra confines rei concessæ veniant in concessione, *l. de sacra, §. si ff. de contrah. emptio. l. si fines ff. de euetion. Paris. conf. 2. num. 64. lib. 3. Menoch. consilio decemotertio, numero 9. Sord. decisio. 64. numero decimo.*

- † Contracta nullo existente, aut resoluta clausula accessoria omnes corrumpunt, Bald. in *l. non dubium, in 10. oppos. C. de l. & in l. absentis, Cod. si certum petat, Bald. & Ias. in l. ex testamento, Cod. de fidei. commiss. Paul. Alexand. & Ias. colum. tertia in l. 1. §. si vir uxori, ff. de acquiren. poss. Alex. conf. 3. libr. 1. Ias. in l. principalibus, n. 3. ff. si certum pet. Mandos. conf. 3. n. 12.*

† Contrahens super realiqua, in qua ius habet notum contrahendi secum, pro iure suo videtur rem illam alienasse, *l. qui tabernas, ff. de contrah. emptio. l. cum venderes, & l. alienatio, digest. eodem. ubi quod res transit cum suis seruicibus, oneribus, & grauaminibus, quibus tenetur.*

- † Contractus, qui recontrahuntur, ad modum rei datæ coarctantur, & non ultra, *l. rogasti, §. si tibi, ff. si certum petat, l. obligamur, §. re, digest. de action. & oblig. & l. cum ultra, Cod. de non numer. pecun. Qui autem verbis, aut scriptura, admodum scripserit, & verbo, *l. si quis stipulatus, l. quicquid astringenda, l. si ita stipulatus, §. Grisogonus, ff. de verborum obligat. l. si stipulatus, ff. de fideiussoribus.**

In contractibus autem, qui consensu contrahuntur, alter alteri obligatur de eo, quod alterum alteri ex bono, & æquo præstare oportet, inquit text. in *l. ex consensu, ff. de action. & oblig.*

- † Omnis res, quæ in hominum commercio est, potest in contractum deduci, *l. si emptio, §. omnium, ff. de contrah. emptio. §. primo Institution. de inutil stipulatio. nalias non, ut ibi, siue res sit talis, quæ nunquam possit esse in commercio, siue talis sit, quæ inspecto statu suo non possit esse, licet statu mutato quandoque esse posset, *l. multum interest, & l. inter stipulantem, §. sacram, ff. de verborum obligation. l. sed Celsus, §. primo ff. de contrah. emptio. paragrafo idem iuris, institution. de inutilib. stipulat.**

Idem est, si res promissa, & in contractum deducta absque promissoris facto desierit esse in hominum commercio, cessante eius mora: nam liberabitur, *l. si seruus, §. primo & secundo ff. de verborum*

borum obligation. & dict. §. idem iuris, vers. item contra.

171 † Conditionales obligationes ex contractibus prouenientes transmittuntur ad hæredes, moriente stipulatore ante conditionis euentum, §. ex conditionali, Institution. de verborum obligat. §. cum quis, institution. de inuulib. stipulation. licet secus in legatis, & fideicommissis conditionalibus, l. 1. §. si autem, C. de cad. tol.

172 † Dare promittens tenetur facere rem accipientis, & rei dominium in eum transferre, l. ubi autem non apparet, §. fin. ff. de verborum obligat. l. si ita, §. primo, ff. de contrahend. emptio. §. si itaque, Institution. de action. idèdque in permutacione, ubi utrinque venit datio, non potest dici contracta permutacio, si res non fiat accipientis, l. prima, §. ideoque, ff. de rer. permutatio. & l. naturalis §. 1. ff. de prescrip. ver. l. fin. ff. de cond. caus. dat. & l. primo, Cod. eo. ubi omnes notantur; plenè Franc. Bec. consilio §. 3. numero 92. præstare autem obligatus non tenetur rei dominium transferre, l. si fundum, ff. de verborum obligation. & in his differunt permutacio, & venditio, Bartol. in l. eleganter, ff. de pigner. acter. & in l. si quis aliam, columna secunda, ff. de solution. text. in dicta l. prima, ff. de rer. permutacion. sic etiam tradere rem obligatus non tenetur dominium rei transferre, l. h. rem tradi, si tit. illo. idèd quia is, qui vendit, non habet necesse fundum emptoris facere, idcirco non dare, sed tradere tenetur, text. utrumque dicens in d. l. si ita, §. primo, & in l. prima, ff. de action. empti. ubi plenè Bartol. nam & res aliena vendi potest, l. rem alienam, ff. de contrahen. emptio.

Ista tamen verba regulantur secundum naturam contractus, ac idèd si in contractu expressæ venditionis dictum sit: Venditor dedit, aut dare promisit: verbum dare, pro tradere, accipitur, lege si stipulatus, digest. de usur. & ibi, notatur; plenius autem Bartol. & Doct. in dicta lege final. digest. de condic. caus. dat. in 1. oppos. & idem è contra dico in permutacione, ut verbum, tradidit, accipiat pro, dedit.

173 † Ex his infero ad rationem diuersitatis, quare sit, quod peremptio rei venditæ cedat periculo emptoris cessante venditoris mora; cum tamen venditor sit dominus rei venditæ ante rem traditam: & est vera utraque propositio, toto tit. ff. de peric. & commod. rei vend. iuncta l. si ager, ff. de rei vendic. & res solent perire domino, l. prima, & secunda, C. de pigner. action. aliud sit in permutacione; nam res perit periculo domini, text. expressus in l. fin. ff. de cond. ob. caus. sic, ut permutatam rem per eum datam condicere possit, ut ibi per glos. & Bartol. in d. l. naturalis, §. 1.

Respond. nimirum in contractu venditionis res perit periculo emptoris, non venditoris, quamuis dominus si: quia regula iuris est, quod species debita, si pereat cessante culpa debitoris, pereat periculo eius, cui debetur, etiam si debitor sit rei dominus, l. si seruus, 2. resp. ff. de verborum obligat. l. quod te, ff. si certum petat. Bartol. ibi, colum. penult. l. si ex legati causa, ff. eo l. cum seruus, & l. cum res, ff. de legat. 1. licet secus, ubi genus est, dubium, aut quantitas, l. incendium, C. si certum petat. In permutacione autem aliud est; nam permutator dedit rem suam, ut vicissim permutator aliam sibi daret, & ob hanc causam dedit rem suam, nimirum

causa non secuta; quia alius non dedit, etiam cessante eius culpa, potest permutator ex capite causæ non secutæ rem datam condicere, & hic est casus in dicta l. final. quem sic intellexerunt Gloss. Bartol. & Doct. ibi, Gloss. Bartol. & cæteri in d. l. naturalis, §. sed si sciphos, Gloss. Odofred. & Salic. in l. 1. C. de rer. permutat. Boët. decis. 112. n. 13. Becc. d. conf. 82. n. 9.

Liberatur autem permutator re perempta sine culpa sua quod ad hoc, ut non teneatur rem dare, & ita in hunc sensum accipiendus est text. in dicto §. sed si sciphos, per regulam supradictam, & est communis acceptio.

Et si diceres, emptor emit, & pretium dedit, ut res sibi traderetur, idèd venditore non tradente, debet posse repetere pretium datum ex capite causæ non secutæ.

Replicatur, quod conditio ob causam non secutam datur quidem in contractibus innominatis; cessat autem in contractibus nominatis, ad l. in civile, C. de rei vendic. & l. empti fides, C. de contrahen. empti. & amplè dixi sup. n. 53.

Quare cum conditio ob causam sit personalis actio inferri iure videtur, quod contra tertium possessorem exerceri nequeat, ex regula, quod personales actiones contra tertium rei possessorem non exercentur l. final. paragrapho fin. ff. de contrahen. emptio. l. 1. §. si hæres ff. ad Trebellian. ubi amplè scribitur, & præcisè Ripa ibi, num. 3. de huiusmodi condicione, quam constat esse personalem actionem, l. his solis, ff. de condic. indeb. §. c. itaque, Institution. de action. Federic. Senen. conf. 81. colum. 2. Crav. conf. 299. num. 6. Propterea contra tertium possessorem proponi non possit; & ita firmat Alexand. conf. 92. lib. 1. contracta tamen nititur Suid. decis. 173. numer. 28. sed in casum: nam ut à tertio condici non possit, est casus legis, in l. cum precibus, C. de rer. permutacion.

† In contractibus subintelligitur clausula, 174 rebus sic se habentibus, & stantibus in eadem causa, l. quod Seruius, ff. de cond. caus. dat. & ibi præclare 121. sub numero tertio vers. circa tertium, l. si conuenit, ff. pro socio, l. quaro, §. inter locatorem, ff. locat. l. cum quis, in princip. & l. si cum Cornelius, ff. de solution. optimus text. in l. tale pactum, paragrapho final. digest. de pact. Petr. Ancharan. conf. 82. & consilio 394. numero quarto ubi quod regula hæc locum habeat in omni dispositione, Iason eodem loco, Decret. conf. 33 sub numero tertio. Natura, conf. 548. numero vigesimo primo & vigesimo secundo ubi inquit, quod & si speciales conditiones non expressæ in contractibus non subintelligantur, l. si ita stipulatus, §. Grisogonus ff. de verborum obligation. Generales tamen quædam subintelliguntur; si Deo; si Natura: si Principi placuerit; ubi præterea adducit pulchram questionem & decisionem: de qua per Iason in l. Quominus, quæst. vigesima secunda ff. de flumin.

† In conuentionibus formam contractui contrahentes dant, l. in conuentionalibus, de verborum obligation. ac idèd primum ad verba recurrendum est, l. si ita stipulatus, paragrapho Grisogonus, ff. de verborum obligation. l. fideiussoribus paragrapho primo ff. de fideiussor. & si verba sint plana, standum est verbis, quatenus patitur eorum proprietates; & generalitas, l. si mihi & Titio paragrapho primo ff. de verborum obligat. & sermonis proprietates principi

principaliter obseruatur, *leg. si quis stipularius sit, ff. eod.*

In contractibus, quod actum fuit principaliter attenditur potius, quam quod dictum, vt Pomponius ait in *l. sed Celsus, §. primo, vers. in emptis, ff. de contrahenda emptione, in leg. promittendo, in princ. ff. de iur. dot. l. i. aul. inquit, magis res, quam verba intuenda sunt, & loquitur in promissione dotis; Papinian, autem in *leg. in conuentionibus, digest. de verborum significatione, ad literam dixit: in conuentionibus voluntatem potius contrahentium, quam verba spectari; placuit, & l. final. Cod. quæ res pignori obligat. pos. Iustinian. Imper. ait, iustum esse, voluntates contrahentium magis, quam verborum conceptionem inspicere, prout etiam in legatis, & fideicommissis dicitur, magis sensum, quam verba intuenda esse, *leg. 1. §. conditio, ff. de adimen. legat. leg. cum virum, Cod. de fidei com. & intentionem contrahentium magis, quam verba intuendam esse, scripsit Ioan. de Anan. cons. 55. num. 1. refert, & sequitur Barbat. cons. 81. num. 24. & ad regulam propositam vtiliter scripserunt, Curtian. iun. cons. 55. num. 11. & cons. 62. num. 3. Alciat. consil. lib. 8. Decian. cons. 31. num. 4. lib. 1. & in eo vol. cons. 41. num. nonagesimo nono.***

Quandoque tamen extra id, quod agitur, obligatio nascitur inquit *tex. in l. si is, qui §. si liber, ff. eod. d. & generaliter in contractibus semper inspicitur quod actum fuit inter partes, l. cum quid, & leg. non omnis §. si per. per. & magis præualeat quod actum fuit, quam verborum subtilitates §. l. si tibi, pecuniam, ff. eo.*

Adde, quod in contractibus attenditur voluntas, & secundum intentionem primariam, ac etiam secundariam, Bald. per illum textum in *leg. si absentis, in l. opp. Cod. si cert. petat. Par. cons. 7. l. numer. 50. lib. 4. optimus text. in leg. si stipularius fuero, ff. de verbor. oblig. & venit, quod minus est, l. si uia stipularius, ff. de verbor. oblig. & l. 109.*

176 † Contrahentes in suis contractibus & conuentionibus præsumuntur voluisse se conformare cum dispositione iuris communis, si in loco præualeat, si in autem cum statutis, cum consuetudinibus, & obseruantia loci contractus, ad quod sunt plura iura, *tex. in l. quod si noli, §. qui assidua, ff. de adl. edict. in l. si prius, §. placuit, ff. de aqua plu. arcen. in leg. si forte, paragraph. modus, cum glo. ff. si seru. vindic. in leg. final. Cod. de fideiussor. in leg. exceptio, not. dice. locat. & in leg. domini pradiorum, Cod. de agricol. lib. 11. Bartol. in leg. & in iurandi, §. primo, columna prima, ff. de oper. libert. Alexand. in leg. heredes mei, paragraph. cum ita, sub numer. 9. ff. ad Trebellianic. & illic posteriores omnes, idem Alexand. in leg. Gal. lns, §. primo, colum. vltim. ff. de liber. & posthum. & vtroque multos adducit concordantes, pulchre Aretin. cons. 12. decim. o. colum. vltim. vbi de consuetudine de nouo inducta, & illi. de statutis, & consuetudinibus, in cap. primo, vbi etiam de decimo, in tit. quib. mod. feud. constituunt, & in cap. primo, num. sexto, in tit. de feud. non habent. Alciat. reg. 1. præsumpt. 3. 2. num. 1. vbi adducit Baldus in leg. si duo, ff. de acquir. hered. quod faciens actum videatur se adstringere legibus de illo actu loquentibus. Et quæ de iure, & consuetudine solent adici in instrumentis, habentur pro adiectis, etiam si omissa sint omnino, caput. accepimus, de etas. & qua leg. cap. cum M. de consil. Butr. Imol. Abb. Barbat. Felin. & Ripa ibi; Et notarius censetur rogatus, vt ponat omnes clau-*

Marc. Ant. Peregr. de posses. & Propriet.

fulas de iure, & de consuetudine poni solitas, Baldus in l. final. Cod. de fideiussor. Alexand. in l. si finita, in princ. numer. 2. ff. de damn. infect. & ad hæc plura cumulauit Surd. decis. 2. 13.

† In contractibus regula est, vt pacta nouissima præualeant, l. pacta nouissima. Cod. de pact. leg. si unus, §. pactus ne pederet, ff. de pact. l. cum in plures, §. locator horrei, ff. locat. l. 1. §. fin. ff. de transact. etiam si in secundo pacto non inest clausula, assantes, iaf. & Dec. d. l. pacta nouissima, vbi Iason. ampliat regulam, quod posteriora derogant prioribus 14. modis, & Dec. sub num. 3. addit alios.

Regula tamen in conuentionibus procedit, quatenus sint incompatibiles, *tex. in l. si quis ante, ff. de acquirend. posses. notat Baldus in l. fin. Cod. de nouat. per tex. in l. Valerianus, ff. de nouat. Dec. in dist. leg. pacta, num. 2. & plura congerit ad hoc Surd. decis. 5. 1. colum. 1.*

Secundo, quando interuallum temporis intercessit inter primum, & secundum, at si eodem tempore vtrumque factum sit, & vnum non possit stare cum altero, plenior præualeat conuentio, l. si id, quod, in principio, ff. de rescind. vend. & institutionibus, l. si se solum, ff. de hered. instit. & in legatis interdum, l. quod traditum, ff. de cond. & demonstr. iuncta l. non ad ea, & probatur distinctio hæc in d. l. si quis, ff. de acquir. poss. iuncta l. non solum, in fine, ff. de usu. cap.

Quod si contractus primus, & secundus sint compatibles, & concordabiles, per secundum non potest videri recessum à primo, & per concordiam vterque debet sustineri, sicuti præclare docuit Bar. in leg. fin. paragraph. idem quæsit, ff. de condit. indeb. & in suo cons. 72. ex facto, & prosequitur Decret. sub numer. 5. inferendo concordiam in pactis omnino querendam esse, & vbi concordari possunt, secundum non tollit primum, quoniam nouatio non resultat, nisi expressè sit actum, l. final. Cod. de nouation. si autem attenditur secunda conuentio, modo de iure valida sit, Dec. d. loco.

Et si non in totum sint compatibles, pro quæ parte se compatiuntur, sustinentur, Bartol. in l. iuris gentium, §. adeo, ff. de pact. Bald. & Dec. d. l. pacta nouissima, Alexand. cons. 193. column. prima, lib. primo, Gabriel cons. 170. num. 3. lib. 5. Surd.

Item vbi secundus contractus est nullus, & inualidus, primus non reuocatur, l. iuris gentium, paragraph. sed si fraudandi, ff. de pact. Bart. d. l. pacta nouissima, in prima oppos. Decius sub numer. 5. Purpur. numer. 14. & latè Surd. decis. 5. 1. numer. 13. 14. & infr. & hoc casu non nouatur primus contractus quo ad hypothecas, pignora, fideiussiones, & alia num. 16. & infr.

† Contractus an factus sit ad corpus, vel ad mensuram, & quid intersit, omnium latissime posuit Surd. decis. 64. & 257.

Si pretium sit ad mensuram constitutum in ratione campi, & bubulæ, semper erit ad mensuram, & pretium conuentum pro numero mensuræ erit soluendum: & hæc est communis opinio, siue contractus sit de toto corpore, siue de certo numero, Surd. vbi sup. num. 12. & 13. & cons. 253. num. 4. & 5.

Si autem pretium sit vnicum non distributum per campos, & bubulas, putà quia pretium fuerit constitutum in mille, & hoc casu si solum corpus sit expressum, totum illud corpus venit, & debetur pro illo pretio.

H h h

Si autem numerus sit expressus, distingue, aut contractus incipit à numero, quia vendidi tibi centum bubulcas ex prædio meo Selano, & numerus ille debetur integer, nec plus censetur venditum, & si non reperirentur campi 100. pretium deberet minui ex dictis ab eo sub numero. *prima. & inf.*

Si inceptum sit à corpore: *Vendo tibi prædium meum in tali Villa camporum 100. pretio 1000.* venditio dicitur hoc casu facta ad corpus, non ad mensuram, & si quidem facta mensura plaris fuerit, totum corpus veniet, & pretium non augebitur, iuxta communem d. *decif. 4. numer. 1. 2. & que ad 13.* præsupponendo, quod venditio tunc intelligitur facta ad corpus, ut ibi, à n. 1. usque ad 3. Sed contra quod supplendum sit pretium pro rata maioris mensuræ, firmavit iam in venditione, quàm in permutatione, addito, quod corpora æstimentur, idem *Surd. decif. 253. n. 4. & 5.*

Si verò minoris medi erit, venditor modum supplere tenebitur, seu pretium diminueret, & non est par ratio venditoris, & emptoris ad præsumptam scientiam in venditore *num. 15. usque in finem.* Qui tamen in dicta posteriori decisione 257. aliud constituit.

179 † Contrahens cum aliquo uti tali, si postea negat illum esse talem, negans probare tenetur: quia in a terente non præsumitur dolus, & in contrahente cum eo non præsumitur error, ex compluribus decisionib. *Surd. decif. 104. col. 1. 2. & 31.*

180 † Contractus, conventiones, & pacta omnia pro eorum validitate non exigunt scripturam, & sufficit probatio regulariter per duos testes, iuxta reg. in l. *ubi numerus, ff. de testibus & cap. in omni negotio ex 60.* & est casus in leg. *contrahitur, digest. de pignor. in leg. pactum, quod bona fide, C. de pact. pignor. in leg. cum te, Codic. de transact. in leg. nec ambigi, Cod. de donat. & in omnibus istis iuribus plenè notarunt Doctores: ac ideo prolata hypotheca anteriori per duos testes creditor iste hypothecarius præsertus creditori posteriori instrumentario, Bartol. in leg. *scripturas, numer. quarto, Cod. qui potior. in pigner. & Angel post eum, Fulgos. conf. 132. numer. primo, Castrenf. conf. 134. column. prima, libro primo, Antonius Butr. Abb. & Felin. in cap. secundo, de fide instrument. concordantes adducunt Iason. in rep. l. admonendi, sub numer. sexagesimo secundo, digest. de iur. iur. Rolan. conf. 84. numer. duodecimo, lib. tertio, Surd. decif. 7. numer. 4. & inf. ex multis aliis comprobatur.**

Sunt tamen quidam casus particulares, in quibus scriptura est necessaria, & sine qua actus redditur nullus, de quibus per glossam in *Rub. inf. de censibus.*

181 † Dicta in præfationibus censentur repetita in contractu sequenti, regula est desumpta ex leg. *item quia, §. fin. ff. de pact. ex l. lecta, ff. si cert. petat.* & melius in leg. *Titia, §. primo, ff. de verborum oblig. ubi plenè Iason.* Hæc autem regula quemadmodum sit accipienda, optimum est videre; dicamus ergo dicta in præfationibus censerì repetita in sequenti instrumento, seu contractu duobus concurrentibus.

Primo, quod illa in præfationibus tractata fuerint stabili a, firmata, & conclusa, nam censerentur utique repetita; quia pars, cui fuit ius ex illa conventionione quæsitum, non præsumitur illud remisisse, & renuntiasse, ad leg. *cum de indebito, §. fin. digest. de probation. & cap. super hoc, de renuntiat. & sic clarè regulam intellexit, declaravit Bartol. in dicta leg.*

item quia, §. final. præclare Iason. dist. leg. Titia, paragraph. primo, numer. septimo, Alexand. in leg. ita stipulatus, numer. 24. & Claud. Aquei. numer. 3. ff. de verborum obligation. ubi autem dictæ, & tractata in præfationibus non fuerint conclusa, & firmata, statim scripturæ, vel publicæ, vel privæ: quoniam virtus contractus consistit in conclusione, ad leg. de contract. & inde notavit Bald. Cod. de rescind. vendic. multa namque dicuntur ante contractum, quæ non firmantur, & stabiliuntur, ut inquit Bald. in leg. cum allegas, numer. octavo, Cod. de usur. per text. in l. sciendum, §. dictum, digest. de edil. edict. & idem Bal. in leg. multum, Cod. si quis alter, column. secunda, Amol. in leg. si quis cum aliter, column. pen. ff. de verborum obligat. Alex. d. conf. 148. columnæ, secunda, vers. nec obstat, lib. 5. De cetero multis suis consiliis adductis à Tiracuell. de retract. conven. ad fin. titul. numer. 24.

Secundo, ut videatur repetita in contractu, opus est, ut contractus incontinenti fiat, non ex intervallo: nam per temporis intervallum partes viderentur perituisse prioris actionis, & standum esse scripturæ fidei, sic Bartol. in leg. *pacta novissima, column. secunda: Cod. de pact. per text. in l. curia in plures, paragraph. locator horrei, ff. locat. declarando tamen, nisi partes convenissent per verba etiam futurum tempus respicientia, ut per Bartol. ibi, cuius doctrinam subsecuti sunt Bald. Alexand. Iason. & Decret. column. tertia, vers. & ex prædicto, ubi in id adducit plura Alex. consilia, sequitur Bald. in leg. *per retentionem, C. de usur. Iason. in d. §. 1. numer. 4.**

Sed contra quod etiam in actu ex intervallo factus præsumatur repetitio, & non præsumatur partes recessisse à primo consentis, sensit Sal. in dicta l. *per retentionem, in sue distinctione, Ancharan. conf. 262. præmittendum, cuius tamen dicta non cogunt; claris autem Arretin. in dicto l. Titia, §. primo. & satis videtur sentire Barbat. apud Alexand. conf. 94. numer. secundo, lib. tertio: & ad hoc plures alios citavit Surd. decif. 251. numer. 9. qui tamen id non dicunt.*

Breviter resolutio sit ex scriptis ad Alexand. conf. 156. sub numer. 9. libro sexto, quod conventa in præcedentibus non possint videri repetita in sequentibus, longo intervallo adhibere, quia intervallum medijs temporis impedit repetitionem.

Fallit, quando præcedentia se habent per modum formæ, seu præparatorii ad sequentia, sic Petrus Bald. & Salic. in dicta l. *per retentionem.* & hoc pertinet illa Anchar. decisio d. conf. 262: Nam sequens contractus recipit declarationem à primo præcedente, & verba sequentis contractus sic accipi debent, ut concordent cum primo, uti instruit Angel in d. l. si quis cum aliter, & in d. l. pacta novissima; ex cuius dictis fundatur responsum Barbat. in d. conf. 94. & ut secundus contractus videatur executivus primi, non ut à primo sit recessum, & id ipsum voluit Alciat. regul. 2. præsumpt. 24. ubi quod actus sequens præsumatur factus in executione tractatus præcedentis, & investituræ, feudales sequentes intelligantur factæ iuxta ordinem, & formam decreti præcedentis super faciendis investituris, Cravet. conf. 135. numer. 13. & 14.

Vbi autem contractus secundus repetitur factus in diuersa forma, non reducibili ad primum; liquidem in primo non fuerit habita relatio ad contractum in futurum faciendum, per secundum intelligitur recessum à primo, d. l. pacta novissima, dicto §. locator horrei; quod si præcedens contractus trahebatur ex verbis etiam in futurum, tunc sequens

quens contractus aliter factus præſumitur per errorem, & retractatur, *l. si binarum ff. de seruitut. urban. & l. si tibi liberum ff. de action. empti*. Error autem patens est ex actu aliter gesto, quam fieri debuisse, *l. ed si me purem ff. de cond. indeb.* & in terminis Bart. in *d. l. Titia, §.* Alex. d. conf. 156. n. 9.

Et denique adde, quod per secundum contractum non intelligatur recessum à primo, nisi quatenus necessitas cogit, & quo ad clausulas accessorias hypothecarum, penarum & huiusmodi intelliguntur repetitæ, seu non nouæ, nisi secundo fuerint insertæ, Aretin. conf. 1. in 1. dub. Nattæ, conf. 2. n. 6.

- 182 † Clausulæ executiuæ prolata à notario non solent habere multam vim, nec alterare dispositionem principalem, & eius naturam, Cardin. & Imol. in *Clem. de p. ab n* Natt. conf. 582. num. decimo. declarant tamen Menoch. confilio 160 sub num. 3. Surd. conf. 45. num. 24. si tamen prolata sint in medio inter dispositiuas, attendendæ sunt, & probant. Bec. conf. 88. num. 49 Laderch de imol. conf. 1. num. 2. & 4. Barz in Bononiens. decis. 96. num. 9.

Item ubi clausulæ istæ sunt prolata à partibus, disponunt pulchre Honded. conf. 83. num. 1. libro primo. Menoch. conf. 87. num. 6. & 41. Roland. conf. 14. num. 99. lib. quarto. Socin. iun. conf. 95. n. 2. lib. 3. Laderch d. conf. 1. n. 10. Barz. d. decis. 96. n. 9.

- 183 † Pro persona ab eo nominanda potest quis contrahere, quamuis omnino sit incerta, & si nemi nem nominauerit, sibi & heredibus suis acquiratur, *l. secundum responsum, C. de contrahen. stipul. & ibi not.* & illum tex. ad hoc allegauit Bald. in *l. cum poss. §. gener. ff. de iur. dotum.* & idem Bald. in *l. prima, in fine princip. ff. de p. et.* ubi sic præcisè Alexand. & Iason n. 6. in *l. ita stipulatus la grande ff. de verborum obligationibus*; & ratio est: quia incertitudo personæ ex parte stipulatoris non vitiat stipulationem: quoniam præsumitur stipulatus pro se, & heredibus suis. *l. stipulatio ista §. si quis ita ff. eodem.* ubi Alexand. & Ias. & idem post Bald. Dec. in *l. ciuitas, num. 8. ff. si cer. per.*

- 184 † Ad hæc, optimè nam ubi quis alterius nomine stipulatur & contrahit, & ille nolit ratum habere, fundatur contractus in personam solius stipulatoris, cum illis qualitatibus relatis ad personam illius, tex. in *l. fundum ff. de action. empti*. Bartol. ibi, & Doctor & in *l. si absentis, C. si certum petat* Bald. & Doctores ibi. Bart. & alij in *l. si mihi & Titio, ff. de verborum obligationibus*. Alexan. conf. 22. numer. 1. & conf. 24. num. 5. lib. 5.

Ratum autem habente illo, cuius nomine contractus celebratus fuit, proprietates, & rei possessio quæ sita illi stipulatori contrahenti statim quæritur ratum habenti, *l. si ego ff. de negot. gest.* Bartol. & cæteri ibi post gloss. declarando, quod aut contractus est ex causa onerosa, puta emptionis alterius nomine, & emptori quæritur dominium, & possessio; & ratificante autem illo, cuius nomine contractus celebratus fuit, conuolant ad illum, & possessio, & proprietates nimirum: quia ratificatio mandato comparatur, & retrahitur ad initium actus celebrati, *l. fin. C. ad Macedon. c. ratihabitionem de reg. iur. in 6.* & sicut ab initio per procuratorem immediatè acquiratur dominium, & possessio *l. procurator ff. de acquirend. rerum domin. l. 1. §. per procuratorem, l. possessio §. & si possessio ff. de acquirend. poss. & l. 1. C. per quas person sic & hoc modo* & in gestore ex causa onerosa, Crau. conf. 2. col. 1. Menoc. Marc. Ant. Pegr. de posses. & Propriet.

conf. 122. num. 5. & 16. Hieron. Gabr. conf. 80. num. 1. & 2. extra autem causam onerosam, vt gestori non acquiratur dominium, quamuis possessio sit ante ratihabitionem, & remaneat penes priorem dominum firmavit Bart. in *d. l. si ego. & in l. qui hominem, §. si debitorem, de solut. in l. qui mihi donatum, ff. de donat. communem* dixit Alexan. conf. 232. num. 5. lib. 6. alij autem contrà relati à Crau. d. conf. 252. colum. 1. quorum opinio non potest accipi, ubi Dominus rem tradens agebat, vt acquireretur illi certæ personæ, cuius nomine gestor accepit, per tex. in *d. l. qui mihi donatum*; sed ubi gestor agebat pro persona incerta ab eo nominanda, ad quam Dominus contrahens non respexit, sed ad contrahentem secum, nimirum contrahenti, & rem pro persona ab eo nominanda recipienti, interim & proprietates, & rei possessio quæritur; post nominationem autem, & declarationem personæ illi acquiratur, secuta eius ratificatione, sic Petr. Anchar. conf. 127. col. 1.

Abſque autem ratificatione nominato illi ius non quæreretur, per regulam in *l. absentis ff. de donat.* & in specie sic tradidere Crau. d. conf. 232. num. 2. Menoch. conf. 122. n. 16. Gabr. conf. 80. n. 1.

Hic autem dubia nonnulla occurrunt.

Primum, an secuta nominatione, & declaratione personæ, pro qua nouus resultet contractus, an verò illa nominatio sit executio prioris contractus, adeo, vt noua non sit soluenda gabella, & hanc consulendo probauit Rimin. iun. conf. 61.

Secundo infra quantum tempus fieri debeat nominatio hæc, an sit ad certum tempus coarctata, an verò perpetuè fieri possit, & hanc dubitationem plenissimè prosecutus fuit Surd. decis. 226. & ibi sub n. 6. retulit, senatum censuisse fieri intra annum, & quod ita receptum sit de consuetudine: post annum autem facta valeret, si verisimilibus coniecturis fulciretur, idem Surd. decis. 125.

Tertio ab ius declarandi, & nominandi transeat ad heredem, in quo puncto consuluit negatiuè Rimin. iun. confilio 591. per totum motus, quia nominatio personæ est declaratio voluntatis, declarare autem voluntatem defuncti non pertinet ad heredem, ad gloss. in *l. Pomponius scribit, §. fin. ff. de rei vendic. communiter ibi receptam & in leg. inter stipulantem, §. 1. ff. de verborum obligationibus*: quæ tamen ratio non me mouet, nam potest sustineri, ubi ageretur ob illam declarationem de tertij præiudicio, prout in casu suo de Laudemio præstando ab illo nominato Demino directario, at ubi non ageretur præiudicio tertij, sed tantum ipsius hæredis nominantis, nihil obstat, cum, & aliàs videamus heredem interpretari, & declarare defuncti voluntatem, *l. si quis à filio, §. si quis plures, ff. de leg. 1. l. 1. in d. l. inter stipulantem, §. 1. Dec & Purpur. num. 45. in l. edita, C. de eden.*

Quarto, an in declaratione facienda exigatur partis præſentia, vel vt commoneatur per nuntium, aut per Epistolam, qua in re Petr. Ancharan. d. conf. 127. colum. 2. sub numer. 7. exigit partis præſentiam, ex regula, quod ex nullo contractu quærarur ius absentis citra nuntium, aut epistolam, *d. l. absentis ff. de donat. l. ex consensu ff. de act. & obl.* & licet ratihabitione expediri possit parte absente, *l. Pomponius ff. de negot. gest.* attamen, vt ex emptione facta nomine absentis ei quærat, videtur secundum eum, vt requiratur eorum præſentia, non tamen consentio, & contra stat regula: quod declaratio volun-

H h h 2 ratia

tatis potest fieri parte absente, quia est actus merè voluntatis. *d. l. Pomponius, c. nouit. de appellat.* & sicut ab initio poterat gerere nomine absentis nominata illius persona sic, ut post possit nominare personam licet absentem, nullum resultat inconueniens.

Quintò, quid si dixerit, emere pro Titio, aut Seio, quem declarauerit, & emptor non declarat, dic contractum non tenere, secundum Bald. in *l. vendentis, sub n. 1. C. de contrah. empt.*

185 † Alieno nomine stipulanti, quamuis procurator sit cum mandato, quæritur obligatio, & actio, non domino mandanti; eas tamen obligationes, & actiones cedere tenetur, & ante cessionem sunt penes se, *tex. in l. possessio, §. & si possessio, ff. de acquen. possessio* & si mandatum non habeat, stipulari alteri potest, dummodo verba promissiva, & executiua directæ sint in illius personam, ad *tex. in l. pen. C. ad exhiben. in l. pen. ff. de neg. gest. in l. quacumque gerimus ff. de act. & obl. glof. & omnes in l. stipulatio ista, §. alteri, ff. de verbor. oblig. Ias ibi, num. 11. optimus *tex. in l. si pro te, C. de dot. promiss.* & inde notarunt Cyn. & Bal. quod soli & stipulatori licet recipienti nomine alieno quærat actio, & obligatio ante cessionem, Hieron. Gabr. *conf. 129. num. 8 lib. 1.**

Quamuis autem ante cessionem non quærat illi ius, & actio rectè tamen promissor illi soluit, & soluendo liberatur ope exceptionis doli, Bald. *conf. 192. lib. 1. Socin iun. conf. 131. num. 12. lib. 3. Strac. in tract. affectu. part. 4. num. 8. Surd. decis. 229. sub num. 16.*

186 † Sed an illi, qui nomine alieno stipulatus fuit, rectè soluatur. Conclusio fit, quod personæ contrahenti, quamuis nomine alieno rectè soluatur, veluti seruo pro domino, filio pro patre, monacho pro monasterio, *l. quod seruus, & inde Bart. Paul. & alij, ff. de posit. & l. quod seruus, ff. de solut. vbi idem Bart. & alij, & in filio, mil. nomine patris, idem Bart. & latè Ias. in l. filius paciscendo, ante num. 6. C. de pact. & in negotiorum gestore, qui contractum fundauit, est *tex. in l. filia ff. de solution. & plenè prosequuntur post Bartol. Bald. & alios, d. lexan. Ias. & Dec. in d. l. filius, Franc. Bec. conf. 19. num. 5. Paris. conf. 122. c. om. 1. in 4. & in l. relato putatio, ut ex contractu cum eo celebrato ei rectè soluatur, Paul. & Ias. in l. si urbana ff. de cond. indeb. & in non legitimo tutore contrahente, Afflict. decis. 147. & hæc, & alia Tiraq. de retract. conuen. §. quarto Glof. 9. in fine, Surd. dicta decis. 229. num. 9.**

Et in procuratore ad contrahendum, ut illi rectè solui possit, quamuis mandatum non habeat ad recipiendum solutionem, sic præcisè Bart. in *d. l. filia, ff. de solution.* vbi quod procurator habens mandatum ad vendendum, habere etiam intelligatur ad pretium recipiendum & idem Bart. in *leg. cum, qui ita, §. qui sibi, in fine, ff. de verbor. oblig. gat. & sequuntur communiter Doct. ut illic per Ias. num. 12. & 13. Ias. & Dec. ad finem, in d. l. filius, plenè Paris. d. conf. 122. Soc. iun. conf. 32. num. 24. lib. 1.*

Contra tamen quod procurator constitutus ad vendendum, & locandum, non habeat mandatum ad pretium recipiendum, expressè decidit Angel. in *l. 1. §. igitur, ff. de exercit. per illum tex. & post eum Lud. Ronot. conf. 23. verum receptior est prior opinio, quam plenè defendit Ias. in *d. §. qui sibi, sub num. 13. & ad tex. in d. §. igitur, respond. quod ibi mandatum fuerat modificatum ad locum tantum, quam etiam responsionem tacito auctore se-**

cutus est Dec. in *d. l. filius, in fine, & est vera solutio sumpta ex verbis illius tex.*

Ego autem de prædictis decisionib. sic absolute propositis valde dubito, per *tex. in d. l. filia, ff. de solution.* vbi negotiorum gestori contrahenti nomine domini rectè soluitur ex eo contractu, modò soluendo is sit, alioquin soluens: quia scit negotium esse domini, non liberatur soluendo gestori, & clarè sic distinxit Bartol. ibi, & posteriores ad eum, in procuratore autem Bart. absolute censuit, constitutum ad vendendum, censi constitutum ad pretium recipiendum, & est communiter receptus, ut supra dixi.

† Claudicare an possit contractus vltro, citro- 187 que obligatorius, videamus; sanè fauore pupilli sine tutoris auctoritate contrahentis ab initio claudicare iure decisum est, ut valeat fauore pupilli ad obligandum sibi, non ut ipse obligetur, *l. Iulianus, §. si a pupillo, ff. de action. empt. & §. primo, Instit. de Auth. int.* Si autem ab initio legitime contractus fuerit cum pupillo celebratus obligatorius hinc inde, non est in hoc privilegiatus pupillus; sed ad iustar maioris redigitur, *l. 1. cum gl. & l. si id, quod in vlt. resp. ff. de rescind. vendit.*

Item si quis contraxerit cum adulto, aut alio & dubium sit, an ille velit stare contractui, quia ex aliqua iuris auctoritate à contractu recedere possit, potest aliter cum eo agere, ut aut approbet, aut à contractu discedat, *tex. ad hoc in d. l. Iulianus, §. si quis colludente.*

Perfecto autem contractu vltro, citroque obligatorio per consensum, possunt partes mutuo contrario consensu re integra ex toto abire à contractu; re autem non integra, habitis retrodati, aut retrodari promissis, *l. 2. & l. 3. ff. de rescind. vend.* vbi quod fideiussorum datio non facit, rem non esse integram: plenius autem habetur per *tex. glof. & Doctor. in l. ab emptione, ff. de pactis.*

Non tamen per pactum post perfectum contractum partes conuenire possunt, ut alias liberentur, alius autem obligatus manet, & hic est casus in *d. l. prima, vers. nam quod Aristot. & in d. leg. si id, quod, in vlt. respons. ff. de rescind. vend.* nimirum quia repugnat diffinitio substantialis contractus vltro citroque obligatorii, de qua in *l. Labeo, §. contractum, ff. de verborum significatione.*

Nec hic obstat *tex. in l. si conuererit, ff. de pactis, si conuererit, ne dominus à colono peteret quid, & iusta causa conuentionis fuit, nihilominus à domino colonus petere potest.*

Glof. respondet ibi tribus modis.

Primò, re integra, non habet dubitationem.

Secundò, quod ex iusta causa sterilitatis, aut donationis pensio remissa sit ex pacto, itidem recipitur, & hoc casu contractus non resoluitur in totum, ut ibi, & in *l. si tibi habitationem, ff. de locat.* nam locator remittens pensionem, agere poterit ex locato pro damnis illatis.

Tertia solutio, quod ibi actum fuit, ut ex vna parte contractus tolleretur, ex alia non.

Aduersatur respond. *d. l. prima, & l. si id quod; ex pacto tamen conueniri potest, ut alio non implente ex parte sua discedatur ab emptione, quo casu adhuc iste tenetur actione ex contractu, l. sed Celsus, §. 1. ff. de contrah. empt.*

In istis autem vltro citroque expeditum est, quod resolutio contractus ab vna parte, alio non dicto, intelligatur resolutus & ab alia, *d. leg. cum emptor,*

emptor, ff. de rescin. vend. l. final. ff. de acceptil. Bartol. & omnes in d. l. si conuenerit.

In obligatoriis autem ab vna parte tantum, non est eadem ratio: Nam ex parte stipulatoris incapacitas rei stipulata vitiat stipulationem; ex parte promissoris incapacitas in re promissa non illum releuat. *l. multum interest, ff. de verborum oblig. vbi plenè not.*

- 188 † Falsa causæ demonstratio non vitiat in contractibus, vbi subest vera debiti substantia, *l. si ex pretio. C. si certum petat. aliàs an falsa causa vitiet dixi supra, num. 116.*

- 189 † Obligationes diuiduæ, & indiuiduæ sunt inter plures hæredes, & inter plures stipulatores pro natura rei subiectæ deductæ in obligatione, *ad l. 2. & sequen. & l. stipulationes non diuiduntur, & melius in l. in executione. ff. de verb. oblig.*

Obligationes dandi, quia continent causam dominiij transferendi, *leg. vbi autem, § final. ff. de verborum obligation. l. de necessitate diuiduæ pro portionibus: quia dominium non potest esse penes duos in solidum, l. quoniam contra, § vni duo. ff. de regul. iur. l. si ut certo, § si duobus, ff. commod. & licet etiam si in obligatione deduceretur causa possessionis: nam duo in solidum eandem rem possidere nequeunt, *dicit. § si duobus, & leg. duo in solidum, ff. uti possid.**

Si duæ certæ species sint in promissione pro parte, cuique debentur hæredum, & stipulatorum: si in genere unicuique vna, *l. in stipulationibus, ff. de verborum obligationibus.*

Quare tam respectu plurium stipulatorum huiusmodi obligationes sunt diuiduæ, quam etiam respectu plurium debitorum constitutorum, *l. reos, § cum in tabulis, digest. de duobus reis, & leg. 1. Cod. si plur. vna sent. quam etiam respectu plurium hæredum, aut debitoris, aut creditoris, l. 1. Cod. si certum per. l. 1. probæ hereditariis, & per totum, Cod. de heredit. act. d. l. in executione, § 1. imò ad vnum solum cohæredem dandi obligatio coarctari nequit, *l. continuus, § final. ff. eodem.**

- 190 † Obligationes consistentes in faciendo, vel in non faciendo: nam non factum pro facto accipitur, *gl. & Doct. omnes in l. 1. in princ. ff. de verborum obligationibus*, istæ obligationes indiuiduæ sunt, quia factum pro parte non præbet suam vtilitatem pro parte, prout in dationibus, & præterea factum recipit implementum per operis consummationem, *l. qui cccc. § quadam, ff. ad leg. Falcid. ac ideo non dicitur factum, donec superest aliquid agendum, leg. final. Cod. ad Syllan.* propterea nisi totum fiat, non dicitur satis factum obligationi, nec sufficit pro parte fieri, vel ab vno, aut à pluribus promissoribus, aut hæredibus, *d. l. 2. § 1. d. l. stipulationes, d. l. in executione, § secunda, & leg. tales in princip. ff. de cond. & demonstr. ac ideo facti obligatio, quia indiuidua, ad vnum ex hæredibus coarctari potest, d. l. continuus, § fin.*

- 191 † Seruitutes omnes reales rusticæ, aut urbanæ sunt indiuiduæ contractus, obligationes, & præstationes, *l. pro parte, ff. de seruitut. d. l. 2. § 1. d. l. stipulationes*, tam actiue ex parte plurium consortium, quàm passiue respectu plurium debitorum, vt in dictis iuribus.

Ratio est; quia seruitutes istæ non debentur à persona personæ, sed debentur à re rei, pro necessitate fundi dominantis, & non vltra, prout hæc optime probantur in l. 1. in l. seruitutes, l. ergo, ff. de Marc. Ant. Per. gr. de Pactis, & c.

seruitut. & leg. via constitui, paragraph. si fundus, & § seq. ff. de seruit. rust. prad. & l. qui aliena, § fin. ff. de neg. gest. vnde factum est, vt totum prædium seruientis, & quælibet eius pars teneatur ad indigentiam prædij dominantis, & prædio dominantis, ac cuiuslibet eius parti debetur tota, & integra seruitus; ideoque etiam intellectualiter pro parte seruitus constitui nequit actiue, ut passiue. Quare dicitur, quod seruitutes prædiales actiue, & passiue sunt in tota, & in qualibet parte fundi seruientis, & dominantis.

Vnde ex hoc duo inferuntur, & quidem de necessitate.

Primum, quod vnus ex dominis solus pro in liuiso fundi, aut dominantis, aut seruientis non potest constituere, aut acquirere seruitutem fundo communi, *d. l. pro parte, ff. de seruitut. & l. fin. ff. comm. pradior.*

Secundum quod is, cui debetur seruitus, non potest vti seruitute, nisi pro necessitate sui fundi dominantis, & nihil supra, *l. ergo l. cum ex meo, l. qui duo prædia ff. de seruit. rust. prad.*

Si autem communes domini diuisissent inter se fundum, aut dominantem, aut seruientem, ante constitutam seruitutem, quælibet pars diuisa esset fundus de per se, ac de ea parte vti particulari fundo censendum esset, *l. locus, ff. de acq. poss.*

† Personales autem seruitutes sunt duplicis generis, quædam, quæ constituuntur pro necessaria indigentia personæ, & cum persona finiuntur, veluti vltus, & huiusmodi omnino indiuidua est, quare vltus pro parte necessitas non sufficit, *leg. vltus pars, ff. de vltu & habitat. ac ideo alteri locari nequit: quia alius est vltus vnius, alius est vltus alterius, l. denique, ff. eo. propterea elegantiss. Bar. in l. 4. § Caro, sub num. 29. ff. de verb. oblig. & in d. l. stipulationes, non diuiduntur, numer. 27. dicebat; quod vltus stipulatus pro se, & hæredibus licet in persona stipulatoris sit vnus pro necessitate sua, mortuo eo multiplicabitur in personis hæredum, vt quor sint personæ, singulis integer vltus pro singulorum necessitate debeat, & sequuntur posteriores omnes.*

† Vltusfructus autem: quia est pars domini, *l. 193, 3. & 4. ff. de vltufr. & debetur non limitatè pro vltu personæ; sed omnes fructus, & vtilitates rei fructuarie debentur fructuario (salua proprietate domino in rerum substantia, l. 1. ff. de vltufr. ac ideo obligatio pro vltufructu est dandi, l. 3. § dare, ff. de vltufr. nimirum vltusfructus diuiduus est ex omni parte inter plures stipulatores, legatarios, & debitores, l. 1. § si vltusfructus, ff. ad leg. Falc. Bar. d. § Caro, sub n. 29. & d. l. stipulationes, numer. vigesimo septimo, vbi plenè ponit de diuersitate vltum, & vltusfructum; vltusfructus autem stipulatus pro se, & hæredibus in persona hæredum alius est, leg. stipulatio ista, § sed si quis ff. de verb. oblig.*

† Illæ autem obligationes omnes, quæ non continent causam domini de necessitate diuisibilis, sed rei præstationem, quoniam præstare rem est actus facti, ideo dicuntur obligationes facti, veluti si fundum tradi, si fundum præstari quis stipulatus sit *d. l. stipulationes non diuiduntur, & l. si fundum, ff. de verb. oblig. vbi fundum tradi, fundum præstari, indiuidua res putatur, prout fossam fodi, & cuiuslibet alterius facti corporalis & ratio est: quia promissio de rem tradendo non continet causam proprietatis, vt proprietatis rei tradendæ derur stipulato*

pulatori; sed tantum res tradatur de facto, rex. adhuc, in l. si rem tradi. ff. eo. tit. & est verissima ratio, & consideratio non haecenus bene intellecta.

195 † Maior difficultas est: nam in obligationibus dandi praecise contra promissorem agitur, ut det, & in id compelli potest, l. ubi autem, §. fin. & leg. si seruum, §. fin. ff. eo. tit. cum glossa & Doctor. & leg. si sta, §. 1. ff. de contrah. emp. & §. sic itaque, Institut. de actionib. in obligationibus autem facti promissor non praecise facere compellitur, sed soluendo interesse liberatur, dist. leg. stipulationes non diuiduntur, & leg. si quis ab alio, §. final. digest. de re iud. c. aut det poenam, si poena fuit promissa.

Quare controuertitur, an poena promissa in obligationibus dandi, nolente vno ex promissoribus dare, aut recusante vno ex pluribus heredibus, committatur in totum, aut pro parte illius heredis; consequenter an ista secundaria obligatio ad poenam in obligationibus dandi sit diuidua, pro ut obligatio sortis primaria; & eadem quaestio occurrit an in obligationibus facti poena altero non faciente seu interesse insolidum debeatur; an vero pro parte; & iste tractatus habetur in l. 2. per totum, & in leg. §. 4. & in dict. paragraph Cato, & in leg. §. final. & in d. l. stipulationes non diuiduntur, & in dict. l. in executione, per totum, ff. eo. tit. super quo tantopere laborarunt maiores nostri.

196 † Et quidem in obligationibus dandi expeditur, vno ex pluribus heredibus non dante, licet alij dederint, poenam in solidum committi; nec enim aliud in his stipulationibus sine stipulatoris iniuria constitui potest, sed ab isto non parente satisfieri debet coheredibus, text. praecisus in d. l. §. §. fin. ubi in obligatione dandi quantitatem, & in leg. heredes, §. idem iuris, ff. famil. hercis. & in obligatione dandi certam speciem, text. in dict. leg. in executione, §. penult. actum namque videtur, ut aut species detur, aut poena pecuniaria solvatur, inquit text. in dict. l. ita si putatus ad finem, conditio namque ex voluntate promissoris non debet posse scindi, ad l. qui duobus, & l. cui fundus, de condit. & demonstr. & ex persona heredum non variatur obligationis conditio, l. 2. §. ex his, ff. de verb. oblig. & est conclusio Bartol. communiter recepta in d. l. stipulationes, num. 14. quamvis enim lex 12. tabul. obligationem personalem ipso iure diuiderit inter plures coheredes, adeo ut vno solvente partem sortis debita sibi contingentem, liberetur sic, ut nullatenus pro coheredum partibus teneatur, leg. si testamento, §. quod si duo ff. de fideius. non tamen quod in condicione est inter plures coheredes diuisit, d. l. cui fundus, sic praecise Bartol. in leg. si seruus, §. si plurium, ff. si quis caution. numer. 2. ideo mirum videri non debet, quod primaria sortis obligatio diuidua sit, & diuidatur inter plures, secundaria autem non diuidatur, quia conditionalis est, & conditio non scinditur. Bar. ibidem sub n. 5.

Et si obiiciatur, dorum esse, quod vno non implente, poena insolidum committatur etiam pro parte implentium.

Respond quod non implens, iudicio famil. hercis. aut com diuid. coheredes, & socios suos indemnes peritabit, d. l. heredes §. idem iuris, ff. famil. hercis. glossa in d. l. §. final. per illum tex.

Item imputari potest coheredi, qui partem debiti soluit, quare totum non soluerit ad poenam vitandam, quandoquidem etiam inuito creditore potuisset, l. solutionem, ff. de solut. & ab eo repetere.

† Quae ratio concurret in specie communi debita à duobus: nam pro parte sua soluens potest etiam creditor ad poenam euitandam pro parte socij soluere, & dominium rei pro socij parte in stipulatorem transferre, & ille solutionem factam ratam habere tenebitur, ut plene concludit Bart. in d. §. Cato, sub num. 1. per tex. in l. si procuratorem, §. si igno. antes ff. mand. & in auth. si captiui, Cod. de Episc. & cler. & l. si ades, ff. com. diuid. sequuntur communiter Doctor. ut illic per Alex. num. 3. & Socin num. 2. Iason. num. 3.

In duobus autem principalibus debitoribus scinditur dandi conditio, pro ut lucrum, d. l. cui fundus, & l. si quis legat. & leg. duobus & leg. qui ha. redi, §. si duorum & l. tales, §. de illo, ff. de cond. & demonstr. in vno tamen debitore dandi duobus, conditio non vtrique scinditur, d. l. qui duobus, ff. eo. tamen benignè receptum fuit, ut mortuo vno ex duobus, quibus dandum erat ante mortem implere debentis, dando alteri superstiti pro sua parte, impleatur conditio, d. l. tales, in sec. resp. ff. de condit. & demonstr.

Hac autem, quae dicta sunt de obligationibus dandi certam speciem, aut certam quantitatem; quae quidem obligationes omnino diuiduae sunt, & quo ad petitionem, & quo ad solutionem, d. l. in executione §. 1. fortius procedunt in obligationibus dandi speciem incertam, equum, bouem, seruum; nam in his petitio est diuidua, solutio autem indiuidua; nam in vno debitores conuenire debent, non in diuersis, nam creditor non consequeretur bouem, non seruum, non paruit autem defunctus pluribus heredibus relictis facere, ne creditor, quod sibi debetur consequatur, & idem est in promissione alternatiua de dando hunc, aut illum, ut inquit text. in dict. leg. in executione, paragraph. pro parte, & leg. secundo, §. primo ff. eo.

† In obligationibus autem facti, vbi de poena agit, has subiicit propositiones veras.

Si factum est indiuiduum contractu, obligatio- ne, & solutione, veluti pro seruitutibus realibus, contra veniente vno promissorum, aut vno coheredum promissoris, poena in totum committitur fauore stipulatoris, l. obligationum substantia, §. fin. ff. de act. & obl. & d. §. Cato, in 1. resp. d. l. in executione. §. secunda, qui tamen paruerunt, partem poenae & socio, seu coherede contrafaciente repetunt, d. l. 2. §. fin. & leg. 3. ff. eo. tit.

Idem per eadem iura est in factis indiuiduis obligatione, & solutione, vel etiam solutione tantum Bartol. d. l. stipulationes, num. 24.

In factis autem diuiduis contractu, obligatio- ne, & solutione, veluti de non petendo, de non agendo, de ratum habendo, contrauentio vnius ex pluribus subiicit illum poenae pro parte sua, & sic poenalis obligatio diuiditur, pro ut principalis, text. in d. §. Cato, in 2. & ult. resp. ratio est: quia hunc agentem, & contrauenientem poterat reus exceptione pacti de non agendo, de non petendo repellere, & ita declaro tex. illum.

Per contrarium autem, si plures sint stipulato- res, aut plures heredes vnius stipulatoris, & aduersus vnum promissor fecerit, poena diuiditur, ut pro parte prohiberi debeat, alij non prohibiti exceptione repellantur: nam aequitas resistit, d. leg. secunda, paragraph. final. & leg. 3. cum suis gloss.

Hac autem accipe in contractibus extraiudicialibus, & poenis conuentionalibus, in praeiudicium

autem

autem stipulationibus siue contineant dationem, siue factum, aut diuiduum, aut indiuiduum, pœna solummodo committitur pro parte contrafacientis non in solidum obstante prætoris æquitate ad l. pœnales. *Julianus, ff. ad leg. Falcid.* quam sic Bartol. communiter receptus intellexit in d. §. Cato, n. 2. & quauis idem Bartol. in eod. §. liter sententia, & Cuman. ibi; attamen Alex. post Imol. plenè defendit hanc declarationem.

Et idem est in iudicialibus stipulationibus ut obitante doli exceptione pro parte tamen, pro qua non fuit paritum, committatur stipulatio pœnalis, per tex. in leg. si seruus, §. plurium, ff. si quis cautionem quem tex. sic intellexit Bar. in d. §. Cato, numer. 18. declarando in iis, quæ pertinent ad ordinatoria, de quibus loquitur tex. ille, non de decisoriiis, nam pœna in solidum committeretur, d. l. §. si ff. eod.

199 † At ubi pœna non fuit constituta in casu non partitionis, alio non implente in obligationibus dandi non succedit obligatio ad interesse; sed semper agitur ad dandum, & si dare non potuerit, ad æstimationem veram d. l. ubi autem, §. fin. & leg. si seruus, §. effectus, & leg. eum qui, §. fin. ff. eo. tit. & leg. promissor hominis, ff. de constitut. pec. ex die autem morte venit quanti plurimi, quasi fructus augent æstimationem, ad l. vinum, ff. si cert. petat, & l. in hac, ff. de triticar. Bartol. in l. si filiusfam. §. final. ff. eo. per illa duo iur. sub num. 2. & num. 4.

200 † In obligationibus autem facti regulariter promissor non cogitur præcisè facere, quare non faciente, eo, aut non perficiente, ut promissit, succedit obligatio ad interesse, si non iure nouationis, saltem in effectu: quoniam facti promissor soluendo interesse liberatur, text. in d. leg. stipulationes non diuiduntur, ibi, *Tiberonem existimasse*, ubi quid fieri stipulemur, si non fuerit factum, pecuniam dari oportere, & l. si quis ab alio, §. final. ff. de re iudic. ibi, *quia non facit quod promissit*; in pecunia numerata condemnatur, sicut euenit in omnibus faciendi obligationibus, ex quo deducitur in promissionibus facti interesse pecuniarium esse in obligatione, & condemnatione, nimirum fideiussor, & si ad aliud obligari non possit, pro promissore tamen facti obligari potest ad interesse pecuniarium, si factum non fuerit, leg. stipulatus es opus, ff. de fideiuss. & latè in materia per Bar. in d. l. stipulationes in 7. & 8. quæst. Quæ circa vno ex pluribus obligatis ad factum nolente facere impedita operis perfectione; quia corrumpitur stipulatio operis, ad æstimationem facti deuenire oportet, & pro facto æstimato aduersus omnes pro portione datur petitio d. l. stipulationes, ibi, *secundum que Celsus ait posse diuidi*; iuxta æstimationem facti dandam esse petitionem, ac ideo interesse est in petitione Bar. ibi, sub num. 17.

201 † Quauis autem obligationes, & actiones sint diuiduæ, & indiuiduæ pro qualitate rei deducitur in contractu, & in obligatione; contractus tamen inter partes indiuiduus est quo ad hoc, ut teneantur stare contractui cum omnibus suis partibus, & conuentionibus sic, ut alter ex contrahentibus non possit altero in iure partem contractus probare, & partem improbare, quicunque sit, etiam minor, l. si autem ff. de pact. l. Publica, & final. ff. de pact. l. cum queritur, ff. de admin. tut. l. si ita stipulatio in 2. res. ff. de oper. lib. & l. Caio, ff. de manumiss. & n. minore notauit Cornel. ex multis cons. 119. lib.

4. & secundum hanc regulam pro variis causarum figuris, sic argumentati sunt Rom. cons. 414. in sec. dub. Castrenf. cons. 1. lib. 1. Socin. cons. 123. col. 2. lib. 3. Iaf. cons. 147. in 2. dub. lib. 2. Curt. iun. cons. 146. Cagnol. in rep. l. 2. q. 36. C. de pac. inter empt. Tiraq. de retr. conuent. ad fin. tit. n. 4. & 5.

† Et quauis ubi capitula sint diuersa, & se- 202 parata, contra argui possit ex scriptis à Grauet. cons. 284. col. 4. sub num. 2. post Iaf. n. l. nulla, C. de procur. col. 1. attamen non est recedendum à regula, quia in contractibus pacta omnia sunt correspondentiua, & quodlibet pactum est pars intrinseca, & substantialis instrumenti, l. iuris gentium, §. quinquimo, ff. de pact. l. lecta, ff. si cert. per. l. petens, C. de pact. Bal. & Dec. ibi, in 3. not. optimus tex. in l. fundi partem, ff. de contrah. empt. Ad hæc elegans Bar. dictum in l. contractus, C. de fide instrument. ubi quod & si in instrumento plura pacta sint subordinatè scripta, non tamen inter illa considerari potest prioritas, & posterioritas: nam eodem tempore lecta scriptura instrumenti concluduntur, ac ideo vnum corpus censetur, subsecuti sunt Doctores nostri vbique, Cagnol. dicta l. lecta, num. 157. Franc. Becc. cons. 45. num. 34. & cons. 42. num. 6. & 8. Surd. decis. 157. num. 6. & 7. & optime probat. tex. in d. l. contractus, & retigi sup. n. 52. Quæ autem dixerunt Iaf. & Crau. sunt extra terminos contractuum.

† Hic autem sumpta occasione à materia diui- 203 dua & indiuidua. Quæro, an obligatio præstandi alimenta surgens ex lege vlt. volunt. aut ex pacto conuentionali sit diuidua inter plures hæredes, aut promissores. Quæstio autem hæc sæpe occurrit in foro, & eam ex professo tractauit Suid. in tract. de aliment. tit. 9. q. 14. ex cuius dictis.

Primò, deducitur, quod obligatio alimentandi descendens ex testamento in plures hæredes esse diuidua, ut ibi, sub num. 14. & est tex. apertus in leg. 2. & in l. pecunia ff. de alim. & cibar. leg. ita ut etiam si vnus ex hæredibus pro sua portione factus sit non soluendo, coheres pro eo non teneatur, ut inquit tex. in d. l. 1. in fin. nil mirum: quia ab initio vnus quisque pro sua hæreditaria portione fuit obligatus, & res, id est, datio seu præstatio alimentorum consistit in pecunia, seu in quantitate, quæ naturaliter diuisionem recipiunt.

Eadem ratione idem dicendum est in pluribus hæredibus patris, ad quos transit ex lege onus alendi liberos, puta naturales, ad l. si quis à liberis, §. item rescriptum, ff. de lib. agnos. nimirum quia legum dispositiones, & obligationes recipiunt intellectum à legibus de vltimis voluntatibus, glos. Bar. & alij in l. 1. C. de indign. Dec. in l. ea domum, column. 1. C. de collat. Socin. cons. 117. lib. 1.

Secundò ponit sub nu. 17. plures promissores de alendo aliquem similiter teneri pro virilibus, per regulam in l. reos, §. cum in tabulis, ff. de duob. reis, & in l. 1. C. si plur. vna sent. nisi in solidum se obligauerint, & fuit opinio Alciat. in d. leg. stipulationes non diuiduntur, n. 31. & aliorum ab eo relatorum, & est verissima conclusio, quia promissio est de re diuisibili.

Tertiò concludit, plures hæredes promissoris teneri in solidum, motus, quia promissor tenebatur in totum, ideo ex persona hæredum non debet variari conditio obligationis, l. 2. §. ex his ff. de verbor. oblig. Hæc autem conclusio non est vera, & reprobat ratione necessaria: quia hæredes vnus repræsentant omnes quidem defunctum,

H h h 4 sed

sed quilibet pro sua portione hereditaria non vltra, gl. Bar. & Doct. ibi, & in leg. pen. col. pen. ff. de praetor. stipul. Vnde quamvis promissor insolidum teneatur, nec possit minutatim solvere, l. Tutor, §. Lucius, ff. de usur. Heredes tamen invito creditore pro parte solvunt, & solvendo liberantur, l. quinta, §. final. leg. in executione, §. insolidum, d. gest. de verbor. oblig.

Non obstat consideratio de usu. Nam fallitur sic arguendo quoniam usus non debetur à persona personæ, sed debetur à re personæ, nimirum res illa super insolidum est obligata; persona autem mortua, quæ debebat alimenta, repræsentatur singulariter ab hæredibus pro portionibus, propterea quo ad cohæredes non potest fundari ius solidi.

204 † Obligatus rem restituere ex natura contractus non translatiui domini, veluti depositi, commodati, locati, pignoris, & si quis alius sit, non potest declinare, & evadere rei restitutionem sub prætextu defectus domini, quia isti, à quibus habuit, non sint domini rei traditæ, ideo reus male excipit, l. ita ut si fur, ff. commod. l. si pignori, §. si prado, ff. de pignor. action. l. §. si prado, & l. bona fides, ff. de pos. l. si alienam, ff. solut. matrim. l. si alienam, & l. qui alienam, ff. de donat. caus. mort. posset tamen excipere reus de proprio suo dominio tempore contractus, nam exceptio hæc infirmat contractum usque ab initio quia in re sua non consistunt huiusmodi contractus, l. neque pignus, ff. de reg. iur. ac idcirco rectè excipit l. qui rem, ff. de pos. l. qui rem, C. locat. l. cum res, C. de contrah. empt. l. nemo rem suam, ff. de verbor. oblig.

† Ad evitandum autem huiusmodi exceptionem consilium est, ut actor non proponat actionem ex contractu ad restituendam rem; sed condicat possessionem, seu restitutionem possessionis, seu detentionis illius rei à se reo traditæ, agendo per condictionem triticariam, aut per remedium constitutionis, in l. si quis conductoris, C. locati; quæ quidem constitutio extenditur ad omnes similes contractus, ut ibi not. Bar. in l. commodare, digest. commod. & in l. qui rem, ff. de pos. & in d. l. si alienam, ff. sol. matrim. & plene scribitur per eundem in l. i. ff. de triticaria, & in l. indebiti, §. sed si nummi, ff. de cond. indeb.

† Aduertant autem isti, ne proponant iudicium vendicatorium ex causa domini, quia reus licet commodatarius, aut depositarius, & conductor, quamvis rem ab actore recognoscat, poterunt excipere de defectu domini ipsius actoris, gloss. recepta in d. l. ita ut si fur, quam Bar. legit cum l. commodare, idem Bar. in d. l. qui rem, ff. de pos. gloss. Bar. A latè ex communi Alexan. in d. l. si alienam, ff. sol. matrim.

Solus violentus possessor, fur, & prado, qui non tenent rem ex causa contractus; sed ex causa delicti punibilis conventus rei vindicatione non potest excipere de defectu domini actoris, & sufficit actori ad fondandam suam actionem probare de rei possessione, seu detentione, tempore furti, seu spalii commissi, in odium furis violenti, & pradonis, gloss. recepta ubique in d. l. ita ut si fur, per tex. in l. cum notissimi, §. sed hoc super illis, C. de præscrip. 30. ann. Bar. in l. 4. §. Catonum, 4. ff. de verbor. oblig. g.

LIBER

LIBER VI.

Ad Cap. In præsentia, de Probat. Decret. Lib. II.

S V M M A R I V M.

- 1 *Alexand. III. Sum. Pontifex tenuit Pontificatum annis .9.*
Iustitia. us Imperator imperauit annis .8. ibid.
Monasterium excludit substitutum sub conditione, si sine filiis, ibid.
- 2 *Conditiones negative, si nuptias non contraxerit, si liberos non habuerit, vel etiam affirmatiue prolata, quo ad excludendum substitutum ingrediente Honorato monasterium, habentur pro non scriptis, ac si donata & relicta fuissent pura.*
- 3 *Ratio text. civilis in § sed & hoc præsentia, in Authen. de sanctis. Episc. discurretur.*
- 4 *Conditionis voluntaria defectus facit cessare dispositionem.*
- 5 *Filiorum mentio intelligitur de filiis per naturam, non per artem.*
Adoptiui in dispositione hominis conditionali de filiis non continentur, ibid.
- 6 *Decretalis ista in præsentia, de probation. & §. sed, & hoc præsentia, de sanct. Episc. sunt iura exorbitantia, ac ideo in suis terminis restringenda.*
- 7 *Monasterij scriptus heres à grauato non professo non excludit substitutum.*
- 8 *Monasterium non excludit institutum à testatore sub conditione, si testator liberos non haberet, quauis testator monasterium ingreditur.*
- 9 *Monasterium non excludit substitutum sub sola mortis conditione, non expresso, si sine filiis.*
- 10 *Lex cum Auis. ff. de cond. & demonstr. non tribuitur ad ingredientem monasterium.*
- 11 *Lex si vnquam, C. de reuoc. donat. non habet locum in professo monasterium.*
- 12 *Grauatius inuita non fruitur beneficio l. cum auis, ac nec etiam cap. in præsentia, de prob.*
- 13 *Dispositio §. sed & hoc præsentia, & c. in præsentia, non habet locum in contractibus onerosis.*
- 14 *Prærogata concessa Ecclesiis & personis Ecclesiasticis vti fauorabilia extenduntur.*
- 15 *Compendiosa constituitur per verba non obliqua. Detrahatur verbum est commune directum, & obliquum, ibid.*
- 16 *Furiosus non potest effectualiter adire hereditatem sibi delatam.*
- 17 *Conceptus, & natus post mortem alicuius, non fit agnatus, nec cognatus illi, ac ideo illi non succedit.*
- 18 *Naturales non succedunt patri; matri autem succedunt prout legitimi.*
- 19 *Conditio, si sine filiis, relata ad eum, qui non potest habere, quomodo intelligatur.*
- 20 *Conditio, qua de iure impleri nequit, sufficit, ut impleatur de facto.*
- 21 *Conditio, si sine filiis, relata ad Clericum quadrupliciter exponitur.*
Conditio, non est, qua non potest se habere ad esse, & ad non esse, sed ad esse tantum, ibid.
- 22 *Adoptari potest clericus in sacris constitutus.*
- 23 *Papa ex magna causa dispensare potest, ut constitutus in sacris contrahat matrimonium.*
Impetrabilia à solo Principe ex magna causa inter impossibilia connumerantur, ibid.
- 24 *Conditio, si sine filiis, ex corpore natis, relata ad clericum reicitur, sed an vitiet fideicommissum, declaratur, ibi.*
- 25 *Conditio, si sine filiis, relata ad tres Honoratos, inter quos vnus sit clericus, an illum contineat.*
- 26 *Generalis sermo refertur ad habiles, & restringitur per sibi connexa.*
- 27 *Commodum ab incommodo separare volens, non auditur.*
- 28 *Compendiosa diffinitio declaratur.*
- 29 *Compendiosa resoluitur in eam substitutionis speciem, cuius casus euenit.*
- 30 *Compendiosa de necessitate requirit, ut sit facta sub aliqua conditione.*
- 31 *Vulgaris expressa continet pupillarem tacitam ex potestate legis præter vniuersalem verborum.*
- 32 *Compendiosa constituitur in casu mortis sine aduerbio quancumque.*
- 33 *Compendiosa non potest constitui per verba merè obliqua, sed per directa, aut communia.*
- 34 *Verba directa, aut communia obliquantur, sed obliqua non directantur.*
- 35 *Petitio hereditatis competat heredi directo.*
Filius ex eo quia filius, eo negante non præsumitur heres patris, ibid.
- 36 *Vulgaris concipitur in casum, si heres non erit, aut alium heredem non fecerit.*
- 37 *Vulgaris substitutio tollit suitatem, ac ideo transmissionem hereditatis ex potentia suitatis.*
Datio cohæredis extranei ad filium suum quos effectus operetur, ibid.
- 38 *Fideicommissaria iuncta cum vulgari operatur, ut suitatis vis non tollatur quo ad effectum transmittendi.*
- 39 *Conditio, si sine liberis, adiecta in compendiosa operatur etiam ad exclusionem vulgaris.*
- 40 *Fideicommissum vniuersale iniunctum filio non agnita paterna hereditate vi suitatis confirmatur, particulare non.*
Actus nostri, trahuntur ad nobis possibilia, ibidem.
- 41 *Legitima ipso iure subducitur de fideicommissum vniuersali, ideo non videtur in eo contineri.*
- 42 *Falcidia, & Trebellianica non rescant ipso iure.*
- 43 *Fidei*

- 43 Fideicommissum uniuersale continet, quod rescatur per legitimam, Falcidiam, & Trebellianicam, si filius recuset eas detractiones facere etiam in praiudicium creditorum.
- 44 Trebellianicam detrahunt filij contra voluntatem patris.
- 45 Legitima ipso iure rescatur, & detrahitur demum volente filio.
- 46 Legitima non tollitur filio nisi per specialem renuntiationem.
- 47 Filius per fideicommissum paternum grauatus an possit in damnum creditorum remittere detractiones pro Legitima, Falcidia, & Trebellianica, siue personales sint, aut hypothecarij.
- 48 Legatarius potest repudiare legatum in damnum suorum creditorum.
- 49 Pendet sepe res à futuro euentu.
- 50 Actio ex testamento competit fideicommissariis uniuersalibus, & particularibus.
- 51 Personalis actio non egreditur personam obligatam, ideo non datur contra tertium.
- 52 Rei vendicatio pro rebus corporalibus datur, non pro uniuersitate iurium, & corporum.
- 53 Fideicommissaria hereditatis petitio datur fideicommissario uniuersali facta prius verbali restitutione hereditatis.
- 54 Restitutio verbalis, ut actiones transeant in fideicommissarium, iure Canonico non est necessaria.
- 55 Restitutio hereditatis ex legis potestate absque heredis verbo in pluribus casibus fit fideicommissario.
- 56 Pupillaris substitutio continet omnia, & quacunque pupilli bona, non sic fideicommissaria.
- 57 Pupillaris substitutio confirmatur ex vi suitatis, quamuis pupillus repudiet hereditatem.
- 58 Pupillares tabule an confirmentur vi suitatis dato substituto aut coherede extraneo.
- 59 Suitatis vires, & effectus plenè declarantur.
- 60 Compendiosa ubi refertur ad bona testatoris an contineat pupillarem.
- 61 Verba in testamentis impersonaliter prolata referuntur ad personam, & res testatoris.
- 62 Actus presumitur factus omni meliori, & utiliori modo.
- 63 Pupillaris substitutio est longè utilior, & honorabilior, quam fideicommissaria.
- 64 Substitutio accipi debet, ut magis sit directa, quam fideicommissaria.
- 65 Verbum, quod potest se habere ad plura tempora, videtur prolatum, ut ostendat futuros euentus.
- 66 Compendiosa per verbum commune facta continet pupillarem matris exclusiuam.
- 67 Pupillaris, expressa, generalis, & tacita an excludat matrem.
- 68 Ingrediens monasterium professus transfert se, & sua in monasterium, etiam quod de bonis dictum non sit.
Professio monastica tria continet, quae ibi pulchre declarantur, ibid.
- 69 Vouens se Ecclesie seculari, non regulari, homo est sui iuris retinens proprietatem bonorum, declarando, ut latius ibi.
- 70 Professi conuersi, & oblari qui sint.
- 71 Oblari qui sint.
- 72 Ingrediens religionem ante emissam professionem retinet proprietatem bonorum, nec monasterio queritur.
- 73 Dolus ex parte Monachorum suggerentium professum non vitiat professionem, obligat tamen Monachos ad restitutionem bonorum.
- 74 Iuramentum interpositum ab ingrediente non vitiat professionem.
- 75 Metus etiam reuerentialis vitiat professionem non nasticam.
- 76 Monasterium, quod sit incapax bonorum, facit, ut ingressus quo ad bona habeatur pro mortuo.
Professus monasterium incapax bonorum habetur quo ad bona pro mortuo Mundo, ibid.
- 77 Monasteria ex consuetudine locorum quandoque non capiunt bona ingrediensium.
- 78 Pubes potest se, & sua per professionem offerre monasterio regulari absque iudicis decreto, rationes discurruntur, sub n. 89.
- 79 Mulier pubes sine decreto, & tutoris auctoritate non potest bona sua immobilia, & seruabilia etiam ex causa dotis in maritum transferre.
- 80 Minor 25 ann. maior 14. non potest bona sua non seruatis solemnibus iuris communis alienare in causas pias, quamuis possit non seruatis solemnibus statuariis.
- 81 Douare an possit minor, vel etiam pupillus bona sua, & quomodo, plenissime declaratur.
Minor enormiter laesus, etiam quod iurasset, restituitur, ibid.
- 82 Monasterium an sit loco filij, plenè declaratur.
Monasterium quare excludat substitutum sub conditione, si sine filiis, plenè inquiruntur ibi.
- 83 Monasterium ut non capiat bona, potest testator expresse prohibere.
- 84 Monasterium non excludit substitutum, quando conditioni, si sine filiis, est annexa qualitas aliqua, per quam testator senserit de filiis per naturam.
- 85 Ingrediens monasterium, ut fraudet fideicommissarium non bono zelo, non illi praiudicat.
- 86 Ingrediens religionem testatus de bonis suis in extraneum non praiudicat substituto, declarando, ut ibi.
- 87 Ingrediens religionem, non praiudicat substituto, post eius mortem per nomen collectiuum.
- 88 Monasterium non excludit substitutum, qui sit de liberis testatoris.
Lex cum Auis, ff. de cond. & demonstr. locum habet etiam ubi Ecclesia fuit substituta, ibid.
- 89 Donatio facta Ecclesie per supernascentiam filiorum reuocatur quo ad eorum legitimam.
- 90 Pia causa an prater legitimam fauorabilior sit, quam causa filiorum, an contra.
- 91 Pia causa substituta praeualeat Monasterio, quod grauatus ingreditur.
- 92 Monasterium capax bonorum ubi non excludit ex toto substitutum, possidet tamen bona durante vita naturali grauati.
Fideicommissum perpetua permanentia bonorum in familia excludit Monasterium in vita professi, capionem bonorum per creditores, & confiscationem ex causa delicti, ibid.
- 93 Libellus procedit exhibitus per plures consortes, & per plures creditores.
- 94 Libellus generalis in actione fideicommissaria quo

- quò ad bona sustinetur.
- 95 Libellus quo petitur aduersario imponi perpetuum silentium procedit, declarando, ut ibi.
Verbalis molestia prabet, ut pro turbata possessione conueniri possit. ibid.
Diffamari remedium, & multa utilia de eo, ibid.
- 96 Molestia est duplex iuris, & facti, de qua autem dictum sit, discutitur.
- 97 Libellus prouocati ad iudicium proualeat, & attenditur, non libellus prouocantis.
- 98 Libellus contra libellum pro eadem re inter eosdem colligantes non recipitur; sed pro diuersis rebus recipitur, & sustinetur.
- 99 Testandi facultas petest quis se ipsum priuare per ingressum religionis.
- 100 Donatio omnium presentium, & futurorum facta Ecclesie nullo reservato valet post mortem tamen donatoris.
- 101 Donatio omnium presentium, & futurorum nullo reservato tollit libertatem testandi.
- 102 Libertatem testandi tollere, aut constringere contra bonos mores est.
- 103 Patrimonij nomen equipollet nomini bonorum uniuersalium presentium, aliud est in nomine hereditatis.
Religionis favore multa specialia in iure concessa sunt, ibid.
- 104 Boni mores de iure politico secus diffiniuntur à bonis moribus de iure canonico.
- 105 Donatio omnium presentium, & futurorum extra causam piam non firmatur iuramento.
- 106 Testandi facultatem non habet qui bonis omnibus exutus est.
- 107 Pactum de succedendo non firmatur iuramento, ut inducens votum captanda mortis.
Donatio omnium presentium, & futurorum inducit votum captanda mortis, ibid.
- 108 Donationem omnium presentium, & futurorum valere ex multis defenditur.
- Hereditas pacto non datur, ibid.
- 109 Donatio omnium bonorum moderatur, deducto pro donatore, ne egeat.
Heres multa habet, quæ non habet donatarius uniuersalis, ibid.
- 110 Libertas testandi consistit in hoc, ne quis inuitus heredem habeat quem nolit.
- 111 Ususfructus reservatio an conualidet donationem presentium, & futurorum, pulchre, & utiliter distinguuntur per casus.
- 112 Pluralitas nec actuum, nec personarum presumitur, declarando, ut ibi.
- 113 Habilitas presumitur in persona, quæ actum fecit, de quo apparet in forma solemnitate.
- 114 Presumitur pro actus validitate.
- 115 Presumitur quis idoneus, & habilis ad actum, quem fecisse apparet in forma.
- 116 Presumitur, pro actu, de cuius vitio extrinsecus non apparet.
- 117 Reus debet clarè fundare exceptionem, & defensionem suam sic, ut actor suam actionem.
Presumptiones sunt liquida probationes, ibid.
Reo non sufficit reddere dubiam actoris intentionem in civilibus ad illum excludendum, in criminalibus autem sic, ibid.
- 118 Dubia probatio non releuat probantem tam agendo, quam excipiendo, & quamuis offuscat actoris

- intentionem, non releuat reum in civilibus, in criminalibus autem discutitur.
- 119 Probatio non concludens non releuat probantem.
- 120 Probatum quod non releuat, non admittitur probandum, declarando, ut ibi.
- 121 Verba libellantis, stipulantis, respondentis in omni iudicio accipiuntur in partem sibi utiliorem.
Testium dicta ambigua interpretantur contra producendum, ibid.
Verba in contractibus ambigua interpretantur contra eum, qui se fundat ex verbis, ibid.
- 122 Index ex suo officio si velit, interrogare potest testem, ut declaret dictum suum ambiguum.
- 123 Compendiosa facta duobus filiis, pueri, & impuberi, quo iure valeat infra pubertatem, & post pubertatem verbis directis, aut communibus facta, quo iure valeat, & quid si facta sit per verba mere obliqua.
- 124 Compendiosa facta pueri, aut extraneo per quæcumque verba, semper post pubertatem valet iure fideicommissaria.
- 125 Codicillis facta substitutio etiam verbis directi, valet semper iure fideicommissi.
- 126 Filij grauati à patre, aut matre fideicommissio conditionali detrakunt utramque quartam, legitimam, & Trebellianicam de iure Canonico, de iure autem civili plenè discutitur.
- 127 Filius de fideicommissio uniuersali puro detrahit unam tantum quartam, legitimam, aut Trebellianicam, prout sibi magis expedit.
- 128 Filius de iure civili ante Nouel. Iustiniani constitutiones de fideicommissio conditionali non detrahebat statim legitimam, sed eueniente fideicommissi casu, & fructus interim percepti imputabantur in legitimam.
- 129 Legitima filiorum per Iustiniani constitutiones fuit alterata in tribus.
- 130 Ius deducendi legitimam, & Trebellianicam transmittitur ad heredes.
- 131 Hereditas non adita non transmittitur ad heredes, & quæ sit ratio.
- 132 Filius, etiam non confecto inuentario de fideicommissio paterno, detrahit utramque quartam.
- 133 Hæres grauatus fideicommissio uniuersali, in casu restitutionis detrahit omnia sua credita, etiam non facto inuentario, nec fructibus imputatis.
- 134 Legitima est tertia totius hereditatis non diminuta per legata etiam ad pias causas.
Trebellianica est quarta eius, quod restituitur per fideicommissum uniuersale in tempus restitutionis, ibid.
- 135 Dos per filiam uniuersalem patris heredem constituta in omnibus bonis fideicommissariis non resoluit fideicommissum paternum.
- 136 Fructus percepti per filium grauatum pendente fideicommissi conditione non imputantur in Trebellianicam, sed post sic, ut ibi.
- 137 Precepto testatoris probo hæres si non paruerit, priuari potest hereditate, secus si preceptum fuerit improbum, qualia autem sint precepta improba, declaratur ibi.
- 138 Hereditas ablata hæredi ob inobedientiam, cui debeat applicari.

- 139 *Heres post aditam non potest priuari hereditate directo, sed per obliquum.*
- 140 *Capiens in pœnam heredis, non capit vti substitutus directo, etiam si ex dispositione testatoris, nec ex illius persona testamentum confirmatur.*
- 141 *Trebellianicam an detrahat heres, à quo in pœnam aufertur hereditas.*
- 142 *Ius accrescendi locum habet inter fideicommissarios uniuersales coniunctos re, aut verbis.*
- 143 *Filij positi in conditione an censeantur dispositiue vocati, id est, patri substituti.*
- 144 *Filiis in conditione positis dispositiue vocatis qui effectus resultent, & pari modo qui effectus resultent, ubi non sunt dispositiue vocati.*
- 145 *Filij in conditione positi an sint dispositiue vocati, controuersissima res est, & iudicia diuersa.*
- 146 *Filij in conditione positi, ne sint vocati, verior est de iure scripto opinio per iura, & rationes ibi.*
- 147 *Conditio non operatur effectum dispositionis.*
- 148 *Conditio adiungitur in fideicommissis ad illa extinguenda & ad releuandum heredem.*
- 149 *Testator presumitur minus grauasse suum heredem, quam sit possibile.*
- 150 *Filij positi in tacita conditione à lege subintellecta non sunt dispositiue vocati.*
- 151 *Lex Lucius ff. de hered. instit. plenissime discutitur, & declaratur.*
- 152 *Conditio, si sine filiis, est merè casualis, prout illa, si nauis ex Asia venerit. Verba in testamentis non possunt suppleri, ibid.*
- 153 *Naturales an includantur in conditione, si sine filiis plenè declaratur.*
- 154 *Naturales non continentur in tacita conditione à lege subintellecta, interminis l. cum Aulus, ff. de cond. & dem. cum suis concordantibus. Naturalis lex scripta minimè fouet, ibid.*
- 155 *Naturalis natus ex soluto, & soluta in materia ista equiparatur nato in serui conditione in figura matrimonio, idum tamen in schemate concubinario.*
- 156 *Naturalis natus non in concubinato non succedit in duabus viciis.*
- 157 *Filij, qui ex legibus in nulla parte succedere possunt patri ex testamento aut ab intestato, non continentur in conditione, si sine filiis, ad exclusionem substituti.*
- 158 *Naturales an veniant appellatione filiorum in dispositiuis, plenè declaratur, & quid in legibus, & in statutariis dispositionibus.*
- 159 *Naturales in dispositionibus legalibus ad filiorum commodum non continentur.*
- 160 *Naturales continentur in legibus disponentibus ad fraudem naturalium pro natura officio.*
- 161 *Naturales non continentur in odiosis odio irrationabili, secus si odium sit rationabile.*
- 162 *Naturales an contineantur sub nomine filiorum in contractibus, & an sub nomine liberorum.*
- 163 *Naturales non continentur in concessionibus Ecclesiasticis.*
- 164 *Filij premortui patri grauato non faciunt*

deficere conditionem, si sine filiis.

Lex ex facto, in §. pœn. ff. ad Trebellian. pulchre declaratur, ibid.

- 165 *Conditio relata ad certum tempus an defecerit, vel euenerit, tempus illud inspicitur.*

- 166 *Donec dictio, temporalitatem importat, quæ est limitatio temporis.*

- 167 *Conditio, si non habuerit liberos, an deficiat statim cum liberi suscepti sunt, an vero habitio liberorum referatur ad tempus mortis, ubi heres grauatur post mortem.*

- 168 *Filij in conditione positi post patris mortem superuientes faciunt deficere conditionem fideicommissi, quamuis repente moriantur.*

Conditio voluntaria facit cessare presumptionem gloss. in leg. tale pactum, §. finali. ff. de p. & ibid.

- 169 *Extincta semel conditio, aut substitutio non amplius reuiuiscit.*

- 170 *Morientibus patre, & filio simul eodem aggressu, casu, aut impetu, vter presumatur, prius mortuus, & generaliter de aliis commorientibus.*

- 171 *Commorientibus simul patre, & filio, viro, & uxore, donatore, & donatario causa mortis, matre, & filia, vter presumatur prædecessisse.*

- 172 *Lex qui duos, §. cum in bello, ff. de reb. dub. declaratur.*

- 173 *Fideicommissario allegante heredem decessisse sine filiis, an fundata sit illius intentio, an oporteat eam probare.*

- 174 *Filius in conditione positus natus in vita heredis grauati absentis à patria, de cuius sospitate nulla habetur certitudo, an impediat fideicommissarium substitutum, pulchre, & late discutitur.*

- 175 *Fideicommissarij intentio fundata est, ubi constat, filium in conditione positum esse mortuum, & non docetur patri superuixisse.*

- 176 *Status mutatio non presumitur.*

- 177 *Hereditum nomen positum in conditionibus fideicommissariis, resoluitur, si sine filiis, & si sine liberis, & n. 187.*

- 178 *Heredis nomen designat successorem bonorum uniuersalem.*

- 179 *Verba in quacunque materia accipiuntur pro eorum proprietate.*

- 180 *Proprietas verborum, & nominum quandoque deseritur pro materia subiecta.*

- 181 *Conditio debet se habere ad esse, & ad non esse.*

- 182 *Fideicommissum si fieri potest, capi debet interpretatio, ne pereat, declarando ut ibi.*

- 183 *Verba, cum dubitatur, an importent fideicommissum, vel non, magis accipienda sunt, ut non importent.*

- 184 *Persona, cui magis testator reliquerit, ubi dubium est, se vicissim impediunt.*

- 185 *Fideicommissum sic accipiendum est, ut non sit inutile.*

- 186 *Conditio, si sine hærede, etiam in contractibus accipitur, pro sine liberis.*

- 187 *Conditio, si sine filiis, si sine hærede, equipollet si sine liberis.*

188 *Natu*

- 188 Naturales continentur in conditione, si sine heredibus.
- 189 Contractus sub uno nomine factus ex vi pacti contra illius substantiam transit in contractum similem eiusdem nominis, non in alium dissimilis nominis.
- 190 Fily in tacita conditione à lege subintellecta non excludunt substitutum, si non sint heredes patris.
- 191 Heredis nomen dispositiue prolatum, puta substituto Titio, & eius heredibus, an restringatur ad heredes sanguinis, an verò late accipiantur pro heredibus bonorum.
- 192 Fideicommissum relictum Titio, & eius heredibus hereditarium est sic, ut etiam extranei heredes illud capiant.
- Fideicommissum iniunctum Titio heredi, aut legatario post mortem suam ad fauorem heredum ipsius Titij, accipitur pro herede bonorum, ibid.
- 193 Lex pater filium, §. fin. ff. de leg. 3. optimè declaratur.
- 194 Heredum nomen vitandi absurdi causa pro liberis accipitur.
- 195 Heredum nomine, ubi extant liberi, heredes extranei cum eis minime concurrunt.
- 196 Heredum masculorum nomine non veniunt extranei heredes masculi.
- 197 Heredibus legitimis vocatis continentur omnes ex legibus ab intestato succedentes.

Cap. In Præsentia, sub tit. de Probationib. Decret. Lib. II.

VMMATVR duob. modis.

Primo prout facit ad titulum.

Dubia probatio non releuat probantem; siue agat, siue excipiat.

Alio modo, prout pertinet ad causæ controuersæ decisionem.

Conditio, si sine liberis, adiecta in substitutione facta post mortem heredis, eo ingrediente Monasterium deficit sic, ut substituto excluso Monasterium bona habeat.

Diuiditur, & subdividitur, ut hic per Doctores.

Casus post Bald. & Abb. latius à me sic figuratur.

Andreas de Cassino in partibus Apprutij condito testamento instituit sibi heredem Marcum filium suum impuberem, & præcepit, quod post eius mortem, si decederet absque heredibus, bona ipsius deuoluerentur ad Gulielmum, & Beltramum fratres testatoris, mortuo Marco sine filiis, dicti fratres possessionem partis bonorum acceperunt; Residuum aliorum bonorum detinebatur, & possidebatur per Monachos Montis Cassini Regulares sancti Benedicti: suscitata materia litis ex causa dictorum bonorum vtrinque possessorum, Sum. Pont. & delegauit in Iudicem Hug. Cardinal. Sancti Eustachij, coram quo dicti fratres citato Syndico Monasterij ex vi dicti testamenti postulabant, Monasterium condemnari ad sibi restandum portionem bonorum possessam

Marc. Ant. Peregr. Variorum. Iuris.

per Monasterium, & super alia portione per ipsos fratres actores silentium Monachis imponi.

Fundamentum actorum erat: quia per mortem Marci sine filiis defuncti euenerat conditio substitutionis, per text. in leg. ex facto. §. final. ff. ad Trebell. vbi conditio, sine herede, exponitur, id est, sine filiis.

Ex aduerso Syndicus opponebat, quod Marcus obtulerat se, & sua Monasterio, ac ideo vniuersa eius bona ad ipsum Monasterium erant deuoluta; unde petebat, quo ad partem possessam Monasterium absolui ab impetitione actorum; quo verò ad partem ab eis possessam eos reconueniendo petebat condemnari ad illius partis restitutionem.

† Fundamentum autem intentionis ipsorum² Monachorum erat constitutio Iustiniani Imperator. in §. sed & hoc præsentis, in Authen. de sanctis. Episcop. transumpta in Authen. Nisi, Cod. ad Trebellian.

Succesit Iustinian. in Augusta Imperiali Ann. 525. & Imperauit annos 38.

† Qua constituit, quod Donatarius, aut Reliquarius ex testamento rogatus res donatas, aut relictas restituere aliqui sub conditione, si decederet sine filiis, eo ingrediente monasterium & in eo moriente bona ipsa remaneant monasterio, excluso substituto Et illa conditio, si sine filiis, habeatur pro non scripta, quasi monasterium sit loco filij; sic autem Iustinianus constituit fauore religionis, & castæ conuersationis, uti inquit tex. ille, Bartol. in Authen. si qua mulier, numer. tertio, Cod. de sacrosanct. Eccles. & post Richard. & Cyn. in dict. Authen. Nisi, Bald. numer. 7. Paul. numer. 2. Mirabilis sanè constitutio exorbitans, & aduersa duabus regulis iuris scripti.

† Altera, quod conditiones voluntariæ debeant in forma specifica impleri, & secuto implemento formali, dispositiua substitutio, si sine filiis, locum habet, dict. leg. ex facto. paragraph. fin. ff. ad Trebellian. & leg. iubemus, §. final. Cod. eodem.

† Altera est, quod filiorum mentio in hominis dispositione, siue dispositiue, siue conditionaliter prolata intelligitur de filiis per naturam, & non per artem, leg. si ita quis, paragraph. is, cui, digest. de leg. secunda. & leg. fideicommissum, digest. de condit. & demonstrat. nimirum autem: quia verba prolata ab homine accipiuntur naturaliter, & non ciuilitur: quoniam & ipsi sunt homines naturales, Bal. per illum tex. in leg. final. Cod. de his, qui veniunt.

Actores autem adita hac obiectione fundatæ in autoritate legis, quæ facit rem claram, & indubiam, l. Ancilla, Cod. de furt. & aduersus quam non licet contendere, l. 2. C. de crim. sacril. quamuis lex data sit, l. prospexit, ff. qui, & à quib. Replacabant, & dicebant, quod Marcus tempore oblationis erat minor 14. annis, & ideo oblatio non erat obligatoria, capit. cum simus, infra de Regular. cap. prima, eodem titul. in sexto, & quod ex causa cuiusdam infirmitatis se, & sua obtulerat: Incolumis autem factus, pertæsus, egressus fuerat monasterium, & cum decesserit sine liberis, locum esse substitutioni. At Syndicus duplicando dicebat, Marcum post egressum Monasterij, ite-

I i i rusa

rum se, & vniuersa sua monasterio obtulisse, & oblationem hanc secundam iuramento suo corporali confirmasse, quam oblationem ostendebat.

Fratres autem Actores inhærentes exceptioni minoritatis, testes adduxerunt, quorum dictis publicatis apparuit, testes deposuisse, Marcum tempore oblationis fuisse minorem.

Syndicus autem inualefcens dicebat per sic attestata non esse probatam concludenter replicationem actorum; quia testes dicebant, quod M. erat minor, & non dicebant 14. ann. nam minoritas in iure dupliciter consideratur, minoritas 14. ætatis pupillaris, & minoritas 25. ætatis adultæ.

Item duplex facta fuerat oblatio, prima, & secunda, & testes non distinguebant: & potest esse, quod tempore primæ fuisset minor 14. tempore secundæ fuisset maior 14. ac ideo, quia probatio exceptionis actorum necessaria, id non concludebat, propterea non erat releuans, ad regulam in leg. neque natales, Cod. de probat. & in l. non hoc, Cod. und. leg.

Cardin. itaque iudex delegatus visa imperfecta probatione fratrum, absoluit Monachos à petitione eorum, & adiudicauit fieri petitionem Monachorum contra eos, quam quidem sententiam Alexand. III. Sum. Pontifex confirmauit, (Hic Pontificatum obtinuit anno 1217. sedit in Pontificatu ann. 19.) hic est casus.

Antequam ad nobile accedam, aliqua circa istum textum percurrenda sunt.

Primò in quibus terminis accipienda sic decretalis nostra, & Iustiniani constitutio supra relata.

Secundò quæ substitutio fuerat facta Marco, an merè fideicommissaria, an compendiosa.

Tertiò ex qua substitutionis specie agebant actores, & qua actione.

† Circa primum notandum est, quod iura ista vti exorbitantia, & aduersa regulis iuris communis, sunt strictè in suis terminis coarctanda, ad Ias. in l. si constante, num. 6. ff. sol. matrim. præcisè Abb. hic, num. 46. Dec. ante numer. 62. Sal. d. Auth. nisi, num. 5. Quare cum loquantur in donatoriis, & beneficiis per ultim. volunt. sub conditione liberorum, aut matrimonij expressa affirmatiuè, cum liberos habuerit, aut nuptias contraxerit, & negatiuè, si liberos non habuerit, aut si decesserit ante nuptias, ingredientibus religionem, extra istos terminos locum non habent.

† Primò inferitur, si iste non ingrederetur religionem; sed ex testamento relinqueret res illas monasterio, cessarent iura hæc: quia verba non conueniunt ad reg. in l. 4. §. toties, ff. de damn. inf. & locus esset substituto, gloss. hic in verbo se, & sua, communiter recepta, Bal. Cardin. Anchar. num. 18. Abb. num. 41. Felin. sub num. 57. gloss. Bar. & Sal. in d. Auth. nisi, num. 5.

† Secundò inferitur, quod non haberent locum in testatore instituyente Titium sub conditione, si testator non habuerit liberos: nam eo ingrediente Monasterium, capiet Titius, quia iura ista non loquuntur in tali specie, sic post Martin. Syllim. Ioan. And. hic, Abb. num. 46. Dec. num. 62. Cardin. num. 27. & in donatore sic donante, Bal. d. Auth. nisi, num. 21. Sal. num. 4. Paul. num. 4.

† Tertiò inferitur, quòd ex quo loquuntur in grauato post mortem sub conditione, si sine liberis, ideo non habeant locum in simpliciter grauato post mortem sine illa conditione, gloss. 1. hic, in fine, Ioan. Anan. num. 3. Dec. num. 61. Bald. d. Auth. nisi, num. 20. & in Auth. si qua mulier, C. de sac. sanct. Eccles. num. 3. Cest. in §. si pater, in gl. si absque liberis, num. 70. & 71. Menoch. lib. 4. præsumpt. 83. num. 56. & sic præcisè indicauit Rota in vna Naruen. 1. Iulij 1605. consequenter non in fideicommissis dispositiuis fauore liberorum.

† Hinc infero, non bene sensisse Bal. hic, sub n. 18. quatenus voluit, quòd sicut in fideicommissis simpliciter in iuncto filiis, & descendentiis post eorum mortem coniectura pietatis subintelligatur tacita conditio, si sine filiis, quasi plus dictum, & minus scriptum, ad l. cum anus, ff. de cond. & demonstr. & l. cum acutissimi, C. de fideicom. sic quoque coniectura, & fauore religionis suppleri debeat conditio, si sine Monasterio: nam fallitur; quia materia non est æque proportionabilis.

† Vnde à simili donatio, quæ per supernascentiam liberorum, de quibus donator non cogitauit, reuocatur, leg. si unquam, Cod. de reuocat. donation. non sic per ingressum Monasterij, Rip. ibi, quest. 34. post Alber. Tiraquel. in gloss. suscepit liberos, numer. 42. Ias. d. Auth. si qua mulier, column. sexta, nec verum est, quòd Monasterium simpliciter habeatur loco filij, vt infra dicam.

† Quartò inferitur, iura hæc, cum loquantur in grauato post mortem, non habere locum in grauato in vita, sicuti in terminis l. cum Anus, notarunt Raph. Paul. & Socin. num. 28. per rationem: quia si grauauit filium in vita, fortius nepotem ex eo aut Monasterium.

† Quintò inferitur, quòd, cum iura ista exorbitantia loquantur in relictis per ult. volunt. aut donatis, collatis titulo lucratiuo, non habeant locum in titulis onerosis, veluti in concessis pro se, & liberis ex causa feudi, aut emphyteusis, sic naturaliter mortuo ingressu monasterium, linea finita feudum, & emphyteusis reuertantur ad Dominum, qui quidem retento dominio sibi ius reversionis retinuit, plenissimè Corbul. de iur. emph. in tit. de causa ob lin. fin. in contrahibus namque strictè proceditur, leg. quicquid astringenda, digest. de verbor. oblig. Item ius nostrum nobis quæsitum ex facto nostro, aut ex legis dispositione à nobis sine facto nostro non debet auferri, leg. id quod nostrum, digest. de reg. iur. leg. final. vbi plenè Iason. digest. de pact. & leg. si constante, vbi Bald. notauit Cod. de don. ant. nuptial. & in terminis sic limitant iura ista, Bald. in leg. filium diffinimus, digest. de his, qui sui sui, Afflict. decis. 83. column. ultim. Tiraquel. dict. gloss. suscepit liberos, num. quadragesimo secundo, & quadragesimo quarto, vbi dicunt, sic fuisse de mente Barr. & Abb. hic secutus sum ego de fideicom. artic. 28 numer. 68. contra tamen secutus Spec. tenuit Bald. hic num. 6. secutus est Andr. Sicul. in dict. leg. cum acutissimi, mori.

† Quia omnia priuilegia concessa Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis, vti fauorabilia extendenda sunt, ad gloss. in Auth. Item nulla communitas, C. de Episcop. & cleric. & in leg. illud, Cod. de sac. sanct. Eccles. Alexand. conf. 92. col. ultim. in 3. vbi in materia.

Tu

Tu dic ob stare ius quæsitum, & reseruatum domino quod sibi penitus deperiret, *cap. si gratiose de rescrip. in 6.* Ecclesia autem ius suum unicuique tribui vult, quoniam cultrix iustitiæ est, *c. §. si clientulus, de alien. feud. patern.* In contractu autem donationis facta substitutione ad formam *l. quoniam C. de donat. quæ sub mo. iura hæc etiam procedere credo*

- 15 † Circa secundum quæ species substitutionis inducta fuerit per illa verba: *quod si M. decederet sine liberis bona ipsius deuoluerentur ad B. & G. fratres tenentis.*

Anton. Burr. & communiter Doctores senserunt, inductam fuisse compendiosam aptam continere sub se plures substitutionum species, quæ verbis, & perionis conueniant, ad *tex. in c. si pater, de testam. in 6. & l. precibus, C. de impuber.*

Abb. autem hic sensit inductam fuisse fideicommissariam, motus per *tex. in l. heredibus, §. primo, ff. ad Trebellian.* ut hic, in prima column. in quo *tex. verbum perueniat*, accipitur in sensum obliquum; agebant enim in *d. §. primo*, nepotes substituti ex causa fideicommissi; consequenter per illud verbum, *perueniat*, inducta erat fideicommissaria, cui responsum fuit locum bon esse: quia filia furiosa hæres pro dimidia grauata fuerat sub conditione, *si sine liberis*, quam def. ciñe responsum fuit, quia decessit relicta filia: unde arguit Abb. idem esse hic dicendum: nam dictum fuit quod bona deuoluantur, nempe verbum, *deuoluantur*, & verbum, *perueniant*, videntur paris significationis: Quod autem *ibi* non sit inducta compendiosa, voluit arguere Abb. quia in compendiosa continetur exemplaris, *si persona conueniat*, uti dicunt Doctores omnes in tractatu compendiosa, in iuribus preallegatis, & in leg. centurio, digest. de vulgar. & in cap. Raymundus, & Rainaldus, de testam.

Tu dic, quod *ibi* in facto proponitur, patrem fidei filie furiosæ commississe.

Secundo dic, quod eo iure ante prouisionem Iustinian. de qua in leg. Humanitatis, Cod. de impub. non licebat parentibus substituere exemplariter filiis puberibus mente captis, nisi impetrato priuilegio ab Imperatore, *l. ex facto, ff. de vulg.* Nimirum in *d. l. heredibus, §.* substitutio facta filie furiosæ iure communi accipitur facta.

- 16 † Sed adhuc circa illum *tex.* occurrit dubium: Nam furiosus hæres institutus, aut ab intestato succedens, non potest nec per se, nec per curatorem effectualiter adire hæreditatem sic; ut illi quæzatur, *l. final. §. tali, Cod. de curat. fur.* ubi quod si resipuerit, possit sibi acquirere, si non, eo mortuo, capiant hæreditatem illi, qui ad successionem vocabantur, si furiosus non fuisset in medio. Unde videbatur, quod nepotes illi substituti, tum ex causa testati per ius accrescendi, tum etiam ex causa intestati, uti proximiores auo materno testatori iure suo debuissent succedere, non per fideicommissum petere.

- 17 † Nec filia furiosa obstaculum sibi facere videbatur, quia concepta, & nata erat post mortem aui testatoris, consequenter incapax successionis aui, *l. Titius, cum sequen. ff. de suis & leg. 1. prima, §. si quis ff. unde cogn. & l. si quis filio exheredato, §. 1. ff. de inst. testam.*

- 18 † S. Iul. Filia furiosa hæres instituta erat in *pa. Marc. Ant. Peregr. de posses. & Propriet.*

tris potestate, & in statu suitatis, nimirum decedens non agnita effectualiter paterna hæreditate illam transmissit ad suum hæredem, per regulam in *l. apud hostes, C. de suis, & legit.* hæres autem fuit sibi filia sua, quamuis non nata de matrimonio legitimo; quoniam naturales, & spuri, quamuis non succedant patri, *Authem. licet, Cod. de natur. liber.* succedunt tamen matri, dum tamen non sint nati ex coitu punibili, §. *vulgo, Instituit. de offic. l. si quæ illustis, Cod. eo, l. si spur. us, ff. unde cogn.* Quare furiosa mater transmissit paternam hæreditatem in si iam suam sibi hæredem, à qua nepotes actores hæreditatem petebant, & reiecti fuerunt defectu conditionis, cui satisfactum fuit per existentem in filia natæ, licet non de legitimo matrimonio. Unde ex eo *tex.* colligitur, quod naturalis faciat deficere conditionem *si sine liberis*,

† Quare sumpta occasione ab illo *tex.* & ab ¹⁹ iis, quæ Bar. ibi, & Doctores hic scripserunt, percurramus, cum conditio, *si sine filiis*, adicitur, & refertur à testatore ad Honoratum, qui non potest habere filios legitimos, de quibus videatur sensitse, quia in re duo sunt principales casus considerandi.

Primus est, ubi ille potest habere naturales sine peccato lege fori punibili, uti est furiosus, furiosa, mente captus, mente capta, & hoc casu si proponatur, matrimonium de facto contractum, absque dubio nati in figura huius matrimonij, licet inualidi continebuntur, *d. l. heredibus, §. primo*, si autem nati fuerint absque figura matrimonij, adhuc quia conditio refertur ad hos, qui de iure non possunt habere legitimos ex qualitate personæ videtur, testator sensitse de naturalibus, & spuriis, quales scilicet ex illa persona nasci potuerunt: † quia conditio, *si non potest de iure*, sufficit, ut im- ²⁰ peatur de facto per quem modum magis fieri potest, dicta leg. *heredibus, paragraph. primo, leg. mulier. paragraph. primo, digest. de cond. & inst. l. ton. in leg. si tibi, digest. si cer. petat. (C. ep. hal. conf. 383. numer. octauo, & numer. decimo septimo.* Et in masculino mente capto res est indubitata, in femina autem idem sensit gloss. in *d. §. primo*, Bartol. autem contrà, quia secundum bonos mores magis horrendum est, feminem habere filios naturales, quam in masculis. Unde non est credendum, patrem de his sensitse. Certè Bartol. argumentatio procederet in filia, quæ posset habere legitimos. At in furiosa, & mente capta ex qualitate suæ personæ videtur de his sensitse, argum. *l. plenum, §. equitij, ff. de usu, & habitat. & liberorum, §. quod tamen, ff. de legat. 3.*

† In secundo autem casu, ubi conditio, *si sine fi-* ²¹ *liis*, refertur ad eum, qui liberos habere non potest legitimos, potest autem habere naturales cum peccato, veluti in clerico, aut alia persona sacra, conditionem, *si sine filiis*, quadrupliciter exponunt Doctores hic, Mantica de coniectur. lib. undecimo tit. 9.

Primò sine filiis, id est sine Ecclesia, Bart. in *d. l. heredibus, §. primo*, argument. huius Decretal. & *d. §. sed & hoc presenzi, in Authem. de sanct. ff. Episcop. sequuntur* Doctor. communiter ibi, communem dixit Gabr. conf. 126. column. 1. lib. 2. probauit Abb. hic. num. 15.

Contra tenuit Dec. hic, num. 29. sequitur Rip. *d. §. si quis rogatus*, moti, quia conditio sic intellecta

telle&ta non haberet se ad esse, & ad non esse, pro-
ut est de illius natura, ad l. cum ad presens, ff. si cer-
petar. deo reiiciendus est intellectus, qui reducit
conditionem ad necessitatem esse, dicta l. ex facto,
paragraph. final. ubi casus, consequentia pater,
quia semel consecratus Ecclesie non potest exin-
de se eximere, capitul. cum ex eo, de electione in
sexta.

22 † Secundus intellectus est, sine filiis, scilicet
adoptiis, & ita intellexerunt Raph. Paul. Ale-
xand. Arcin. Socin. & Iason post Bald. Angel. &
Imol. in l. si quis posthumus, digest. de lib. & posthum.
ubi quod constitutus in sacris potest adoptare,
sequitur Decret. hic numer. tertio, & hoc casus li-
mitabitur rex. in dict. leg. fideicommissam, ff. de cond.
& demonstrat. ut adoptui in tali specie faciant de-
ficere fideicommissi conditionem; hos secutus
fuit Mantica lib. undecimo, titul. nono, numer. trigesi-
mo quarto.

23 † Tertius intellectus ponitur à Rip. in dict. §. si
quis rogatus, numer. 19, ut exponatur de liberis, quos
Professus, aut Sacerdos ex dispensatione summi
Pontif. liberatus à voto, & sacris exutus matri-
monium contrahendo suscipere potest enim abs-
que dubio Sum. Pon. ff. super his dispensare, &
soluere sacra, ac votum Religionis, Abb. in cap.
primo, de voto, & in cap. cum ad monasterium, de sta-
tus monach. Sed quia huiusmodi dispensationes
non solent concedi nisi ex magna causa, & mag-
nis personis, Doctores, ibi, Nauar. de redditib. Ec-
cles. quest. tertio, in 1. monit. num. secundo propterea
inter impossibilia talis dispensatio connumeran-
da est ad Bartol. doct. inam in l. apud Iulianum, §.
constat. column. prima, ff. de leg. primo, & in leg. conti-
nuus, §. cum quis, ff. de verborum obligat. & sequuntur
Doctores utrobique in his, quæ non solent conce-
di, ex pluribus Tiraquellus de retract. lignag. §. 31.
gloss. prima, num. 56. & numer. 62. & in terminis ut
de his non possit videri, testatorem sensisse, Bartol.
in l. prima, §. qua habebat, column. secunda, ff. ad Ter-
tullia, Alexand. conf. 15, num. 7, lib. quinto, ubi in ter-
minis.

Quartus intellectus à Bal. traditur, conf. 373, nu-
mer. 7, libro primo, quod re vera testator referendo
conditionem, si sine filiis, ad personam sacram ab
eo beneficiariam, intellexerit de filiis ex eo, per na-
turam, quos habere possit per casum, in d. l. heredi-
bus, §. 1. & verior est iste sensus; cuius autem sit ef-
fectus, mox dicam.

24 † Quid si expresse de filiis natis ex corpore
illius religiosi.

Bartol. in d. §. 1. sensu, conditionem illam, ut tur-
pem reiiciat, quia sacerdos innuitur ad delinquen-
dum, id est, ad fornicandum, & fideicommissum
iniunctum, si non fornicetur, ut in pœnam im-
probam iniunctum non valere, ad l. quoties, ff. de
cond. & demonstrat. sequuntur Doctor. communiter
Gabr. conf. 126, in princ. lib. 2. Alex. conf. 83, lib. 3. Pa-
ris. conf. 109, numer. 3, lib. tertio, Abb. Felin. & Decret.
hic.

Mihi autem re considerata dubitabilis visa est
communis hæc traditio: nam in specie ista fidei-
commissum proponitur factum sub duplici con-
ditione, mortis scilicet, & si sine filiis ex suo cor-
pore natis; hæc autem conditio quia turpis, licet
reiciatur, non videtur, quod debeat reiici altera
mortis, per regulam, vtile per inutile non vitiatur, l.
grace, §. illud, ff. de fideiussor. & fuit opinio Salic. in

l. generaliter, §. cum autem, col. ultim. Cod. de instit. &
substit. post Bald. num. 3, sequitur Mantica, de coniec.
lib. 11, tit. 9, sub num. 27, & 33.

Ex his inferitur ad decisionem questionis sæpe
occurrentis, pone, testator instituit tribus filiis,
quorum vnus erat sacerdos, aut Eques Hieroso-
lymitanus, vicissim eos substituit sub conditione,
si sine filiis, quid erit statuendum quo ad perso-
nam presbyteri, duplex autem circa presbyterum
cadit consideratio, altera an sit actinè vocatus ex
vi pluralis numeri, & vocatum esse concludit
Dec. conf. 290, n. 9. sed an & passim sit grauatus in
sua portione, alia est questio, in qua Dec. conclu-
dit negative, motus: & quia conditio illa, si sine fi-
liis, vel filiis masculis, non conuenit presbytero,
vel iam ingressio religionem, in istis fornicatio sit
admodum detestanda, ac etiam puniatur; unde ad
hos sermo ille generalis non refertur, sed ad habi-
les potentes habere filios, sic præcisè Paul. & Ale-
xand. in l. primo, §. lex Falcidia, ff. ad leg. Falcid. ubi col-
ligitur, quod generalis sermo restringitur ad ha-
biles, & consulendo idem probauit Roma. conf.
438, in casu, num. octauo, & com. ubi rationem aliam
adducit: quia generalitas verborum per sibi con-
nexa restringitur, digest. de vino trid. fin. paraprag.
final. & digest. de penultim. leg. l. nam quod liquide,
paraprag. fin. cap. sedes, de rescrip. clem. non potest, de
procurator. secutus est Paris. dict. conf. 109, nume-
ro 4.

† Sed contra quod passim intelligatur etiam
grauatus ex facto, respondi, & obinui, ut in meo
conf. 54, lib. 1. motus, quia non videtur volens se-
parare commodum ab onere annexo, l. manife-
stissimi, §. sed cum in secunda, Cod. de furt. & l. unica,
§. pro secundo, Cod. de cad. tollend. pro hoc Bal. tradi-
tio in l. omni nouitiane, Cod. de sac. sanct. Eccles. pro-
bata ab Alexand. conf. 209, column. 2, lib. secundo, &
ad rationem contrariam dicebam, quod si conditio
si sine filiis non conueniat presbytero, & in eo re-
mittatur, seu subducatur, remanet tamen firma
mortis altera conditio; compendiosa namque sit
sub conditione mortis, vel al. ut mox dicam, &
in hanc sententiam adduxi, ita decisum fuisse in
Sena u Sabaudi, apud Thesaur. decis. 163, & no-
uissimè Hier. Gabr. conf. 126, lib. 2, qui tamen loquitur
in conditione, si sine filiis de legitimo matrimo-
nio natis; qui quidem in face dote necessaria est,
quoniam non potest habere filios de legitimo ma-
trimonio, unde non vitiatur, nec vitiatur fideicom-
missum, pro ut mortis conditio, quæ itidem necessa-
ria est, l. hæc mens, ff. de condit. & demonstrat. condi-
tiones namque impossibiles, & necessariæ non vi-
tiant relictas; sed habentur pro purè relictis, l. pri-
mo, ff. de condit. institut. ubi Bartol. & dixi ego in
articul. undecimo numer. 116. Conclusio itaque sit,
reiecta sententia Abb. quod substitutio facta à pa-
tre M. filio, de qua in rex. nostro, fuerit compendio-
sa, non merè fideicommissaria, & cum de compen-
diosa obtulerit dicere, rangemus aliqua summam.

Primo, quid sit compendiosa.

Secundo, quæ necessaria sint in compen-
diosa.

Tertio, per quæ verba inducatur.

† Circa primum Bartol. in l. centurio, sub numer. 9, 28
ff. de vulg. inquit. Compendiosa est substitutio,
quæ sub conditione mortis, vel alia plura com-
plectitur tempora; sequuntur indifferenter om-
nes ibi, & in l. precibus Codice eo, & in cap. Raynuitius

de testamen. & in cap. si pater, eo titul. in sexta, & ubique eam autem definitionem sub conditione mortis vel alia, exponit, si aliquid fecerit, vel non fecerit, puta, si decesserit sine liberis, aut sine testamento, ad tex. in l. generaliter. in princ. C. de instit. & substit. vel si decesserit intra 2, ann. ad tex. formatam in l. centurio, ff. de vulg.

Plura autem complectitur tempora scilicet tempus, si decedat ante aditam, vel post aditam, nam primo casu continetur vulgaris, quæ semper fit in casu non habitationis tum in hæreditatibus, tum in legatis, leg. post aditam, Cod. de impuber l. si legata, Codice de legat. post aditam autem designatur fideicommissaria, quæ quidem semper ordinatur in casu habitationis, & cessante habitatione expirat, leg. ille à quo, §. si de testamento, ff. ad Trebell. l. si nemo, digest. de reg. iur. & leg. eam, quam, Cod. de fideic.

Item facta filio complectitur multa tempora alio respectu, scilicet si decedat in pupillari ætate, vel post, ut primo casu aliis concurrentibus requisitis ad pupillarem, valeat uti pupillaris; post autem valeat iure fideicommissaria, ac etiam iure exemplaris, concurrentibus habilibus, Bar. ibi, sub num. 10. & 11. ubi inquit, quod compendiosa resoluitur in hanc, vel in illam ex speciebus relatis, & facta à milite post pubertatem valet iure directæ militaris, d. l. centurio.

29 † Unde Doctores dicunt, meritò, quod de compendiosa iudicatur, prout casus tulerit, ut si euenit casus vulgaris, aut casus pupillaris, aut exemplaris, aut fideicommissaria, talis sit, & in eum casum facta videatur, Bar. communiter receptus in l. hæredes mei, §. cum ita, ad finem, ff. ad Trebell. concordantes adducunt Rip num. 28. Zanc. numer. 628. Alexand. conf. 1. colum. ultim. lib. 1. Decret. conf. 456. num. 10. Curt. iun. conf. 3. num. 7. alios adduxi ego in artic. 34. num. 15.

30 † Circa secundum, ut sit compendiosa, de necessitate requiritur; ut non sit facta simpliciter, sed sub conditione mortis, vel alia, quæ tractum temporis habeat. ideoque si testator dixerit, *Instituto Titium, & ei substituo Sompronium*; substitutio hæc erit merè vulgaris, & in vulgarem resoluitur; tex. in leg. Gallus, porograph. quidam rectè, ff. de liber. & posthum. & inde notarunt Raph. Paul. Alexand. Socin. Iaf. & quod scripsere, & plenè dixi ego de fideicommiss. artic. 18. num. 7. ubi concordantes adduxi.

Ratio ultra alias est, quia semper substitutio interpretari debet, ut sit directæ, non ut sit fideicommissaria, tex. ad hoc in d. cap. si pater, de testam. in 6. nimirum quia fideicommissaria onerosa est, leg. cohæredi, §. cum filia, ff. de vulg. ubi autem sit sub conditione mortis hæredis, vel alia, inest tractus temporis post aditam etiam hæreditatem, idcirco continetur fideicommissaria, sicuti plenissimè explicuerunt Doctores præallegati, & ego in d. loco, quare compendiosa est, si testator dixerit: *post mortem hæredis mei substituo Titium*, quoniam Titius reperitur substitutus, & per vulgarem in casu non aditæ, & per fideicommissariam in casu aditæ; idem si dictum sit: *Instituto hæredem fratrem meum, & si filius meus bannitus redierit in gratiam Principis, ex tunc sit hæres, vel bona mea ad illum deuoluantur*, nam ex quo conditio potest contingere post aditam, & ante aditam, idcirco habet tractum temporis, & compendiosa resultat.

Marc. Ant. Peregr. Variorum Iuris.

† Dices tu, in expressa vulgari inest tacita pupillaris, & è contra, & sic duæ insunt species substitutionum ante aditam, & post aditam, tam bonæ iure, ff. de vulg. attamen falsum est dicere, quod vulgaris expressa, aut pupillaris expressa sint compendiosa.

Solut. vna inest alicui ex legis potestate, quæ ita constituit præter vim verborum expressorum, ac ideo dicuntur, tacita pupillaris, tacita vulgaris, in compendiosa autem insunt species omnes substitutionum, si personis conueniant, ex propria natura verborum generalium, veluti notarunt omnes per illum tex. in d. l. precibus, & in hoc stat vis.

† Circa tertium per quæ verba fiat compendiosa.

Primo aduertendum est, non esse necessarium, ut adiciatur aduerbium temporis, quandoque; sed sufficit adicere substitutioni factæ hæredi conditionem mortis, vel aliam importantem tractum temporis post testatoris mortem, vel etiam aditam hæreditatem; ideo substitutio facta hæredi post illius mortem compendiosa est, quia continet vulgarem, & fideicommissariam, & utrumque tempus ante aditam, & post aditam, item tempus ætatis pupillaris, & maioris casus est in dict. leg. precibus, & in leg. generaliter, in princ. Cod. de instit. & substit. & in cap. Raynuitius, de testamen. glos. ordinaria ab omnibus ibi recepta in l. in testamen. Cod. de testam. mil.

† Verba autem, ut compendiosæ seruiant aptæ comprehendere plures substitutionum species, debent esse talia, ut conueniant personis, & rebus, d. cap. si pater, consequenter ut sint, aut communia apta importare directam & obliquam, vel sint directa, quæ tamen obliquari possint in fideicommissariam eueniente casu substitutionis post aditam, ad not. in leg. verbis civilibus, ff. de vulg. & in d. l. centurio. Cæterum si verba essent merè obliqua, veluti, restituas, reddas, des, & huiusmodi, de quibus in §. fin. Instit. de singul. reb. per fideicommiss. relict. substitutio non esset compendiosa, sed merè fideicommissaria collata in vnum tantum tempus post aditam hæreditatem, unde non esset compendiosa, quia non continens plura tempora, dict. l. ille, à quo, §. si testam. & l. ita tamen, §. si pater, ff. ad Trebell. & d. l. eam quam.

† Quamuis enim verba directæ obliquari soleant, obliqua tamen non directantur. Glossa 34. utrumque dicens in dict. leg. verbis civilibus, Alexand. numer. quinto, lafon. nume. decimo septimo, Cornel. conf. 199. numer. vigesimotertio, lib. secundo, & in eodem casu pulchrè Alexand. conf. 1. lib. 1. nisi alia ex dispositis voluntas testatoris appareat, Bar. in l. querebatur, ff. de test. mil.

† Præsupposito itaque lex verbis substitutionis relatis, in tex. nostro, resultasse compendiosam, queritur, qua actione, & ex qua substitutionis specie substituti laici agebant aduersus Monachos.

Quidam proponunt, quod agebant petitione hæreditatis in casum vulgaris, quæ sanè actio competit hæredi directo aduersus possessores hæreditatis, & rerum hæreditarium, leg. regulariter, leg. pro hærede, ff. de petis. hæred. præsupponentes M. filium, non agnouisse paternam hæreditatem.

Pro quibus facit: quia filius post beneficium

iii 3 abili

abstinendi non præsumitur hæres effectualis partitæ negante, nisi probetur immixto, Bar. & ibi ex communi Alexan. in l. necessariis, ff. de acq. hered. & in conf. 94. col. 3. lib. 2. Decret. conf. 344. col. 1. & conf. 652. col. 2.

Sed contra facit: Nam M. se, & sua obtulerat monasterio, ergo immixtio, ad l. pro hærede, & l. gerit, ff. de acquirenda hereditate.

Respond. ipsi, quod M. erat minor 14. ann. uti proponebant auctores, ideo non potuisset solus absque tutoris auctoritate adire, tex. in l. potuit, Cod. de iur. delib.

Replicatur, quod auctores non fundabant se super eo, quod M. uti minor non agnouisset solemniter hereditatem paternam; sed quod solemniter non vouerat: unde præsupponebant habilititer acquisivisse hereditatem: Nam cum de vno debita arua cæteris aliis præsupponitur habilitas, leg. qui testamento, in princ. ff. de testamen. ad hoc in simili induco tex. expressum in leg. fin. Cod. de institutione.

36 † Bero autem alio modo respond. quod vulgaris habeat in se pro sui natura conditionem, si hæres non erit, vel alium ex sui persona non fecerit hæredem, servus patronum, filius patrem, Monachus Monasterium, tex. in leg. cum proponas, Cod. de hered. instit. ubi Bart. expresse notat de monacho, & monasterio idem Bart. & communiter posteriores in leg. prima, numer. vigesimotertio, digest. de vulg. Quare ex vi vulgaris monasterium loco M. repellat auctores sic, ut uti vulgariter vocati agere non poterant.

37 † Nonnulli considerabant, quod M. filius ex potentia suitaris transmisit hereditatem paternam non aditam in Monasterium, cui se, & sua deuoverat, ad tex. in l. apud hostes, Cod. de suis, & leg. & in l. si quis filium, §. ff. de acq. hered. ad exclusionem substituti vulgaris; quam opinionem sentit Bar. in dict. leg. 1. numer. 16. & pro quia in argumentum facit tex. in l. unica, §. in nouissimo, Cod. de cad. toll. uncto §. cum autem, arguendo à transmissione hereditatis ascendenti ad liberos, de qua in leg. 1. Cod. de his, qui ante aper. tab. ad transmissionem paternæ hereditatis, de qua in l. apud hostes Cod. de suis, & leg.

Et pro hac sententia facit; nam datio cohæredis extranei tollit quidem vires suitaris quo ad intrinsecos testamenti effectus: nam impedit confirmationem tabularum pupillarum, & fideicommissorum, ad text. in l. apud Iulianum, §. idem Iulianus, ff. ad Trebell. quæ tamen non dato cohærede, suitaris vi, absque effectuali additione confirmantur, leg. ita tamen, §. si pater, ff. eo. & l. filius, qui se paternam, ff. de acq. hered. cum l. seq. & l. pater, ff. de princ. cred.

Non tamen datio cohæredis extranei impedit transmissionem ex suitaris potentia, text. apertus in leg. 3. Cod. de iur. delib. & ibi Bar. Bald. Ang. Sal. Paul. Alexan. & Ias. Bar. in leg. si filius, qui patri, ff. de vulg. col. 3. communiter receptus; idem Bar. Paul. & Alex. in dict. §. idem Iulianus, sub numer. 4. igitur idem in datione substituti; nam & cohæredis datio est tacita substitutio, l. si Tizio, & Menio, §. Iulianus ff. de leg. 2.

Communis tamen conclusio est; quod datio substituti vulgaris elidat potentiam suitaris, etiam ad effectum impediendi transmissionem, per tex. in l. si filius hæres, ff. de lib. & posth. ubi Ias. ante, nu.

26. & longe infra latissime scribit, & ex communi probat impediri transmissionem, post Alex. ibi, & idem Iason. in l. 1. num. 27. Rip. num. 106. ff. de vulg. Alex. in d. §. idem Iulianus, num. 5. & inf. quam tamen communem Doctores accipiunt in expressa vulgari, non in tacita contenta in expressa pupillari; nam hæc non impedit effectus etiam in intrinsecos existentie sui iuris quo ad confirmationem testamenti respectu tabularum pupillarum, & fideicom. d. l. filius, qui se paternam & l. Iulianus, ff. de acq. hered. & l. pater ff. de princ. cred. Alexand. d. §. idem Iulianus, num. 6. nimirum per dationem cohæredis quæ est tacita substitutio, non tollit effectus suitaris transmissus, uti aduertit Iason. d. l. si filius hæres, ante num. 47. & differentiam inter vulgarem expressam, & inter tacitam facit Bartol. in leg. Papinianus, paragraph. quarta, numer. tertio, digest. de inoffic. testamen. melius idem Bartol. ab aliis receptus in leg. Gallus, paragraph. & quid si tantum, numero 6. digest. de lib. & posth.

† Quia tamen Doctores communiter post Bald. in leg. non Iustam, Cod. ad Trebellian. relati post Alexand. à Ias. in dict. leg. si filius hæres, numer. 54. admittunt, quod ubi cum vulgari sit adiuncta, & connexa fideicommissaria, per quam filius inuitus non obstante beneficio abstinendi potest cogi adire hereditatem paternam, eo casu non sit sublata vis suitaris, etiam quo ad effectum transmissionis; idem Alexand. in d. §. idem Iulianus, column. 5. in princ. idcirco quia in compendiosa inest vulgari, & fideicommissaria Propterea Alexand. in d. l. si filius hæres, col. ult. concludit, vulgarem in compendiosa non tollere effectus, & vires suitaris ob concomitentiam fideicommissariæ; & refert se ita consuluisse apud Burgum; & habetur in conf. quarto, numer. 30. lib. 2. sequitur Iason. d. loco, numer. 48. idcirco hæc respectu dici potuit, vulgarem excludi per transmissionem hereditatis in monasterium ex vi suauitatis.

† Retenta autem intentione illorum, quod fratres substituti agerent directa petitione hereditatis ex causa vulgaris, allegantes M. filium decessisse sine filiis, est hic casus, quod conditio, si sine filiis, adiecta in compendiosa continente vulgarem, & fideicommissariam operetur ad effectum excludendi substitutum, siue veniat ex fideicommissaria siue ex vulgari: ut utroque casu oporteat liberos non extare, ad tex. in l. Lucius, ff. de hered. instit. quin vulgari loquitur, & consuluit Oldrad. conf. 141. Dominus G. cum aliis à me adductis in articulo 15. n. 7. & 32.

Denique pro resolutione omnium prædictorum dico, quod auctores, qui negabant vorum solemnem, poterant allegare non aditam à filio paternam hereditatem in eos proximiores translatam.

† Secundus intellectus est, quod auctores agebant ex fideicommissaria, & communiter recipitur, Abb. hic, in 1. column. licet non bono moueatur fundamento, & iſte videtur applaudere literæ textus, qui videtur præsupponere immixtionem M. in hereditate paternam, consequenter cessare vulgarem.

Ego autem acrius considerando aduertit, quod & si Regula sit, non adita hereditate petire legata, & fideicommissa particularia, & vniuersalia, l. ille, à quo §. si de testamento, ff. ad Trebell. leg. eam, quam, Cod. de fideicom. l. si nemo, digest. de regular. iur. ex facto Alexand. conf. 1. lib. 1. Corn. conf. 199. lib. 2.

nisi

nisi sustineantur per clausulam codicillarem: Attamen ubi filius in potestate institutus à patre grauatus est per fideicommissum vniuersale, fideicommissaria non enervat vires, & potentia suiratis confirmatur fideicommissaria: tex. ad hoc in *leg. ita tamen paragraph si pater*, ff. ad Trebellian. quamvis non confirmet relicta particularia, *leg. 1. in fine. ff. ut in possess. legat. l. si ex modica. §. si filius. ff. de bon. lib. Bartol. d. l. si filius, qui patri, column. penult. Alexand. d. §. si pater, column. 1.* vnde quia fideicommissaria substitutio non tollit vires suiratis ad differentiam vulgaris, proinde M. filius: quia non abstinuit se à paterna hereditate, non obstante fideicommissaria transmississet hereditatem ad suos heredes, sine monachos, siue alios, à quibus fideicommissarij petere possent fideicommissum, tex. ad hoc in *l. fin. §. cum autem Cod. ad Trebellian.* in terminis Imol. & Alexand. in d. §. si pater, column. 2. obseruandum tamen est, quod si filius institutus grauatus fideicommissum vniuersali abstinent à paterna hereditate viuens illam non restituisse, aut non fuisset iussus restituere, eo mortuo expiraret fideicommissum, & cessaret text. d. §. si pater. Alexand. ibi column. 2. post Ang. Imol. & Raph. Quamobrem isti fratres laici poterant agere per fideicommissum etiam quod M. non fuisset hære, non tamen abstinens.

† Sed quomodo ex fideicommissaria poterant patruj isti agere ad vniuersam hereditatem A. testatoris, nempe partem possidebant ipsi, partem autem Monachi Cassinenses, quam integram petebant; quam tamen ex fideicommissaria non videtur, quod persequi possent, siquidem M. filius poterat de fideicommissum paterno subdeducere legitimam, & Trebellianicam, quæ simul iunctæ capiunt semissem paternæ hereditatis, tex. gloss. & Doctores in cap. Raynatus, & cap. Ramaldus, inf. de testam.

Illa autem quartæ rescant fideicommissa, & legata ipso iure.

De legitima videtur tex. in *leg. quoniam in prioribus Cod. de inoff. test.* ubi onus dilationis, & fideicommissi pro quanto capit legitima debita filio subducitur de testamento paterno, ac si scriptum non fuisset, vnde filius conf. quitur legitimam pure ex die mortis cum beneficio fructuum, ut ibi plenè notatur, & per Bartol. in *leg. uxori, digest. de usufruct. leg.* ad id in *leg. scimus, §. repletione. Cod. de inoffic. testam.* ubi lex ipso iure replet quod deest ad supplementum legitimæ, cum pater scilicet minus reliquit; ergo legitima ipso iure euellit de corpore paterno hereditatis, & de fideicommissum paterno debitum pro legitima, & hæc videtur in legitima receptior sententia, ex gloss. in *verbo possunt in leg. precib. Cod. de impuber.* quam ibi aduerterunt Angel Paul. & Decret. num. vigesimo quarto, præclare id. in Decret. conf. octuagesimo primo, column. prima, melius conf. 218. numer. tertio, & conf. 236. numer. quarto, ubi rationem adducit, quia ex quo pater non potest gravare filium in legitima, fideicommissum vniuersale illam non includit, quoniam actus nostri trahuntur ad nobis possibilia, Bartol. in *leg. si quis sub conditione, digest. de condit. institution. cap. à nobis, inf. de sent. excom. num. ubi pulchrè Abb. & idem cum Decret. plenè Ruin. conf. quinquagesim. secunda, numer. 6. conf. 57. num. 20. & conf. 8. num. 8. lib. 1. Rimin. iun. conf. 50. num. 79. Cephal. conf. 42. n. 4. & conf. 281.*

num. 35. Menoch. conf. 196. ante n. 23. & plenius, lib. 4. prosump. 196. n. 22.

† In Falcidia autem, & in Trebellianica idem ius esse videtur. Nam & Falcidia rescant legata ipso iure pro quarta, *l. lineam Margaritarum ff. ad leg. Falcid.* & sic quoque Trebellianica ad instar eius inuenta, *leg. Marcellus, paragraph. quod autem, digest. ad Trebellian.* quæ in filiis primi gradus prohiberinequit, *leg. iubemus, Codic. ad Trebellian.* iuxta communem receptionem Quare rescantur pro quarta Falcidia, & Trebellianica, quoniam ipso iure non videtur contineri nec in legato, nec in fideicommissum vniuersali, consequenter malè, & ineptè fideicommissarij agebant ad hereditatem, vnde videtur, quod monachi ex defectu iuris actorum potuissent eos repellere, ad *leg. fin. Cod. de rei vend. & leg. prima, paragraph. primo, digest. si usus fr. per.* namque qui petit totum, cum pars tantum sibi debeat, malè petit partem indebitam, *l. si quis cum totum. ff. de excep. rei indic.* quare patruj actores videbantur frustra petere totum, quia fideicommissum paternum non comprehendebat totam hereditatem paternam, & nemo sine actione expeditur, *l. si pupilli, §. videamus, ff. de neg. gest.*

† Argumentum quippè valde efficax est; sed tamen de iure sustineri posse arbitror, quod rescantur pro legitima, pro Falcidia, & pro Trebellianica includatur ex natura fideicommissi vniuersalis, & ex natura legatorum, nisi tamen filius ipse grauatus, aut eius successor (nam hæc ad heredes transmittuntur, *l. quanquam, C. ad leg. Falcid. l. in l. si arrogator, ff. de adopt. cum concordantibus adductis à Menoch. conf. 79. num. 8.*) obiecerint de deductionibus ipsis.

Et quidem in Falcidia est casus expressus in *l. 1. C. ad leg. Falcid.* ubi qui solida legata præstat non detracta quarta sibi iure Falcidiæ debita, non plus debito soluit, ergo quarta Falcidia est in legato.

In Trebellianica idem est, per text. expressum in *l. si heres, §. qui totam, ff. ad Trebellian.* ubi qui totam hereditatem restituit, non detracta quarta ex Trebelliano, non per errorem; sed explendi fideicommissi causa magis fecisse videtur, ergo fideicommissum continet quartam Trebellianicam, pro hoc tex. in *leg. patrem, & in leg. debitorem, digest. de his, que in fraud. cred.* ubi hæres recusans detrahare quartam Trebellianicam, quam ex fideicommissum sibi iniuncto detrahare poterat, ple. nam exhibens t. statori fidem, non videtur facere in fraudem, & damnum creditorum, quoniam non diminuit patrimonium; sed sibi acquirere vult, ergo quod rescatur per Trebellianicam, non rescatur nisi concurrente voluntate ipsius hæredis.

† Ad hoc etiam tex. in *l. Titia, ad finem, ff. ad leg. Falcid.* ubi expressè dicitur, quod Falcidia, quæ ibi pro Trebellianica accipitur, detrahatur contra voluntatem testatoris, ergo voluntas testatoris continet in fideicommissum quartam, quæ deducitur autoritate Trebelliani, & legis Falcidiæ.

In legitima autem idem iuris est, nam ab una ad aliam de istis quartis arguitur, *l. Papinianus, §. si conditioni, §. unde si quis, ff. de inoffic. testam.* & in legitima, ut & ipsa ex natura fideicommissi vniuersalis, propter etiam Trebellianica contineatur,

l ii 4 vide

videtur casus hic in decretali nostra, & senserunt Socin. in leg. centurio, numer. 31. ff. de vulg. Dec. d. l. precibus, numer. 24. clarè Natta conf. 321. numer. 5. Calcan. in conf. 56. n. 18. Cephal. conf. 272. numer. 143. Bero. conf. 24. numer. 6. lib. 2. & ante hos huius sententiz pondero Alex. conf. 139. col. 1. lib. 1. vbi quod omnes istarum detractiones fiant contra voluntatem testatoris.

- 45 † Vnde resolutio fit, aut filius grauatus per fideicommissum, seu eius hæres declarat velle detrudere legitimam, & Trebellianicam, aut Falcidiam, & hoc casu quartæ istarum sunt, & intelliguntur rescata ipso iure à fideicommissio, & legato paterno, & procedunt argumenta primæ partis, aut declarant nolle detrudere, & locum habet negatiua præcedens opinio, etiam in legitimis, nimirum quia legitima, licet ipso iure sit debita filio, & ei ex legis autoritate statim quærat, dict. l. quoniam in prioribus & l. scimus, verum est commutabilior, id est, volente filio, non incommutabiliter etiam eo nolente, Bal. in dict. leg. scimus, Iason. ibi, in primo columna, ex communi Cornel. conf. 289. numer. octauo, lib. quarto, & in simili de rebus legatis, vt ante agnitionem res legata commutabiliter nobis quærat, post autem agnitionem incommutabiliter, Bartol. in leg. cum pater, §. Surdo, digest. de leg. 2.

- 46 † Ex quibus infertur ad duo.

Primum, an filius approbans testamentum patrum in omnibus, & per omnia possit postea in fideicommissio paterno deducere legitimam, & Trebel. de Trebellianica, quod non possit, extat decisio Anch. conf. 152.

De legitima quoque extat decisio Bero. d. conf. 24. Cephal. conf. 272.

In legitima non placet horum decisio: quia legitima debita filio non amittitur, nec intelligitur remissa nisi per expressam renunciationem, l. si quando §. & generaliter, Cod. de inoffic. testam. vbi tex. & scribentes omnes, Iason. conf. 162. numer. 3. lib. 2. Dec. conf. 688. numer. 7. Alban. Card. conf. 37. numer. 3. Hieron. Gabr. conf. 137. n. 45. In Trebellianica autem cessat hæc consideratio.

- 47 † Secundum est, an filius hæres, vel filij hæres possit in præiudicium creditorum repudiare has detractiones.

Et quidem quo ad Falcidiam, & Trebellianicam videtur casus expressus in d. l. patrem, & in leg. debitorem ff. de his, quæ in fraud. credit. idem ergo, & in legitima; nam & illæ rescant ipso iure, prout legitima.

Sed dubium est, an procedat conclusio in creditoribus hypothecariis; in personalibus namque citra hypothecam omnes conueniunt ea iura intelligi; sed in hypothecariis, contra sensit Petr. Anch. conf. 101. secutus est Franc. de Pepis apud Socin. sen. conf. septuagesima sexta, lib. 4. Negusan. de Pignor. par. 4. numer. 51. & numer. 67. quoniam hypotheca generalis conuenientialis, & legalis continet etiam iura nostra, l. grege, & l. in superficiariis, ff. de pignor. præcisè autem in legitima ex professo Menoch conf. 77.

- 48 † Sed contra quod rescante filio, aut eius hærede has detractiones, hypotheca cesset etiam quò ad bona iure legitime debita, moueor vrgenti ratione, nam legatum, & rei legatæ dominium ipso iure acquiritur legatario etiam ignoranti, leg. à Titio, digest. de furt. l. si tibi homo, paragraph. cum

seruus, digest. de leg. prima, dict. leg. cum pater, paragraph. Surdo, si tamen repudietur, repudiatio operatur retro, quod nunquam fuerit quæsitum; nimirum in præiudicium creditorum repudiare potest, quia ob repudiationem nunquam fuit in bonis debitoris, sic præclare Bartol. in leg. quæ autem, in fine princip. digest. quæ in fraud. cred. quæ ratio punctualiter obstat creditoribus hypothecariis, nimirum aduersus Anch. ex aliis; sed non per hanc strictam rationem respondit Socin. iunct. conf. 124. lib. tertio, per totum.

Nec obstat quod iura nostra possint hypothecari, & obligari: Nam verum est in iuribus nobis incommutabiliter quæsitis, vel ex contractu nostro, vel ex lege, aut per vltim. alicuius voluntatem post illorum agnitionem.

† Quare an huiusmodi detractiones remaneant in fideicommissio, vel non, pendebit à futuro euentu agnitionis, aut repudiationis; sæpe enim à futuro quodam euentu res pendere possunt, cap. si forte, de election. in sexta, clement. prima, vt lit. pend. & in cap. fraternitatis, infr. de frigid. Bartol. in leg. 1. digest. de in lit. iur. & in leg. inter stipulantes, paragraph. sacrament. ff. de verbor. oblig. & plenè Alex. ibi, & in conditionalibus certissimum est.

† Sed cum pro fideicommissis prodire sint plures actiones, ad leg. secunda, Codice com. de legat. 50 & plenè notat, in leg. primo, digest. de legat. primo, videntum est, qua actione actores agebant.

Primo autem an agerent actione ex testamento. Hæc quidem personalis est, & oritur ex quodam quasi contractu, qui per aditionem hereditatis resultat inter hæredem, & fideicommissarium, vt scilicet hæres consensu suo obligetur prestare fideicommissa relicta, quem quasi consensum lex obligatoriè supplet per actum aditionis hereditatis, ad l. ex maleficiis, paragraph. heres, digest. de action. & oblig. & §. heres, Instit. de oblig. quæ ex quasi contr. & datur actio hæc ex testamento fideicommissario vniuersali post aditam hereditatem, vt hereditatem restituat, ac etiam pro singulis rebus non restitutis, glos. in leg. fin. digest. de fideicommiss. hered. petit. glos. personales, in dict. leg. secunda, Bartol. Bal. Sal. & alij, in leg. & sine. Cod. ad Trebellian. Alexand. conf. 155. colum. vltim. in quinta, Natta conf. 400. dixi ego in articulo. quadragesimo quinto, numer. 1. adeò, vt miratus sim, quod Aretin. hic dixerit, actionem ex testamento non competere ad res fideicommissarias; sed ad ius fideicommissi, ex Bar. in l. 1. ff. de leg. 1. qui tamen in libro meo hoc non dicit, prout etiam fateatur Bero. hic, n. 38.

† Verum autem est, patruos non egisse actione ex testamento; quoniam non conueniebant monachos vti hæredes, & successores. M. nam negabant ingressum legitimum, sed illos conueniebant vti detentores partis bonorum hereditariorum, ex testamento autem actio, quia personalis est, non datur contra tertios possessores, leg. final. digest. de contrahen. emption. & leg. prima, paragraph. si hæres, digest. ad Trebellian. in terminis Aretin. hic, & firmaui ego dict. articulo. 45. numer. decimo sexto, ex autoritate Bar. Bal. Paul. & Alex. 52

† Rei autem vendicatione agere non poterant, quia petebant vniuersitatem bonorum, quæ Monachi possidebant, de ratione hereditatis, A. testatoris sibi restitui, bonorum autem nomen vniuersale est comprehendens corpora, & iura, leg. nam quod, §. final. ff. ad Trebellian. & leg. bonorum, ff. de verbor.

verbor. sign. Hæc autem actio competit pro singulis corporibus hæreditariis, non pro vniuersitate mixta iurium, & corporum, veluti sunt hæreditas bona, patrimonium, peculium, dos, ad l. 1. §. fin. leg. vendicatio, & l. si in rem, ff. de rei vendic. gloss. & Iason. num. 8. in Rubr. ff. ad Trebellian. dixi dict. loco, num. 3. Datur autem ad vniuersitatem corporum Gregis, Armenti, & huiusmodi, dictis iuribus. Item ad vniuersitatem corporum, cui accedunt iura aliqua, veluti Villæ, Castræ, Ciuitatis, Prouinciæ, cuius accessiones sunt iurisdictio, patronatus, aut aliqua alia, Bar. in l. Lucius, §. Mensa, ff. de leg. 2. Bero. hic, num. 22.

- 53 † Agebant ergo fideicommissaria hæreditatis petitione, quæ competit fideicommissario vniuersali contra hæredem, & quemlibet possessorem, l. prima, ff. de fideicom. bared. petit. cum aliis à me adductis d. art. 43, num. 19.

Contra tamen efficaciter obstat videtur; Nam actio hæc non datur fideicommissario vniuersali, nisi prius restituta hæreditate per hæredem verbo ad l. restituere, & l. facta, ff. ad Trebell. & ante restitutionem actiones non transeant in fideicommissarium, d. l. 1. & ante restitutionem, ff. de solus. dixi in d. art. num. 50.

- 54 † Solutio est duplex.

Prima, quod de æquitate iuris Canonici absque alio restitutionis circulo actiones ab hærede grauato aperto fideicommissi casu ipso iure transeant in fideicommissarium vniuersalem, Bald. hic, num. 31. per istum tex. Decret. n. 9. Mantus in l. col. cum aliis à me adductis in artic. 2. num. 61. Et ita etiam passim seruatur sub hoc Sereniss. Dom. nunquam enim vidi practicaram restitutionem verbalem: Hæc autem differentia inter ius Canonicum, & Civile non placuit Bero, hic, num. 27. alios retuli dicto loco.

- 55 † Alia solutio est, quod per alienationem factam de facto factam per M. in monasterium per oblationem de se, & bonis suis absque restitutione ipso iure sibi quæsitæ erant actiones, ad tex. cum gloss. Bart. Bald. Salic. & cæteris aliis in l. penult. §. cum autem, Cod. ad Trebellian. & per tex. in l. final. §. penultim. Cod. com. de legat. Nam de facto factum quando tendit ad eundem finem, habetur ac si de iure valeret, cap. nuper, sup. de Bigam. vbi pulchre Abb.

In hac autem actione sufficit probare rem detentam à testatore tempore mortis, l. & non tantum, ff. de petit. hared.

- 56 † Te rtiò intelligunt aliqui, quod patrum actores ex pupillari agebant: nam vt in facto proponitur, possidebant actoris parrem bonorum, aliam partem possidebant monachi; istam autem petebant actores; ergo omnia bona Marci prætendebant, quæ quidem in pupillari veniunt etiam propria, ad l. sed si plures, §. ad substitutos, ff. de vulgar. in fideicommissaria autem hæc non veniunt, leg. coheredi, paragraph. cum filia, ff. de vulgar. cum gl. & Doct.

Item de fideicommissio paterno M. habebat ins d. tractionis pro legitima, & Trebellianica, quæ capiunt medietatem bonorum paternorum.

Item pro dote materna, vt plenè legitur in cap. Raynuntius, & capit. Rainaldus, cum suis gloss. infr. de testam. prout etiam aduertit Innocent. hic.

Corroboratur: quoniam actores proponebant M. fuisse minorem 14. annis, ac idè oblationem de se, & suis fuisse nullam & inualem, cap. cum finis de regular. cap. 1. eod. titul. lib. sexto, & hanc de pupillari habuit D. Petr. de Anchar. in 1. not.

Retento autem hoc tertio intellectu, est hic casus, quod compendiosa facta per verbum commune absque temporum distinctione contineat, & comprehendat in se pupillarem, de qua re tantæ laborarunt Bart. & Legistæ in l. centurio, ff. de vulgar. & in l. precibus, Cedi. eod. dicam ego inf. num. 60.

- † Sed ad validitatem pupillaris an oporteat præsupponere M. adiuisse paternam hæreditatem ex testamento, ex quo solus ipse fuerat hæres institutus, videretur, quod sic per text. qui videtur expressus in l. 2. §. adeo, ff. de vulgar. & Institut. de pupillar. in §. liberis, conlequenter paternam hæreditatem agnouisse, ad formam in l. potuit, C. de iur. deliber.

Contra facit: Nam sinitas operatur confirmationem tabularum pupillarium tam ad commodum ipsius pupilli sui, veluti quia solus sit hæres institutus substitutus fratri suo pupillo exhæredato: nam si se abstineat à paterna hæreditate, ex vi tamen sinitatis confirmantur tabulæ pupillares, & ex pupillari succedit exhæredato, text. expressus in l. filius, qui se paterna, ff. de acquirend. hæredit.

Item etiam sinitas operatur confirmationem tabularum pupillarium ad commodum substituti ipsi pupillo hæredi scripto, pone, pupillum hæredem institutum dato substituto pupillari abstinuisset se ab hæreditate paterna, illam repudiando, equidem per tacitam vulgarem comprehensam in expressa pupillari, ad l. iam hoc iure, ff. de vulgar. posset substitutus adire paternam hæreditatem, & confirmare testamentum paternum quod ad omnia, tex. in l. penult. ff. de vent. inspic. Gloss. & Doctores omnes in l. lex Cornelia, ff. de vulgar. & in l. si pater, ff. eo. & in l. 2. in materia pupillaris, Alexand. ex communi in l. apud Iulianum, §. idem Iulianus, colum. 3. ff. ad Trebellian. Quod si nolit adire ex tacita vulgari: quia timeat hæreditatem damnosam, poterit ex pupillari iure sinitatis confirmata etiam abstento pupillo succedere in omnibus pupilli bonis omittis paternis, ita vt non teneatur creditoribus paternis, tex. in l. si pupillus, ff. de acquirend. hæred. in l. pater, ff. de priuil. credit. & plenè notatur in dict. l. filius, qui patri, ff. de vulgar. quia agitur de commodo istius pupilli abstenti, cui facta fuit substitutio; secus si pupillo exhæredato non frater, sed extraneus fuisset substitutus, Bar. in dict. l. filius, qui col. pen.

Si verò impubes non agnita, nec abstenta patris hæreditate decesserit, vt sinitas confirmet tabulas pupillares ad commodum substituti arguitur efficaciter: quia si confirmat interueniente expressa abstentione: ergò multò magis ea non intercedente; hoc tamen casu, vbi filius non repudiavit paternam hæreditatem, non poterit substitutus pupillaris eam separare, l. quæsitum, ff. de acquirend. hæred. l. quidam elogio, Cod. de iur. deliberan.

- † Et ad §. adeo, respond. text. illum procedere, vbi aliquo casu sinitas non operaretur confirmationem tabularum pupillarium, veluti quia pupillo

pupillo, casu quo hæres non esset, per expressam vulgarem fuisset prouisum de alio substituto, & per pupillarem de alio, quo casu, vt dixi *supra*, per dationem substituti vulgaris tollitur suitas, vel quia datus fuisset sibi cohæres extraneus, nam datio cohæredis extranei tollit suitatis effectum respectu confirmationis tabularum pupillarium, tex. clarus in *l. apud Iulianum, §. idem Iulianus, ff. ad Trebell.* Bartol. & latissime Alex. *ibi, numer. 4. & l. sed si plures, §. filio, ff. de vulg. gloss. & communiter Doctores ibi*; secus si cohæres non esset extraneus, sed alter filius, *l. si filius, qui patri, digest. de vulg. vel intellige illum §. adeo, iuxta tex. in leg. Papinianus, §. sed nec impuberis, in fin. ff. de inoffic. testam.*

Non tamen datio cohæredis extranei tollit suitatatem quò ad effectus extrinsecos testamenti, vnde filius ex vi suitatis, quamuis extraneum cohæredem habeat, transmittit ad suos hæredes patris hereditatem pro sua parte non agnitam, *l. 3. Cod. de iur. delib.* iuxta communem intellectum, & quidem transmittit vti ad eundam, *leg. si quis filium, §. primo, ff. de acquir. hered.* proinde capiunt hæredes filij impuberis illam portionem vti hæredes patris ex testamento iure transmissionis. Si autem pupillus habuisset substitutum pupillarem, & tempore suæ mortis habuisset cohæredem extraneum, qui nec ipse adhuc adiuisset pro sua portione, non transmitteret ad substitutum: quia pupillaris non erat confirmata per alicuius aditionem, non etiam ad venientes ab intestato, ne contingat ad eundem cohæredem, confirmata pupillari pupillum decedere pro bonis paternis intestatum, pro suis testatum, vnde transmitteret ad cohæredem, & si cohæres repudiasset, aut mortuus esset, transmitteret advenientes ab intestato, nec propterea confirmaretur pupillaris per rationem prædictam, Alexand. *dist. paragraph. Iulianus, col. 2. in fin.*

59 † Ex prædictis infero vtiliter ad effectus suitatis.

Suitas olim faciebat filium in potestate suam, & necessarium hæredem patris, & *l. in suis, ff. de lib. & posthum. & institut. de hered. qual. & differ. in princip.* superuenit prætor, qui filio in potestate indulgit beneficium, vt posset se abstinere à paterna hereditate, *paragraph. sed & his, Institut. cod.* & ista indulgentia prætoris concernit merum beneficium filij, adeò vt nunc in eius præiudicium non sit, nec præsumatur hæres patris, *tex. in leg. necessariis, ff. de acquir. hered. Bart.* & plenè ex communi Alexand. *ibi.* Vbi autem expediret filio habere iura suitatis, adhuc pro eius utilitate in eo perseverant, Bartol. & Doctores omnes in *d. l. filius, qui se paterna*, pulchre in *d. l. pater, de priuileg. credit.* & in *dist. l. si filius, qui patri, ff. de vulg.* ac idcirco extra rem hereditariam in omnibus aliis, quæ concernunt honorem, prærogatiuam, dignitatem existentia sui hæredis operabitur ad commodum filiorum, veluti in priuilegiis, in iuribus sepulchrorum in patronatibus, in armis, & armorum dilationibus, aut in aliis prærogatiuis concessis alicui, & hæredibus suis Bartol. *d. l. si filius, colum. ultim.* per rationem tex. in *l. cum quasi, §. sed & si quis, ff. de fideic. lib.*

Operatur autem suitas ab intestato in vno; quia filius paternam hereditatem non agnitam transmittit ad quoscunque suos hæredes, *d. l. apud*

hostes, & l. qui duos, paragraph. cum in bello, ff. de reb. dub.

Ex testamento autem dato substituto vulgari per vulgarem expressam etiam ante beneficium abstinendi ex voluntate testatoris sublata erat necessitas suitatis, quia erat in libertate filij ex vi vulgaris adire, vel repudiare, multò magis autem concurrente beneficio abstinendi vulgaris expressa tollit suitatatem, etiam quò ad effectus extrinsecos, scilicet ad impediend. transmissionem, vt dixi *supra num. 37.* declarando in expressa, secus in tacita comprehensa in expressa pupillari, & secus in vulgari comprehensa per verba generalia incompendiosa, vt *ibi dixi.*

In fideicommissaria autem vniuersali suitas adhuc operatur, quoniam fideicommissaria hæc ob necessitatem coactionis aduersatur iuri abstinendi. Vnde suitas confirmat fideicommissi. vniuersale etiam abstinendo filio, *leg. ita tamen, paragraph. si pater, ff. ad Trebellian.* fideicommissa autem, & legata particularia suitas, non confirmat, *l. primo, §. final. ff. de in post. legat.* declaravi *supra, numer. trigessimono.*

In pupillari autem quid operetur suitas, dictam fuit, *supra, num. 57.* non repeto.

Suitas autem an per dationem cohæredis extranei eneiuetur.

Doctores post Bartol. in *d. l. si filius, qui colum. 3.* distinguunt, aut quærimus de effectibus extrinsecis extra testamentum, puta de transmissione hæreditatis, & eiusmodi effectus non impeditur, *l. 3. Cod. de iur. deliber.* aut quærimus de effectibus intrinsecis, puta effectus confirmationis tabularum pupillarium, & hic impeditur, pro vt etiam confirmationis fideicommissi vniuersalis, ad hoc tex. in *dist. l. secunda, §. adeo, in l. sed si plures, §. filio, ff. de vulg. in l. apud Iulianum, §. idem Iulianus, ff. ad Trebellian.* quæ iura Doctores sic intelligunt, dixi *supra num. 57.*

Tollitur item suitas per exheredationem, *dist. l. filius, qui se paterna, & l. prima, §. sciendum, ff. de suis & legitimis.* vbi pulchre Bart.

† Retento autem tertio intellectu de pupillari 60 ri. Vnum est, quod turbare videtur. Nam quando compendiosè expressè refertur ad bona testatoris per signum indefinitum bonorum, in ea non continetur pupillaris, quoniam pupillaris includit etiam propria pupilli bona, *d. §. ad substitutos.* Fideicommissaria autem non comprehendit, nisi propria testatoris bona, *dist. l. cohæredi, §. cum filia.* Quare vbi compendiosa refertur ad bona patris testantis, vt in ea non contineatur pupillaris, professi sunt in *dist. l. precibus, Baldus, numer. 44.* Salic. *numer. 35.* Corn. *numer. 75.* Socin. in *l. centurio, numero 135.* Sim. Præ. *mibi fol. 254, numer. 70.* Menoch. *lib. 4. præsumpt. 54, numer. 25.* cum aliis à me adductis, *dist. articul. 34, numer. 44.* & *ibi sub numer. 45.* secus dixi, vbi pupillaris fuisset expressa, nam verba illa, *succedat mihi, succedat in meis bonis*, non impedirent exitum pupillaris, ad Bartol. in *l. si ita scriptum, paragraph. qui filio, ff. de bon. pos. sec. tabul.* pro vt etiam quando testator in omnibus suis bonis compendiosè substituisset, ad Bar. in *dist. l. centurio, numer. quinquagesimo septimo*, communiter receptum.

† Nec dubitari potest, quin compendiosa restricta fuerit ad bona testatoris, nam sic important verba illa, *bona deuoluantur ipsius*, scilicet testat

testatoris, Bar. in leg. cum in testamento, ff. de ar. & argen. leg. in l. si cognatis, in fine, ff. de reb. dub. & pulchre in l. ex facto, in princip. digest. ad Trebellian. nimirum quia testandi facultas adiuventa fuit, ut quis testaretur de rebus suis, non de alienis, l. verbis legis ff. de verborum sign. Aretin. in l. 1. col. 3. ff. de testam.

Solatur hic non referuntur verba specialia testamenti, sed quæstio versabatur super ætate M. præsupponitur autem præcedens institutio universalis in omnibus bonis, & continuata substitutio compendiosa in omnibus; & inde refurgit pupillaris, ad scripta à me d. art. 34. n. 46.

Hoc autem tertio intellectu retento est in decretal. ista casus rotundos, quod in compendiosam simpliciter facta absque temporum distinctione continuatur sub verborum generalitate pupillaris, & hoc matre non existente in medio, admittit Bartol. in dict. l. centurio, sub num. 26. & commendat posterioribus ibi, & in l. precibus, Codic. eod. reiecta antiquorum opinione, quam etiam firmavit ego d. art. 34. num. 24. & in iudicis receptam asserunt Theaur. decis. 200. pro qua sunt rationes efficaces.

62 † Nam actus præsumitur factus omni meliori modo, & in parvi utiorem agentis, & illius, pro quo agitur, l. magis, ff. de solution. Alexan. conf. 55. column. 2. in 3. Crau. conf. 106. num. 9.

63 † Ut autem valeat iure pupillaris, utilius est testatori quia plenius prouideretur substituto, quem cæcis prædilexit, quia consequitur testatoris bona omnia absque diminutione, cap. si pater, de testament. in sexta, & præterea bona omnia aduentitia ipsius pupilli, dict. l. sed si plures §. ad substitutos, ff. de vulg. per fideicommissariam autem hæc substitutorum non consequitur, tex. formalis cum gloss. d. l. cohæredi, §. cum filia, digest. eod. Item nec bona paternæ integra; sed cum diminutione pro legitima, & Trebellianicæ, ad tex. in cap. Raynuitius, & cap. Rainaldus, de testament. Rursus pupillaris est utilior, & honorabilior pupillo, cui fit: quia habet heredem directum, quem habere honor est, leg. secunda, in princip. digest. de vulg. l. & quia, ff. de interrogation. action.

64 † Secundò, quia substitutio, dummodo verbis, & personis conveniat, semper accipienda est, ut sit directa, non obliqua, text. expressus in d. c. si pater.

Tertiò, sermones nostri sic exaudiuntur, & accipiuntur, ut conueniant personis, in quas diriguntur, l. plenum, §. equitij, ff. de usu, & habit.

65 † Quartò, verbum, quod potest se habere ad plura tempora, iudicatur prolatum, ut ostendat futuros euentus, l. 3. in princip. ff. de adimen. leg. consequenter ut verbum commune designet pupillarem, si casus euenerit, sin autem fideicommissariam.

Quintò, quia si in vulgari expressa continetur tacita pupillaris etiam quod verba non suffragentur, fortius in compendiosa, in qua verba conueniunt.

66 † Secundum autem Bartol. dictum, quod matre existente in medio, compendiosa facta per verba communia sine temporum distinctione, non contineatur pupillaris, ne mater per eam excindatur à legitima successione sibi debita in bonis filij impuberis, fundatur à Bartol. infra scriptis medijs.

Primò, quia per eandem rationem in expressa vulgari non inest tacita pupillaris, l. fin. Cod. de instit. & substitut.

Secundò, per tex. in l. qui duos, §. in bello, ff. de reb. dub. ubi defunctis patre, & filio in bello concurrentibus agnatis, & matre ad successionem, allegantibus agnatis præsumi filiam utrobicillioris vigoris prædecesse, contradicente matre, filium vltimò defunctum fuisse: Diu. Adrian. in fauorem matris, ne excludatur à successione filij, præsumpsit, patrem præmortuum, & Bartol. sententiam secuti sunt plures relati à me d. art. 34. sub num. 39. alios addiderunt Bursar. conf. S. Cephal. conf. 429. in 7. dubio, Menoch. conf. 144. Theaur. dict. decis. 100. & in Regno sic decissum fuisse retulit Afflic. decis. 367. Nardus.

Sed contra matrem stat communis consensus Doctorum, ut plenè ostendi d. art. 34. sub num. 39. & in meo conf. 32. lib. secundo, Simon Præcis lib. 3. fol. 270. Suid. post scripta mea in decis. 274. ubi sic feruari in statu Mantuano dixit, & ego ex facto aduersus matrem bis obtinui, ut dixi in dict. conf. & contra matrem stat, rex. canonicus in d. c. si pater in ratione sui, & in d. l. precibus, in 2. respon. ibi, vel expressa pupillaris, aut compendiosa; æquiparata enim sunt pupillaris, & compendiosa, & deciditur ibi, moriente pupillo substitutus habeat eos heredes, quod pater sibi constituit matre exclusa, & ibi proponitur, substitutionem factam fuisse per verbum commune, substituit.

Solut. Bartol. quod illa text. loquatur in testamento militis, privilegiato, non releuat ex tribus.

Primò, quia lex precibus, est situata sub titulo de substitutionibus in eam communi factis: ergo: eidem Rub congruere debet ad leg. Imperatores, ff. de in diem adiect.

Secundò, quia miles non præsumitur uti privilegio militari contra matrem, l. in testamento, in fine, C. de testam. mil.

Tertiò, quia quod in testamento militis compendiosa contineat pupillarem, ius commune est, d. l. centurio. Quare teneamus contra Bart. & contra matrem.

† Colligamus autem in materia pupillari, has 67 propositiones.

Prima sit pupillaris expressa excludit matrem etiam à legitima utroque iure, d. c. si pater, & l. Papinianus, §. sed nec impuberis, ff. de inoff. testament. quicquid incassum ten avertit Menoch. lib. 4. præsumpt. 38. pupillarem accipe, quemvis testator ea expressa de bonis suis dixisset, leg. cohæredi, §. finalis, ff. de vulg. leg. si ita scriptum, §. qui filios, ff. de bon. poss. sec. tab. ubi Bartol. pulchre, & est pupillaris expressa, ubi dictum sit; si in pupillari ætate decesserit, ut in dictis iuribus, latè Socin. iun. conf. 95. num. 13. & infl. lib. 1.

Secunda: Pupillaris omnino tacita à lege præsumpta in expressa vulgari non admittitur contra matrem, d. l. precibus, in 1. resp. & l. fin. Codice de instit. & substitut. dummodo mater succedat filio impuberi: secus si nolit, aut non possit succedere, d. l. fin.

Intellige etiam si non possit succedere ex forma statuti ob existentiam agnati, ut illic notatur.

Tertia conclusio pupillaris tacita à lege præsumpta ex coniecturis deductis à dictis per testatorem, in testamento, aut extra, admittitur contra

contra matrem ad Bartol. in l. 2. num. 38. ff. de v. lg. vbi est locus suus, gloss. omnimodo, in dict. l. precibus, Bar. Bal. Sal. Paul. Alex. Ias. & alij.

Quarta: Compendiosa facta per verba directa continet pupillarem exclusivam matris à legitima, d. c. si pater, d. l. centurio, & est conclusio indubitata.

Quinta: Compendiosa facta per verbum commune continet similiter pupillarem exclusivam matris à legitima, d. l. precibus, in 2. resp. & est propositio in iudiciis recepta: positis intellectibus tot excellentissimorum Patrum.

Ego, ut aliqua addam, cogitari, posse dici, quod fratres illi laici actores in iudicio comparantes exhibitio testamento A. fra. ris sui narrata morte M filij sine filiis, & proposuerunt, bona possessa per M. ad se pertinere, ac idcirco insisterunt condemnari Monachos pro parte bonorum per eos possessa ad illorum restitutionem; pro parte autem quam ipsi possidebant, silentium Monachis imponi, & libellum hunc generaliter sic propositum de iure procedere non est ambigendum, ad l. fin. C. de ann. excep. applicandum postea in progressu iudicii ad hanc, vel illam substitutionis speciem agentibus vtiliorem.

68 † His autem explicatis ad tex. & casus figurationem, capiendò notabilia ad causæ decisionem in meritis not. primò, quod ingrediens monasterium transfert in illud personam suam, bonaque omnia sua, & in cap. cum ad Monasterium, inf. de stat. Monac. & in Authen. ingressi, & in Authen. si qua mulier, C. de sac. sanct. Eccles. & cap. quia ingredientibus, 19. quæst. ultim. & cap. quia ingredientibus, de testament. idque contingit ex causa voti paupertatis, d. l. cap. cum ad monasterium. Professio namque monastica tria continet vota, continentia, obedientia, & paupertatis; horum autem continentia maior est: quia ut legitur in Ecclesiast. cap. 26. Omnis ponderatio non est digna anima continentis, per votum autem continentia amittit Monachus facultatem contrahendi matrimonium, cap. Monacho, c. quia, 27. q. 1. & aduersus votum continentia, quia de substantia vitæ regularis est, Papam dispensare non posse firmavit gloss. per illum tex. in c. cum ad Monasterium, in fine, de stat. monachor. S. Thom. 2. 2. q. 88. artic. undecimo, contra tamen ex causa tenent Innocent. Ioan. And. Petr. Anchar. Zabar. & Abb. in d. l. cap. cum ad monasterium, communem dixit Marian. sen. conf. 13. num. 16. lib. 1. vbi & in aliis votis, nimirum quia Monachismus est inventum quoddam iuris positivi constitutum per Roman. Pontif. secundum regulas ab eis ordinatas, obedientia autem votum subiicit voluntatem Monachi voluntati Abbatis superioris sui; quoniam Monachus ex voto subiicit personam suam superiori suo. Vnde ex voto obedientia Monachus statim amittit libertatem arbitrij sic, ut amplius non dicatur habere velle, aut nolle, cap. non dicatis, 12. q. 1. cap. si religiosus, de elect. in sexto, vbi quod omnis Monachi voluntas translata est in monasterium, & Abbatem. Quare concludunt Doctores, hereditatem Monacho delatam, Monasterium absque Monachi consensu adire posse, quamvis Dominus delatam seruo eo resistente adire nequeat, l. cum proponas, C. de hered. institut. & ibi de vtroque notatur; plenè autem de monacho, & monasterio, Innocent. Ioan. Andr. & Canon. hic, latius autem Soc n. in leg. primo, digest. de vulg. numer. vigesi-

moprimo, & conf. 183. column. lib. secundo, Curr. idem conf. 48. num. 8.

Ex voto autem paupertatis bona omnia ingressi quò ad ius proprietatis, & possessionis cum persona sua immediate transeant in monasterium, si cui contingit in arrogato, ad leg. si adoptaui, ff. de precar. o, vbi Bartol. infert ad Monachum, & in Monacho in c. nolo, & d. l. cap. non dicatis, 12. q. 1. & d. l. cap. cum ad monasterium, & de iure ciu. li in §. illud, in Authen. de Monach. & in dict. Authen. ingressi, notantur Bartol. column. 1. Bal. in 3. opp. Sal. numer. 4. Iason. num. 29. Innocent. hic, Abb. num. 74. Decius num. 87. Bal. d. Authen. nisi, Alex. conf. 88. numer. 3. lib. 2.

Intellige etiam quod in ingressu nihil de bonis dictum fuerit, Abb. hic, num. 31.

† Intellige vbi quis dedicat se Ecclesie regulari, emittendo professionem, & votum paupertatis, & obedientia, nempe antequam profiteatur, non dicitur ingressus, Beron. conf. 28. numer. 1. & 12. lib. 1. Clar. §. testamentum quæst. 28. numer. 6. Surd. decis. 303. lecus si voueat se Ecclesie seculari Sacerdos, aut Diaconus illius Ecclesie: nam adhuc homo est sui iuris retinens proprietatem suorum bonorum, & arbitrium suæ voluntatis, l. sacrosanctæ, & leg. si quis presbyter, Cod. de Episcop. & cleric. gloss. Bar. in 1. opp. Bal. in 2. & num. 3. & ceteri alij in dict. Authen. ingressi; si autem vouisset bona sua etiam Ecclesie seculari, distingue, aut interuenit simplex vouentis votum, & bona non transeunt, persona tamen vouentis obligatur, leg. 2. ff. de pollicitation. aut ultra votum interuenit oblatio realiter facta per rei traditionem veram, aut fictam ex loci consuetudine, & res acquiritur Ecclesie, & altari, cap. ex literis, de consuetudin. aut non interuenit nec votum, nec actualis rei traditio, sed promissio, & tunc aut aliquo stipulante nomine Ecclesie, & sibi acquiritur dominium, non rei possessio, l. fin. C. de sac. sanct. Eccles. cum gloss. communiter recepta, Iason. ibi, numer. 27. aut nemine stipulante, seu acceptante, & promissio non est obligatoria, leg. illud, Cod. eo. cum gloss. Bartol. Bal. Sal. Paul. & ceteris alijs.

† Aduertendum tamen est, quod tex. noster non loquitur de ingresso religionem per professionem monasticam; isti enim propriè sunt monachi, sunt autem duæ aliæ hominum species, qui vouent se religioni Regulari.

Quidam, qui appellantur Conuersi, & isti emittunt professionem, bona transferunt, & personam suam obligant obedientia, mutant habitum, diuersum tamen à Monastico, & sunt personæ illiteratæ, ac idcirco non promouentur isti ad sacros ordines, de quibus in cap. ut lex continentia, 27. quæst. 1. & in cap. relatum, de sepulch. & de regular. cap. non est dubium, & per Doctores hic, Abb. in cap. eius, de testib.

† Alij sunt, qui appellantur Oblati, qui se, & sua offerunt perpetuò Ecclesiis regularibus, & de istis loquitur tex. noster, Abb. Arretin. & Felin. numero 5. & isti non mutant habitum, sic præcisè Abb. in cap. non est de regularibus, & in capit. ut privilegia, in secunda, not. de privileg. & de istis Oblatis laicis, qui se, & sua perpetuò obtulerunt monasterio ad participationem orationum, est text. in cap. fin. de success. ab intest. & in cap. de his sepulch. & in Decret. ista, & in cap. per exceptionem, de privileg. in sexta, & in clement. prima, ad finem Decret.

tim. Quare collige, tres personarum conditiones, quæ se addicunt religioni regulari; monachos professos in sacris, & in proprio habitu monachali, conuersos professos, non tamen in sacris Sacerdotij initiatos, & in habitu differente, oblatos perpetuò ad participationem orationum, & sacramentorum in habitu laico, vt per Abb. in d. c. tuis, & si cum iuramento oblati confirmauerit oblationem suam de persona, & de rebus suis, efficaciter absque dubio contabiliter, vt hic, in decretali nostra.

Professio autem duplex est.

Solemnis, vbi ingressus pubes factus emittit tria illa vota habitu suscepto, castitatis, paupertatis, & obedientiæ, & hæc expressa est. Alia est tacita per habitus susceptionem per annum probationis continuum in monasterio: Nam & hæc facit Monachum cap. ex parte, de Regularib. & in capitulo statuimus eod. titulo.

72 † Et adde, dum dixi, emissa professione expressa, vel tacita: Nam si Nouitius decederet intra annum probationis nulla emissa professione, bona sua non remanent apud monasterium, nec dos data puellæ virgini pro ingressu monasterij, nam redirent hæc ad laicos heredes, Bartol. & Castrenf. d. Authen. ingressi, Imol. & Ias. in l. in substitutione, ff. de vulg. Castrenf. conf. 211. n. primo, lib. 2. Ias. excommuni in d. Auth. si qua mulier, num. 25. Bald. d. Authen. nisi, num. 12. Salic. num. 5. Abb. hic, numer. 68. Felin. numer. 56. latissime Paris. numer. 187. vbi limitat, nisi expressè se, & sua solemniter obtulisset monasterio, prout hic, & est communis opinio, Bero. conf. 28. num. 1. libro 1. Honded. conf. 73. per totum, in secundo, amplissime Menochum conf. 396. & hodie decifum sic legitur in Sacro Conc. Trident session. decimaquinta in titul. de Regularibus capit. decimasexta, vt intra annum probationis nihil quærat monasterio, & liber sit nouitio relictus egressus, sic etiam vt expressè oblatio non impediatur, cum vult monachari. Quidquid attentauerit Decret. hic sub numer. 83. & in d. Authen. ingressi, numer. 3. & alij adducti à Iurd. decif. 103. post autem probationis annum, resultat professio legalis irretractabilis, d. cap. ex parte, d. cap. statuimus, de regular.

† Limita principalem conclusionem nonnullis modis.

73 Primo, vbi ingressus machinationibus, aut suggestionibus, aut circumuentionibus, vel persuasionibus dolosis Monachorum inhiantium ad facultates hominis avaritiæ, & turpis causa quæstus fuisset, nam firmo remanente ingressu res restitui deberent heredibus ingressi, capitul. constituit, vigesimo. quæst. tertio, gloss. Abb. & alij adducti à Ias. dict. Authent. ingressi, numero primo, Dec. ibi, num. nono, & hic, in octauo, not. vbi præterea adducit.

74 † Quod iuramentum interpositum ab ingrediente, & offerente se, & sua non reddit ingressum vitiosum, & ante eum aduerterunt Abb. in 6. not. pulchre Aretin. in 7. not. Felin. num. 12. & differentiam hanc, vt vitietur oblatio realis, non personalis, probauit Bero. quoque, n. 102. & 107. ratio præterea est, quia Ecclesia in actibus suis non debet adhibere fraudem aliquam, c. per tuas, inf. de donat.

† Secundo limita, vbi ingressus fuisset vitiosus, & nullus, quia filius per metum patris etiam reuerentialem ingressus fuisset Monasterium. sicuti sæpe accidit in virginibus, quæ quàm sæpe compelluntur à Patribus ingredi monasteria. Nam ob metum ipso iure invalidatur ingressus. Gloss. in cap. presens, in verbo patrem, ca. cap. & q. & in capit. illud, & cap. puella, 20. quæst. prima, textum in capit. cum virum, inf. de regular. vbi plenè Abb. post Butr. nimirum quia omne bonum debet esse voluntarium, d. capit. presens, & post Butr. Imol. & Alexan. ab eo relatos Ias. d. Authen. ingressi, num. 2. Dec. ibi, ante num. 10. & hic in fine 3. Notab. Abb. numer. 79. text. cum gloss. in cap. sunt opes, decimosextimo, quæst. 4. not. in c. quod ad te, de cler. coniug. Quare autem metus in spiritualibus vitiet ipso iure, dolus autem non, discurret gloss. in d. cap. constituit, 20. quæst. 3. Bero, hic num. 21.

† Tertiò intellige in monasterio, quod sit incapax bonorum in communi, alias ingrediente eo, quia quò ad bona haberetur omnino pro mortuo mundo, bona sua omnia de voluerentur ad successores ab intestato, nisi ante ingressum testatus esset, Bartol. in tract. minoricar. in 1. quæst. ult. lib. & in l. cum pater, § hereditatem, ff. de leg. 2. Cyn. in l. Deo nobis, C. de Episcop. & cleric. Bald. hic, & Abb. num. 50. & num. 62. Ias. post alios d. Auth. si qua mulier, ad fin.

† Quarto limita, vbi ex consuetudine Regni, aut ex lege municipii Religiosi prohiberentur transferre bona in monasteriis, veluti in Regno Franciæ testati sunt Boër. quæst. 354. numero octauo, Benedict. in capit. Raynutius, in verb. & exorem, numero 223. Tiraquell. in tract. de mort. saisis, declarat. decimoquinto, numer. nono, & apud nos Paduæ extat statutum, & cum de facto statuta, & consuetudines huiusmodi feruentur, per inde est, ac si de iure valerent, ad regul. in leg. qui habebat, ff. de manum. test. canonizatam à Dec. in l. prima num. 22. ff. quod quisque iur. & conf. 416. colum. j. Cur. iun. conf. 173. columna prima, Alciat. conf. quinquagesimateria, numero quarto, & conf. 159. lib. nono, Crauet. conf. 157. numero octauo, Rimin. iun. conf. 85. numero 38. & conf. 493. numero 40.

† Secundo not. ibi, ad hæc, quod impubes non potest se, & sua offerre monasterio, & oblatio facta non valet etiam iurata, pubes autem potest, & valet oblatio etiam sine curatore, & iudicis decreto, tex. hic, & in cap. cum sumus, de regular. & in capit. primo, eo tit. in sexto, etiam sine iuramento, nimirum quia pubes profitendo subiicit personam suam potestati Abbatis, & monasterij, ad capitul. cum ad monasterium, inf. de stat. mon. nimirum cum persona sua, & bona sua eiusdem potestati subiiciuntur, d. l. 2. & l. si pater, ff. de adoption. & l. si adoptauero, digest. de precar. nec enim possidere potest, quia ab alio possidetur, l. cum heredes, paragrapho, 1. ff. de acquirend. posses. & l. sic eueniet, ff. de adulter. in matrimonio autem carnali non sic per omnia est licet enim puberes matrimonium efficaciter contrahant, paragrapho 1. Instit. de nupt. & de despons. impub. per totum.

† Quò ad bona tamen dispar. est conditio. Nam ex causa dotis, quæ est sequela matrimonij, & sine eo non potest esse, l. 3. ff. de iur. dotal. in leg. fin. Cod. de donat. ante nuptial. non potest mulier minori alienare in sponsum, maritumque suum bona sua immobilia, aut mobilia, quæ seruando seruari possunt

K k

possunt absque curatore, & iudicis decreto cum causæ cognitione pro modo dotis congruo, *l. prædia, C. de præd. minor. l. lex qua tutores*, vbi Bartol. *Cod. de admin. tut. & in sua disput. Mulier habens*, Anchar. *conf. 94. Rimin. conf. 314. Corn. conf. 281. numer. 48. & 57. in 1. & conf. 3. colum. penultim. in 3. Cur. iun. conf. 168. num. 17. Didac. in prætic. capit. 28 sub num. 10. Roland. de luc. dot. quæst. 45. & 46. Fannuc. Gloss. 10. numer. 21. Surd. decis. 178. & 187. & præterea si mulier fuisset cum horum interuentu lesa, aut in dote in mobilibus constituta, restitueretur aduersus iniustam dotationem, *l. prima, C. si aduer. dot. & etiam eius hæredes, l. non solum, ff. de in integr. resit.* Adeo vt Bar. dixerit, puberem maritum non posse efficaciter bona sua immobilia obligare pro restitutione dotis vxoriz, *in leg. si constante in 4. quæst. 2. princip.* Quod tamen dictum communiter improbat, Alexand. *ibi, numer. 28. Ias. num. 186. glos. Cyn Bald. Angel. & Salic. in l. fin. Cod. de leg. tutel. Corn. conf. 254. columna secunda, lib. primo, Curtian. iun. d. conf. 68. numero vigesimo.**

80 † Ratio autem, quare pubes ingrediens, ac proficiens religionem transferat sine aliis solemnitatibus se, & sua in monasterium, triplex redditur.

Abb. *hic, num. 10. & 11. in effectu dixit*, quod profectus quod ad voluntatem habeatur pro mortuo mundo, *cap. placuit, 16. quæst. prima, leg. Deo nob. 3. C. de Episcop. & cleric. nam non potest amplius nec velle, nec nolle, dict. cap. non dicatis, 12. quæst. 1.* Quamobrem sicut adultus moriens, quia in eo voluntas finitur, *l. 4. ff. locat. l. prima, Cod. de sacrosanct. Eccles.* potest testando sine curatore, & iudicis decreto transferre omnia bona sua irreuocabiliter in quem malit, exclusis agnatis, *l. qm. atate, ff. de testam. l. prima. §. si quis quæsitum, ff. ad Trebellian. sic & profitendo*; quia profitendo videtur instigare heredem monasterium, vt *hic, in Decretali nostra*, & ita declarando mentem Abb. cessat obiectio Ias. & Dec.

Secunda fuit ratio Bald. *hic, numer. 30.* quod alienatio hæc sit legalis authorata Decreto Sum. Princip. Papæ, & Imper. simile adducit Iason in *d. Authen. ingressi*, de pubere patrefam, qui præbet se ad arguendum: quod quidem non est simile; sed dissimile: quia in arrogatione requiritur decretum Principis cum plena causæ cognitione, *l. nec ei, ff. de adopr.*

Tertiam tulit Ias. peiorem cæteris in *d. Authen. ingressi*, quia scilicet minor potest alienare in pias causas bona sua immobilia remotis solemnibus iuris ciuilibus ex Bald. doctrina in *leg. generali, num. 3. Cod. de sacrosanct. Eccles.* ad hoc *tex. in cap. filius, de testam. ibi, lege Dei non legibus saculi vivimus.* Dec. *hic, in ult. not. impugnat*, & bene. Nam non est verum quod minor alienare possit bona sua in Ecclesias, & causas pias non seruatis solemnibus iure communi requisitis, nam contra tenuit, & docuit Abb. *hic, num. 11. & comprobauit Bero. num. 160.*

Addo ego regulam traditam à Bald. per illum *tex. in l. in fraudem, §. fin. ff. de testam. mil.*

Nec obstat Bald. traditio in *d. l. generali, num. 3.* nam speciarim loquitur in statuto inducente nouam solemnitatem vltra dispositionem iuris communis, vt locum non habeat in negotiis ad pias

causas, Per. Anchar. in *cap. primo, de constitut. Abb. in cap. relatum, el. de testament. Ioan. de Anan. conf. 57. & ex facto in causa valde solemniter sic decisive obtinui.*

Conclusiue autem dicamus quod ad propositum *tex. nostri*, donationem omnium bonorum factam à M. minore valuisse, vel quia iuramento roborata erat, prout in *tex. dicitur*, cum infra 25. annum teneat donatio iuramento firmata, vel quia facta fuerat per modum oblationis de persona, & rebus suis Ecclesiæ regulari, siue per modum professio nis Monasticæ, siue per modum oblationis de persona ad participationem Sacramentorum, & orationum.

† Caterum postquam incidimus in materiam donationis factæ à minore pro huius rei doctrina distinguendum est inter mobilia, & immobilia.

Mobilia quidem, quæ seruando seruari non possunt, pupillus cum tutore, adultus cum curatore vendere possunt, donare autem nequeunt, nisi modica quædam solita donari præceptoribus, magistris, Ecclesiis amicis, & consanguineis, ad *tex. in l. cum plures, paragrapho fin. ff. de admin. tut. & in l. qui filium, ff. vbi pupil. educ. deb.* alias si non essent consueta, aut immoderata, esset donatio, ac etiam cum curatoris autoritate non valeret, & minor restitueretur, *leg. prima, Cod. si aduers. donas.* & ibi pulchre Paul. Cattr. Nec iudicis decretum, nec constitutio curatoris ad donandum minoris bona, Bald. in *leg. prima, Cod. si aduers. donationib.* nisi ex magna causa, ad *leg. 1. §. sed nonnullos, ff. de tutel. & curat. distrab.* Minor autem 25. pubes, Curatorem non habens donat, sed latus restituitur, *d. l. 1.*

Immobilia autem, & mobilia, quæ seruando seruari possunt, quoniam immobilibus comparantur, *dict. leg. lex, qua tutores, Cod. de admin. tut.* potest quidem minor pubes donare cum iuramento, vt est *tex. hic, & in Authen. sacramenta, Codice si aduers. vend.* vbi glo. communiter à Doctoribus recepta, *Ias. num. 71. & in specie in Decretali nostra* notant Petr. Anchar. *num. decimosexto Aret. num. decimo Felin. num. undecimo Dec. n. 28. & posteriores omnes.*

Intellige, & moderare, vbi minor scit se donare, quantum donat, & iurat velle donare, & donationem valere, sic Dec. *conf. 639. Socin. iun. lib. 2. conf. 79. & conf. 67. Hieron. Gabr. conf. 127. numero octauo*, vbi etiam quod minor curatorem habuisset, & non interuenisset, quoniam iuramentum facit, & repræsentat maiorem, qui minor est, *dict. Authen. sacramenta*, plenè Seraph. *de iuramen. privileg. 83.* & de iure canon. est casus hic, secus autem si sub inuolucro verborum minor caperetur, veluti in puellis maritandis, quæ quidem ignoræ renuntiant bonis paternis, & maternis, adhibito iuramento modica recepta dote, nam his subueniendum esse censuerunt Curt. iun. *conf. 141. columna 4. Grammat. decis. 113. num. quinquagesimotertio, & 55. plenè Dec. conf. 180. vis a.*

Sed contra hæc facit, nam minor grauissimè, & enormissimè, latus etiam interposito iuramento restituitur ratione doli saltem præsumpti, qui ob nimiam lesionem præsumitur inesse, ad *leg. si quis cum aliter, ff. de verb. obligation. vbi plenè Alex. n. iuramentum autem non debet esse vinculum*

lum iniquitatis, c. sicut de iureiur. & in eo deficiunt tunc illi tres comites, iudicium, veritas, & iustitia; ac idcirco obligatorium non est, c. & si Christus, de iureiur. & in terminis relaxandum esse iuramentum, & contractum, Andr. Sicul. d. conf. 53. n. 13. lib. 2. Dec. d. conf. 180.

Solut. læsio considerabilis est in contractibus commutatiuis, do, ut des, non in donationibus, quarum finis est liberalitas, non commutatio, sicuti notatur in d. Authen. sacramenta.

Sed adhuc replicatur, quod in magno excessu presumatur dolus, pro ut in donatione omnium bonorum, ad l. omnes, §. Lucius, ff. qua in fraud. cred. not. Dec. d. conf. 180. n. 5.

Respond. delicatè hanc materiam accipiendam, ubi minor ex certa scientia donat, scit quantum donat, & donare vult, ut supra dixi.

Vbi autem donatio immobilium facta est à minore, aut mobilium, quæ seruando seruari possunt absque iuramento nulla est, & penitus inualida, nec roboratur autoritate curatoris, aut indicis decreti, l. 2. C. si aduers. donat. Bal. in l. 1. Cod. eo. vbi post Butrig. quod nec ad hoc constitui possit curator specialis, sequitur Alex. conf. 53. num. 12. lib. 3. Aretin. conf. 24. column. 3. vbi quod non iustificatur, etiam quod sit facta pro benemeritis: quia hæc non est necessaria causa alienationis bonorum immobilium, ad l. magis puto, §. ne passim, ff. de reb. eor. & de Prælato Ecclesiæ tradit Ignoc. in c. cum in officiis, inf. de testam. latè Barbat. d. conf. 53. num. 17. confirmatur tamen irrevocabiliter donatio, si minor maior factus 25. anni, tacuerit per decennium inter præsentem, & vicennium inter absentes, per tex. in l. fin. C. si maior factus, Bar. & Doct. ibi, consuluit Soci. iun. conf. 8. in dub. lib. 4.

82. † Tertiò principaliter not. quod de iure canon. quantum ad excludendum substitutum sub conditione, si sine filiis, si sine hæredibus, monasterium habetur loco filij, loco hæredis, ibi, quia tamen intelligendum erat, non sine hærede decessisse, qui monasterium instituit; Et in specie sic notarunt Dec. hic, num. 55. post Buld. in leg. definimus, col. 1. ff. de his, qui sunt sui, Felin. num. 27. Bald. d. Authen. nisi, num. 7. Salic. num. 6. & præter hos gloss. in l. si ita quis, §. lege, ff. de verbor. oblig. Bal. & Imol. in l. filius à patre, ff. de lib. & posth. Iaf. ex communi in d. Auth. si qua mulier, num. 19.

Bar. autem in d. Authen. nisi, dixit, quod nulla lex de mundo dicit, monasterium haberi loco filij, & verum dicit de legibus: ista autem Decretalis solummodo dicit, non decedere sine hærede, qui instituit monasterium, retulit Didac. variar. lib. 2. cap. 19. num. 6 vbi alios præter Bar. adducit, & alios Tiraq. in rep. l. si unquam, in gloss. suscepit liberos, num. 46. C. de renocan. donat.

Propterea Iason. in d. Authen. si qua mulier, numer. 15. post Bald. in 3. not. dixit monasterium haberi loco filiis in casibus tantum in iure expressis, non in aliis, & idem asseruit Dec. hic, n. 55.

Pro Bart. autem considero ego monasterium non posse dici loco filij monachi ingressi, nempe quia fictio imitatur naturam, & est de re possibili, §. adoptio Institut. de adoptionib. at secundum naturam filius subiicitur patri, non pater filio: monachus autem subiicitur per professionem Abbati, monasterio, & regulis eius: ergo monasterium non rectè potest dici filius monachi.

Item matrimonium spirituale contrahitur inter
Muc. Ant. Peregr. de posses. & Propriet.

Ecclesiam & inter Abbatem, qui propterea instituitur; non autem inter Ecclesiam, & inter monachum, Aretin. hic, num. 64. per tex. in cap. requisisti, inf. de test. & c. sicut vir, 7. quest. 1. quamvis aliud sit in Rectore Ecclesiæ secularis, cap. fin. vigesimo primo, quest. 1.

Sed tamen negari non potest dictum illud commune sumptum ex isto text. nam proponitur in facto substitutionem de fratribus factam M. filio conceptam fuisse sub conditione, si sine filius, quæ quidem conditio æquipollet illi, si sine hærede, leg. ex facto, paragrapho fin. ff. ad Trebell. vnde in textum respondetur, per ingressum Monasterij substitutos fratres excludi. quia non videtur decedere sine filiis, qui per ingressum Monasterij facit hæredem monasterium, consequenter hic patet, quantum ad excludendum substitutum, sub conditione, si sine filiis monasterium haberi loco filij: nam Papa accipit conditionem, sine hærede, pro, sine filius, dicit. leg. ex facto, §. fin.

Dicebat tamen Bal. in d. Auth. nisi, Monasterium haberi loco hæredis, ubi succedit in vniuersum, non vbi ex re aliqua, allegando textum in l. si peculium, ff. de pecul. leg. in hoc tamen ut etiam, si ex re aliqua iniunctum fuerit grauamen ingredienti monasterium sub conditione, si sine filiis, ad exclusionem substituti procedat Decretalis ista, & constitutio civilis, determinauit Bal. ipse sibi contrarius in cap. cum in magistro, de election. & in cap. pen. column. 1. de prescription per gloss. in dict. leg. si ita quis, §. ea lege, ff. de verbor. oblig. idem Bal. conf. 23. col. 3. lib. 3. Petr. Ancharan. conf. 63. columna prima, & conf. 420. Quiddam column. quinta, Imol. hic, column. pen. Tiraquel. dict. gloss. suscepit, Liberos, num. 42. Aduertendum tamen est, quod decretalis ista loquatur in eo, cui res purè relicta fuerat grauato sub conditione, si sine filiis decederet in re illa, & sic sub conditione filiorum negatiua; tex. autem in §. sed, & hoc presenti, in Authen. de sanctis. Episcop. vnde desumpta est d. Authen. nisi, pinguius loquitur: nam ne dum in specie ista, sed & in alia videlicet in eo, cui donatur, aut relinquatur res aliqua, sub conditione affirmatiua, si mater monium contraxerit, aut liberos habuerit, & sic sub conditione liberorum, aut nuptiarum affirmatiua ante rem habitam, & in hac quoque specie dicitur, donatarium, aut relictarium istum ingredientem monasterium capere, & transferre hæc donata, & relicta, ac si nuptias contraxisset, & liberos suscepisset.

Quæ autem fuerit ratio, quare sic constitutum fuerit aduersus propriam verborum vim, quæ ab homine prolata naturaliter accipi debent l. si de commissum ff. de cond. & demonstr. l. fin. C. de his, qui ven. etat. & aduersus conditionum naturam, quæ est ut in specifica forma impleantur, ad leg. qui hæredi & leg. Manius, ff. eo tit. utilis est, & necessaria inuestigatio.

Sanè Iustinian. Imper. in d. §. sed, & hoc presenti, expresse sanxit, has condiciones haberi pro non scriptis, ac ideo non præbere impedimentum sic, ut monasterium ex persona monachi capere possit, ac si relicta, & donata fuisse ut purè; sed punctus est, quare Iustin. voluerit haberi pro non scriptis.

Bart. post Ricard. Malumb. in d. Authen. nisi, respondet, id fuisse constitutum, quia condiciones illæ præbent impedimentum vitæ contemplatiuæ, quoniam donatarius, aut relictarius, ne amittat relicta illa, mouebitur ad contrahendum matrimonium, &

K k k 2 non

non ad ingrediendum religionem. Quare conditiones istæ, veluti turpes respectu dicti effectus, fuerunt reiectæ.

Quæ sane ratio non mouet; quia ingrediens, seu ingressurus religionem monasticam, cum profiteri debeat paupertatem, & propria bona sua per ipsum possessa à se abdicare, probabiliter non potuit cogitare de bonis temporalibus acquirendis, aut retinendis; ac ideo cogitatio hæc bonorum non videtur considerabilis, & sufficiens ad retrahendum eum à vita contemplatiua.

Quare Doctores alij magis communiter senserunt: conditiones istas pro non scriptis esse; quia testator, aut donator, dum apposuit conditiones istas liberorum, & nuptiarum non cogitauit honorarium, reliquarium, aut heredem scriptum ingressurum fuisse religionem; quia si sic cogitauisset, in tali casu non eas adiecit conditiones, sicut in simili in casu *l. cum auus, ff. de condit. & demonstr. sup. plenit. Papin.* pro scripto haberi, quod non fuerat scriptum ex non cogitatio à patre, & ascendente testatore, & est melior hæc consideratio. Nam Bart. illa non potest conuenire, ut Imperator Princeps politicus turpes existimauerit conditiones liberorum, & nuptiarum, quæ in publico profunt, *ad l. i. ff. sol. matrim.* quinimo conditiones calibatum inducentes iure publico fuerunt reiectæ, *l. Titia, si non nupsit, ff. eo. tit.*

† Retenta autem ratione hæc inferitur, quod ubi testator, aut donator ex facto per verba expressa, aut re sic importantia, sensisset de filiis veris per naturam, & de nuptiis carnalibus, cessarent iura hæc.

Quoniam voluntati testatoris esset obsequendum, quam in rebus suis uti leges iuris Latores seruandas esse iusserunt, *leg. verbis legis, ff. de verbor. sign. l. i. Cod. de sacr. sanct. Eccl. §. disponat, in Auth. de nupt.*

Et quia nemo cogitur benefacere, quamuis prohibeatur male facere, *23. q. 5. cap. ult. & c. nimirum, cum glos. 23. quæst. 4. & c. precarie 10. q. 2. nimirum* quia omne bonum debet esse voluntarium, *capit. præsens, 20. quæst. 4.*

Item quia lex permittit ingredienti religionem testari de bonis iuris, *dict. Authen. si qua mul. l. cr.*

Et per has, & similes rationes sic expressè decidunt in *d. Authen. nisi*, Ricar. Malumb. Iacob. Beluif. Bal. numer. 9. Salic. numer. 6. Paul. numer. 2. idem Bald. hic sub numer. 9. & 10 Anton. Butr. numer. 70. ubi de communib. licet contra teneat, alios concordantes adduxi in tract. de fideicommissis. artic. vigesimo octauo, numer. septuagesimo, & hanc de consuetudine receptam, & seruari asseruerunt Bal. cons. 407. numer. 13. lib. primo, Fulgos. cons. 53. column. 2. Castrenf. d. Auth. nisi, column. 2. quam etiam de consuetudine receptam, ac uti veriore defendit Dec. hic, sub numer. sexagesimo quinto, plenissimè Rimin. iun. cons. 85. numer. 85. unde inferunt valere relictum Titie de 1000. si nupsit, & de 200. tantum si se monachauerit, sicuti consuevit, sic relinqui in testamentis, Bal. d. Auth. nisi, numer. 11. & est vltimus mos, quicquid contra tentauerit Ias. dict. Auth. si qua mulier, numer. 8. Roland. cons. 35. in 3. & communis sententia hæc mihi probatur. Nam sicut in terminis, fictio illa suppletua de filiis ob non cogitatum testatoris excluditur per contrariam testatoris voluntatem, ut latè ubi per Doctores, sic & in proposito isto. Adeo ut Paul.

Castrenf. obsecutus testatoris voluntati in dict. Authen. nisi, numer. 6. dixerit, relictum factum mulieri sub conditione, si non fuerit ingressa monasterium, valere, & ea ingrediente aduersus testatoris votum sibi non deberi, & sequuntur relati à me, quo supra loco, numer. 43.

Contra autem uon valere dispositiones istas, & uti turpes, & pro non scriptis fore reiciendas, senserunt Barr. & Socin. in leg. 2. ff. de his, quæ pœna nomin. idem Battol. in suo cons. primo, Iason. dicta Auth. si qua mulier, ubi testatur de communi, Alexand. cons. 92. numer. tertio, lib. quarto, Didac. dict. loco, numer. septimo cum aliis à me adductis loco præallegato; sed ut dixi, contraria opinio receptor est, & usu approbata, nimirum quia iura scripta, quæ statuerunt, conditiones haberi pro non scriptis, non loquuntur in casu contrariæ expressæ voluntatis; sed quando non apparet de contraria voluntate, præsumserunt favore religionis, & castæ conuersationis, testatorem, si de ingressu religionis cogitasset, non adieciturum fuisse conditiones illas, ac ideo pro non scriptis eo casu haberi voluerunt.

† Dubium maximum est, quando per verba expressa non excluditur monasterium, an sufficiant alia verba æquipollentia, & quæ sint æquipollentia.

Et quidem æquipollentia sufficere non est dubium, per regulam in leg. fin. digest. mandat. in leg. mulier, in princip. ff. ad Trebell. & in leg. si pater, Cod. de instit. & substit.

Et quod à simili dicitur de prohibitione Falcidiæ, & Trebellianicæ, ut prohibitio per verba æquipollentia, & id inferentia sufficiat, ad scripta à me de fideicom. articulo tertio, numer. 88. & 89.

Æquipollentia autem sunt, si dixisset, sine filiis, non secundum iuris interpretationem, aut de filiis per naturam, de filiis veris, non civiliter.

Sed quid si dixisset de filiis legitimis, & naturalibus, aut de filiis ex legi imo matrimonio natis, aut de filiis ex se, vel ex corpore suo natis, aut de filiis masculis.

In his specierum figuris Iacob. Beluif. & Angel. in dict. §. sed & hoc presenti, concludunt testatorem videri sensisse de filiis per naturam, & fecuti sunt quam plurimi à me relati in artic. vigesimo octauo, numer. 78. ubi post Corn. reuli sententiam istorum de consuetudine receptam, & ultra illos Menoch. lib. quarto, præsump. 83. numer. 45. & cons. 72. numer. 32.

Quorum opinio verior videtur: quia iura ista exorbitantia præcisè loquuntur in conditione simpliciter, si sine filiis.

Et quanquam multi alij à me relati contra tenuerint, & Paul. Castrenf. in dict. Authen. nisi, speculatus vim illius constitutionis, dixerit non satis esse, testatorem cogitauisse de filiis per naturam, prout indicant illa verba, & consimilia, nisi constet cogitauisse etiam de ingressu monasterij, per verba æquipollentia, necessario illud inferentia, prout in materia Falcidiæ, & Trebellianicæ, subsecuti sunt Alexand. cons. 21. in primo, vigesimo quinto, in tertio, & nonagesimo secundo, in quarto, Decret. hic, sub numer. sexagesimo quarto, & in suis cons. 259. & 426. Crau. cons. 152. Rip. in §. si quis rogatus, ante numer. quadragesimo, Didac. Variar. lib. 1. cap. 21. sub numer. 11. & horum sententia videtur ineuitabiliter probari in d. §. sed & hoc. ubi illa conditio, si nuptias contraxerit, aut liberos susceperit, reicitur: quia testator non creditur cogitasse de ingressu monasterij: attamen prior

priori inhærendum est, ut plenè dixi in dict. articulo. 18. numer. 78. 79. & inf. vii. consuetudine, & via receptas. Cori. conf. decim. collatio. numer. decim. octo. lib. quarto. C. Etaniam. in Pedemont. decis. 126. nimirum quia textum noster expresse loquitur in conditione. si sine filiis, textum civilis in dict. paragrapho sed & hoc presenti, in conditione, si sine filiis, ac idem iura ista uti exorbitantia, & privilegiata strictè in terminis suis sunt accipienda, ad dicta supra, numer. 6. & hæc erit prima limitatio.

Secundò limita, ubi ingressus monasterij fuisset vitiosus & inualidus, ad dicta supra, numer. 73. 74. & 75. & per Abbat. numer. 44.

85. † Tertio limita, ubi ingressus fuisset fraudulentus in fraudem fideicommissarij, non bono zelo: quia ingrediens esset tunc i. firmus, aut in s. nili a rate constitutus, Bald. dict. Authen. nisi, numer. 24. per tex. & quæ ibi notantur in l. filie mee, ff. solut. matrim. ve quia minatus esset se ingressurum religionem in eius præiudicium, aut alia probabilis coniectura deduceretur, ad ex. in cap. secundo, de reunitat. in sexto, Alexand. conf. decimo quinto, numer. septimo, lib. quinto, Abb. hic, numer. 45. Fe in. numer. 58. & latius prolepti sunt Decret. hic, numer. 60. & 61. Bero, numer. 202. sicuti etiam subuenitur fideicommissario, ubi ingressus est vitiosus ex parte monachorum, ad dicta supra, numer. 3.

Quartò limita, ubi monasterium esset incapax bonorum in communi, nam eo casu ingrediens haberetur pro mortuo mundo quo ad bona, & substitutus illa caperet, ut plenius dixi supra, numero 76.

Quid autem sit in Mendicantibus, qui non ex regula sed ex constitutionibus non possunt possidere bona immobilia, ponit Cardinal. hic, column. ultim. Abb. numer. sexagesima materia, per Bar. dict. leg. cum pater paragrapho hereditatem, ff. de leg. 2.

86. † Quintò limita, ubi ingrediens monasterium fecisset alium hæredem ex testamen. excluso monasterio, hoc casu monasterium non excluderet substitutum, quoniam cessant in specie hæc verba Decretal. s. restituta de M. qui scilicet & sua obtulit monasterio, & sequentia verba, quod non videretur decedere sine hærede, qui ingressus monasterium hæredem instituit, & in terminis sic censuit Paul. Castrensis, in dict. Authen. nisi, numer. quinto, & si institueret extraneum pro parte, & monasterium pro alia parte monasterium retineret partem suam, & pro alia substitutus succederet, Baldus dict. Authen. nisi, numer. 20 & sequuntur relati à me dict. articulo. numer. 65. crederem tamen fideicommissarium durante vita naturali illius monachi non posse vindicare partem illam ab illo extraneo, uti in eum alienatam, ad leg. Statutus, §. Cornelio, ff. de iur. fis. & in l. fin. §. fin. cautem, Cod. de caduc. tollend.

Minus dubium esset, si in extraneum contulisset bona libera, in monasterium autem bona fideicommissaria, an de fraude fideicommissarius posset conqueri.

7. † Sextò limita, ubi fideicommissum dispositum ordinatum fuisset per nomen collectivum ad favorem descendendum in infinitum ab hærede instituto, quo casu omnes successivo ordine intelliguntur vocati, & reciprocè inter eos substituti, ad leg. cum ita paragrapho in fideicommissis, digest. de leg. secundò hoc sane casu si ex duob. fratribus unus ingrederetur religionem capacem bonorum, transferret monasterium portionem suam gauden-

M. Ant. Peregr. Variorum Iuris.

dam per totum tempus vitæ suæ naturalis, & post illius mortem de eadem erent ad substitutos, quia species ista versatur extra colum. nostræ decretalis: & d. et Authen. nisi, uti dixi supra, numer. nono, & in terminis Decret. hic, numer. 4 & in suo conf. 49. Card. & Bald. in d. leg. cum pater, paragrapho hereditatem, & in d. l. Statutus §. Cornelio, ff. de iur. fis. Angel. & latius Rip. in l. ex fidei, §. ex facto, numer. 11 & 12. ff. ad Trebell. Alex. conf. 13. lib. 3. & dicam inf. n. 92.

Septimò limita, ubi substitutus est de descendibus testatoris, nam prævaleret monasterio. Bald. dict. Authen. nisi, column. secunda, & conf. 197. testamentum volum. primo, lasco. conf. 212. in secunda, Rip. dict. paragrapho, si quis rogatus, numer. 41. Ozale decis. 126. ubi sic in Senatu iudicatum retulit Thellaur. decis. 116. cum aliis à me adductis d. et articulo. vige. simo collatio, numer. 87. ubi rationem addidi, quod etiam ad exclusionem Ecclesiæ substituta habeat locum præsumpta subauditio favore descendendum, de qua in leg. cum avus, digest. de condit. & demonstr. latè Socin. post plures ibi, nume. quadragessimoprimum, Bal. in leg. cum acutissimi Cod. de fideicommissis Barbat. conf. sexagesima quinta, column. septima, lib. secunda, Marian. Pater. conf. vigesimotertio, in primo, Alexand. conf. 9. lib. tertio Decret. conf. 418. nu. quarto. Ruin. conf. 121. & 122. lib. tertio Marian. iun. conf. 25. per totum, & numer. 28. & conf. 18. numer. 25. in 1. & conf. 96. in 3. Tiraquel. in rep. l. si unquam, in glos. libertis, n. 80. Cod. de reuoc. donat. & de pia causa priuileg. 17.

† Sed contrariæ propositiones communes obstatè videntur.

Altera, quod per supernascentiam liberorum non reuocetur donatio facta Ecclesiæ, in terminis dict. leg. si unquam in totum, sed utque ad legitimam tantum, glos. Imcl. & Abb. in cap. ult. inf. de donat. Bar. & Cum. in leg. Tria, paragrapho Imperator, digest. de leg. secunda, Bald. Angel. Sal. & Paul. in l. Cod. de inof. donat. tal. d. Authen. si qua mulier, numer. tertio, Rip. dict. leg. si unquam quest. quadragesimo nono, Tiraquel. dict. glos. libertis, numer. 82. quanquam multi alij ab eo relat. sub num. 79. contra tenerint.

Huic tamen obiecto occurritur, nam in terminis leg. si unquam, Ecclesiæ donataria habet expressam donatoris voluntatem; filius autem supernatus præ sui præiudicium. Hic autem filius habet expressam patris voluntatem, Ecclesiæ habet tacitam, quæ non prævaleret expressæ in præiudicium filij, cap. fin. 17. questio. 4.

† Altera est, quod Ecclesiæ, & causa pia præter legitimam videatur favorabilior, quam causa filiorum, per tex. in dict. Authen. si qua mulier, Bald. Sal. & lasco, numer. quinto, Dec. hic, & in suis conf. 426. column. 2. 480. ad finem, & 495. column. ultima, Tiraquell. dict. loco, numer. 83. ubi contra tenentes retulit.

Alij distinguunt inter relicta simpliciter, aut pro male ablatis, D. c. in leg. licet, C. de pact. Socin. iun. conf. 189. numer. 76. lib. 2.

Solut. tex. in Authen. si qua mulier, in resp. probat oppositum, dum ante ingressum admittit patrem ingredientem relinquere posse omnia filiis suis, excluso monasterio; post ingressum autem, & sic post transactionem donatam in monasterium permittit patri dividere inter filios patrimonium, reservata tamen sibi virili cum filiis acquisita monasterio, quod si inter filios non divideret, legitima data filiis, residuum apud monasterium remaneret: ad tex. in d. l. si totas.

Kkk 3

† Octa

Et autem limita, ubi alia pia causa fuit subli-
ex. in dicto § sed & hoc presenti glos. l. v. b. c.
num. 6. & ceteri omnes.
Amplia etiam, quod illa pia causa non esset
eo privilegiata. Felin. num. 54. Dec. num. 51. &
alius num. 56. nimirum quia presumitur, testato-
em illam elegisse pro salute animæ suæ, & prima
haritas incipit à seipso, ac ideo non obstat quod
concursum magis privilegiatus praualeat minus
privilegiato, leg. verum, § final cum l. seq. ff. de mino-
rib.

Nonò limita, ubi ingressus monasterium ante
professionem egrederetur, ad dicta sup. num. 72.

Decimo limita in relictis libertatum causis, leg.
Timo vsus fructus, § primo, ff. de cond. & demon.

92 † Notandum tamen est, quod ubi Mona-
sterium non excludit substitutum aliqua de causa, vt
supra, præter causam incap. acritatis bonorum, aut
quia malis artibus pro sine bonorum procuratus
fuisse ingressus, Monasterium pro vita naturali
monachi ingressi gauderet, & possideret bona il-
lius ingressi, per tex. in l. Statius Florus, § Cornelio
Felici ff. de iur. fis. & inde, Bar. notauit, & in leg. cum
pater, § hereditatem ff. de leg. 2. Bald. conf. 18. num.
2. lib. 4. Alexand. conf. 13. lib. 3. Angel. & latius
Rip. ibi sub num. 11. & 12. in leg. ex facto, §. ex facto,
ff. ad Trebell. latius dixi in d. articulo. 2. §. numer. 81.
ubi limitaui, nisi testator in suo testamento ordi-
nasset bona sua perpetuo manere, & conseruari in
sua familia: nam fideicommissum perpetuum man-
entis in familia: nam fideicommissum perpetuum
manentis in familia obitaret, vt dixi in articulo. 28.
num. 81 ex Didac. Variar. l. primo, cap. 19. numer. 11.
nunc addo Menoch. conf. 712. num. 41. & insuper
adiungo, eiusmodi fideicommissum impedire
confiscationem bonorum in vita delinquentis;
sed transire ad substitutos, Alexand. conf. 23. num.
12. lib. primo, Curt. iun. conf. 161. num. 14. Ruin. in eo-
dem casu, conf. 101. num. 16. lib. 2. & conf. 108. num. 14.
& conf. 147. num. 13. eod. lib. & conf. 168. num. 22. lib.
2. mouentur autoritate Bald. in Authen. & qui
inrat, C. de bon. auth. iud. possid. ubi quod nec eius-
modi fideicommissaria capi possint à creditoribus
possidenda in vita debitoris, per tex. in l. 2. Cod. de
usucap. pro empt. eorum dicta secutus sum ego in
meo conf. 50. n. 6. lib. 1.

Expositis notabilibus pertinentibus ad defini-
tionem causæ in meritis controuersæ, descendendo
ad notabilia pertinentia ad ordinem iudicij acti-
tati coram delegato.

93 † Quarto itaque not. ibi, Fratres petebant,
quod duo litis consortes, duo confideicommissa-
rij, duo cohæredes, & huiusmodi possint in eo-
dem libello conuenire reum aduersarium, Abb.
hic, in primo, notab. imò si in diuersis iudiciis, & li-
bellis agerent, compelli possent, vt vnité agant,
ne reus laboribus, & dispendiis fatigetur, Decret.
post Imol. in c. cum M. de constit.

Quod ego intelligo, ubi consortes sunt, &
causa agendi est communis, secus ubi quis pro iu-
re suo agit, in quo non proficitur habere alium
actorem socium, ad tex. in l. penul. ff. de petit. hered.
& in l. is qui, la. 1. ff. de rei vendic.

An autem plures creditores non socij possint
in eodem libello conuenire reum, pulchre ponit
Roman. conf. 240. ubi quod sic, sicuti in eodem li-
bello potest actor conuenire plures sibi debitores,
ad l. supra, inter, §. Cassius, ff. de acq. plu. arc.

† Quintò not. ibi, unde illa, quæ de bonis ipsius, 94
libellum generalem procedere in iudicio vniuer-
sali fideicommissariæ hereditatis, vt hic, & pro vt
in directa petitione hereditatis, ad leg. 4. ff. de pe-
tit. notatur per gloss. & Do&or. in leg. prima, ff. de
eden. & in cap. 2. supr. de lib. oblat. In prosecutione
autem iudicij poterit actor liquidare corpora bo-
norum, ad notat. in leg. fin. Cod. de ann. except. vel
etiam de cognita, & decisa causa super iudicio
vniuersali liquidare postea bonæ in alio iudicio:
in iudiciis autem particularibus oportet libel-
lantem in libello declarare rem per suas demon-
strationes ad tex. & Bar. in leg. si in rem, la. 1. ff. de
rei vendic. Papiens. de for. lib. in actione reali, Fe-
lin. hic, sub n. 3. Bero. n. 19.

† Sextò not. valere libellum, per quem actor 95
petat, aduersario suo imponi perpetuum silen-
tium super aliqua sua præensione in actione rea-
li, aut personali, & est materia, de qua in l. fin. fini-
ta, §. eleganter ff. de damn. infect. in l. Aurelius, §. cen-
tum ff. de lib. leg. & in l. si concedat, ff. de fideiussor.
& in leg. diffamari, Cod. de ingen. manum. practican-
da duobus modis ad euadendum scopulum, de
Rubr. & Nigro, Cod. vt nemo iniunctus agere compel-
latur.

Nam siquidem aduersarius diffamauerit rem à
me possessam ad se pertinere, siquidem dicat pos-
sidere, aut aliquo modo turbet me in mea pos-
sessione, possum agere interdicto, vt possideris,
pro turbata possessione, vt sibi silentium impona-
tur super istis turbationibus, & molestiis; probato
tamen de istis diffamationibus, Bar. in leg. 1. §. huius
autem, ff. vt possid. pulchre Alexand. conf. 52. colum.
2. lib. 2. & conf. 136. n. 10. eod. lib. post Abb. in capit.
cum dilectus, n. 5. de caus. pos. & prop. Iason. in leg. si
prius, n. 19. & 20. ff. de oper. non. nunt. Rot. in Nouiss.
par. 2. decis. 41. n. 5.

Si autem nulla mihi fiat in possessione turba-
tio, possum proponere remedium diffamari, quod
quidem est, vt citato illo diffamatore in foro suo,
& narratis iactationibus suis petat diffamatus su-
per illis eidem perpetuum silentium imponi, assigna-
to prius congruo termino ad deducendum, &
docendum de iuribus suis, eo in termino non do-
cente, ad tex. in d. l. diffamari, requiritur tamen binæ
monitio ad perimendum ius suum, vt Angel. tra-
didit in §. si quis autem non implens, in authen. de hæ-
red. & Falcid. præclare Afflict. in decis. 264. & da
materie Cagnol. in d. l. Didac. Variar. lib. 1. cap. 18.
Cacheran. decis. 151.

Secundo modo practicatur, ubi quis vel ti-
mens perituras sibi probationes suas de iure suo,
vel eo mortuo aduersarium per iniuriam inquisi-
taturum hæredes suos ignaros, & inscios: nam si-
bi permittitur, vt conuenire possit aduersarium
illum ad docendum de iuribus ipsius actoris in
re ipsa, & ad videndum imponi silentium illi ad-
uersario, non vt citet illum ad docendum de non
iure illius, sic eleganter post Ionoc. in c. Abbate, co-
lum. 1. de verb. signific. Paul. Castr. in d. l. si consendat,
& sic accipienda est materia in d. §. eleganter, Dec.
hic, in tertio not.

† Septimò not. ibi, à sua molestatione compe-
sceri, 96
possessorem molestatum in sua possessione agere
posse coram iudice, vt compefcat molestatorem
ab iniuriis suis molestiis, & turbationibus, siue
illum turbet facto, siue verbo, vt dictum fuit in
precedenti notab. per Bartol. doctrinam in dict. l. 1. §.
huius,

huius. ff. vii. possid. per Abb. in dict. cap. cum dilectus. num. 5. de caus. poss.

Intelligendo tamen de molestatione facti, non de molestatione iuris, nempe iniuria esset prohibere, ne quis utatur iure suo ad iniuriarum, § sane, ff. de iniur. facti autem molestias iudex prohibet. c. audita inf. de restit. spoliat.

Quare ubi lex inhibet aliquem molestari, ea inhibito intelligitur de facto, non per viam iuris, ne iniuriam illi faciat; ne unde iura nascuntur, inde nascatur iniuriarum occasio, ad leg. meruisti. C. unde vi.

Quid autem sit in hominis dispositione, put. testatoris legantis uxori usufructum, & prohibentis, ne haeres suus eam molester in relicto sub poena priuationis hereditatis, an prohibito hac intelligatur de molestia facti, an etiam iuris.

Paul. Castrensis in cons. 121. lib. 2. intellexit de molestia facti, non per viam iuris, quamvis non sit secutus effectus, quia haeres succubuerit, argum. n. C. si mancip. l. ea quidem in quam sententiam, ut iuris persecutio non videatur impedita, consensit cons. 51. quod dominus, ex Bal. in leg. 1. num. 44. Cod. de his, qui pœn. nom.

Ego autem materiam hanc plenè discussi in artic. 35. num. 5. & 6.

97. † Octauo. notat, quod ubi actor prouocat ad iudicium reum aduersarium, petens illi imponi silentium super aliqua re, & prouocatus compareret, & deducit libellum suum, & iura sua, fertur sententia super libello istius prouocati, ac si ipse ab initio fundasset iudicium non autem super libello prouocantis, sic collegit Aretin. hic, in 1. not. coniungendo seriem iudicij, & libelli vtriusque, exhibiti cum sententia Cardin. delegati, qui tulit sententiam super libello monachorum tantum pro eis fauorabilem, & vera est Aretin. collectio, si bene aduertatur, & si Decret. aliquantulum contra pugnat, & Aretin. traditionem pro notabili reasumpsit Fel. hic num. 44.

98. † Nonò. notat casum hic, quod reus dar libellum contrarium libello actoris, & iudicium procedit, quod, ut aduertit Butr. hic, videtur contra Innocent. in c. cum contingat, de off. de leg. num. quinto, ubi libellus rei contrarius libello actoris non debet recipi; unde si petam, sententiam infirmari, non potest reus dando libellum contra me petere confirmari, si petam à te rem iure dominij, tu non potes per libellum contrarium petere, ut pronuntietur ad te iure dominij spectare, quoniam iudicia non debent sine necessitate multiplicari, cap. finem litibus, de dolo, & contum. reus autem excipiendo, & se defendendo per libellum actoris potest idem consequi; nam si actor petat pronuntiare se dominum, potest reus excipiendo negare actorem dominum, & proponere se dominum, & probationes de suo dominio facere, simulque instare, ut pronuntietur super eius dominio, quod iudicem facere oportebit, l. circa, ff. titul. isto, ubi text. apertus, & requiritur instantia ex parte rei, aliàs iudex non pronuntiaret super eius dominio, Paul. in leg. final. inter. ff. de excep. rei ind. & in l. sed & possessori, ff. de iur. iuran. & in leg. secunda, Cod. isto.

Alij contra, ut non sit necessaria hæc instantia, & iudex ex officio suo possit, Iason. in leg. ex hoc

iure, numer. quadragessimo quinto, digest. de ist. & iur. pro quibus stat regula in leg. adiles, paragrapho item sciendum digest. de adst. edict. & sentit Baldus in leg. primo, cap. vii. possid. column. quinto, vers. pone ego; & ad regulam, libellas contrarios non esse recipiendos, addo, Angel. in leg. cum au. bo. ff. de iur. Paul. in leg. in tribus, ff. eo.

Imol. hic fatetur oppositum, ubi de eadem re agitur, quia super eadem re possent sequi iudicia contraria, quod absurdum videtur; super diuersis autem corporibus rerum recipiuntur libelli contrarii actoris, & rei, & hic est casus nostræ decretalis, desumptus ex leg. si inter te, ff. de exception. rei indicat.

Nec est nouum, quod super diuersis corporibus inter duos colligantes etiam ex eadem causa ferantur sententiae contrariae, quæ habeant in suis corporibus suas executiones, l. l. cum quari. tur paragrapho fin. & l. seq. & l. si cum uno, ff. de excep. rei indic. & l. cum duobus, Cod. de inoff. testam. quibus in locis plenè notatur per gloss. & Doctor. quæ sanè dicta in practica sunt admodum notanda, & negari non potest, quin super diuersis rebus possessis per monasterium, & per laicos actores, libelli contrarii emanauerint, unde quia in eodem rei subiecto non versatur contrarietas, toleratur: solummodo difficultas est respectu instantiæ factæ de silentio imponendo, cui occurrit Aretin. quod illa instantia facta à laicis per libellum monachorum fuit sopita, & verum dicit: sed quò ad instantiam factam per monachos de silentio imponendo laicis actoribus pro rebus possessis per monachos, videtur, quod libellus circa eandem rem sit contrarius.

Tu dic, quod petitio hæc de silentio accessoria est ad principalem petitionem bonorum per fratres laicos possessorum, & absque ea libellus de imponendo, silentium actori non procederet.

Generaliter autem dic post Felin. hic columna 4. sub num. 9. Decret. in 5. not. quod libellus rei contrarius libello actoris recipiatur, vbicunque reus deducit, & petit, quid, quod non clauderetur sub defensione à positione actoris, per Bal. doctrinam in l. edita, C. de eden. in Rep. Paduana sub num. 90. ubi sic intellexit tex. in d. l. si inter. aliàs non procederet.

Rip. autem in c. cum Ecclesia, de causa possess. & propr. sub numero septimo, rem hanc aliter intelligit.

† Decimò not, quod quis potest se ipsum priuare facultate testandi per actum ingressus religionis, ut hic, & in Auth. ingressi, C. de sac. sanct. Eccles. nisi ante ingressum testatus sit, ad texum in Authen. si qua mulier, Cod. eod.

† Et hoc infert Bartol. in l. fin. C. de pact. valere 100 donationem omnium bonorum presentium, & futurorum factam Ecclesie post donatoris mortem, quamuis factam priuato non: motus, quia sicut quis se, & sua offerendo Ecclesie, potest à se abdicare testandi potestatem, ergo offerendo sua tantum per viam donationis.

Quæ tamen ratio, vi aduertit d. Abb. hic, in 51. notab. videtur non tuta, nam cum proficitur religionem, quò ad voluntatem moritur mundo, nam non potest aliquid amplius velle, aut nolle, c. non dicatis, 12. quæst. 1. Idèoque ingressus testamenti

K k k 4 factio

fectionem amittit, *cap. quia ingrediensibus, de testament dict. Authen. ingressi*; etenim testamentum est voluntatis nostræ iusta sententia, l. i. ff. d. testam. cui autem non conveniunt definitionis verba non etiam definitum, *leg. primo. paragraf. dolum. digest. de dolo.*

Item proprietas bonorum illum deserit, & incapax, ut possit habere bona, redditur, *cap. cum ad monasterium, de stat. monac. & bona, quæ tunc habebat, & quæ in futurum sibi delata sunt, ex eius persona acquiruntur monasterio, dict. leg. Deo nobis, §. i. & in textum nostro, & in dicto cap. cum ad monasterium.*

Diuersum est in eo, qui non proficitur N. m. habet velle, & nolle, & est habilis ad acquirendum, & habendum bona.

101 † Vnde videtur, donationem omnium præsentium, & futurorum etiam in Ecclesia non valere, qui sit contra bonos mores, nempe impeditiua sibi item per indirectum libertatis testandi, propterea hac ratione priuato facta non valet, Bartol. & communiter cæteri in *leg. stipulatio hoc modo, digest. de verbor. obligat.* per rationem illius textus, & in puncto contra Ecclesiam ex vi huius rationis decidunt Angel. *consil. 178. Visis. column. octaua. & nona, Petrus Anchar. consil. 231. in primo dub. Roman. in Authen. similiter, Codice de leg. Falcid. in secundo speciali contractuum, & in dict. leg. stipulatio hoc modo, & ibi quoque Alexandr. numer. vigesimo, secutus est Bologn. in dict. leg. final. numer. 128. & pro istorum opinione efficaciter arguitur.*

Nam Ecclesia est cultrix iustitiæ, *capit. 1. paragraf. & si clientulus, de alien. feud. pater.*

102 † At iustum non est, ut quis paciscendo, & contrahendo faciat se intestabilem, *leg. cum duobus §. idem respondit, ff. pro societ. & l. hereditas, C. de pact. conuen.*

Immo quod nec constringat liberam testamenti facitionem, d. §. idem respondit, & *leg. pactum. quod dotale, C. de pact. & leg. cum donationis, C. de transf. & d. l. stipulatio hoc modo.*

Rursus *tex. in d. leg. stipulatio, & in l. ex eo. Cod. de iust. stipulat.* dicitur, acta ista, per quæ constringitur libera testandi facultas, non valere: quia sunt contra bonos mores, ut Ecclesia pacta, ac etiam iuramenta, quæ contra bonos mores sunt, non esse obligatoria censet, *cap. non est obligatorium, de reg. iur. in 6. ergo.*

Item in actibus suis Ecclesia fraudem adhibere non debet, *cap. per tuas, de donat.*

Communis tamen resolutio est cum Bartol. donationem valere, & per istum *tex. & per textum in dict. Authen. ingressi*; quia si quis se, & sua offerendo Ecclesiæ, potest à se abdicare facultatem testandi, ergo & sua præsentia, & futura offerendo.

103 † Quæ tamen argumentatio supra soluta fuit.

Secundò inducitur *tex. in leg. iubemus nulli, §. 1. ff. de sac. san. Eccles.* ubi patrimonij donatio in Ecclesiam valet.

Dec. hic *num. 1. & Tiraquel. allegandus multipliciter respondent.*

Ego autem dico, quod patrimonij nomen arguere bonorum nomini, l. nam quod §. fin. ff. ad Tribell. idem donatio patrimonij, propterea bonorum

restringitur ad præsentia, licet secus in ultim. voluntat. ad Bartol. doctrinam in *leg. si ita column. penultim. digest. de aur. & argen. leg.* Nomen autem hereditatis aliud est; nam importat successionem defuncti, idem de necessitate futura trahit, *leg. hereditas, & leg. nihil aliud, d. gest. de verb. signific.*

Tertò adducit et pro ratione religionis fauor, cuius respectu multa relaxatis iuris regulis constituta fuere, *leg. sunt personæ, digest. de religion.* quæ ratione sic tandem post longam disputationem cum Bartol. resoluunt Baldus hic, *num. 17. gest. a sexia, vnde i. f. et similitudo Ecclesiæ, & iuro non reuocare, & si reuocauero, ex nunc cum iuramento dono Ecclesiæ* Notario pro Ecclesia stipulante, pactum istud donationis, & iuramentum valere; quia reuocabile transit ad irrevocabile, quod fieri potest, *leg. ubi ita donatur, ff. de donat. caus. mor. & cum Bartol. & post Baldus Abb. hic, & plenius in capit. final. de success. ab intestat. notat primo, & in capit. secundo, de concess. prebend. & in capit. ut privilegia, de privileg. & in suo cons. 102. circa personarum, libro 1. communem dixerunt Marian. sen. in Tract. oblation. in ver. l. bel. question. prima, Felin. hic, sub numer. octauo, Dec. in septimo, notabil. lafon. in dict. leg. final. Codice de pactum column. ultim. & alios concordantes adducit Tiraquel. de privileg. pro causa privileg. 100.*

† Ad illud, quod eiusmodi donatio sit contra bonos mores. Respond. quod boni mores de iure ciuili, & politico secus definiuntur à bonis moribus de iure Canonico, Baldus in *leg. pactum, question. decimonono, Codice de collation. tal. & Decret. in leg. pacta, quæ contra, Codice de pact. Felin. hic, numer. octauo, & nono.*

Resolutio huius difficultatis pendere videtur ab hoc puncto de bonis moribus.

Nam Doctores tenentes pro pia causa fundantur in diuersa e iuris ciuilis, & iuris Canonici.

Et quia pro causæ reguntur lege Dei, non lege sæculi, *cap. filius, ca. ii. relatum, de testament.* proinde attendendos esse bonos mores de iure Canonico, quo iure contra bonos mores factum dicitur, ubi naturæ ius laeditur, vel factum sit turpes, secus utem ubi lex ciuilis pro suo bono regimine politico constituit aliquid esse, contra bonos mores ciuiles, sicut Baldus dicebat d. loco, declarando dictum *cap. non est obligatorium.*

† Sed certe non satis mihi quiescit animus. 105 Nam si iure ciuili, & canonico receptum est, in præfatis non valere donationem omnium præsentium, & futurorum; quia sit contra bonos mores, uti plenè per Doctorem in dict. leg. final. per Iol. Clar. in §. donatio, q. 19. & in Ecclesiis, & causis piis non reperitur in iure contra dictum, ubi persona non se offert Ecclesiæ, quare volumus aliud constituisse in Ecclesiis, & locis piis: Quandoquidem turpes actus magis sunt detestabiles in Ecclesiasticis, quàm in laicis, §. cogitandum, in Authen. de Monach.

Item obstat Regul. capit. 1. & 2. de oper. noni nunt.

Rursus Doctores communiter volunt, donationem huiusmodi non etiam iuramento firmari, ubi facta non sit pia causæ, sic communiter scribentes in dict. leg. stipulatio hoc modo, Cagnol. dict.

d. l. fin. n. 264. Bero. hic, n. 90. Seraphin. de Privileg. iuram. priv. 107.

106 † Quod ego deduco nova consideratione: Nam donatio omnium præsentium, & futurorum videtur tollere ne dum indirectè, imò etiam directè potestatem testandi: quia exutus bonis testari nequit, *tex. in dict. Aulhen. ingressi*, ibi, *ut potè nec rerum domini*. Testandi namque potestas inuenta fuit, ut quis de rebus suis testetur in solatium mortis, postquam nihil aliud de bonis suis amplius velle posset, *leg. verbis legis, digest. de verborum significat. & leg. prima, Cod. de sacrosanct. Eccles.*

107 † Sicut ergo pactum de succedendo iuramento non confirmatur, quia est contra bonos mores: nam inducit votum captandæ mortis, & proinde iuramentum non est obligatorium, *dict. cap. non est obligatorium*, & præcisè notauit Bald. *in dicta leg. pactum dotali, in quinto, opp. per textum in dict. leg. stipulatio*: *Salic. ibi, numer. quinto, A exa d. in primo, not. l. l. num. 1. C. de collation. Bar. dict. l. stipulatio hoc modo, Alex. & l. l. uterque num. 6. Crot. nu. 15. idem Alexan. conf. 8. lib. 3. l. l. conf. 87. colum. fin. lib. 1. & conf. 60. lib. 3. Socium. conf. 44. in 2. decis. Pedemon. 100. num. 30.* idem ergo in donatione omnium præsentium & futurorum, quia sit contra bonos mores iuris naturalis, & diuini inducens votum captandæ mortis in Ecclesia, & causa pia non sit adeo considerabilis, prout in persona profana, satis est, quod donatio hæc fundata sit in malo gerimine, & in mala radice.

108 † Verùm & si hæc satis placere videantur re-tenta illa communi, donationem præsentium, & futurorum non valere: Attamen excitandis ingenij causa videtur attentari posse optimis rationibus, donationem valere.

Primò, quia licet lege decisum sit, hæreditatem pacto dari non posse, quia modus iste per pactum non est lege adiuuentus, *dict. l. hæreditas, C. de pact. contin.* Et quia in effectu induceretur euident captandæ mortis votum: attamen de donatione præsentium, & futurorum nihil contra reperitur constitutum, ergo concessa, cum prohibita non sit, ad regulam, *in l. nec non, § quod eis, ff. ex quib. caus. maior.*

109 † Secundò, donatio omnium præsentium, & futurorum non exuit donatarum, quin saltem de rebus donatis subduci debeat, ne egeat, *leg. sunt qui, & l. inter eos, § is quoque, ff. de re indic.*

Item quædam sunt iura, quæ transeunt in hæredem, non tamen in donatarium, veluti iura obligationum passiva, *l. aris alieni, C. de donat.*

Item iura sepulchrorum, iura patronatus, iura deferendi insignia, & arma, ad *tex. & ibi notat. in l. quia perinde, & l. si patroni, ff. ad Trebel.*

Item res quædam pro vsu necessario, quæ non solent contineri in generali obligatione, *ad l. obligatione generali, ff. de pignor.*

Rursus hæreditas, ut dictum fuit, nihil aliud est, quàm successio in vniuersum ius defuncti, *d. l. nihil aliud, d. l. hæreditas*, & repræsentat hæreditas personam, & ius defuncti, *l. heres, & hæreditas, ff. de vscap. l. prima, § Scano'a, ff. si quis testam. liber. idèque iura dicunt, hæreditatem etiam sine viro corpore iuris habere intellectum, l. hæreditas, ff. de p. i. hered. & potest esse hæreditas lucrosa, & damnosa, l. Nam quod, §. Qui compulsus, ff. ad Trebel. l. Quæ dotis, ff. sol. matrim.*

Nihil ergo impedit, quod donator omnium præsentium, & futurorum non habeat hæreditatem, & non possit habere hæredem representatiuum suæ personæ, quamuis hæreditas non sit lucrosa.

† Tertio libertas testandi consideratur quò ad hoc, ne testator inuitus cogatur habere hæredem, quem nolit; idcirco pacto hæreditas non datur, sic enim loquuntur in his terminis iura præallegata, *in dicta l. cum duobus, §. idem respondit, in dict. leg. stipulatio hoc modo, in dicta leg. pactum, quod dotali, in dict. leg. cum donationis, in dict. leg. hæreditas, & in dict. leg. ex eo, uti plene declarauit in Tract. de fideicommiss. articul. quinquagesimo primo, sub numero vigesimo septimo.* Quæ quidem libertas hic non tollitur, nec etiam inducitur votum captandæ mortis, imò magis augetur desiderium ex parte donatarij, ut donator viuat, quia quæ in futurum acquirit, donatario acquirit.

Et re vera directè non tollit libertatem testandi, punctus est; quia indirectè tollit: quoniam pro nullo, aut minimo lucro habebit hæredem, uti considerauit lex Falcidia, *paragrapho primo Institut. de leg. Falcid. & Pegasianum Senaruf conf. paragrapho, sed quia Instit. de fideicom. hered.*

Sed cerrè prouisiones Falcidæ, & Pegasianæ alio respectu emanarunt: scilicet, ne hæres pro aliorum commodis subiiciat se, resque suas alicui periculo; Nulla autem lex prouidet, quod quis liberatiter donando non possit se exuere bonis suis, & se ipsum in necessitate constituere.

Imò si lex scripta fauore religionis permittit, quem posse subiicere personam suam potestati alterius, adiungere sibi libertatem voluntatis, & penitus à se abdicare proprietatem bonorum, non mirum si potuerit concedere, & permittere per actum liberalem donare posse, & à se abdicare proprietatem tantum bonorum, retenta libertate voluntatis, & personæ.

Rursus lex permittit, hominem liberum posse se venundari ad pretium participandum, quo casu factus seruus amittit libertatem, & bonorum suorum dominium, *leg. si ex causa, palagraph. pen. digest. de minor. etiam quod sit minor 25. maior tamen 20. ut ibi.*

Quibus sanè rationibus efficaciter sustineri potest opinio pro validitate eiusmodi donationis, quam valere dixerunt quàm plures, *in dict. leg. stipulatio hoc modo.*

Nec inducere videtur votum captandæ mortis; sed potius tollere: quoniam querenda omnia per donatorem cessura sunt donatario, & ad eius, & hæredum suorum utilitatem.

Communis tamen, ut dixi Doctorum nostrorum sententia stat pro inualiditate huiusmodi donationis.

† Sed an vsusfructus reservatio confirmet donationem omnium præsentium, & futurorum opere pretium est videre: quia in re plures sunt distinguendi casus.

Primus est, cum donator sibi reservat vsusfructum omnium bonorum, & hoc casu Paul. Cattr. *in leg. fin. numer. decimo, Cod. de pact. & in suo consilio 275. libr. 1. tenuit, reservationem hanc non iustificare donationem*: quoniam donator non poterit testari de vsu, nullo reservato: quia morte finitur, *§ finitur, Institut. de vsufruct. non de fructibus interim perceptis, quia in futurorum donatione*

natione

natione continebuntor, & Paul. traditionem communiter receptam dixit Pancirol. *conf.* 172. n. 4.

Sed contra tenuit Alexand. in d. l. *stipulatio hoc modo*, numer. decimo octavo, lason, ante numer. duodecimo, Crauer. *conf.* 222. Didac. *Variar. lib. tertio, cap. duodecimo*, Clar. § *donatio*, ante numer. 20. Roland. *conf.* 65. numer. quinto, in primo, Natta *conf.* 146. numer. duodecimo, Rimin. iun. *conf.* 242. numer. 59. Honded. *conf.* 37. numer. 14. Hieronim. Gabriel. *conf.* 139. columna secunda, in primo, Menoch. *conf.* 92. numer. 4. moti: quia, cum donator sibi reservat usufructum, non intelligit de iure utendi, & fruendi; sed de fructibus ipsis, & fructuum commoditate, rex. ad hoc in l. 3. §. fin. ff. de legat. 3. unde sicut si sibi reservasset fructus, & fructuum commoditatem, non venirent in donatione; igitur & cum reservat usufructum, & hæc verior est.

Secundus casus est, cum donator reservat sibi fructus, aut fructuum commoditatem simpliciter, & hoc casu fructus à donatione exceptos esse constat, ac idem donationem valere præsupponunt supra relati, & præter eos, Paul. ipse in d. l. *stipulatio hoc modo*, in fine.

Tertius casus est, ubi donator reservavit sibi usufructum in vita sua, aut donec vixerit, aut pro tempore vitæ suæ, & his casibus reservationem non iurare; quia restricta sit ad vitam donatoris, ac idem ultra eius mortem non proferatur, & proinde fructus extantes tempore mortis, seu ex fructibus quæ sita sub nomine futurorum clauduntur, determinantur ex professo limitantes Alexand. traditionem, Cornel. *conf.* 176. numer. 23. lib. 2. Dec. *conf.* 30. numer. 3. & *conf.* 251. col. 2. Curt. *conf.* 25. & in d. leg. fin. n. 38. præctis Rip. respon. lib. 3. cap. 14. numer. 3. Purpur. d. leg. fin. n. 253. Cagnol. numer. 240. in quibus terminis approbant memoratam Paul. traditionem, quam in his terminis dubitatione carere asseruit Cephal. *conf.* 288. n. 33. Cels. Vgo *conf.* 37. lib. 2. eiusdem sententiæ addo Socin. sen. *conf.* 126. numer. 8. lib. 3. ubi distinguit inter simplicem usufructus reservationem, & inter reservationem in vita.

Ratio autem differe ntia satis manifesta videtur ex regula, *permisum ad tempus post illud tempus videri prohibitum* & contra leg. statum liberum, paragrapho, final. digest. de legat. secundo. l. pater filium, §. fundum, digest. de legat. tertio, ubi pulchrè Bartol. & leg. Imperator, digest. de postulat. ex multis aliis, Sord. decif. 189. numer. octavo, & decif. 203.

Sed contra, ut expressio hæc in reservatione usufructus non inficiat, & perinde habetur ac si non fuisset expressa, quia tacite pro natura usufructus inerat, ita ut nihil in erit inter casum, & casum, scripsit Nat. *conf.* 146. numer. 12. Pancirol. d. *conf.* 123. numer. 7. Didac. dict. cap. 12. sub numer. 2. in versic. item eadem, Gabriel d. *conf.* 139. columna ult.

Solutio huius casus pendet ab hoc, an reservatio fructuum ad vitam donatoris possit iustificare donationem; nam si non posset, ergo nec usufructus reservatio, quæ in idem resolvitur.

Quartus casus est, cum donator reservat sibi fructus omnium bonorum, hoc adiecto, de quibus possit disponere in vita sua; hoc enim casu restricta potestas disponendi in vita tolleretur potestatem disponendi in morte, & post mortem, ad leg. in tempus, digest. de hered. institution. nimirum donatio redederetur inferta, & in puncto sic respondit Bartol. *conf.* 76. pater filio, communiter receptus, Socin. d. *conf.* 126. numer. octavo, lib. 3. latius autem Cagnol.

d. l. final. n. 242. Crau. d. *conf.* 222. numer. 10. Clar. d. §. *donatio*, q. 19. ver. sed pone.

Obiici tamen posse videtur, Cautelas istas reservationis usufructus ad vitam donatoris eliminandas esse: quia inducant votum captandæ mortis, ut quam primum mortuo donatore usufructus reconstitueretur in donatarium proprietarium.

Verum, cum in iure scripto permisum sit, legari posse alicui usufructum omnium bonorum, totis ff. de usufr. leg. nimirum ergo, & per contractum constitui pote. it. regula l. qua de legato, ff. de legat. primo.

† Undecimò not. quod pluralitas actuum non præsumitur, ibi, in vers. *Quare cum constet*, nam nisi probasset Syndicus monasterij secundum ingressum, crederetur de primo tantum: quia facta non præsumuntur, nisi probentur, leg. in bello, paragrapho, facta, digest. de captiv. cap. cum in iure, de offic. delegat. notavit Bald. in leg. neque naturales, Cod. de probation. column. secunda, ubi inquit, quod in actibus hominum, & in personis non præsumitur pluralitas, idem Baldus in leg. conventiculam, Codice de Episcop. & cleric. column. quarta, vers. item arguitur, ideoque; vnum præsumitur factum testamentum, non plura, gloss. & Alexand. in leg. omnium, Cod. de testamen. & vnum instrumentum, Bald. & Salic. in leg. fin. Cod. de reb. cred. & vnum fuisse constitutum peculium gloss. & Alexand. in leg. qui iurasse, paragrapho, si pater, digest. de iureiur. & Decret. hic, in nono, notab.

Quo autem ad personas, Decret. *conf.* 3. numer. 9. distinguit, ut in nominibus non frequentatis non præsumatur pluralitas; sed in frequentatis oportere probari identitatem, cuius distinctionis auctorem dixit Aretin. consilio 102. in fine sec. duobus.

Contra autem verius est, ut si in aliquo instrumento testamenti, aut alterius actus, legeretur nomen alicuius cum suis circumstantiis, & constet, aliquem sic fuisse nominatum, & circumscriptum, præsumatur ille, nisi doceatur, alium extitisse eiusdem nominis, & circumstantiarum; hic namque sensit Bar. in leg. si in rem, digest. de rei vendic. & in leg. si quis servum, paragrapho si inter duos, digest. de leg. secundo, & Imol. ibi lason. *conf.* 37. numer. septimo, & 114. numer. quinto, in primo, dixi, plures alios adducendo, de fideicom. artic. 43. sub numer. 85. ubi tamen limitaui, præsumendam esse pluralitatem personarum ad evitandam reprobationem, & falsitatem instrumenti, non ad probationem, ut ibi, quibus addo quæ notantur in cap. cum tu, de testib.

Limita, ubicumque ex parte rei probaretur, in eodem loco fuisse duos eiusdem nominis, & cognominis: nam hoc probato confunderetur actoris intentio, l. duo sunt Titij ff. de testam. tut. Abb. hic, numer. 7.

Maior difficultas est citra res, an rerum pluralitas præsumatur, Dec. namque hic, in 9. notab. secutus Alexand. *conf.* 119. col. pen. lib. 1. putavit præsumi. Quia autem passum hunc plenè digesti de fideicom. artic. 44. numer. 43. & infra non transcribo hic.

† Duodecimò not. vñ cum d. Abb. numer. 3. quod fundanti se super aliquo actu, sufficit exhibere illum actum in sui forma de iure valida, licet

not

non probet actum illum fuisse gestum a persona habili, & idonea, eleganter Abb. hic, n. 3. nam Syndicus, ex quo probauit M. obtulisse se, & sua monasterio, habuit intentionem suam fundatam, & ex hoc insurrexit presumptio, quod ille M. fuerit habilis ratione ætatis, & iudicii, ad fundandam intentionem monasterij tam in iagendo, quam in excipiendo contra fratres laicos actores, & reos, & laicis fratribus incubuit onus probandi de inhabilitate.

14 † Ratio est, quia pro actus validitate semper presumitur, l. quoties, ff. de reb. dub. & est presumptio, quæ alias supereminet, Dec. in leg. in testamento, Cod. de testam. mil. numer. 12. & in suo consil. 28. numer. 4. Crau. consil. 50. quietatio, & consil. 2. 2. 2. col. pen.

15 † Item quilibet presumitur idoneus, cap. licet, 1. q. 1. cap. dudum, de presumpt. Alciat. reg. 3. presumpt. 3. & in terminis nostris Bal. hic, numer. 34. dicebat, quod in contrahente semper presumitur legitima ætas, l. 2. ff. de arbit. sequitur Imol. hic, ubi in testante, & est casus in l. ab ea parte, ff. de probat. tex. quem ad hoc ponderaui in l. si post diuisionem, C. de iur. & fac. ignor. ubi gloss. & Bar. ad hæc Bal. in l. cum te, C. hoc titul. ubi quodabilitas personæ presumatur, quando actus cum debita forma factus representatur, pulchrè Abb. in cap. cum virum, numer. 4. inf. de regular. ex pluribus Felin. hic, n. 14. Dec. in 10. not.

Subiungit Abb. quod ad probandum de inhabilitate non sufficiat dubia probatio; sed requiratur probatio concludens, quod ex isto tex. deducitur, nam demonstrata per Syndicum oblatione facta per M. non profuit actoribus illis laicis probare, M. semel fuisse minorem, prout erat tempore primi ingressus, sed oportuit probare de tempore secundæ, quod cum non fuerint, succubuerunt, & hæc, inquit Abb. faciunt ad innocen. in cap. innotuit, in tit. de eol. qui furtim ord. suscep. sequitur Dec. post alios.

16 † Sed contra Abb. & Dec. tenet Bero. hic, numer. 127. ex his.

Primo, quia ex diuersis non fit illatio, l. Papinianus exul, ff. de minor. & non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, leg. neque natales, Cod. de probat.

Solutio pro probatione sufficit iuris presumptio pro validitate actus consistentis in forma solemni, nam iuris presumptio liquidam facit probationem gloss. in l. si tutor petitus, & Bald. ibi Cod. de peric. tut.

Secundo oppon. tex. in l. si queramus, ff. de testam.

Solut. heres, habet intentionem fundatam ex testamento solemni; agnatus autem illud redarguens ex defectu minoris ætatis, tenetur probare defectum illum extrinsecum, ad not. in leg. fin. Cod. de ed. dini Adrian. & in l. sciendum, ff. de verbor. obl.

Tertio opp. tex. in l. liber. Cod. de petit. hered. cui eadem conuenit solutio.

Quarto, quod in omni iudicio personæ sunt legitimandæ, l. 2. C. de edicto dini. Adr. & l. 2. Cod. titul. isto.

Solut. concedo quod ad personæ, ex quibus fundatur iudicium, iudicis, actoris, & rei.

Aduerte tamen, quod in rebus semper presumatur pro professore, l. si fundus, §. si duo, digest. de

pignor l. de rebus, C. de donat. ant. nup. capit. si a sede, de praben in sexto. 117

† Decimotertio not. post gloss. quod sicut a porclare debet fundare intentionem suam per probationes, aut iuris presumptiones, l. 1. ff. eo. l. mærem, C. eo. Nam iuris presumptiones liquidissimæ sunt probationes, ut supra dixi ex gloss. & Bald. in l. si tutor, Cod. de peric. tut. plene las. in l. licet Imperator, ff. de leg. primo in 3. not. ab. & in l. non hoc, Cod. und. legis. numer. decimoquinto tex. notab. in c. auditis, de prescription. sic quoque reus clare fundare debet suam exceptionem, quæ elidat actoris intentionem, nimirum quia in exceptionibus reus efficitur actor, l. in exceptionibus, ff. de probat. leg. 1. & l. in exceptionibus, ff. de except.

Nec sufficit in ciuilibus per exceptionem facere dubiam actoris intentionem, quamuis secus in Criminalibus ad euitandum delictum & delicti poenam, l. merito, ff. pro soc. & sic pulchrè distinguendo ciuilia à criminalibus definiuit Bar. in leg. non solum, §. sed ut probari, ff. de oper. nou. nuntiat. sequuntur Alexand. & alij ibi, idem Alexand. consil. 52. per totum, lib. 3. & consil. 47. column. 2. & cons. 213. columna prima, lib. 6. Socin. consil. 93. columna penul. in primo, Dec. consil. 189. column. 2. & hic in 12. notab. & idem, quod dubia exceptionis probatio non releuet excipientem, Afflict. decis. 166. in fine, Crau. consil. 218. propè finem.

Vnde dicunt Doctores, quod exceptio debeat probari in sua specie, & forma sic, ut concludat effectum exceptionis oppositæ, Bald. in l. 1. Cod. de condic. ob turp. caus. Angel. consil. 61. column. 1. Dec. consil. 534. numer. 9. Crau. consil. 201. sub numer. 19. & consil. 249. numer. 1.

Proposita autem conclusio per viam notabilis desumitur ex tex. nostro, uti aduertit Abb. & bene nam fratres laici ad fundandam suam exceptionem aduersus professionem, seu oblationem factam per M. excipiebant de minori ætate, sed quia non probarunt certitudinaliter de minoritate tempore secundæ oblationis, quasi posset esse, quod tunc esset maior, succubuerunt, ad quod etiam ponderatur tex. in cap. fin. inf. de success. ab intestat. & in d. capit. auditis, & in cap. per tuas, de condit. appof.

† Ex his autem inferitur ad declarationem illius notab. communiter sumpti ex isto text. dubia probatio non releuat probantem, & ex dictis legibus ciuilibus, neque natales, & n. in hoc, regula namque ista procedit, siue probatio sit dubia ex parte actoris: quia non concludat ad fundandam eius intentionem, dictis ll. siue sit dubia ex parte rei, quia non concludat ad illius exceptionem, ut hic, & in d. c. auditis.

Amplius si exceptionis probatio non necessario diluat actoris intentionem, quamuis eam offuscet, quia posset esse, quod actoris intentio deficeret, non attenditur ista possibilitas in ciuilibus, Abb. hic & plenius confirmat Dec. in 11. notab. Bero. numer. 131. idem Abb. in c. dudum, el. 2. de elect. & in cap. per tuas, de condit. appof. las. dict. leg. non hoc, limitat. 10. & ultra hos Bar. in leg. admonendi, ff. de iur. iur. numer. 50. licet secus in criminalibus ad euadendum delictum, & delicti poenam, ut dixi supra ex Bartol. in d. leg. non solum, §. sed ut probari, quem hic subsecuti sunt Abb. Felin. pulchrè numer. 15 & Dec. numer. 16. ubi quod totus mundus seruet illam Bartol. traditionem, contra quam tamen efficitur

caciter arguit: nam homicidium certo casu permittitur, veluti pro tutela necessaria sui corporis, ad l. veluti. ff. de iust. & iur. & l. 2. Cod. unde vi, attamen in dubio præsumitur dolosum, nisi contra prohibetur, l. 1. Cod. de fcar. cap. secunda, de præsump. Bal. in leg. Aurelio, §. idem quæ sit, ff. de lib. leg. igitur permissum certo tempore regulariter prohibitum non excusabitur, nisi probetur factum in tempore permissio, arguendo de casu ad tempus.

Huic obiecto in responsione se torquent Alexan. ibi, Arerin, & Dec. hic.

Non placet mihi, ut in his, quæ prohibita sunt iure naturali, diuino, & humano, præsumatur delictum, nec excusetur faciens, nisi probet casum, aut tempus permissum: nam huic repugnat Bar. Theorica de vulnerato, dic ergo, quod statutum post bannum fundat reum; sed eius assertio, quod fecerit ad sui defensionem, non fundat illum, quia sibi non creditur.

119 † Decimoquarto not. quod probatio non concludens non releuat, ut hic, & d. l. neque natales. & l. matrem. C. eo. vbi Bald. not. quod probatio non concludens non est probatio, d. l. non hoc, & leg. multis, Cod. de lib. caus. & dicebat idem Bal. in l. ad probationem, Cod. eo. quod probatio nunquam concludit per possibile, sed per necesse, nec sufficienter verisimilitudines, sed claræ probationes requiruntur, Bald. in l. interpositas, in ultim. not. Cod. de transact. pulchrè, & latè Dec. hic, in not. 13. latè Ias. in d. l. non hoc, in l. 2. Cod. de bon. posses. sec. tab. & in l. veteribus, ff. de pact.

Inconcludens autem probatio est, ut ait Abb. hic, vbi reperitur facta in genere, & illud genus non concludit in qualibet specie: sic, ut necessario non inferatur ad quamlibet speciem, prout hic, nam minor ætas capi potest pro minore 14. & pro minore 25. ann. & quia probata fuit minoritas in genere, & laicis actoribus non sufficebat minoritas 25. sed requirebatur minoritas 14. idcirco eorum probatio habita fuit inconcludens, & minimè releuans, quia maior 14. minor. 25. potest obligatorie se & sua dicare monasterio, d. cap. cum simus, de regular. & c. 1. tit. in 6. sequuntur Arer. n. 21. & Felin. n. 19.

120 † Dices tu, si probatio in genere de minoritate non releuebat, quomodo fuerunt admissi ad probandum, quod probatum non releuabat contra regulam, nihil frustra. l. hec stipulatio, §. Diuus, digest. ut leg. nomin. cau. Ias. in l. si duo patroni, paragrapho Iulianus num. 31. ff. de iureiur. pulchrè Grammat. questio. 41.

Abb. respondet, aduersario opponente articulantem debere descendere ad speciem concludentem, & non versari in genere, per text. cum gloss. in cap. Pia de exception. in 6. verum quia text. ille loquitur in criminosis, & quæ infamant, in quibus mirum non est, si non concedatur capitulanti versari in generalibus ad infamiam hominis, ad l. non debet, ff. de dolo, & in aliis Doctores admittunt articulos, & capitula quoquo modo pertinentia ad causam, Iason d. loco, pulchrè Decret. conf. 512. & 517. utrobique concludens, quod in dubio Capitula sint admittenda, argumen. l. 1. §. qua argum. nra. ff. de testibus, imò si ex positionibus aliquæ sint pertinentes, aliæ impertinentes, primè trahunt istas, ut omnes admittantur, Iason, in l. quominus n. 10. ff. de Flumina.

Quare soluendo dicamus sufficere, quod Capitula generaliter, & præsumptiuè concludant, prout etiam libellus quo ad eorum admissionem: quia non debet coangustari facultas probationum, l. quoniam, C. de heretic. siquidem iudex in variis circumstantiis votum animi sui informat, l. 3. §. qua argumenta. ff. de testib. cap. iudicantem, 7. q. 1. notatur in l. admonendi ff. de iureiur. Tempore autem diffinitionis disquiritur, an probationes necessariò concludant ex multis speciebus simul iunctis, Cardin. hic, n. 10. & 11. Abb. ante num. 9. doctrinaliter autem quæ capitula sint admittenda, posuit Bar. in d. l. matrem.

† Sed adhuc inest scrupulus, nam videtur, quod 121 probatio facta in genere reduci debeat ad intentionem articulantis, ad l. si quis intentione ambigua, ff. de iudic. sicuti dicitur de verbis libelli, nam reducuntur in partem vtillioram libellanti, Alex. conf. 38. n. 3. & 4. lib. sicuti etiam ambigua rei responsio interpretatur in partem sibi proficiam, Alex. conf. 44. col. pen. lib. 2. sic quoque rei confessio ad intentionem confitentis interpretatur Butr. in cap. literis, de sponsal. Dec. in d. l. non hoc num. 6. etiam in criminalibus Bart. in l. is qui reus, col. um. pen. ff. de iudic. & sic quoque in instrumento mandat declaratio verbi ambigui pertinet ad mandantem, gloss. in cap. petitio de procurator. Alex. conf. 146. numer. 16. lib. 5. etiam si Notarius protulisset verbum illud, Alexand. d. consil. post Angel. in l. Imperator, ff. de stat. homin.

Ad hæc gloss. in verbo, dubium, respondet, aliud esse indictis testium, nam accipiuntur, & interpretantur contra producentem, & ut non probent eius intentionem, Abb. hic, sub num. nono, latè Alexand. in l. inter stipulantem, §. 1. ff. de verbor. obligat. etiam in materia fauorabili, idem Alex. conf. 152. colum. 1. lib. 4. & ratio est secundum gloss. quia articulus debet clarè probare suam intentionem, aliàs succumbit, ideo dubia probatio illum non releuat: nisi per partis aduersæ confessionem sit clarificata, Felin. in cap. cum Ioannes, num. 10. de fid. instrum. declara etiam ut per Abb. d. cap. cum tu, sub num. 6.

Similis interpretatio fit in contractibus aduersus, cum qui fundat se ex verbis contractus, nam si dubia sint interpretantur contra istum: qui potuit sibi legem apertius dicere, leg. veteribus, ff. de pactum Bartol. & Doctor ibi, & leg. stipulatio ista, paragrapho, in stipulationibus, digest. de verbor. obligation. Corn. consil. 196. colum. 2. & consil. 211. colum. 2. in 4. Decret. consil. 313. Paris. consil. 52. numer. 10. lib. 1. Cephal. consil. 370. n. 17.

† Sed adhuc instat gloss. quod vbi testis dubie 122 testificatur, videtur, quod ad iudicis officium pertineat illum interrogare ad veri dilucidationem, etiam in quacumque parte iudicii, ad leg. ubicumque ff. de inter action. & cap. iudicantem, 30. quest. 5. & ad hoc videtur text. in cap. cum clamor, infra de testib.

Gloss. respond. quod iudex, qui examinavit, potest hoc facere ex suo officio; sed non ad partis instantiam, sequitur Abb. num. 35. & plenius ponitur in d. cap. cum clamor, & per Roman. conf. vigesima, & conf. 369. ad partis autem instantiam non posset iudex ob subordinationis timorem, adeo ut res huc pendeat à motu, & potestate iudicis.

Capio gloss. in verbo absque liberis, primo adducit iura concordantia circa formam testamenti, de

de quo hic. Secundo proponit quinque quæstiones Adducit itaque pro concordanti decretales famosas in capit. Raynutus, & in capit. Raynaldus, de testam. circa quas aliqua scitu digna aduertenda sunt.

123 † Primo ex cap. Raynutus, colligitur, quod substitutio compendiosa facta à patre filie Adiectæ impuberi in eius potestate per verbum commune, succederet, adueniente pubertate obliqueretur, ut valeat iure fideicommissi, concordat text. de iure civili in l. precibus, C. de impub. & est admodum notandus text. iste, quod resulter Compendiosa, non sola pupillaris ubi dictum sit; succedat filio meo impuberi decedenti sine filiis, notauit Bartol. in l. centurio, sub n. 31. & n. 39. Quod si Adiecta decessisset in pupillari ætate, valuisset iure pupillaris, quamuis Adelfia mater extitisset in medio, ut est casus in ratione sui, in capit. si pater, de testament. in 6. & de iure civili in dicta l. precibus; nec enim ibi consideratur aliqua specialitas; quia testator sit miles, casus est in l. in testamento, C. de testam. mil. & illa contra matrem est verior opinio, & in iudiciis recepta, ut dixi in artic. 34. n. 4. & n. 39. & dixi sub n. 66. Si autem substitutio compendiosa facta foret per verbum directum civile filio impuberi, valeret quidem intra tempora pubertatis iure pupillaris, postea euanesceret; casus est in l. verbis civilibus ff. de vulg. ubi sic concludunt communiter Doctores, excepto tamen Milite: nam iure militari sustinetur in vim directæ militaris, l. centurio, ff. eod. quia Miles ex suo privilegio potest hæreditatem ad tempus vni dare, & post illud tempus alteri, l. miles ita, §. primo, ff. de testament. milit. non sic paganus, l. hæreditas ex die, ff. de hæred. inst. l. ius nostrum, ff. de reg. iur.

Ratio differentie inter verbum commune, & directum est, quia proprietas verbi communis non abhorret fideicommissariam, prout proprietas verbi directi, ideo ob verbum commune de facili potest fieri transitus à directæ pupillari ad fideicommissariam, non sic ubi verbum est omnino directum, quia fieret transitus ab vna specie ad aliam diuersam & contrariam, & de vno esse ad aliud esse diuersum, ad Bart. doctrinam in l. in pupillari, in prima, oppos. ff. eodem.

124 † Hæc procedunt, ubi compendiosa fuit facta filio, cui pupillariter potuit substitui, ceterum si facta foret puberi, aut extraneo, per quæcunque verba facta sit, directæ, communia, aut obliqua, semper post aditam hæreditatem ab hærede, valeret iure fideicommissi, l. filiusfamil. §. ut quis hæredem ff. de leg. primo, l. ex facto, in princip. ff. ad Trebell. gloss. Bartol. & indifferenter omnes in d. l. verbis civilibus, ff. de vulg. text. in l. hæredes mei, §. cum ita, ff. ad Trebell. & in d. c. Rainaldus.

Ante verò aditam hæreditatem, si quidem facta sit per verba directæ, aut communia, sustinebitur quidem in vim vulgaris, l. quando, ff. de acquiren. hæred. d. l. precibus, in 1. respons. Bar. in d. l. centurio, n. 31. & post eum indifferenter omnes, & ego plenè dixi in artic. 15.

Si verò facta foret per verba obliqua penitus, non adita hæreditate, expiraret, l. ille, à quo, §. si de testamento, ff. ad Trebellian. l. eam, quam, Cod. de fideicom. si nemo, ff. de regul. iur. & dixi in dict. loco.

Marc. Ant. Peregr. Variorum Iuris.

Ratio est: quia verba obliqua non directantur, nisi testatoris verba, & mens aliud insinuent Bartol. in l. querebatur, ff. de test. mil. Alexand. in dicta l. verbis civilibus, ante num. 7. & ex facto in eodem casu responderunt Alexand. cons. primo, in 1. Corn. cons. 199. in 2.

† Adde, quod substitutio facta in codicillis per quæcunque verba, semper sustinetur in vim fideicommissariæ, casus est in l. cauola, ff. ad Trebell. ubi plenè notatur per Bartol. & alios, ac idcirco si in testamento reperiatur adiecta clausula codicillaris, substitutio ordinata per verba merè directæ semper obliquabitur, ut valeat, Bal. & communiter posteriores in dicta l. verbis civilibus.

† Secundo principaliter ex illis decretalibus deducitur, quod filius grauatus fideicommissio paterno conditionali, aut materno detrahat vtramque quartam legitimam, & Trebellianic Quæ quidem duæ quartæ simul iunctæ absque dubio capiunt semissem hæreditatis: quia tantum important. Nam legitima est tertia totius Trebellianic, est quarta residui, & quandoque excedunt, si pro numero filiorum detrahendus esset semis pro legitima, ut declararunt gloss. & Doct. in cap. Raynaldus, & ego plenè posui ex communibus doctrinis in artic. 3. n. 51. & firmavit per ea iura gloss. nostra hic.

Vnde non poterit pater attentis istis decretalibus in effectu testari, nisi de semisse, quod quidem iniuriosum videtur, ac ideo in aliquibus Regionibus non fuerunt receptæ, veluti Veneriis: nam de paternis fideicommissis nulla sit detractio pro legitima, aut Trebellianica, & in Patria Teruina Trebel. detractio est penitus prohibita.

Quare permulti Doctores dixerunt, Decretales istas processisse per errorem Canonistarum contra iura civilia, & contra regulas iuris scripti, ac ideo eliminandas esse à foro Cæsaris, Cyn. Fulgos & Corn. in l. quanquam, C. ad leg. Falcid. Mattheat. post Cuiac. de via, & rat. iur. lib. secundo, cap. vigesimo quinto.

Fundamenta eorum sunt hæc.

Primo, text. in l. filium quem habentem, C. fam. erris. ibi supra quartam habens restituere compellitur: ergo vna quarta tantum detrahatur.

Secundo, text. in l. inberemus, C. ad Treb. ibi modis omnibus retenta quarta pro autoritate Trebellianic dodrans restituatur; ergo non semis.

Tertio per text. in l. prima, §. fin. ff. si cui plus, ubi patronus ultra quartam sibi debitam ex lege non detrahit Falcidiam, ergo vna confundit alteram, & in legitima filij, in d. paragrapho meminisse, ad fin.

Quarto quia Cuius Roman. potest testari libere de dodrante, retento quadrante per hæredem, falsum ergo, quod possit detrahi semis, antecedens probatur in §. 1. Instit. de leg. Falc.

Quinto, duæ causæ lucratiuæ simul eodem tempore in eadem re concurrere nequeunt, l. Menius, §. duob. ff. de leg. 2. l. quæries, ff. de act. & obl.

† Pro solutione huius controuersie, ac 127 pro maiori stabilimento harum Decretalium, quas totus Orbis seruat, ut inquit Corraf. in dict. l. filium, quem habentem, & quæ in iudiciis, & in scholis receptæ sunt, & à supremis, & doctissimis viris constitutæ.

LII

&

& pro conciliatione illorum iurium ciuiliū ad illas Decretales obseruandum est: quod vbi eodem tempore occurrit detractio ambarum quartarum, semper vna impedit alteram, & ita procedunt iura illa ciuilia. Ideo si fideicommissum sit purum, vna tantum detrahatur, Bar. in l. Papinianus, §. meminisse, ff. de inoff. post glos. ibi, & sequuntur communiter Doctores, Alex. conf. 142. col. 4. conf. 161. col. 2. & conf. 162. col. 6. lib. 2. Dec. conf. 320. columna 1. Crauet. conf. 200. columna ult. & est in electione filij, seu filie detrahere illam, quæ sibi magis expedit: nam quandoque propter imputationes magis expedit detrahere Trebellianicam, quia in eam non imputantur, quæ filius habuit à patre per actum inter viuos, l. pater filiam, ff. ad leg. Falc. l. sequens questio, ff. de leg. 2. l. in imponenda, & l. irritum, C. ad leg. Falcid.

128 † Item de iure ciuili ante nouellas Iustiniani, filius hæres vniuersalis non poterat mortuo patre separare legitimam à reliquo assēs, C. de impuber. etiam si esset grauatus per fideicommissum vniuersale; sed differebatur in tempus euenientis casus fideicommissi, & interim fructus, quos pendente conditione filius percipiebat, imputabantur in legitimam, casus est in l. Papinianus, §. unde si quis, ff. de inoffic. vbi Bar. & Paul. dicunt, quod hodie ille tex. sit correctus, quia legitima debetur in corporibus hæreditariis, & statim mortuo patre.

Et eo tempore legitima erat quarta pars in quota quartæ Trebellianicæ, d. l. Papinianus, §. quarta, & §. quoniam autem quarta, & sicut in legitima, ita in Trebellianica fructus interim percepti imputabantur, l. in fideicommissariam, ff. ad Trebell. ideo eueniente casu fideicommissi, aut vtrique per fructuum imputationem erat impleta, & totum restituebatur; si autem non erat impleta, sufficiebat vnus impletio, per regulam, de duabus causis lucrativis simul concurrentibus vicissim se impediuntibus. ac ideo cessante fructuum imputatione, quia fideicommissum fuisset purum, vna tantum quarta deducebatur, d. §. meminisse, in fine, Bar. ibi, idem si erat conditionale, & fructus non fuissent percepti, quia fideicommissum non fuisset dilatum post mortem filij, in quibus terminis loquitur tex. in d. l. filium, quem habentem; cuius auctores fuerunt Dioclet. & Maximian. longe ante Zenon. superuenit Zeno author. l. inbeamus, C. ad Trebellian. hic fauore filiorum primi gradus constituit, vt fructus non imputarentur in 4. Trebellian. nimirum constituit grauato filio post mortem restituere; modis omnibus doctores retento quadrante restituatur: interim autem filius grauatus fructus perceptos lucrificat, vel in causam legitimæ, veluti iudicio testatoris perceptos, quare vbi in vnum tempus concurrat detractio vtriusque quartæ, vna impedit alteram, d. §. 1. Instituit. de leg. fal. dicta l. prima, §. final ff. si cui plus.

129 † Hæc autem iure nouo per nouellas constitutiones Iustiniani fuerunt immutata, nam quo ad legitimam tria de nouo induxit.

Primo quod debeat in corporibus hæreditariis non per fructuum imputationem, l. scimus, §. repletionem C. de inoffic. testamen.

Secundo, quod purè statim mortuo testatore debeat remota omni dilatione temporis, & omni grauamine, ita vt lex ipso iure separet legiti-

nam debitam filio ab omni conditione, & illam purè applicet filio cum fructibus, tex. in l. quoniam in prioribus, C. eod. vbi indifferenter omnes notarunt.

Tertiò ampliavit legitimam de quadrante ad trientem, Auth. nouissima, C. eo. quapropter statim mortuo patre non obstante fideicommissio paterno lex ipso iure relecat trientem ad commodum filij, ac si de facto facta fuisset separatio. Eueniente autem casu fideicommissi per mortem filij, quia interim fructus percepti non imputantur in Trebellianicam ex constitutione Zenonianæ, de qua in d. l. inbeamus, & Trebellianica propriè, & naturaliter detrahatur tempore euenientis casus fideicommissi, & non ante, glos. in d. §. meminisse, Bart. & Paul. in l. quamquam, C. ad leg. Falcid. Bal. in d. l. filium, quem n. 35. Paul. d. l. inbeamus, columna 1. ideo tunc integra detrahatur: quoniam duæ causæ lucrativæ simul in diuersis temporibus in eadem re concurrere possunt, l. existimo, ff. de verborum obl. & legitima ante exacta non potest compensari cum Trebellianica, quia debitum semel exactum non compensatur, Bal. in l. scimus, n. 5. C. de inoff. test. Rip. d. l. in fideicommissariam, n. 39. & hæc vera sunt, & in meo tractatu digesta.

† Secundo ex tex. in d. c. Raynutius, deducitur 136 quod ius deducendi vtramque quartam, legitimam, & Trebellianicam, quæ effectualiter deductæ non fuerint, transmittatur ad hæredes suos, provt transmisit Adiecta filia ad Petrum maritum, hæredemque suum testamentarium, concordat de iure ciuili in Trebellianica, & Falcidia tex. in d. l. quamquam, C. ad leg. Falcid. & in legitima tex. in l. si arrogatur, ff. de adoption. vbi Bald. in 2. opp. & latè Ias. n. 13. Sal. in l. scimus, col. 1. C. de inoffic. test. Alex. conf. 35. col. 3. lib. 2. Dec. conf. 236. n. 4 & conf. 238. columna. penul. cum aliis à me adductis in articulo. §. num. 23.

Et est generale in omnibus lucris delatis, aut ex facto hominis, veluti ex donato, legato, & fideicommissio, modò purè sint relicta, aut etiam ex statuto, & decreto legis, nam omnia lucra hæc delata quamuis non agnita transmittuntur ad hæredes, Ias. ibidem, n. 13. & infra.

Et sic etiam per cessionem particularem iura hæc in alium transferri possunt, provt iura omnia, latissimè Tiraquel. de retrac. lignag. §. 26. glos. 3. n. 25. & infra.

† Sola hæreditas delata non agnita non transmittitur ad hæredes regulariter, l. unica, §. in nouissimo, C. de cad. toll. provt nec ceditur alteri, l. si mulier, §. hæres ex asse. ff. de iur. dor.

Rationem adducit Ias. quo supra loco, & in l. emancipata, C. qui adm. columna. pen. quia hæreditas non adita extra bona nostra est, l. pretia rerum, ff. ad leg. Falcid. quæ tamen lex hoc non dicit, sed quod ex causa hæreditatis delatæ hæres interim ante agnitam nõ est locupletior, & sic intellexerunt glos. Bar. Ang. Alex. & Paul. & idem Alex. conf. 32. in 6. & idem est in aliis lucris delatis, quamuis transmissilibus, nam si agnita non sint, non est interim hæres locupletior, & potest lucra illa recedere, l. qui autem, in princ. ff. de his, quæ in fraud. cred. cum sua materia, & plene Paris. conf. 127. columna secunda in l. 1.

Rursus ratio illa reuocatur, per text. in l. substitutio, ff. de acquir. rerum dom. arguendo à contrario, & per l. rem in bonis, ff. eo. nam & alia lucra delata

delata non agnita non sunt in bonis nostris, iuxta illam definitionem, & tamen transmittuntur, quare cogitavi ego, dici posse ius adeundi esse merè personale, adeo ut nec per procuratorem expediri possit, *l. per procuratorem, ff. de acquir. hered.* nec per dominum ex persona serui hæredis, *l. cum proponas, C. de hered. instituen.*

132 † Tertio ex vtraque decretali colligitur, quod filius etiam non confecto inventario detrahat vtramque quartam eueniente casu fideicommissi vniuersalis, ut probatur vtroque, nam de inventario nulla mentio habetur, quamvis de legatis particularibus cesset, Falcidiæ detractio ob omissionem inventarii, *tex. in d. c. Rainaldus, in fine, & in Auth. sed cum testator, C. ad leg. Falcid. & in corpore in §. si vero non fecerint, & in filiis primi gradus absoluta res est, & verior etiam quo ad alios in Trebellian. vti latè scripsi, & probavi in 3. artic. num. 73. & 74.*

133 † Quarto ex eodem c. Raynutius, deducitur, quod eueniente casu fideicommissi hæres grauatus detrahat sibi de iure debita in hæreditate ex iure sibi cesso, nam P. maritus, & hæres Adiectæ grauata per fideicommissum cessionarius Claræ matris & Adelasiæ vxoris Rainutij detrahit illas quartas debitas ex consuetudine Tuscanæ ciuitatis in bonis Reynutii ante detractiorem legitime debite Adiectæ. Et est generale, ut hæres grauatus detrahat de fideicommissio vniuersali omnia sua credita cum defuncto, nec absumentur per fructuum imputationem, ut latissime disserui in artic. 35. vnde est hic casus, quod lucrum dotis debitum marito pro aliqua parte, præmoriens vxore, in calculanda legitima debita parentibus vxoris prædeducatur vti æs alienum, & sic consuluerunt non allegato *tex. isto, Bald. conf. 314. lib. 4. ex multis Gabriel conf. 10. num. 10. lib. 2. Decian. conf. 2. num. 96. in §.*

134 † Quinto ex vtraque Decretali cum glos. colligo, quod legitima sit tertia hæreditatis integra, in qua filius ab intestato successurus erat, non diminuta per legata, aut fideicommissa, & de iure ciuili est casus in *l. Papinianus, §. quarta, ff. de inoffic. test.* etiam ad pias causas, ut in *ea l. in §. Imperator. Bar. not. Ruin. conf. 89. n. 7. in 3. & in legatis pro benemeritis, pro male ablatiis, & ad pias causas ut non minuant legitimam sola libertatis causa excepta, d. §. quarta notauit Roland. conf. 65. colum. pen. lib. 1. & conf. 10. colum. ult. in 3. Trebellianica autem sit quarta eius, quod hæres per fideicommissum rogatus restituit, casus est in c. Raynutius vbi quod est quarta eius, quod hæres factis detractiōibus restituit, & post Dec. conf. 236. And. Sicul. Paris. Cephal. & Hieron. Gabr. posui ego in artic. 3. num. 2. vbi optimè declaravi, & nota in c. Raynutius, esse casum, quod legitima filiae non est tertia portionis debita de iure communi, sed illius portionis, in qua ex loci statuto, & consuetudine succedit patri, vti declaravi de fideicommiss. artic. 36. num. 3.*

135 † Sexto notandum est, quod filia à patre grauata per fideicommissum vniuers. nubens, & in causam dotis tradens omnia bona paterna, non resoluat paternum fideicom. quamvis moriens sine liberis heredem scribat maritum, sed detractis iure detrahendis fideicommissum restitui. ur; casus est in d. c. Raynutius. Quod est notandum ad materiam *Authen. res. qua, C. com. de legat. & est ad Marc. Ant. Peregrin. Variarum, Iuris.*

hoc optimus *tex. ciuilis in l. mulier, §. cum proponeretur, ff. ad Trebellian.*

† Septimo ex eo c. Raynutius, colligitur, quod fructus percepti per filium primi gradus iudicio testatoris pendente fideicommissi conditione non imputentur, nec in legitimam, nec in Trebellianicam, quod etiam legitur in d. c. Rainaldus, & de iure ciuili habetur, in d. l. iubemus. & in d. l. scimus, §. repletionem, quod ad alios autem extra filios primi gradus imputantur in Trebellian. d. l. iubemus, d. l. in fideicommissariam.

Fructus autem percepti post casum fideicommissi vniuersalis negligentia fideicommissarii non petentis non imputantur; sed hæres hæredis eos fructus lucratur, *l. mulier, §. si hæres, & l. postulante, §. 1. ff. ad Trebell. declarando, sicuti latius scripsi in artic. 49. n. 78. & infra.*

Fructus autem percepti lite contestata, & sic post moram hæredis grauati, seu eius hæredis imputantur in Trebellianicam, ut sic minus diminuat fideicommissum, casus est mirabilis in d. c. Raynut. vers. in eo verò, quem punctum tetigi ego d. artic. 49. n. 140. sed non aduertit ad istum text. vbi est casus.

† Octauo ex d. c. Rainaldus, noto, quod testator possit heredem suum post aditam hæreditatem priuare, si non paruerit præceptos testatoris, modo tamen præceptum testatoris sit probum, & honestum, non autem turpe, iniustum, aut ignominiosum *glos. ibi, in verbo adiiciens, communiter recepta, & de iure ciuili ut priuari possit hæreditate iuxta supradictam distinctionem, in l. vxorem, §. hæres, ff. de leg. 3. vbi gl. & Bar. & in l. 1. per totum, ff. de his qua pœn. nom. & in l. unica, C. eo. tit. vbi plenè Bal. & Ang. & in §. pœna: Instit. de legat. notat Bar. in l. paterfamilias, ff. de hered. institut. in fine, 1. column. vbi expresse inquit, quod hæres possit priuari ex iusta causa, d. §. hæres, secus ex iniusta, & legibus improbata, ut ibi, & in d. l. paterfamilias.*

Exemplum de præcepto iusto ponit Bar. in d. §. hæres, putat: quia dixerit testator, si molesta uerit vxorem meam in rebus sibi relictis.

Aliud exemplum habetur in l. facta, §. si in danda ff. ad Trebell. veluti si hæres non assumpserit cognomen, & arma testatoris, super quo præcepto consuluit Card. Paris. conf. 15. columna ult. & latissime conf. 9. per 4. colum. & præsertim n. 28. lib. 2. & ibi in §. 6. colum. quod hæres non parens præcepto priuetur hæreditate, & de eodem præcepto Grat. conf. 5. lib. 2.

Iniusti autem præcepti exemplum habetur in d. §. hæres, veluti in grauamine de adoptando aliquem.

Aliud exemplum ponit Bart. si testator graueret monachos, quibus reliquerat de acceptando aliquem in monachum sub pœna amissionis relictis, nam non valet præceptum: quia simoniacum.

Iniustum etiam reputatur præceptum, & pœna priuationis, vbi dependet ab alterius facto, aut non facto post hæreditatem, aut legatum quæsitum, d. l. paterfamilias, vbi Bartol. & ceteri, pulchre Bal. in d. l. unica, num. 10. C. de his, que pœn. nom. Alex. in l. hæreditas, in fine, C. de his, quib. ut ind. Cephal. Hier. Gabr. & alii relati à me in areicul. 11. num. 79.

Item vbi aliquid turpe, aut contra bonos mores continet, d. l. unica, vbi glos. Cyn. Bar. Bal. Angel.

Sal. Paul. & Ias. cum aliis à me adductis d. loco n. 91. & ibi exemplum dedi ego, vbi pater, iuberet, heredem præstare filio testatoris spurio aduersus legis prohibitionem.

138 † Cui autem hereditas ablata applicari debeat in casu inobedientie, vbi testator non expressit.

Declarauit Barr. in d. §. heres, vbi inquit, distinguendo aut hæres, seu legatarius priuatur commo-
modo relictæ ex legis dispositione, & applicatur ei, cuius contemplatione remouetur à lucro, l. post legatum, §. amittere. ff. de indign. l. 2. §. duo fratres, ff. de collat. bon. idem Barr. in l. 2. §. videndum, col. 2. ff. ad Tertullian.

Aut priuatur ex dispositione hominis, & luctum transit d. substitutos, si habeat, sin autem ad cohæredes, & his cessionibus aduenientes ab intestato, d. §. heres, & idem Barr. in d. l. paterfamilias, col. ult. vbi ad hoc induxit tex. in §. præfata, in Auth. de nupr. & Barr. distinctionem secuti sunt communiter Doctores, Bal. in d. l. unica, num. 41. Imol. in d. l. paterfamilias, Paul. Castr. conf. 221. lib. 2. Alex. conf. 118. col. ult. in l. Ias. in l. 1. col. 1. Cod. de indign. Arer. in conf. 67. in 2. dub. pulchrè Ruin. conf. 87. col. 2. in 2. & idem Ruin. conf. 122. per totum, & n. lib. 2. vbi quod si is haberet filios, hereditas ab eo ablata in pœnam non priuationis, applicaretur filio sui, sequitur Cephal. conf. 282. per totum, & eandem differentiam inter priuationem legis, & priuationem hominis probauit post Roman. sing. 699 Borg. in. de usufr. n. 110. quam tamen non admittit Laderch. de Imol. conf. 166. indistincte tenens, luctum applicari illi, cuius causa ab alio aufertur; sed à distinctione ob hominis particularis contradictionem recedendum non est.

139 † Norandum tamen est, quod hæres non priuetur hereditate directo; sed per fideicommissum illam tenetur restituere, d. l. valorem, §. heres, & per rationem: quia qui semel est hæres non potest amplius definire esse hæres, l. ei, qui soluendo, ff. de hered. instit. l. & si sine, §. sed quod Papinianus, ff. de minorib. impossibile est enim quemquam post aditam hereditatem ab ea subtrahi, l. 3. §. filius, ff. de lib. & posth. secuti sunt vbiq; Doctores, Paul. de Castr. conf. 259. vol. 1. & in d. l. unica Socin. in rubr. ff. eo. Crau. conf. 1. num. 6. ac idèd practica est; vt vocatus in casu priuationis agat, & petat pronuntiari heredem incidisse in pœnam priuationis hereditatis ob contrafectionem præcepto testatoris successiue condemnari ad restitutionem bonorum, Alex. conf. 52. lib. 2. pulchrè Rimin. sen. consilio 259. col. 2. Dec. consilio 613. D. Catharina, col. 2. & conf. 673. consultationem. Imò etiam si principaliter petatur restitutio hereditatis, & incidenter incidisse in pœnam priuationis procederet libellus ex Alex. conf. 177. col. 2. in 5.

140 † Et ex hoc, quod iste, cui in pœnam applicatur hereditas, non veniat vti hæres directo, sed iure fideicommissi infertur, quod ex eius persona, & iure testamentum non possit sustineri: vnde si moreretur hæres scriptus viuo testatore, non posset confirmari: qua in pœnam vocatus velit esse hæres: quoniam non est directo substitutus, Dec. conf. 173. col. 2. vel etiam si hæres scriptus repudiasset hereditatem, & videret r quodammodo nolle parere mandato testatoris, Ruin. conf. 47. in rinc. vol. 2.

141 † His autem succedit alia questio, an hæres, cui

in pœnam priuationis aufertur hereditas per fideicommissum vniuersale possit detrahere quartam Trebellian.

Imol. namque in d. l. paterfamilias, sensit pro deductione, Raph. Cum. in l. 1. ff. de his, qua pœn. nom. Rimin. sen. d. conf. 258. Ruin. conf. 47. col. ultim. lib. 2. Alciar. conf. 97. col. 1. lib. 9.

Contra verò expressè decidit Bened. Cap. conf. 164. col. ult. Ruin. conf. 48. column. fin. lib. 2. glos. benefic. in d. c. Raynaldus.

Prior opinio videtur verior, & fundata, per text. in d. c. Rainaldus, & prout ibi concludunt Innoc. col. ult. ad finem, & alij Canon. post eum, Ioan. Andr. Cardin. & Abb. in ult. col. voluit enim, quod vbi hereditas ab aliquo hærede aufertur in eius pœnam, & a teri applicatur ex legis dispositione, non detrahat hæres Falcidian. Authen. hoc amplius, C. de fideic. & in corpore, in Auth. de hered. & Falcid. §. si quis autem non implens.

Aut verò: & iussione testatoris, hæres; quia non vult aliquid facere aut facit contra testatoris voluntatem, restituit hereditatem, & hoc casu: quia id ex voluntate testatoris contingit, detrahet de hereditate, quam ex Trebelliano restituit, quartam Trebellian. prout etiam de legatis particularibus detrahit Falcidiam facti inuentario, d. c. Rainaldus, sequitur Didac. ibi in §. tertio, n. 5.

Et secundum hanc consuevit Arer. conf. 18. col. 3. vers. sed antequam, & conf. 19. col. pen. vbi concludit, filium prohibitum alienare bona immobilia, & in casu alienationis adiecta pœna priuationis, detrahere posse vtramque quartam, quamuis diceretur alienando contravenisse, per noc. ab Innoc. Abb. & aliis in d. cap. Rainaldus, & per Imol. in l. 1. §. item si ita, ff. ad leg. Falc. quatenus vult, quod de legatis pœnæ nomine relictis detrahi possit Falcidia, & illa Arer. conf. secutus est latissimè filio Cephal. conf. 153.

† Denique ex c. Rainaldus deducitur, quod in 142 fideicommissio vniuersali duobus relictis, coniunctis, re, & verbis, locus sit iuri accrescendi: nam portio deficiens in persona vnus ex patris substituti præmortui ante mortem Rainaldi, accreuit alteri patruo superstiti, ideo superstes iste totum fideicommissum habuit, secundum glos. in verbo, vni ex patris, per quam iuncto text. probatur, quod dixi, & in l. unica, §. in primo, §. pro secundo, & in §. sin autem sub conditione, Cod. de cad. tol. & consuluit Bar. conf. 53. Piccardus, per tex. in l. filiusfamilias, §. Diuus ff. de leg. j. addo ego tex. in l. Scanola, ff. al. Trebellian. consuluit Corn. conf. 307. column. 1. in 1. cum aliis à me adductis in artic. 9 n. 8.

† Vltima superest inspectio circa illas Decretales Raynutius, & Rainaldus, quæ etiam communis est ad tex. nostrum: an liberi positi in conditione censeantur d. dispositiue vocati, id est, an in fideicommissaria censeantur post mortem patris substituti: hoc enim est dicere, quod sint dispositiue vocati, Curt. iun. conf. 43. sub num. 6. & 7. & conf. 96. col. pen. Gabr. conf. 115. ante num. 12. Menoch. præsump. 62. n. 59. lib. 4. & dixi ego in art. 28. sub. n. 3. vbi latius comprobauimus, ac idèd facta substitutione de patris, si M. filius hæres institutus decederet sine liberis; præsupposito, quod liberi sint dispositiue vocati, perinde foret, ac si post mortem M. testator substituisset liberos M. & eo decedente sine liberis substituisset patros per prædicta.

† Effe

144 † Effectus quod filij in conditione positi intelligentur patri substituti, & dispositiue vocati, est quidem maximus, & duplex.

Primo enim post mortem patris posset filius repudiare paternam hereditatem, & habere bona auita ex fideicommissio aui, *l. filiusfamilias, §. cum pater, ff. de leg. 1.*

Item si pater alienasset bonam illa, posset repudiata paterna hereditate bona alienata iure fideicommissi vendicare, *ad l. fin. §. fin autem, & §. emptor, C. com. de leg.*

Si autem ponamus non esse dispositiue vocatos, effectus alij erunt: nam per eorum existentiam facient deficere conditionem substitutionis de patris patris excludentur ab omni iure substitutionis, bona remanebunt libera apud patrem, de quibus libere disponere poterit, contrahendo, & testando, prout de alijs bonis liberis, & filiis erit reservatum ius succedendi patri ab intestato, prout in alijs bonis liberis. Bartol & communiter posteriores in *l. Lucius ff. de hared. instit.*

145 † Redeundo ad quaestionem, hæc quidem inter maiores nostros controuersissima est, nempe in duas classes se inuicem oppugnantes diuiserunt, & utraque Doctorum Phalangem pro sua parte consistentium habet, sicuti apud Nouissimos videri potest Ioseph. de Ruttic. Aquilan. in suo particul. Tractatu de filiis positi in condition. Thesaur. in Pedemont. decis. 66. vbi omnes in utrumque scribentes in hanc, & in illam retulerunt.

In iudicijs autem variè respondetur.

Pro negatiua solet respondere Camera Imperialis, sicuti testatur And. Gail. lib. obseruat. 136. n. 20. Senatus Pedemont. apud Thesaur. d. decis. 96. & Rot. Florent. apud Hieron. Magon. decis. 71. nu. 14. & decis. 73. n. 3.

In Statu autem Veneto, & in suis Excel. Consilijs, & Magistratibus passim pro affirmatiua emanarunt iudicia, sicuti dixi ego d. artic. 28. n. 2.

146 † Quid autem decernendum sit secundum rationes, & leges iuris ciuilibus, postquam de iure Canonico nihil ad rem hanc elici potest: videamus.

Sanè mihi negatiua de iure verior videtur quam etiam probarunt illustiores Doctores, Glos. Accursij, Iac. de Are. Cyn. Franc. Tigrin. Nicol. de Neap. Rayner. Alber. Bar. Bald. Ang. Raph. & Imol. in *l. Lucius, ff. de hared. instit.* & post eos Alciar. ibi. n. 11. glos. Rom. Imol. Paul. Alex. Claud. & Rip. in *l. ex facto, §. ex facto, ff. ad Treb.* pro qua stant iura, & rationes, vt *infra*.

Primo tex. in *d. l. ex facto, §. eo facto*. Nam si filij concepti ante deportationem essent substituti, & dispositiue vocati, utique non facerent deficere conditionem fideicommissi, imò ad eorum fauorem committeretur tanquam substitutorum sub conditione ipsorum existentie, ad exclusionem substituti, & fisci: si ergo faciunt deficere conditionem fideicommissi, præsupponitur de necessitate, filios in conditione positos non esse dispositiue vocatos, & bona non remanere apud fiscum cum causa fideicommissi, prout in secundo responso, vbi filij sunt concepti post deportationem, quo casu non faciunt deficere conditionem, & secuta morte naturali ipsius deportati bona substituto sunt restituenda, ad tex. in *l. Statius, §. Cornelio, ff. de iur. ffs. vnde est ibi casus ineuitabilis*

Marc. Ant. Peregr. Variorum Iuris.

Item si filij in primo casu dicerentur vocati, fiscus in omnem casum debuisset bona restituere, & iniuste contendisset.

Secundo tex. in *l. filiusfamilias, §. cum quis, de leg. 1.* vbi per existentiam filiorum deficit conditio fideicommissi, si sine filiis, nec quaeritur an patri hæredes extiterint. Quorsum ergo quaestio hæc, si fuissent dispositiue vocati, cum constet, filios patri substitutos etiam à patre exheredatos, aut patris hereditatem repudiantes fideicommissum aliunde debitum consequi, *d. l. filiusfam. §. cum pater*, vbi autem non sunt vocati, sed eis reservatum est ius legitimæ hereditatis, quaestio optime cadit.

Tertio tex. in *l. generaliter, in princ. C. de Instit. & substit. ibi, & liberos sustulerit, firmiter res possideri, & non esse locum substitutioni, aut restitutioni, & ibi, omni pene fructu paterno liberos eius fraudari*: vnde est ibi casus ineuitabilis, qui præcisè loquitur in fideicommissaria; cui locum non esse deceditur, ne filij omni penè fructu paterno fraudentur: vnde filij in conditione positi capiunt bona vti paterna, non vti auita.

Quarto tex. in *l. inbemus, §. penult. C. ad Trebel.* vbi ob existentiam filiorum tempore mortis patris grauati, non videtur extitisse conditio fideicommissi, ac ideo deficit fideicommissi petitio; quæ tamen non deficeret, si filij substituti essent.

Quinto est casus in *l. 1. C. de pact.* Nam si Filius filius positus in conditione fuisset post patris mortem vocatus, utique potuisset ex fideicommissi causa vendicare sextantem à patre alienatum, per tex. in *d. l. filiusfamilias, §. cum pater*, nec opus sibi fuisset arguere pactum de iniquitate, & iniustitia.

Replicatio ex aduerso, quod Filius potuerit Frontoni fratri sextantem dare pro legitima, nihil est: quia eo iure ante Nouellas Iustiniani, legitima filiorum erat quarta tantum; adeo vt legitima Filini erat quincunx minor sextante: quoniam Fronto frater faciebat sibi partem in legitima.

Item fructus percepti tunc imputabantur in legitimam, *d. l. plenè declaratum fuit supra*.

Nec etiam quid de Trebellianica potest comminisci, quoniam ante Nouellas de iure ciuili non poterat dari vtraque quarta; sed vna tantum computatis fructibus, vt plenius *supra dictum* fuit. Quare tex. ille efficaciter stringit.

Rursus tex. ille dicit per eam conventionem finitum fuisse fideicommissum, falsum ergo, quod filius esset dispositiue vocatus.

† Sexto concurrit concludens ratio, nam conditio non operatur effectum dispositionis; sed nudi facti, siue ad personas referatur, *l. quis ita hares instituitur*, cum glos. ff. de hared. instit. & *l. ex facto, la prima ff. de hared. instit.* siue ad res, *l. si quis sub conditione, ff. si quis om. cau. testam. iuncta l. 1. in princ. ff. eo.* si ergo quæ res sunt in conditione, non sunt in dispositione per illum text. ergo nec quæ personæ, arguendo de personis ad res, *ad l. qui furere, ff. de stat. homin.*

† Septimo, filij ponuntur in conditione ad extinguendum fideicommissam de patris, ergo illorum existentia non debet operari contrarium effectum, vt ipsi sint vocati, *ad l. legata inuolunt. ff. de adimen. leg.* sic Cur. sen. consilio 45. numer. 15. Torniel. & Decian. à me relati d. art. 28. ante numer. 9. vbi & complures alias addidi rationes,

L l l 3 &

& præsertim quod conditiones adiciantur fideicommissis ad releuandum hæredem, non ad grauandum, Barr. in l. illis liberis, ff. de condit. & dem. & fuit argumentum Alciat. conf. 74. n. 3. lib. 9.

149 † Octauo testator præsumitur hæredem suum grauare minus quàm sit possibile, l. unum ex familia, §. si rem, ff. de legat. 2. nec præsumitur duplici onere illum voluisse afficere, l. Titia, §. qui inuita, ff. de legat. 2. & hæc est vna Regula in materia vltimarum voluntatum, Iul. Clar. §. Testamentum, q. 79. n. 9. At si ponamus filios in conditione positos fore dispositiue vocatos, parer duplici fideicommissio grauaretur: primò erga filios proprios, quatenus existerent, secundò in fauorem substituti, quatenus deficerent ergo.

150 † Nono, filij positi in tacita conditione à lege subintellecta ex voluntate testatoris, quasi plus dictum, & minus scriptum, ad l. cum auus, ff. de cond. & demonstr. non censentur dispositiue vocari. Socin. ex communi d. l. cum auus, n. 111. Bald. Paul. & Corn. d. l. cum acutissimi, Socin. iun. conf. 75. n. 17. in 3. Alba conf. 7. n. 22. Ioseph. de Rustic. in suo Tract. par. 1. cap. 1. & ego in d. art. 28. n. 6. ergò idem in expressa vocatione: quia taciti, & expressi par est virtus, l. 3. ff. de legat. 1. & sic arguit Alciat. in l. Lucius, n. 41.

Decimò, quod non sint vocati, novè pondere tex. in l. hæredibus, §. 1. ff. ad Trebell. nempe si filia furiosa posita in conditione fuisset dispositiue vocata: frustra Scauola dubitasset, an per illius existentiam nepotes substituti defectu conditionis excluderentur.

Denique filij in conditione positi ex verbis non sunt vocati, non quidem sit sensu directo. Nam sensus directus est, si hæres meus decesserit sine filiis substituo; non etiam à contrario sensu: nam sensus contrarius est, si decesserit cum liberis, non substituo. Quare vt liberi sint dispositiue vocari, de necessitate oportet supplere, & subaudire verba: Quæ sanè suppletiones non recipiuntur in testamentis, vltimam infra, num. 152.

151 † Veniamus ad argumenta contraria.

Primò itaque obiicitur text. in l. Lucius, ff. de hered. instit. in illis verbis, Nam prudens consilium testatoris animaduertitur, non enim fratrem solum hæredem prætulit, substituitis; sed & eius liberos, atqui testator prætulit fratrem dispositiue, & ex sua propria prouidentia seruis substituitis; ergo & filios fratris, vt æqualis sit prælatio, ad reg. in l. iam hoc iure, ff. de vulg. vnde non bona videtur expositio Accursi in eo loco, dum glossando tex. exponit, prætulit, scilicet ab intestato: quia filiis fratris reseruata sit successio intestata.

Defendendo Accursi & communem. Dico ego, prælationem de qua ibi, & prouidentiam factam filiis esse ex testamento, successionem autem esse ab intestato; declaro; nam testator fratri hæredi instituto vulgariter substituerat in vtrumque casum voluntatis, & impotentie seruos, adeò vt fratre repudiante, aut eo præmortuo, in vtroque casu serui successisset exclusis filiis fratris non nominatis: quia causa testati, l. quandiu, ff. de acq. hered. & quia hæreditas fratris non adita non transmittitur ad hæredes, l. quam sororem, C. de iur. de lib. Ideo testator hæc præuidens prudenter adiecit aliam tertiam conditionem, aut filium, filiamve ex se natum, aut natam non habebit, ex qua adiectione declarauit, amplius noluisse, seruos hære-

des esse, si frater suus antequam adiret, decessisset relictis liberis: vnde colligitur prudens testatoris consilium, qui hoc modo prætulit liberos fratris seruis substitutis: prælatio ergo & prouidentia processit ex testamento prouidentia inquam, quia nisi testator posuisset filios in conditione, serui fuissent illis prælati; item prælatio ex testamento; quia filij sunt positi in conditione ex testamento ad conditionandum substitutionem de seruis, & defectu conditionis per illorum existentiam illos excludunt; successio autem prælatiua non est ex testamento; sed ab intestato; quia verba conditionaliter prolata non disponunt. Nec mirum videri debet, quod prælatio vnus sit ex testamento, & quod successio sit ab intestato reseruata, casus est in d. l. si quis ita hæres instituitur, ff. de hered. instit. cuius author fuit Scauola, prout dict. l. Lucius.

Sed contra replicatur, quod imò non fuisset prudens testatoris consilium, si filii non forent dispositiue vocati, & prælati; nam in casu illius tex. agitur de vulgari, per quam directò succeditur testatori, l. 1. ff. de vulg.

Item de filiis, qui debeant esse nati tempore, quo frater noller, aut non posset esse hæres ob illud aduerbium, tunc, quibus gloss. & Doctor. dicunt, vt positis in conditione ad excludendum seruos substitutos reseruata fuisse legitimam successionem ab intestato in bonis patris testatoris. Nam consilium istud, quod prudens proponitur, de facili posset deludi, cum filii nati ex fratre Titio hærede instituto concepti post mortem Lucii testatoris non potuissent ipsi Lucio patruo ab intestato succedere, l. item prætor, & l. Titius, ff. de suis, & leg. vnde quo ad istos consilium non fuisset prudens, si non forent dispositiue vocati.

Item posset esse quod Lucius testator habuisset a ius fratres, vel etiam matrem, qui quidem non existente Titio hærede ex testamento deducta ad causam intestati successissent; & ipsi cum istis nepotibus ab intestato pro parcerent, aut illos exclusissent; quas sanè considerationes circa illum tex. ad fundandam affirmatiuam pro vocatione filiorum habuerunt, Alciat. in d. l. Lucius, num. 19. Socin. iun. conf. 174. n. 3. lib. 2. & ante eos Rip. in d. l. 1. C. de pact. num. 7.

Solutio ad hæc non est difficilis. Nam imaginari quod Lucius potuisset habere alios fratres, & matrem, est putatiua consideratio: ac ideo omittenda, l. si putator, ff. ad leg. Aquil. nimirum quia persona extrinsecus nunquam subintelligitur, l. si ita stipulatus, §. Grisogonus, ff. de verb. obl. & suadet etiam facti propositio illius tex.

Item testator iste non fuisset prudens, si in sua successione prætulisset seruos matri, & aliis fratribus aduersus iura sanguinis, & naturæ.

Rursus sufficit ad excludendum substitutum ratione maioris prædilectionis de aliquo, quod iste succedat in parte, licet non in toto sicut in materia l. pen. C. de impuber. dixere Bal. & alii ibi, Alex. conf. 175. col. 5. vers. ad tertium, lib. 5. & dixi ego in artic. 13. num. 46.

Ad illud autem de concepto, & nato post mortem testatoris, vt non sit capax iure sanguinis ei ab intestato succedere, d. l. Titius, Respond. quod secundum iura priora ante constitutiones Iustiniani hæres scriptus in testamento defuncti habebat ex die mortis illius tempus anni ad adeundum illius hæreditatem, lapsis autem diebus 100. non

non adita hæreditate habebatur pro repudiata, & locus erat substituto per vulgarem, l. 1. & 2. ff. de iure deliberan. & ff. quis ordo in bon. posses. seru. per totum, ac idcirco in terminis d. l. Lucius, oportebat, ut Titius frater hæres institutus ex se habuisset filium, aut filiam intra 100. dies à morte testatoris. quoniam existentia filiorum ad excludendum substitutum relata erat ad tempus repudiationis ob illam dictionem, tunc: unde quia infra 100. dies non poterat secundum naturam concipi, & nasci filius, propterea de necessitate lex illa intelligitur de nepotibus conceptis in vita testatoris patrum.

Et si contra obijciatur, cum qui in utero est, intelligendum esse natum tempore mortis, aut repudiationis, intelligendus, ff. de verb. sign.

Replicatur, id verum esse ubi agitur de commodo illius, qui in utero est; qui possit pro aliqua parte succedere, alias non, l. qui in utero, ff. de stat. hom. declaravit Bar. in d. l. ex facto, præclare Socin. conf. 275. n. 15. & 16 lib. 2. At ubi essent concepti post mortem patrum, forent in successibiles, idcirco cessante eorum commodo non haberentur pronatist mpoze lapsus 100. dierum, & ex his satis factum sit obiectioni de d. l. Lucius.

Alciat. autem in ea l. sub n. 10. fatetur in fideicommissaria filios positos in conditione non censeri dispositiue vocatos; sed videri eis reservatum ius legitimæ successionis ab intestato in bonis illis cum reliquis paternis bonis excluso substituto: nam cum fideicommissaria de necessitate præsupponat per patrem gravatum aditam fuisse hæreditatem, & bona testatoris fuisse commixta cum suis, filius mortuo patre pro ordine iuris, & natura succedet patri, & bona omnia habebit; ad l. scripto, ff. unde lib. & in fideicommissaria hoc modo consideratur prudens testatoris consilium in præponendo substituto filios in conditione positos. In vulgari autem alia est ratio; nam hæc præsupponit per patrem filiorum non fuisse aditam hæreditatem testatoris, ac idcirco in vulgari tractatur de succedendo testatori, non patri hæredi scripto; propterea dicebat ipse, quod filij positi in conditione in vulgari non sint dispositiue vocati, & substituti; sed quia habent voluntatem testatoris propensam, qui eos ponendo in conditione, prætulit substituto, pater hæres institutus præmoriens non adita hæreditate sibi delata transmittit ad illos hæreditatem illam ex voluntate testatoris, ad quod ind. cit. dicta per Bal. in l. si pater, in 4. quæst. C. de inst. & substit. melius allegasset cond. in Bald. in l. n. 10. C. de his, qui an. aper. tab. ubi pro transmissione ponderat tex. in d. l. Lucius, sed dicta hæc de transmissione considerata sunt, ubi pater decederet non adita hæreditate, at ubi hæreditatem repudiasset expressè, aut tacitè nequaquam huc pertinent.

Cuman. autem in d. l. Lucius, sensit, quod ubi in vulgari filiis in conditione positus non posset videri reservatum ius successionis ab intestato in bonis testatoris, ut quia hæres institutus esset amicus eius nullo iure sanguinis sibi coniunctus, eo casu, ne inutilis sit eorum in conditione positio, conditio operetur effectum dispositionis, sequitur Alex. conf. 185. sub n. 25. lib. 2. cum aliis à me adductis d. art. 28. num. 15. pro qua sententia iuvat text. iuxta vnum intellectum in l. cum pater, Marc. Ant. Pereg. variorum Iuris.

§. cum inter, ff. de pact. dotal. concordantes ad eius sententiam retuli in d. art. 28. sub num. 15. & eius sententiam defendi in meo conf. 54. lib. 4. col. 1. & 2. tam in fideicommissaria, ut cum pater filiorum positum in conditione non successerit; quia delata sibi non sit successio, filij in conditione positi succedant ex tacita, aut vulgari, aut fideicommissaria.

† Quare conclusiue melius est, ut dicamus, filios in conditione positos operari merum effectum conditionis voluntariæ, & conditionare substitutionem, vel vulgarem, vel fideicommissariam, ut defectu illius conditionis deficiat substitutio iuxta naturam conditionem, quæ exigunt implementum in forma specificata ad leg. qui heredi, & leg. Manius, digest. de condit. & demonstr. & plenè per Bartol & alios in leg. Gallus, paragrapho, & qui si tamen, digest. de lib. & posthum. Nam conditio, si sine filiis, causalis est, propterea, si navis ex Asia venerit, l. g. pater, digest. de pact. dotal. Quæ tamen navis in conditione posita non posset dici vocata, unde absolute iura clamant filij in conditione negativa positis, per eorum per existentiam defectu conditionis expirare fideicommissum, dict. leg. ex facto, paragrapho si quis rogatus, paragrapho ex facto paragr. pen. & paragr. ultim. dict. leg. filiusfamil. paragr. cum quis de leg. 1. dict. leg. generaliter, in princ. Cod. de instit. & inibemus, paragr. penult. Cod. ad Trebell. Et adhuc induco necessariam rationem, quoniam oporteret supplere verba, nam conditio in sensu directo stat, si hæres decesserit sine liberis substituo, in sensu contrario, si decesserit cum liberis vocatis, oportet supplere; & si decesserit cum liberis, liberos substituo, supplementationes autem omnino sunt prohibitæ, Bald. confil. 232. propositum in quinto, Crauet. confil. 161. numero decimo quinto, dixi in articulo undecimo, numero vigesimo septimo, & probatur per locum à speciali in leg. cum avus, digest. de condit. & demonstr. ubi quod & si suppletio fiat ad conditionandum, si sine filiis, non tamen filij in tacita illa conditione subintellecta sunt dispositiue vocati, ad dicta supra numero 140.

Fallentiarum autem Tractatum omitto, ne nimis enagari videar.

† Capió gloss. primam, ex qua eliciuntur quinque quæstiones.

Prima est, an in conditione, si sine filiis, si sine liberis, adiecta in substitutione fideicommissaria contineantur naturales, & concludit contineri per tex. iuris civilis in l. ex facto, §. si quis rogatus, ff. ad Trebell. & l. cum pater, §. volo, & l. Lucius, §. fin. ff. de leg. 2. & idem tenuit gloss. in c. Raynaldus, in verbo, videtur de testam. & latè prosecuti sunt Abb. hic sub n. 12. Dec. mihi nu. 29. amplissimè scripsi ego in art. 38. n. 39. & in meo conf. 54. lib. 2. ubi pro naturalibus ad exclusionem pæ causæ substitutionis obtinui Paduæ, & Venetiis in Excell. XL. Virum Conf. non repeto hic.

† Addo tamen, quod etsi in conditione ab homine expressa contineantur naturales per dicta iura, in tacita tamen conditione à lege subintellecta aliud esse, per text. in l. generaliter, §. cum autem, Cod. de institution. & substitution. ubi conditio, quæ subintelligitur à lege ex tacita voluntate testatoris in substitutione fideicommissaria facta filiis etiam naturalibus post mor

mortem, subintelligatur sub hac forma, *fit decesserint sine iusta sobole*: non ergo naturales includuntur: quia non sunt de iusta sobole, *l. fin. ff. de iur. deliber. §. 1. Institution. de nupt.* & est communis sensus Aret. *hic*, num. 40. Rip. *d. §. si quis rogatus*, num. 27.

Contra tamen argumentatur Bar. *in d. §. si quis rogatus*, dicens tex. *in d. §. cum autem*, accipiendum esse cum distinctione, *provt in §. si quis rogatus*, & late tuetur Dec. *hic*.

Placet mihi, communis resolutio ea ratione: quia lex non ita fauet naturalibus, *provt legitime natis*.

Vnde lex diffiniuit filios esse, qui ex viro, & vxore nascuntur, *l. plium diffiniuit. ff. de his. qui sunt §. 1.* & hos iustos filios appellauit, *l. fin. ff. de iur. deliber.* Idem naturales extantibus legitimis non succedunt patri intestato, & ex testamento legitimis extantibus non capiunt vltra vnciam, *l. 2. & Auth. licet, C. de natur. liber.*

Item præteriti, aut exheredati non contratabulant, non de nullitate, aut inofficiositate testamenti paterni, dicunt gloss. Bartol. & ceteri *in l. 1. ff. de bon. pos. eor. tab.*

Ad hoc gloss. not. *in clem. j. de Baptis. in verbolit.* ubi quod quo ad commoda, & honores filiorum, & liberorum mentio non continet naturales.

Proinde Papin. responsum loquens de patre institute, & grauante filios, quia in dubio accipiebatur de patre habente filios legitimis, à Iustiniano fuit *in d. §. cum autem*, extensum ad patrem habentem filios naturales tantum: de filiis autem præsumptum positum in tacita conditione ad excludendum substitutum Iustinianus nihil constituit, vnde remanent in statuto exclusiuo, quia lex, vt dicebam, non fouet naturales, quinimo plus tribuit adoptiuis, *l. si te parens, C. de suis, & legit.*

155 † Addo etiam, dum Dec. inquit *sub nu. 31.* non probari, quod naturalis natus ex concubina excludat substitutum sub conditione, *si sine filiis*, expressa ab homine, quia iura in materia hac loquuntur de filiis natis, & conceptis in seruitute in figura matrimonij, t. x. Papin. *in l. cum pater*, §. *volos. ff. de leg. 2.* ibi, *collibertum patris*, eundemque filium ex voluntate substitutionem excludere placuit, nempe substitutio ibi facta fuerat illi liberto, sub conditione, *si sine filiis*; Vlpian. autem *in d. §. si quis rogatus*, sumit argumentum ab illo Papin. responso, sic etiam responsum Tabol. *in l. fin. ff. de iur. deliber.* quod naturalis veniat sub nomine filij in conditione positi loquitur de filio nato in serui conditione, qui libertinus erat; sic etiam responsum Scævolæ *in l. Lucius §. fin. ff. de leg. 2.* loquitur de filiis natis in serui conditione in figura matrimonij, quos quidem manumissos patri, & matri succedere, planum est, *tototit. de seruil. cognat.* vnde Dec. infert, iura hæc non probare communem sensum.

Hæc tamen sunt penitus inania, Nam Vlpian. *in d. §. si quis rogatus*, sumit quidem argumentum à responso Papin. generaliter tamen infert ad natos ex soluto, & soluta in statu concubinario, successibiles in duabus, & in vna vncias, vt *suprà*, & similes sunt isti natis in serui conditione, nam & inter istos non poterat consistere matrimonium, §. 1. *Instit. de nup. l. cum ancill. C. de incest. in nup.* vnde inter eos non matrimonium, sed consortium contrahabatur, seu contubernium, *l. serui, C. de adultr.*

§. 1. *Instit. de seruil. cognat. & d. l. cum ancill. & eorum consortium habebat figuram matrimonij*, cæterum si non in figura matrimonij nati, & concepti fuissent, sed clandestino, & furtiuo accessu, spurij, & incapaces penitus fuisset, *l. ex libera, C. de suis, & leg. l. 1. C. de mulier. qua propr. seru.* vnde in effectu non est differentia inter natos in serui conditione in contubernio, in figura matrimonij, & inter natos ex soluto, & soluta in schemate concubinario; isti namque succedunt ex testamento patri sic ordinanti in vna vncia, extantibus legitimis non extantibus, succedere possunt in totum, ab intestato autem duas capiunt vncias, §. *consideremus, in Auth. de trien. & sem. §. discretis, in Auth. quib. mod. eff. sui, Auth. licet, C. de natur. liber.*

† Natus autem non in schemate concubinario, 156 licet ex soluto, & soluta non succedit in duabus vncias, Oldrad. *conf. 196.* Bal. *in l. eam, quam, C. de fideicom. 35.* Cardin. Paleot. *de Norb. & spur. cap. 12.* Gabriel *conf. 29. col. 3.* alios adduxi *in Tract. de iur. fisco. in tit. de Natural. n. 4.* & sic decisum fuit, vt retuli *in conf. 83. lib. 1.*

Naturalis itaque ex concubina natus comparatur nato in serui conditione in figura matrimonij, & sic senserunt Bartol. Imol. & Alex. *in d. §. cum autem, n. 29.* Bero. *hic, n. 218.* Quicquid tentauerint Abb. *hic n. 12.* Dec. *n. 39.* Paris. *nu. 42.* nam errant, dum putant, natum ex seruis citra figuram matrimonij naturalem esse: nam obstat tex. *in d. l. ex libera.* & plenè prosequitur Cardinal. Paleot. *in cap. 13.*

Sola est differentia, quia natus in serui conditione in contubernio libertinus factus succedit cum fratribus ingenuis natis, *d. §. 1.* non sic natus ex soluto, & soluta in concubinato, nisi subsequatur matrimonium; rationem reddidit Matthæsil. *de success. ab intest. in 2. memb. 1. art. sub num. 4.* nimirum quia in istis præsumitur ex illo coniugali affectu, quod si potuissent matrimonium contrahere, contraxissent; quæ ratio cessat in natis ex duobus liberis soluto, & soluta in concubinato.

† Aduertendum tamen est, quod filij in conditione positi demum excludant substitutum, si ex lege sint capaces successionis paternæ, secus si sint ex lege incapaces omnino, deportati, damnati in metallum, spurij, aut odibiliter nati, Fratres Minores, & si qui alij sint Bar. *pulchre in l. filiusfamil. §. cum quis, ff. de legat. 1.* sequuntur Imol. Cum. & Paul. ibi, Alex. *conf. 66. lib. 2. & conf. 13. lib. 3. num. 7.* Alciat. *conf. 50. lib. 9.* alios adduxi *artic. 28. num. 51.* & de spuris, quia, in nulla parte succedunt, *d. §. discretis*, & *in §. si verò effusa d. Auth. non licet*, vt non faciant deficere conditionem, Bartol. *d. §. si quis rogatus*, Abb. *hic sub n. 19.* quamuis aliud esset in fideicommisso materno: nam spurij, modo non sint nati ex coitu damnato succedunt matri, *l. si spurij ff. unde cognat. & in §. nouissime, Instit. ad Orficiam.*

Nec obest, quod naturalis de iure Digest. non succedebat in duabus vncias, nam admitto, ab intestato; sed ex testato capere poterat, quia nulla lex resistebat, vnde tolluntur amaritudines: Bero. *num. 228.* & sensu sic clarè gloss. *in d. §. cum quis*; si autem filij sint successibiles, nolint autem, quia repudiant hæreditatem, excludunt per illorum existent am substitutum vt plenè notatum *in d. §. cum quis*, per gloss. Bar. Imol. Raph. & Paul.

† Suc

158 † Successive Abb. hic sub n. 22. tractat, an in dispositiuis appellatione filiorum veniant naturales, & latius prosequitur Dec. n. 37. ego magistraliter posui in art. 22 n. 79. & inf. & vt in legatis, & fidei commissis contineantur, est casus in l. Lucius, §. fin. ff. de leg. 2. in concursu tamen legitimi prævalent naturalibus, Alex. d. §. si quis rogatus, sub n. 16. Rip. n. 57. dixi in dicto artic. 22 n. 80.

In legalibus autem, & statutariis dispositionibus ex verbis Abbat. tres sunt considerandi.

Primus est, quod vbiunque possit apparere de voluntate disponentis, siue ex verbis expressis, aut ex ratione legis, vel quia sit expressa, aut vnica tantum reddi possit, tunc etiam naturales contineantur, & est secundum eum conclusio generalis in legibus, statutis, & vlt. voluntatibus, siue agatur de commodo, siue de pœna, nimirum quia voluntas disponentis, qui sic velle potuit, obsequenda est, l. in conventionib. ff. de verb. sign. l. mul-
tum, C. si quis alt. vel sibi.

Voluntas autem ex ratione colligitur, l. cum mulier ff. de solu. matr. l. scire oportet, §. oportet, ff. de excusat. tutor.

Et quod venit ex ratione legis, ex lege est, l. his solis, C. de renouan. donat. l. nominis, & rei, §. verbum ex legibus ff. de verb. sign.

Nimirum legis ratio legem restringit ad terminos rationis, l. cum pater, §. dulcissimis, ff. de leg. 2.

Et è contra ampliat l. pater filium, §. fundum, ff. de leg. 3. l. 1. §. & licet ff. de iur. & fac. ignor. clem. 1. de elect. cum gloss. eligatur.

Imò ex ratione in lege expressa solet fieri extensio etiam in exorbitantibus, & odiosis de stricta ad latam vocabuli significationem, l. filium habeo, ff. ad Macedon. & l. libertum, §. 1. ff. de rit. nup. & ita arguebat Dec. hic, n. 37. defendendo Abb. ab obiectionib. Alex. in d. §. si quis rogatus, n. 49. vers. & per prædicta, tenentis contra Abb. per rationes generales, quod in legibus, & in contractibus fieri debeat stricta interpretatio, l. Labeo, §. contractum, ff. de verb. sig. l. quicquid ff. de verb. obl. & in materia stricta non fit extensio, l. si verò, §. de viro, ff. solu. matr. nam per prædicta patet solutio.

Subdit Abb. ex verbis apparere posse voluntatem, vbi legislator locutus est per verba denotantia naturalitatem; secus si agnationem civilem, quæ non cadit in naturalibus ad Bar in l. pronuntiatio, ff. de verb. sign. in l. fin. C. de verb. sign. & in l. tuleras, ff. de cap. dumin. ideoque si de parentibus, aut coniunctis dictum sit, veniunt naturales, l. parentes, ff. de in ius vocan. & inde Bal. notauit; sed in hoc nimis vagatur Abb. nempe conclusio communis est sub nomine filiorum in legibus, & in statutis naturales non venire, Alex. d. §. si quis rogatus, num. 30. & sunt iura aperta in d. l. filium definimus, & in d. l. generaliter, §. cum autem, si bene inspiciantur.

159 † Secunda species est vbi agitur de commodo filiorum, & eo casu ex quadam benignitate veniunt etiam naturales, Abb. hic, per text. in d. l. generaliter §. cum autem, sequitur Dec. n. 38.

Sed contra, & melius tenuit Alexand. in d. §. si quis rogatus, sub num. 49. per text. in d. l. liberos ff. de senat. gloss. communiter recepta in d. clem. 1. de Baptis.

Nec obstat tex. in d. §. cum autem: nam probat oppositum considerata extensione nominatim ibi facta à Iustiniano ad Patres naturales, ideoque

tex. ille quamuis in patre naturali testante, & grauante filium naturalem subintelligat tacitam conditionem, si sine filiis, iuxta Papin. responsum; illam tamen tacite subintellectam conditionem restringit ad filios iustæ sobolis, vt ibi, sic, vt non potiantur naturales ea prærogatiua ad exclusionem substituti, vt supra dictum fuit n. 154. quamuis pietatis ratio benigna quadam interpretatione illos fouere videatur. Quare in præminentiis sub nomine filij non continentur naturales, veluti si concessa sit immunitas Doctoribus Collegiatis, & eorum filiis, Bal. d. l. parentes, vers. sed pone, & in rescriptis, & priuilegiis concessis alicui, & eius filiis, vt non veniant naturales, Angel. in d. §. cum autem, & conclusio, vbi fuisset habita relatio ad descendentes ex latere patris, non haberet difficultatem, Imol. & Alex. num. 28. in d. §. si quis rogatus, vbi & similiter quando fit mentio de filiis alicuius positi in Dignitate, cuius conditio, & status hos abhorrere solet.

† Sustineri tamen posset dictum Abb. quando 160 prouisio legalis emanasset in causa naturali fauore sanguinis, coniunctionis, aut affectionis naturalis; tunc enim naturales contineri senserunt Guliel. Bal. & Angel. in d. l. parentes.

Vnde inferunt, quod in officiis naturalibus aliorum, & in reuerentialibus etiam naturales contineantur, quia natura his quoque communis est, d. l. parentes, & hos accusare, §. omnibus, ff. de accusation. plenè Alexand. in d. §. si quis rogatus, col. 11. & seq. præsertim ante num. 27. vbi ad plura infert.

– Sic etiam statutum de non soluenda Gabella de relictis filiis, nepotibus, aut coniunctis continet etiam naturales: quia statutum quoddam ad hos confidauit naturalem affectionem relinquendi, Guliel. & Bal. dicto loco, Angel. in puncto, consi. 30. super primo, sequitur Alex. d. §. n. 37.

Et in statuto de compromissis inter coniunctos, vt naturales contineantur, Fulgos. consi. 52. Alexand. in d. §. num. 35. Blanc. concius noster Patavin in suo tract. elegantissimo de Compromis. q. 3. num. 7.

Et quamuis contra obstat videatur tex. in d. §. cum autem.

Solutio est, quia ibi, & in l. cum auus, & in l. cum acutissimi, consideratur principaliter successio, quæ non adaptatur ad naturales.

Et per hæc inferitur, quod pro offensa illata patri, aut filio naturali, quia tangit pudorem sanguinis, competat naturalibus ipsis ius vindictæ, vt per Imol. & Alexand. in d. §. si quis rogatus, num. 38. & 39.

Item ius defensionis in iudicio, & extra idem, Alex. sub n. 41. & 42.

† Tertia species est, vbi agitur de materia odio, 161 scilicet odio irrationabili, & eo casu non contineri naturales sub nomine parentum, & filiorum, Bart. in l. semper, ff. de in ius voc. Bal. in d. l. filium definimus, per text. in l. 3. C. de adulter.

In odiosis autem odio rationabili equidem continentur, l. libertinum, C. de interd. matrim. & ibi sic distinxit Bal. & idem Bal. in l. ius cin le, col. ult. ff. de iust. & iur. Dec. hic post Abb. n. 39. Alex. d. §. si quis rogatus, col. 10. vers. successine, de hac autem materia penali, plenius Alexand. d. §. sub num. 30.

† Subsequenter quærit Abb. an in contractibus sub nomine filiorum veniant naturales.

LII 5 In

In feudis absolutum est, quod non c. 1. §. naturales in tit. si de feud fuer. contr.

In emphyteuticis Abb. distinguit; aut agitur de emphyteusi laica, & continentur, nisi resistat dignitas, aut concedentis, aut recipientis, prout in ultimis voluntatibus ad tex. in d. §. si quis rogatus, arguendo ab ultimis voluntatibus ad contractus, ad l. qua de legato ff. de leg. 1. melior tex. in l. ita stipulatus, la grande, ff. de verb. obl. & l. si diuortio, ff. eo. & fuit opinio Ioan. Andr. Butr. Imol. & Aret. hic, Bar. Paul. Raph. & Alex. in d. §. si quis rogatus, Clar. §. emphyteusis, q. 30.

Contra autem tenuerunt Dyn & Bal. in d. l. filium diffinimus, Ang. in d. §. cum a. tem, Dec. hic, n. 40. quibus assensu vius est Rip. in d. §. si quis, n. 58. & 59. rationes sunt.

Primo, quia in stipulationibus verba sunt str. & accipienda, leg. quicquid astringenda, ff. de verbor. oblig.

Secundo, quia verba interpretanda sunt contra stipulatorem, l. eum, qui, §. in stipulationibus, ff. eo. l. ueribus ff. de pact.

Tertio his rationibus emphyteusis concessa ali cui pro se, & filiis suis non profertur ad suos nepotes, ex multis Rip. d. loco, n. 60.

Item non profertur ad filia: quia masculinum in contractibus non co. cipit foemina, sic post Archid. Imol. Rom. & Alex. in plurib. suis consi. Dec. hic n. 4. Rip. d. §. si quis num. 59. Ias. in l. si quis id, quod, ff. de iurisd. om. iud. n. 23.

Argumentum autem de ultimis voluntatibus ad contractus dicunt non procedere; quia in contractibus sit stricta interpretatio, uti iam dixi, in ultimis voluntatibus, larga l. in testamentis, ff. de rog. in c. cum dilecti, inf. de donat. & sic soluunt Dec. & Asp.

Limitant ambo, quando concessio fuisset facta pro se, & liberis: quia liberorum nomen est latioris significationis, ideoque nepotes, & vteriores, ac etiam foeminae continentur, l. liberorum, ff. de verb. sig. l. sed si hac, §. liberos, ff. de in ius vocan. vbi Bal. Alex. & Ias. & idem est in nomine descendendum, l. fin. C. de suis, & leg. §. 1. in Auth. de hered. ab intest. venientibus.

Ego autem dubito de istis conclusionibus: Nam vbi pater stipulatur pro se, & filiis aut pro se, & liberis, videtur stipulari, uti heredibus. Doctrin. Bar. vtriusque communiter recepta in l. si ubi, §. si pactus, ff. de pac. & in l. quod dicitur, ff. de verb. oblig.

Solut. tamen est satis prompta. Nam extantibus legitimis, naturalis non succedit, & legitimi in concursu illum excludunt ab hereditate, & ab emphyteusi; non extantibus legitimis ab intestato succedunt in duabus viciis cum agnatis, d. Auth. licet, C. de natur. lib. vnde quantum ad effectum excludendi agnatos, & habendi successionem in emphyteusi ex vi stipulationis, sufficit, eos esse heredes in aliquo Bart. in l. ut iurisurandi, §. si liber, ff. de oper. lib. & in suo cons. 58. in foeminea autem non concessione: quia foeminae non abhorrent naturalium successionem, iud. esset Alexand. in d. §. sub num. 2.

163 † Si verò emphyteusis esset Ecclesiastica, equidem naturales non contingerentur: quia Ecclesia illegitimè natos ex profisso abhorret, uti natos ex coitu divina, & humana lege improbat, Abb. hic sub n. 29. Dec. sub num. 4. Bar. Ang. Imol. Alex. n.

17. Rip. n. 62. i. d. §. si quis rogatus, Alex. d. §. cum a. tem, Clar. d. quaest. 30.

Amplia etiam, quod iste fuisset legitimatus per rescriptum Cæs. reum, Bal. Angel. Alex. Ias. & Dec. in d. §. cum a. tem Alex. d. §. si quis rogatus, num. 18. Rip. n. 65. idem Alex. cons. 24. & 128. in 1. concordantes, quamvis plurimos Signores Bal. Ruin. Paris. Purpur. Decian. Boët. & Becc. retuli de fideicom. art. 23. sub num. 11. vbi tamen secus in legitimo per matrimonium.

Amplia in quacunque alia prouisione Ecclesiastica, ut ab ea naturales videantur reiecti, Angel. cons. 3. super primo, Gemin. in c. Statutum el. 2. in fine princ. de heret. in 6. quos ad hoc adducit Dec. quo supra loco, Rip. num. 65. pro hoc etiam Bulla Pij V. edita aduersus naturales.

Limita: vbi Ecclesia ab initio concessisset naturali: nam de naturalibus liberis istius videretur vique tunc cogitasse, ad l. qui id, quod, ff. de donat. & in cap. 1. §. personam, in tit. quid sit inuestit. sic præcisè Bal. in cap. qua in Ecclesiis, col. pen. vers. Reuertor. de constit. Dec. autem improbat, hic, per text. in dict. paragr. cum a. tem, & quia licet Ecclesia approbaret personam illius naturalis, uti morigeratam, illi inuestiendo, quod sæpè accidit, c. 1. nunquam, cap. pen. 56. dist. non tamen sequitur, ut videatur approbasse naturales nascituros, nam videtur approbare peccatum futurum, nec tantum remisisse præteritum, sequitur Rip. d. §. si quis rogatus, num. 66.

† Prosequendo g. nostram, subdit glos. quod 164 hæres grauatus, si sine liberis si filium susceperit, qui moriatur viuo hærede, verè, sine liberis decessit, & locus est substituto, per casu apertum in c. Raynuius, inf. de testament. & in l. ex facto, paragra. pho si quis, autem, ff. ad Treb. circa istum tex. qui mirabilis, & vnicus est, notandæ sunt tres decisiones principales.

Prima, quod conditio, si sine liberis decesserit, non deficit: imò impletur, si hæres tempore mortis non habuerit liberos, quamvis viuens filios suscepisset, qui præmor. ui essent, & est casus cum gl. in d. c. Raynuius.

Secunda, quod conditio, si sine filiis, deficiat, & substitutus perpetuè excludatur, statim quod hæres moritur relicto filio, licet filius incontinenti post moriatur.

Tertia, quod commorientibus patre, & filio in eodem casu, aggressu, aut naufragio, nec appareat quis prior, conditio non deficit, & locus est substituto.

† Redeo ad primam fundatam in dictis iuribus, quorum ratio est: quia conditio, si sine liberis, est expresse adiuncta verbo, si decesserit, quod quidem habet certum, & determinatum tempus, vnde conditio ad illud tempus refertur, ac ideo inspicere debet, an illo tempore decesserit cum liberis, vel sine liberis, quoniam eo tempore dispositio sumit effectum, Bar. qui ita illum tex. declarauit in l. ex facto, col. 2. vers. secundo casu, ff. de vulgar. vbi iura concordantia adducit, in l. 2. ff. de auro, & arg. leg. in l. in delictis §. si extraneus, ff. de noxalib. & in l. Titius, ff. de test. mil. & in l. substitutione, in 2. tamen, vbi Ias. not. ff. de vulg.

† Sed contra obstat videtur text. in l. heredib. in princ. ff. ad Trebel. vbi fideicommissum fuerat collatum post mortem sine liberis, tamen per suspensionem liberorum, quamvis ante mortem

tem hæredis perierint, finitur fideicommissum.

Solut. vbi additum fuerat, *hoc fideicommissum vos teneri volo, donec binos liberos educaueritis*: nimirum si illa dictio, *donec*, hoc operetur: quia pro sui natura temporalitatem importat: nam est limitatiua temporis, Bar. in l. Titia, §. qui inuita, col. 2. in fine, ff. de leg. 2. Cardin. in clem. 2. §. 1. de etate, & qual. Aretin. in l. quod meo, in princ. ff. de acq. pos. & per illum tex. in d. l. hæredib. in pulchro casu consultit Menoc. consi. 274.

167 † Punctus est: quid si testator dixerit, & si non habuerit liberos, vel si non habebit; restituat post mortem hæreditatem, an si habuerit, quamuis prædecefferint patri, excludatur substitutus.

Quæstio est difficilis: Nam Alber. Ros. Paul. Castr. ost. Iac. de Are. in d. §. si quis autem, Ias. in l. in substitutione, ff. de vulg. cum aliis à me adductis in artic. 29, num. 21. senserunt contra substitutum, moti per tex. in l. cum uxori, C. quam. d. leg. ced. arguendo per contrarium.

Secundò quia licet verum sit eum decedere sine liberis, qui liberos præmortuos habuit: non tamen verum est, eum non habuisse filios.

Contrarium determinauit Bar. in l. liberorum, col. pen. vers. quare, quid si in aliqua, ff. de verb. sig. secuti sunt Raph. Cum. in d. l. in substitutione, Alex. consi. 101. n. 14. in 7. Mantica & Odd. à me relati, per tex. in l. Lucius, ff. de hæred. inst. vbi in illa conditione, aut filium, filiamve, ex se natum, natamve non habebit, ponderatur tempus mortis hæredis.

Secundò: quia filiorum habitio ponitur in conditione ad exclusionem substituti; ergo consideranda ad tempus mortis hæredis, quo tempore agitur de admissione, & exclusionem substituti: Quare facta relatione ad tempus mortis obiecta immediatè corrunt.

168 † Circa secundam decisionem, quod filiorum existentiæ faciatur deficere conditionem fideicommissi; quamuis post patris mortem repente & ipsi moriantur, ratio hæc est: quia in conditionib. attenditur principium primæ existentie, nec curamus postea eius successum, Bal. in l. precibus, col. 2. in 3. opp. C. de impub. per tex. d. l. in substitutione, Ias. ibi, col. 2. & idem est in conditionib. affirmatiuis, d. l. cum uxori: nam sufficit semel ad implendum conditionem, mulierem habuisse filium, quamuis infans natus decesserit, ut ibi, & l. inter socerum, in princ. ff. de pac. dot. optimus tex. in l. fin. C. de indi. vid. col. vbi legatum relictum mulieri, si vidua erit, cum vidua fuerit, statim cum vidua est, sibi debetur, nec perseverantia viduitatis desideratur, ut ibi: & pulchrè Paul. & Ias. ibi, vbi sic indicatum fuisse referunt.

Secundò ex text. illo in d. §. si quis autem, confunditur vnum vulgare dictum. Haberi pro cau- to quod testator verisimiliter ordinasset, si de eo fuisset interrogatus, ad gloss. in l. tale pactum, §. fin. ff. de pact. nam gl. illa, quis celebrat. Ias. ibi, & sæpè Doctores passim, non habet locum in dispositionibus conditionaris sub conditione voluntaria, qualis est ista, si sine filiis. nam verisimile est, testatorem, si fuisset interrogatus, voluisse moriente statim filio substitutum succedere, vnde conclusio sit, quod in voluntariis recedatur à forma præscripta, quia conditiones voluntariæ in forma specifica impleri debent, l. qui hæredi, & l. Manius, ff. de cond. & demonstr.

† Tertio consequenter ex illo text. deducitur, quod substitutio semel extincta per existentiam filiorum, non reuiuiscat per eorum desinentiam, iuxta regulam, res semel extincta amplius non reuiuiscit, l. qui res, §. aream, ff. de solution. & fuit consideratio Bal. in l. fin. q. 25. C. de hæred. instit. de re autem semel extincta, ut amplius non reuiuiscat, plenè ponit Bar. in l. Manius, col. 4. ff. de leg. 2. in 6. opp. Addo Bar. in l. Titia, §. Imperator, ff. de leg. 2. sub num. 10. vbi ponit rationem à Bal. consideratam.

† Circa tertiam decisionem, quod commo- riantib. patre, & filio in eodem casu, vbi non apparet, quis prior decesserit locus sit substituto, per rationem; quia non est verisimile, filium eius superuixisse patri.

Sed contra ob distinctio illa, quam faciunt Iure consulti de patre commoriente cum filio impubere, ut hic ob tenebram ætatem præsumatur præmortuus patri; cum pubere autem præsumatur secundum ordinem naturæ pater præmortuus filio, sic Triphonius in l. qui duos, §. fin. ff. de reb. dub. Labeo, & Caius in l. cum pubere, & l. seq. ff. eo. Paul. in l. inter socerum, in princ. ff. de pact. dotal. quæ iura etiam in matre locum habent, & si in fratre non, l. sed & in illo ff. eo.

Timore huius contrarij, gl. in d. §. si quis autem, intellexit illum tex. in filio impubere, per illam rationem; quia non est verisimile.

Verum Doctores communiter ibi Bar. & poste- riores in d. §. cum in bello. nulla habita ratione inter puberem, & impuberem, indistinctè profitentur patre, & filio etiam pubere morientibus in eodem casu ruinæ, naufragij, & aggressus, fundam esse intentionem fideicommissarij: quia conditio illa, si sine liberis, ex natura negotij debet intelligi de filiis superuiventibus, quo casu patre, & filio commorientibus, non potest dici, filium superuixisse patri, ac idè conditioni locus est ad fauorem fideicommissarij.

Quare, quia Doctores nostri in re hac multa effuderunt pro reconciliatione plurium iurium loquentium de patre, & filio in eodem casu mortuis, de quorum obitu priori in facto non apparet, ego ultra alios non distinguendo inter dispositionem hominis, & legis, considero tres casus, ex quib. tota ista materia de duobus commorientibus resoluitur.

† Primus est, quando duobus existentib. in ali- qua conditione, dispositio legis, aut hominis constituit, ut moriente vno ex eis in ea conditione, alius, vel tertius lucretur aliquid, & tunc ambob. simul eodem casu morientibus. quamuis non appareat, quis prior, quisve posterior, locus erit lucro, veluti dicit statutum, vel pactum, moriente uxore in matrimonio, maritus lucretur dotem, vel dos restituatur extraneo, qui illam dotauit, his casib. commorientibus marito, & uxore in eodem naufragio; locus erit lucro, quia verum est, mulierem decessisse in matrimonio, & verificari verba edicti, & pacti, quibus inherere debemus, l. 1. §. si is, qui nauem, ff. de exercit. & hic est casus in l. inter socerum, in princ. ff. de pact. dotal. in l. possessor, §. 1. ff. de religiof. & in d. l. qui duos, §. si maritus, de reb. dub.

Secundus casus est, quando lex, aut hominis dispositio vno ex duobus præmoriante, defert alteri lucrum, & hoc casu lucrum cessat ambobus si- mul

mul commorientibus : quia non constat , illum prædecesse , ac idèd verba pacti , vel edicti , non verificantur. Vnde cessat dispositio *l. a. §. toties, ff. de dam. inf.* hic est casus in *l. cum hic status, §. si ambo, ff. de donat. inter vir. & vxor.* donatio inter coniuges revocatur contraria voluntate , item præmoriens eo conige, cui donatum fuit, sicuti Diu. Marcus oratione sua constituit, propterea si ambo vir, & vxor eodem aggressu perierint, firma manet donatio, quia non constat, donatarium præbuisse ; & fuit responsum Vlpiani expresse fundatum in illa ratione , sic etiam in donatione causa mortis respondit Martian. in *l. si hisque unicum, ff. de donat. caus. mort.* & in statuto , quod præmoriens vxore maritus lucretur dotem, Rolan. *de iure dot. q. 60.* Fannuc. *glos. 4. n. 2.*

Tertius casus est, quando lex, aut hominis dispositio superstiti aliquo ex duobus defert, aut tolli superstiti, aut alteri luctum , & hoc casu commorientibus ambobus, quia non constat, quod ille superstes fuerit, idèd quia verba legis, & dispositionis non possunt verificari , propterea cessat i. fins legis, aut hominis dispositio, hic est casus in *l. quod de pariter, cum duabus ll. seq. ff. de reb. dub.* stipulata fuit mater , filia moriente in matrimonio , do em sibi superstiti restitui ; commortuis simul matre, & filia, matris hæredibus dotem non esse restituendam responsum fuit ; quia non est verum, matrem supervixisse filia, sic etiam si testator , & hæres scilicet us simul commoriantur , si in si natus & substitutus , si duo vicissim substituti simul commoriantur ; quia ex ordine necessario, & legali hæres superesse debet testatori, substitutus instituto, idèd quia per simultaneam mortem non apparet de superexistentia , expirant substitutiones, institutiones, & legata, *l. idem est, & l. sed, & in illo, ff. de reb. dub.*

Ex his inferitur ad intellectum text. in *d. l. ex facto, §. si quis autem* ; nam illa conditio , *si sine liberis*, ut dicebat Bar. in *d. §. cum in bello*, intelligi debet, de liberis superexantibus ; ratio est , licet i. se non dicat ; quia isti sunt prælati substituto , & si quidem sint dispositivè vocati per fidei commissariam substitutionem, necesse sit, ut liberi superstites sint vocati, idem est si sint prælati ab intestato, nam adhuc opus est , ut sint superstites. Quocirca conditio illa, *si sine liberis*, ex sui natura intelligitur de liberis superstitibus.

172 † Sed adhuc contra ineluctabiliter obstat ; nam pater gravatus sub conditione , *si sine liberis*, habet duas hæreditates , propriam de bonis suis liberis ; item fideicommissariam ; modo quò ad suam propriam filius pubes mortuus in eodem aggressu cum patre, si pubes sit, absque dubio præsumetur supervixisse patri sic, ut paternam hæreditatem, & ex eius persona mater haberet ; ad text. in *d. l. qui duos, §. cum in bello, & in d. l. cum pubere* ; cum ergo quoad paternam hæreditatem præsumatur supervixisse patri : ergo etiam quò ad fideicommissariam, ut illam consequatur, vel uti dispositivè vocatus , vel uti prælati substituto quò ad effectum succedendi patri ab intestato : dicere autem quòd præsumatur fuisse superstes patri respectu paternæ hæreditatis , non respectu fideicommissariæ hæreditatis , non respectu iure censeretur. Vnde absurdum resultaret , ad regulam in *l. cum, qui ades, ff. de usucap.* & in specie notavit Aret. *cons. 50. col. 1.* Quocirca forsan ex

necessaria hac ratione tenendus est intellectus *gl. ibi*, ut scilicet text. ille intelligitur de filio impubere, per illam rationem, quia verisimile non est , filium patri supervixisse, quæ quidem in impubere naturalis est ; in pubere autem contraria occurrit ratio, si illis distinctio facta fuit per *glos. Bar. Cuman. & Socin. in d. §. cum in bello, an pubes, vel impubes*, quamvis text. indistinctè loquatur.

Observandum tamen est, quòd illa distinctio de pubere, & impubere solummodò observatur inter ascendentes, & descendentes, non autem inter transversales, nam in his alter alteri supervixisse non præsumitur, veluti duo fratres, pubes, & impubes, patruus, & nepos impubes, text. est in *d. l. sed & in illo, & not. Bar. in d. l. quod de pariter, col. 1. de reb. dub.*

† Sed hic succedit necessaria quæstio, an fidei-173 commissario alleganti hæredem decessisse sine filiis incumbat probationis onus, an verò habeat intentionem fundatam in solanegariua.

Quæstio duos casus habet.

Primus est, quando fideicommissarius agit, vel excipit, nec fatetur, hæredem habuisse filios ; sed solummodò proponit ; gravatum decessisse sine filiis ; hæres autem gravati negat narrata, propterea narratur, utrum fideicommissarii intentio ex sola ista propositione, quòd decesserit sine filiis, sit fundata.

Barrol. & Socin. in *d. l. qui duos, §. cum in bello*, Ang. Paul. & Rip. *n. 9. in d. §. si quis autem*, sentiunt pro fideicommissario, consuetudo autem Alexan. Ias. Corn. Dec. Ruin. & alij à me relati in *art. 4. sub n. 48. moti*, quia cum negativa ista concordat naturalis status gravati ; ergo fundata est proponentis intentio, ad Bar. doctrinam communiter receptam in *l. si prius, ff. de oper. nou. nunt.*

Item defunctum habuisse vxorem, & ex ea procreasse filios, hæc omnia facti sunt, & facta non præsumuntur, nisi probentur, *l. in bello, §. facta, ff. de captiv.*

Contra firmanunt Iac. Aret. Alber. Imol. Cum. & Alex. in *d. §. si quis autem*, moti, quia qui vocatur ad successionem aliqua conditione, semper ad effectum obtinendi, debet deducere, & probare illam qualitatē, *Gloss. celebris in l. qui duos, in princ. in verbo superstes ff. de reb. dub.* quia illa qualitas, illa conditio qualificat dispositivam illam substitutionem, quæ est fundamentum suæ intentionis idèd ilam probare teneat, *l. denuntiasset, §. quid tamen, ubi Bar. in l. non solum, §. sed ut probari, ff. de oper. nou. nunt.*

Secundò, quia negatiua, quæ est fundamentum intentionis alicuius, siue agat, siue excipiat, semper ab eo est probanda, per quos modos negatiua possit probari, Bar. & communiter Doct. in *d. l. in illa ff. de verb. oblig.* & hæc verior est, quam secutus sum ego *dist. loc. n. 49.*

Argumenta hinc inde sunt validissima ; sed præctica facile resolvit has nubes, pone, gravatum decessisse, si quidem ab intestato, & ad eius successionem nullus compareat filius, sed agnatus, fundata est fideicommissarii intentio ; si verò decesserit ex testamento, nullo nominato filio, adhuc fundata est fideicommissarii intentio, si verò nominavit, & instituit aliquem, uti filium, si quidem sit præsens, aut absens ; sed sospes, fundata erit filii nominati intentio, ad *l. fin. C. de edict. diu. Andr.* Filiationis autem quæstio plenius per fidei-

deicommissarium cum eo tractabitur : nam fideicommissario negativam probandi onus : quia est fundamentum suæ intentionis , incumbere verius est.

174 † Punctus magis difficilis est, quando constaret, aut res esset in confesso, gravatum habuisse filium : de cuius tamen sospitare tempore mortis patris ignoretur, ut quia filius nauigauerit in partes Orientales, iuerit ad bellum Belgicum, aut Persicum, pater moritur in patria nullis relictis filiis, fideicommissarius præterit ex fideicommissio succedere, quia mortuus sit sine filiis, mater allegat sospitatem filij agnatus, aut cognatus. Vel pone, nuntiatam esse mortem illius filij; sed ignoratur, quis prior decesserit.

In hoc ambiguo sunt tres opiniones.

Prima stat pro fideicommissario, quam tuerentur Bar. & Socin. in d. l. qui duos, §. cum in bello, moti per tex. in l. spadonem, §. qui absolutus, ff. de excus. tutor. ubi quamvis pater habuerit filios in tempore præterito : & hoc constet, non tamen præsumitur, quod hodie habeat, quamvis ipse dicat; sed eum probare oportet.

Secundò per tex. in d. §. si quis autem, in ultimo responso inducendo, ut per Socin. sequuntur relati à m. d. art. 43. n. 54.

Contrariò firmarunt Imol. Cum Alex. Vinc. & Rip. in d. §. si quis autem, Paris. Cacher. & Purpur. relati num. 5. moti, quia secundum ordinem naturæ filius præsumitur vivere plus quam pater, l. hereditatum, ff. ad leg. Falc.

Secundò, quia pro ore nature est; ut filio præmoriatur pater, l. nam & si parentibus, ff. de inof. test. & l. cum rem, ff. de bon. dam. & quia fideicommissario alleganti, heredem d. cessisse sine filiis, onus probandi incumbit, quia est fundamentum suæ intentionis.

Tertia fuit opinio Bar. distinguentis in l. si inter, ff. de reb. dub. an hæres grava i possideat; an vero fideicommissarius, ut is præualeat, qui possidet. & petenti onus probandi incumbit, & hoc operetur commodum possessionis, §. commodum. Instir. de interd. & quia in pari causa melior est possidentis conditio, cap. in pari, de reg. iur. in 6. l. si servum, §. sequitur, ff. de verb. oblig. optimus tex. in c. si à sede, de prob. in 6. pulch. è Bart. in l. 1. §. non autem, ff. de bon. poss. sec. tab. & hanc tertiam sequuntur relati à Ripa in d. §. si quis autem, & à me dicto loco, sub n. 54.

Aduertendum est pro resolutione huius puncti admodum practicandi, ut videamus principaliter, quis sit aduersarius fideicommissarij, nam aut mater, aut alius nomine filij se opponit, dicentem abientem, & sospitem, vel etiam Commissarius deputatus in testamento, in quo pater nominavit filium, de cuius sospitare non apparet; & crederem ego causam fideicommissarij præuallere, per tex. in d. §. qui absolutus, quia ut probatur ibi, non creditur patri dicenti, hodie tempore sui testamenti habere filium, quia illum habuerit in præteritum, ergo nec etiam creditur Commissario paterno, testamento, aut iudiciali, de sospitare illius, pone heredem gravatum restituere hereditatem, si, cum peruenit ad annum 40. petit fideicommissarius hereditatem, excipit hæres se habuisse filium, dicit eum absentem, & vivere, non probat de eius sospitate, equidem non releuabitur, in d. §. qui absolutus, ergo propositum.

† Si autem se opponat mater filij, aut agnatus, 175 dicentes, superuixisse patri, ac idè defecisse conditionem, & eis quæsitam fuisse tam filij, quam patris hereditatem, quia filius sit mortuus post patrem; pone, pater est mortuus Padua die 15. Aprilis 1605. nuntiatur, & probatur apud Belgas filium obiisse de mense Aprilis.

In hoc dubio fideicommissario, opitulatur infra scripta iura, & rationes.

Primò, tex. in d. §. si quis autem, in fine, ibi, cum autem quis ante, an post decesserit, non apparet, magis extitisse conditionem fideicommissi dicendum est.

Secundò, tex. in d. §. qui absolutus.

Tertiò, quia in patria constat, gravatum decessisse sine filiis, ergo exceptio, seu replicatio hereditum dubia eos non releuabit, ut in decretali nostra, & supra dictum fuit sub n. 95.

Item sicut allegans mortem alicuius pro fundamento suæ intentionis probare debet, sic & qui allegat vitam, per reg. Bar. & Doctor. in d. l. in illa, ff. de verb. oblig.

† Quartò, status mutatio non præsumitur, 176 l. moueor, C. de seru. export. l. cum, qui mutatam, ff. de probat. l. matrem, C. eod. ergo filius familias præsumitur ut mortuus in suo statu filii fam.

Adducta autem in contrarium dissolui possunt. Nam quod dicitur filium minorem ætate præsumi plus vivere, quam patrem suum maiorem ætate, dicta l. hereditatum.

Item turbati ordinem nature, ubi filius præcedit; hæc quidem omnia cessant, ubi constat, patrem, & filium mortuos; quo casu solum dubitare occurrit, an filius præsumatur post mortuus, & ita verius esse credo, quamvis in d. artic. sub n. 57. aliter senserim.

† Redeo ad glos. quæ quidem prosequendo, 177 inquit, si in conditione dictum fuerit, si sine heredibus, intelligatur, si sine liberis, per tex. in l. ex facto, §. fin. ff. ad Treb. ubi Ulpianus mitto ingenio exponit conditionem, si sine heredibus, pro, sine filiis; adè ut nec etiam Auunculus heredis, inter statum successor excludat substitutum, mirabilis quippè, & singularis decisio.

† Contra quam valde ob stare videtur. Nam 178 heredis nomen pro sui propria natura in dispositionis designat quemcunque heredem bonorum ex testamento, & ab intestato, coniunctum, aut extraneum, Instir. de hered. qual. & differ. per totum, & ff. & C. de hered. instir. & l. pater filium, §. fin. ff. de leg. 3. l. 1. §. hoc autem, ff. ad Treb. & l. in annalib. C. de leg. nimirum quia hæres idem est, quod dominus, l. item mella, §. legis, ff. ad leg. Aquil. & l. his verbis, ff. de hered. instir.

† Verba autem proprie accipi debent, l. 1. §. qui, 179 in perpetuum, ff. si ager vect. in quacunque materia, ut operentur secundum eorum propriam significationem, latè, quamvis materia videatur stricta, & odiosa, l. 1. §. pecuniam, ff. de calum. l. 1. §. quod autem, ff. de alcator, & l. cum lege, ubi Aret. noc. ff. de Testamen.

† Solut. à proprietate verborum non aliter recedendum est, nisi voluntas testatoris aliud suadeat, l. non aliter, ff. de leg. 3. nimirum quia testatoris voluntas in testamentis totum facit, regit, & dominatur, l. ex facto, ff. de hered. instir. l. in conditionibus, ff. de cond. & dem. & l. cum quæstio, §. fin. C. de legat. Testatoris autem voluntas suadet, ut à generali propria nominis significatione in proposito

posito hoc recedatur, restringendo conditionem, si sine heredibus, ad heredes sanguinis, id est ad descendentes: quia alias generaliter intelligendo resultaret iniquitas, & absurditas, sic Bar. & communiter posteriores in d. §. fin. & l. Gallus, §. etiam, ff. de lib. & posthum. Bald. in l. fin. in 7. opp. C. de hered. inst. ubi iniquitatem, & absurditatem resultare sic declarant.

- 181 † Nam conditio pro sui natura debet se habere ad esse, & ad non esse. l. cum ad presens, & l. seq. ff. si cer. per ubi plenè notatur. At si conditio, si sine heredibus, absolute acciperetur pro omni herede bonorum, nunquam contingere posset euentus conditionis ad fauorem fideicommissarij: quia licet grauatus decederet nullis relictis heredibus ex testamento, aut ab intestato per sanguinem sibi coniunctis; Fiscus tamen in horum omnium def. cum uti heres caperet illius; b. na ad exclusionem fideicommissarij substituti, l. i. C. unde vir, & uxor, l. i. ff. de iur. fis. & l. i. C. de bon. vac. lib. 10. Fiscus autem semper est, & durat, & nunquam moritur, l. in fine, ff. si quis ius dicen. Bald. conf. 271. lib. 1. dixi ego in tract. de iur. fis. tit. 1. n. 37. ad exemplum Ecclesie, quæ nunquam moritur, c. si grariose, de rescrip. in 6.

- 182 † Ex qua quidem communi declaratione Bal. notabiliter in d. l. Gallus, §. etiam, colligebat, absurditatem, & iniquitatem resultare; quia sic intelligendo, fideicommissum, redderetur inutile, & pro hac Bal. illatione consistunt duo notabilia iura, tex. in l. cogi, vers. in ambiguo ff. ad Trebell. ibi, in ambiguo autem sermone magis de successione sensum d. o. ne intercidat fideicommissum, & fuit responsum eiusdem Vlpiani, qui idem sensit in l. ex facto, §. si quis autem, ibi, magis dicendum est, existisse fideicommissi conditionem, cui consonat responsum Modestini in l. Titia cum testamento, §. 2. ff. de leg. 2. ibi, Modestinus respond. scripturam testamenti sic accipiendam esse, ne fideicommissum inutile fiat.

- 183 † Intellige: & declara tripliciter. Primo quando constat verba importare fideicommissum; sed ubi dubium est, an ex verbis sit inductum fideicommissum, interpretatio fit pro herede contra fideicommissarium, l. epistola, & l. Lucius, §. tres heredes, ff. ad Trebell. ibi non proponi rogatum, nimirum; quia interpretatio fit contra eum, qui se fundat ex verbis, l. veteribus, ff. de pact. l. quoties in stipulationibus, ff. de verbor. oblig.

- 184 † Secundò quando constat de persona, cui sit relictum, cæterum si ambiguum sit, cui ex duob. Titijs reliquerit, inuicem se impediunt, l. si fueris, ff. de reb. dub. l. duo sunt Titij ff. de test. tut. & est elegans in alia specie facti casus in l. sed, & in illo, ff. de reb. dub.

- 185 † Tertiò declara, ut in dubio capienda sit præsumptio, ut fideicommissum non sit inutile, sed valeat, quia semper capienda est præsumptio pro actus validitate, l. quoties, ff. de reb. dub. ubi glos. plurimas adducit concordantias, adeo ut præsumptio hæc cæteris præualeat, Dec. in l. in testamento, n. 7. C. de test. mil. data autem validitate legati, & fideicommissi, moderationem tamen hanc recipit, per quam heres minus videatur grauatus, & iste est rex in l. nummis, ff. de leg. 3. l. apud Iulianum, alias idem Iulianus, §. scio, ff. de leg. 1. & l. Titia, §. 1. ff. de leg. 2. Crau. conf. 208. n. 4. & est elegans tex. in l. uxorem, in princ. ff. de leg. 3.

† Ampliatur decisio tex. in d. l. ex facto, §. fin. qui loquitur in fideicommissis, ad contractus, puta donatio facta fuit alicui de fundo, ut eo decedente sine heredibus, res reuertatur ad donantem, certè per eandem rationem, ne conditio sit penitus inutilis & inutiliter stipulata reuersio, illa conditio, si sine heredibus, restringetur ad liberos ex vi eiusdem rationis, & quia quæ de legato dicuntur, regulariter locum quoque habent in contractibus l. quæ delegat, ff. de leg. 1. & clarè præsupposuit gl. in d. §. fin. dum arguit ab ult. volunt. ad contractus.

† Sed utrum conditio hæc, si sine heredibus, exposita pro, sine liberis, contineat etiam nepotes, & alios liberos.

Glos. subiungit, quod sic per tex. in l. 1. C. de cond. inser. & in l. generaliter, in princ. C. de inst. & substit. quæ tamen iura non faciunt, quia loquuntur in conditione, si sine liberis, melior est tex. in l. Lucius ff. de her. inst. ubi illa conditio, si filios non habebit, æquipollet, ac si dictum fuisset, si liberos non habebit, & sic notarunt Bart. in l. liberorum, col. 4. ff. de verb. sig. Bal. Angel. Imol. & posteriores in d. l. Gallus, §. etiam, & dixi ego in artic. 28. num. 32.

Tu dic quæstionem glos. inanem esse, quia tex. in d. §. fin. accipit, si sine heredibus, pro, sine liberis, addo, quod in tacita conditione à lege subintellecta omnes liberi continentur, d. l. cum acutissimi, C. de fideicom. fortius ergo in expressa, sine heredibus, declarata pro filiis, & veniunt etiam descendentes ex filia, d. l. 1. glos. hic Dec. post alios, n. 47.

† Sed utrum conditio hæc, si sine heredibus, quæ res soluitur, si sine filiis, includat naturales.

Alia est quæstio, crediderim ego, & hos contineri, quia aptitudine habiles sunt succedere patri intestato in duabus vnciis legitimis non extantibus, Auth. licet, C. de natur. lib. & secundum hoc plus tribuetur naturalib. filiis succedentibus, in duabus vnciis, quàm agnatis, & cognatis succedentibus in vniuersum, nimirum quia isti non sunt de liberis.

Adoptiuos autem non contineri sentio, ne sit in potestate grauati extraneum adoptando deludere fideicommissum, ad l. si ita quis, §. is, cui ff. de leg. 2. & l. fideicommissum, ff. de condit. & demonstr.

† Denique in ita conditione negatiua, si sine heredibus, exposita si sine filiis, ut filij excludant substitutum, videndum est, an oporteat, eos esse heredes patris sicut nõ sufficiat, filios esse absque qualitate hereditaria, quod quidem dicendum videtur, ne omnino vox illa, sine heredibus, amittat suum significatur: toleratur enim, ut ratione adiuncti vnum nomen transeat in aliud nomen non omnino separatum, veluti donatio causa mortis in donationem inter viuos ob pactum de non reuocando; quia hæc duo nomina, donatio inter viuos & donatio causa mortis, non omnino sunt separata, nam vtraque est donatio, l. ubi ita donatur, ff. de donat. caus. mort. Precarium autem, & precarij concessio reuocabilis ad nutum concedentis per pactum de non reuocando non transfert titulum precarij in titulum donationis, quia tituli isti sunt omnino diuersi, & separati, imò pactum ipsum inualidum redditur, ut potè contra substantiam contractus precarij, ad l. cum precario, ff. de precar. & idem Bar. in l. in pupillari, in 1. opp. ff. de vulgar. & in terminis sic præcisè declarauit Bar. in d. l. ubi ita donatur, & sequuntur posteriores, & per Didac.

190 dac. in rub. ex de testam. par. 2. n. 11. 12. & 13. Natt. conf. 104. post Corn. conf. 289. n. 10. & 11. in 4.
 † Secundo quia filij in tacita conditione à lege subintellecta non excludunt substitutum, nisi sint hæredes patris, in terminis l. cum anus, ff. de cond. & demonstr. licet secus in conditione expressa ad homine, in terminis l. filiusfamilias, §. cum quis ff. de leg. 1. & ibi sic distinxit Raph. Cum Alex. in l. Centurio, n. 60. ff. de vulg. Socin. ibi, n. 16. & in d. l. cum anus. an. e. num. 66. lat. & Dec. in l. precibus, C. de impub. super glo. in verbo omnino. Ruin. conf. 106. n. 8. li. 2. & conf. 112. n. 5. in 3. Menoch. conf. 95. n. 67. & dixi ego in artic. 2 §. n. 59.

Tertio sic decidunt Bar. Alexand. & Claud. Aquenf. in d. §. fin. Guid. Pap. q. 457 in fine, Aret. in d. l. Gallus §. etiam, col. pen. Alciat. conf. 10. n. 9. lib. 1. vbi quod minor impropriatio fieri debeat, Socin. iun. conf. 183. n. 4. lib. 2. Crau. conf. 131. n. 17. Deci. & Mant à me relati art. 32. n. 9.

Contra tamen firmarunt Accurs. Imol. Raph. Castrenf. & Ripa in d. §. fin. Socin. conf. 57. col. 2. in 3. & in eodem casu Dec. conf. 38. vbi in clausula de hærede in hæredem, secuti sunt Ruin. Pari. Alciat. Crau. Natta, Deci. Cephal. Simon. de Præc. & Petr. Placent. & alij à me relati quo sup. loco & est communis conclusio, adducunt rationem: nam vbi in fideicommissis hæredis nomen accipitur pro liberis, si oporteret, liberos esse hæredes patris defuncti, eneruaretur vis fideicommissi: quia alienata à patre reuocare non possent.

Sed certè ratio hæc potest procedere, vbi hæredes sunt dispositiue vocati; at vbi sunt positi in conditione, quo casu non censentur dispositiue vocati, sed per eorum existentiam faciunt deficere conditionem fideicommissi, cessat quidem obiecta hæc consideratio: aliud enim est in dispositiuis, aliud in conditionalibus; vnde forsitan. Bartol. opinio in conditionalibus per rationes suas melior est, cui optimè consonat communis traditio de feudo habente qualitatem hæreditariam.

191 † Maior difficultas est, quid in dispositiuis, pone, testator instituit vxorem Dominam, & usufructuariam omnium suorum bonorum; & post eius mortem substituit fratrem suum, & eius hæredes, an sub nomine hæredum veniant descendentes à fratre tantum, & sic hæredes sanguinis: an hæredes bonorum etiam extranei, vtilitas est, respectu caducitatis, si contingeret, fratrem præcedere vxori non relictis filiis; sed extraneis hæredibus: nam si liberi tantum censerentur post fratrem vocati, hæredes extranei penitus repellerentur, & hæreditas libera manet penes vxorem, & sic aduertit d. art. 32. n. 30. post Corn. & plures alios.

In hac questione Bal. in tribus suis consiliis, 283. verba in 2. §. 25. viso testamento in 4. & 267. proponitur, quod Manfredinus in §. respondit pro liberis contra extraneos; motus: quia non sit verisimile testatorem censisse de extraneis hæredibus: quia extraneos non amplectitur testatoris affectio, per tex. in d. l. ex facto, §. fin.

Mouetur etiam autoritate Specul. in tit. de testam. §. 1. vers. pone A. vbi formaliter inquit in substitutionibus hæredum nomen accipi pro liberis, & in Parlamentis Regni Franciæ sic decisum fuisse asseruit Guido Papæ, q. 591. & sequuntur plures relati à me d. art. 32. n. 32. & ibi post Soci. conf. 299. n. 10. rationem adduxi: quia si fideicommissum relictum Titio, & eius successoribus

intelligeretur de hæredibus bonorum, redderetur inutile: quoniam hæredes bonorum non possent alienata reuocare, ad l. cum à matre, C. de rei vendic.

His accedit decisio communis proximè relata, de clausula, de hærede in hæredem.

Contra verò in substitutionibus fideicommissariis, & generaliter in relictis per vlt. volunt. vtr. hæredum mentio hæredes bonorum etiam extraneos complectatur, firmauit Bart. in d. l. Gallus, §. etiam per tex. in l. in annalibus, C. de leg. in d. l. ex facto §. pen. & in l. pater filium §. pen. ff. de legat. 3. & idem Bar. in l. Lucius, §. Sempronia, ff. eodem, sequuntur Bal. Ang. Imol. Alex. Are. Socin. Iaf. & Aquenf. n. 20. in d. §. etiam, cum pluribus concordant à me adductis in d. artic. n. 32.

Confirmatur sententia hæc: quia in contractibus onerosis, aut gratuitis sic receptum est, l. si patetum, ff. de probat. l. si sic, ff. de verb. oblig. & l. veteres, C. de contr. stipul. ergo idem in legatis, & fideicommissis, l. que de legato, ff. de leg. 1. Nam & hæc donationes sunt, l. legatum, ff. de leg. 2.

192 † Conclusiue fideicommissum relictum Titio, & eius hæredibus hæreditarium est quò ad hoc, vtr. omnes hæredes actiue ad illud sint vocati, & vtr. res hæreditaria erit alienabile, d. l. in annalibus, punctus est, quando testator iniungit fideicommissum ad onus hæredis scripti, seu legatarij ad fauorem suorum hæredum, & successorum, quo casu dubitare contingit, de quibus hæredibus testator senserit, & hic est casus in d. l. pater filium, §. pater, ff. de leg. 3. vbi prohibitis filiis prædia in eos hæredes scriptos peruentura alienare; sed vtr. ea conferuent successioni suæ; exorto dubio, an ex illis verbis prædia per fideicommissum videantur relictæ, respondit Papin. nihil de fideicommissis proponi.

Bar. intelligit, fideicommissum nullum esse: quia illa verba, successioni suæ, denotant hæredes bonorum, l. sciendum, §. pen. ff. de adil. edict. & l. sciendum, ff. de verb. signific. At quia inter hæredem scriptum, & inter hæredem ipsius hæredis non potest consistere onus, & obligatio fideicommissi ob confusionem actionum, l. Stichum, §. aditio, ff. de solut. & de re hæredis, ac hæredi debita potest defunctus liberè disponere prout de re sua, l. vnum ex familia, §. si rem, ff. de legat. 2. nimirum fideicommissum hoc respectu non consistit, sic Bar. ibi.

Verum, attento hoc Bartol. intellectu, Papin. responsum videretur pugnare cum responso Vlpiani in d. l. ex facto, §. fin. vbi conditio, si sine hæredibus, exponitur si sine filiis, ne fideicommissum reddatur inutile, sicuti supra declarauimus: igitur & dispositiua illa ordinatio, vt conferuent successioni suæ, debet exponi, vt conferuent liberis suis, vt fideicommissum sit vtile.

Tu dic, aliud in conditionalibus: quia conditio debet se habere ad esse, & ad non esse, vt dixi; in dispositiuis autem vtile est fideicommissum respectu transmissionis.

† Ordinatum autem fideicommissum de hæ. 193 rede in hæredem pro liberis accipitur, vbi probauimus in artic. 32. n. 43.

Alius autem secundus intellectus, ad illum §. est gloss. & Dyni, scilicet nihil proponi de fideicommissis, ex verbis scilicet, sed ex mente sic, vel tenendus est intellectus quorundam aliorum relatus à Bar. ibi, nihil proponi ex verbis illis de fideicommissis reciproco inter filios institutos; sed vtrique

utique quod ad successores suos accipiendo successores pro heredibus sanguinis.

Post hæc scripta occurrit mihi 4. intellectus: ut dicamus ex illis verbis, nihil de fideicommissio proponi quod ad illa prædia illam vniuersalem negatiuam, nihil destruere omnem fideicommissi speciem, & in casu mortis, & in casu contrafectionis ex mente, & ex verbis, & quod ad filios, ac etiam quod ad eorum hæredes iuxta naturam vniuersalis negatiuæ, nihil, ad l. si is, qui cc. §. verum, ff. de reb. dub. non per rationem Bartol. Quia verba illa, *conseruent successioni suæ*, testator de heredibus, & successoribus suis dixerit. Nam si de heredibus expr. fuisset, ne fideicommissum penitus reddatur inutile, nomen, *heredibus*, acciperetur pro liberis, quo casu vtile foret fideicommissum, ut Papin. inquit in d. l. pater filium, in prin. sed verba illa, *conseruent successioni suæ*, exponuntur, id est, hereditati suæ; & tunc hæreditas est successio in vniuersum ins defuncti, l. hereditas, ff. de verbor. sign. nihil aliud, ff. de reg. iur. Quare: quia prohibitio illa directè in filios, ne vela ex causa ea prædia alienarent, sed ea conseruent successioni suæ continet nudum præceptum; quia non apparet favore aliquarum personarum factum; idcirco ex ea prohibitione alienationis facta pro conseruandis bonis in hereditate testatoris nullum resultat fideicommissum, per respon. eiusdem Papin. in ead. l. in §. Iulius Agrippa, & in l. filius familias, §. Diui, ff. de leg. 1. Amplifico; nam dum testator voluit bona conseruari hereditati, & sic successioni in hereditate suæ, iam denotantur successores bonorum, non successores sanguinis; unde optime ingreditur consideratio Bar.

Quare in effectu distinguendum est, an testator dixerit, de heredibus, & successoribus, & hoc casu fideicommissum sit vtile, & heredum nomen pro liberis accipiat.

Aut dixerit de hereditate, de successionem suam, quo casu denotatur successio bonorum, & eo casu fideicommissum sit inutile, & in his terminis procedat elegans tex. in d. §. fin.

194 † Priorem tamen conclusionem, quod in legatis relictis Titio, & eius heredibus, & in fideicommissis veniant quicunque hæredes; quia sunt ætius vocati: limita, & declara, nisi ratione absurdi vitandi de liberis sermo acciperetur. Exemplum tulit Bar. in d. l. Gallus §. etiam, colum. 2. de eo, qui Titio hæredi instituto, aut legatario decedenti sine liberis substituit Sempronium, & eius hæredes. nam heredum nomen pro liberis acciperetur, ne testator alioquin videatur plus tribuisse hæ-

redibus extraneis Sempronij secundo loco substituti, quem minus dilexit, quam hæreditibus extraneis Titij primò substituti, quem magis dilexit: ad tex. notab. in l. Publius §. primo, ff. de cond. & de monst. vbi non est verisimile, plus tributum substituto secundo, quam primo, & illa Bartol. decisio est communiter à Doctoribus ibi recepta, & plenè confirmavi ego in art. 32. n. 31.

† Secundo limita, vbi hæres extraneus concurreret cum liberis testatoris, nam liberi hæredes excluderent extraneum heredem, sic consuluit Ang. consi. 306. charissime, argum. l. cum acutissimi, C. de fideicom. in ratione sui, in eo, qui prædium reliquerat uxori, & post mortem uxoris voluit, prædium peruenire ad duas suas filias, & earum hæredes. Altera ex eis præmorta in vita uxoris reliquit maritum suum heredem, respondit Angel. maritum in concursu cum altera filia non habiturum partem prædij, & illa decisio est communis, ut dixi d. loco, n. 20.

† Tercio limita, vbi de heredibus masculis dictum fuisset; nam ex quo femine descendente, forent exclusæ, d. c. Raynaldus, de testam. Bart. in l. cum auus, ff. de cond. & de monst. fortius ergo hæredes extranei masculi; & fuit ratio Rayner. de Forliu. & antiquorum indifferenter ab omnibus recepta, vti retuli d. loco, n. 45. vbi nec agnatos masculos contineri dixi, n. 46.

† Præmissa tamen omnia recipiunt vnam solemnem declarationem, ut scilicet non procedant; vbi testator de heredibus legitimis meminisset, vel conditionaliter, vel etiam dispositiue, nam de venientibus ab intestato dictum crederetur, quia hi sunt legitimi hæredes, C. de legit. hered. per totum, & l. 1. ff. pro soc. §. illud, & l. illud, ff. de acq. her. & in specie notantur Raph. & Alex. in d. lex facta, §. fin. & communem dixit Rip. n. 9 quam ego pluribus autoritatib. confirmaui d. art. 32. num. 49. namque ut ibi dixi, à proprietate verborum non est facile recedendum, l. non aliter, ff. de leg. 3.

Dum autem glos. nostra prosequendo dixit, heredem rogatum restituere non posse alienare bona hereditaria, per tex. in l. fin. C. com. de leg. nisi in casu Auth. res, quæ, C. eo.

Addo, quod materiam hanc omnes casus complexus abundè tractavi in art. 40. 41. & 42.

Item dum glos. dicit, quod hæres rogatus restituere post mortem suam quicquid supererit in hereditate, teneatur reseruare fideicommissario quartam, per Auth. contra rogatus, & in corpore, C. ad Treb. Addo materiam à me explicatam in art. 40. n. 40. & in art. 42. n. 53.

INDEX

Locupletissimus Rerum, & Verborum. Quæ
in his Tractatibus D. Marci Antonij Pe-
regrini notatu digna visa sunt,

*In quo illud observandum erit, numerus ante Summarium Librum significa-
re, qui si quandoque vacet, superior repetendus erit.*

- Absens*
- 2 **A**bsens contumax lite non contestata in
criminalibus, an possit diffinitivè con-
demnari de iure Civili, & de iure Ca-
nonico. num. 107 509
- 5 Absenti ex contractibus, & ignorant, an acquira-
tur, & quid generaliter ex aliis causis. n. 17 502
- 5 Absens non legitimitur, si naturalis sit, nec civis
ex privilegio efficitur, nisi ratum habeat. 23. 503
- 5 Absenti, & ignorant ex legati causa acquiritur;
commutabiliter tamen n. 27 594
- 5 Absenti gratiosæ concessionem acquiruntur, etiam
ignoranti, n. 28. sed contra. ibid.
- Vide in verb. *Citatio, gratia pax, ratificatio.*
- Absolutio, seu habilitatio à iuramento.*
- 2 Absolutio à iuramento non requirit partis cita-
tionem, nec enervat vires contractus, n. 32 475
- Vide in verb. *Episcopus.*
- Accessiones.*
- 1 Accessiones, quæ debentur ex causa ante litem
motam semper petendæ sunt, alias index non po-
test in illis condemnare; secus in accessionibus
debitis post litem motam. n. 155 444
- 1 Accessiones, quæ debentur ex lege, aut ex contra-
ctu veniunt etiam post expeditum capitale. ibid.
num. 156
- Actio.*
- 2 Actionum usus an de iure Canonico sublatus sit.
nu. 1 514
- 2 Actionis proprium nomen exprimere etiam requi-
rente reo non tenetur actor. nu. 1 515
- 2 Actio, quæ videatur intentata, an magis proficua
actori, an minus præjudicialis reo. ibid. n. 6
- 2 Actiones plures ubi ex aliquo facto nascuntur, si
vnam actor elegerit, & succubuerit, non potest
redire ad aliam, quamvis in illa plus sit, quam in
alia prius deducta. n. 60 5-4
- Vide in Verb. *Beneficium, cessio realis actionis,
contractus, dolus, exceptio, formula, litis contesta-
tio, obligatio.*
- Actio confessoria, & negatoria.*
- 2 Actio nes confessoria, & negatoria competunt pro
omnibus rebus incorporalibus, servitutibus, iu-
risdictionalibus, & patronatibus, & sunt iudicia
petitoria etiam possessori competentia. n. 30. p. 519

- & nu. 62 522
- Vide in verb. *Iurisdictio.*
- Actio Personalis.*
- 2 Actiones personales putantur, quæ ex pluribus
causis competere possunt, etiam hypothecaria,
confessoria & negatoria. n. 48 522
- 6 Actio personalis non egreditur personam obliga-
tam, ideo non datur contra tertium, n. 5. 637. & seq.
- Actio Publiciana.*
- 4 Actio publiciana competens auctori proponi po-
test per successorem causam ab eo habentem, in
quem transit ius quasi dominij. n. 45 577
- 4 Actio publiciana non potest ex sui persona pro-
poni ab eo, qui non inceptit possidere, & præscri-
bere. n. 46 ibid.
- Vide in verb. *Actor.*
- Actio ex Testamento.*
- 6 Actio ex testamento competat fideicommissariis,
universalibus, & particularibus. n. 50 644
- Actor.*
- 1 Actore se absentante ante litem contestatam, po-
test procedi ad diffinitivam, vel absolutoriam ab
observatione iudicij, num. 48. declarando ut ibi,
465
- 2 Actoris prærogativa est eligere iudicem. n. 50 478
- 2 Actor debet pro fundamento suæ actionis liqui-
dare causam agendi in personalibus; & in reali-
bus. n. 7 515
- 2 Actor quæ ratione reo petente in personalibus te-
neatur declarare causam proximam, non sic in rea-
libus disquiritur, veram autem ponit Author.
n. 12 515
- 2 Actor an requirente reo, sicut tenetur declarare
causam agendi remotam, teneatur etiam declara-
re tempus illius causæ remotæ, & negativè con-
cluditur. ibid. nu. 17
- 2 Actor proposita in libello causa agendi apta, si in
prosecutione iudicij fateatur aliquid, per quod
appareat actionem propositam sibi non compete-
re, repellitur, & reus absolvitur ab illa instantia.
nu. 18 517
- 2 Actor si in prosecutione iudicij, aliqua fateatur
præjudicialia, & perimentia actionem propositam,
ex officio repellitur requirente reo satis-
facto
- M m m iure

Index locupletissimus.

- iure aptius agendi.nu. 20 517
 2 Actor ex causa inepta agente reus absolvitur, poterit tamen actor in alio iudicio causam aptiorem deducere, & proponere.n. 25 518
 2 Actor repulso ob ineptam agendi causam referatur ius aptius agendi.n. 17 ibid.
 2 Actor succumbens in rei vindicatione, non prohibetur agere publiciana.n. 45 521
 2 Actor ius superueniens lite pendente an prosit, pulchre distinguitur.nu. 51 522
 Vide in verb. *Actio, accessiones, causa, ius superueniens, libellus.*

Actus, & Acta.

- 2 Actus semper attribuitur facienti, si facere potest, alias attribuitur confirmanti. nu. 4 493
 2 Acta omnia iudicialia debent redigi in scriptis.nu. 25 495
 4 Actus facti nunquam transferunt possessionem per alium occupantem.nu. 95 587
 6 Actus nostri trahuntur ad nobis possibilia.n. 40. 642
 6 Actus praesumitur factus omni meliori, & utiliori modo.n. 63 647
 Vide in verb. *factum proprium, iuramentum, praesumptio*

Adoptio.

- 6 Adoptari potest clericus, in sacris constitutus.n. 22 640

Adversarius.

- 2 Adversarius quid sit & quis dicatur.n. 15 494
 2 Adversarius in vna lite potest recusari iudex in alia lite ibid. n. 19
 Vide in verb. *Citatio.*

Aduocatus.

- 3 Aduocatus contrarius lite finita non potest repelli vii suspectus. nu. 21 495

Adulterium.

- 2 Adulterium verum duobus concurrentibus potest probari.n. 9 471
 2 Adulterium praesumptum iuris praesumptione perinde operatur, ac verum adulterium.n. 10 472
 2 Adulterium per colloquutiones, & alios actus citra factum non probatur. ibid. n. 11
 2 Adulterium per actus appropriatos, & propinquos facto adulterii probatur, & qui sint actus propinqui, utroque iure inspecto declaratur. ibid. n. 12
 2 Adultera poena quae sit de iure nouissimo. nu. 16 473
 Vide in Verb. *Maritus, Vxor.*

Alienatio.

- 4 Alienatio rei non praesumitur saltem irrevocabilis.n. 79 585

Alimenta.

- 5 Alimentandi obligatio plurium, aut heredum, aut promissorum an sit diuidua, vel indiuidua, ut quilibet teneatur in solidum.n. 203 632

Alluvio.

- 4 Alluvio adiicit, & acquirit quod ad dominium, & possessionem n. 93 587

Vide in verb. *Iurisdictio.*

Animus.

- 3 Animus est quid facti. nu. 3 529
 3 Animus acquirendi sibi iurisdictionem generalem per usum aliquorum, ex quibus deprehendatur n. 114 554
 Vide in verb. *Contractus, Iurisdictio prope finem.*

Antecedens.

- Antecedente vno concesso consequentia sunt concessa, sine quibus antecedens illud inutiliter foret concessum.n. 5 471

Appellatio.

- 1 Appellatio à diffinitiva regulariter denouit, & suspendit.n. 54 484
 1 Appellatio ab interlocutoria quos effectus pariat, siue fuerit admessa, siue non. ibid. n. 55
 1 Appellans ab interlocutorio tanquam verus conumax non est viterius citandus. ibid. n. 56
 1 Delatio, quam facit iudex appellationi ab interlocutoria, quos effectus operetur. ibid. n. 57
 1 Detulisse ex quibus videatur iudex appellationi ab interlocutoria. n. 58 485
 1 Appellans ob interlocutoria rediens ad primum iudicem, faciens acta, quae se non compatiuntur cum appellatione, videtur renuntiasse appellationi, declarando ut n. 59 ibid.
 2 Appellatio à sententia Patroni Feudi deuoluit causam ad superiorem Domini immediatum. nu. 12. 511
 2 Appellatio à sententia Feudarii iurisdictioni deuoluitur ad Patronum Feudi, etiam si minor esset ipso Feudatario. n. 17 512
 2 Appellans in causa appellationis censetur deduxisse omne ius suum, ideo succumbens, ad aliam causam redire nequit, quamvis vnam tantum prosecutus sit. n. 49 422
 Vide in verb. *Conumax, delegare, exceptio incompetencia.*

Archiepiscopus.

- 1 Archiepiscopus consecrat Episcopos. n. 158 444
 1 Archiepiscopus quare non possit commodare palatium suum, vera ratio ponitur. n. 10 448
 2 Metropolitanus hodie est iudex suorum Episcoporum citra depositionem, & illos excommunicare potest. nu. 89 507

Arrogatio.

- 4 Arrogatione acquiritur dominium, & possessio super bonis, & persona filii arrogati. n. 32 574

Assumatum.

- 2 Attentatum quamvis in grauioribus habeatur consummato, concurrente aliquo actu propinquo, verum est, vbi criminaliter agitur, secus si civiliter. n. 24 474

B

Bannitus.

- 2 Bannitus beneficiarius non residens, an perdat fructus beneficii. n. 93 507

Bannum.

- 3 Bannum generale, proclama generale publicatum in ciuitate, est signum iurisdictionis generalis. nu. 115 554

Beneficium, & Beneficiarius.

- 2 Beneficia Ecclesiastica non amittuntur nisi pro graui culpa. nu. 100. 508. & quae sint culpae graues, ponuntur multae. n. 101 ibid.
 3 Beneficialia etiam interueniente spoliacione non restituntur sine titulo. nu. 76 546
 3 Beneficiarius apprehendens possessionem Ecclesiae, acquirit possessionem bonorum Ecclesiae. nu. 109 554
 4 Beneficarii adepta possessione Ecclesiae, acquirunt etiam possessionem bonorum temporalium Ecclesiae. nu. 42 576
 4 Beneficiarius an sit usufructuarius, vel vsuarius, an potius simplex administrator bonorum Ecclesiae. n. 42 ibid.
 4 Beneficium est beneficiarii, & potest illud dicere suum, bona autem non. n. 43 ibid.
 4 Benefi

Rerum & Verborum.

- 4 Beneficiarius pro beneficio Ecclesiæ, & pro Ecclesiâ agit nomine suo, pro prædiis Ecclesiæ nomine Ecclesiæ n. 44 576
- 4 Beneficiarius titulum habens ante inuestituram, potest ingredi possessionem beneficii vacantis, nisi alius reperiatur in possessione n. 59 579
- Vide in verb. *Bannitus, Excommunicatus, residentia, vagabundus.*

Beneplacitum.

- 1 Beneplacitum non expirat morte concedentis. n. 60 434

Bona Ecclesiastica.

- 3 Bona Ecclesiastica sunt in dominio, & civili possessione Ecclesiæ, non Rectoris. n. 109 554

Bona fides.

- 3 Bona fides præsumitur ex usu longi temporis, declarando ut n. 57 543

Vide in verb. *Præscriptio.*

Boni Mores.

- 6 Boni mores de iure politico secus definiuntur à bonis moribus de iure Canonico. n. 104 656

C

Cambia.

- 5 **C** Ambiorum literæ originem traxerunt à materia constitutiva. n. 115 612

Canones.

- 2 Canones sumpti ex Conciliis Prouincialibus habent vim legis generalis; quia Papa compilator Decretalium recepit illos pro canonibus generalibus. n. 1 494

Vide in verb. *Actio.*

Causa.

- 2 Causæ nomen est generale. nu. 44 478
- 2 Spirituales causæ quæ sint, & quæ temporales. numer. 87 485
- 2 Causa vna agendi expressa, & alia probata, actor non obtinet, & reus obsoletur n. 2 514
- 2 Causæ ineptæ expressio in bello operatur, ut iudex ex officio suo illum repudiare possit. num. 14 516
- 2 Causæ specialis expressio, & prosecutio in realibus restringit iudicium ad illam speciem. numer. 46 521
- 2 Causa eadem agendi, aut diuersa in materia iudiciali quemadmodum consideretur, ut pariat, vel non pariat exceptionem iudicati. numer. 57 524
- 5 Causa finalis falsa in contractibus vitiat ope exceptionis, & repetitionis in ignorante, secus si non finalis. n. 162 622

Vide in verb. *Actor, Contractus.*

Cessio Realis Actionis.

- 3 Cessio realis actionis transfert actionem, sed non dominium. n. 125 557

Citatio.

- 1 Citandus de necessitate non est, qui nullam defensionis causam habet. n. 2. p. 458. & num. 87 506
- 1 Citatio semper necessaria est, ubi requiritur causæ cognitio. n. 27 461
- 1 Citari semper reus debet ad quoscunque actus, si præsens sit, si absens, per edictum. *stridorem* nos appellamus, interpellatis propinquis, & quibuscunque sua interesse putantibus data notitia domi olim solitæ habitationis. n. 38 464
- 2 Citatio est principium iudicii. n. 47 478

- 2 Citatio non afficit nisi relata sit in actis. num. 48 478

- 2 Citatio firmat iudicium, & iudicem constituit. ibid. n. 49

- 2 Citatio relata in actis facit rem, & actionem litigiosam, & plures effectus operatur. ibid. numer. 51

- 2 Citatio interruptit præscriptionem. ibidem numer. 52

- 2 Citatio debet decerni à iudice, & aliter facta non valet præsertim realis. n. 23 495

- 2 Citatio fieri debet ad partis instantiam, ibid. n. 24

- 2 Citare non potest pars aduersarium suum colligantem. ibid.

- 2 Citandus est reus, ubi agitur de eum mulctandò ex aliqua contumaciæ causa, nisi eius culpa sit manifesta. n. 86 506

Vide in verb. *Absolutio, appellatio, contumacia, excommunicatio, sententia.*

Ciuitas.

- 1 Ciuitas, aut castrum si adiungatur alicui Regno aut Principatui, an transeat cum suis legibus, & statutis, vel intelligantur cassa sic, ut illi populi viuere debeant secundum leges Regni, vel Ciuitatis dominantis n. 21 426

Vide in verb. *Pollicitatio.*

Clausula.

- 1 Clausula si constitit iudici, de eius natura, & de eius effectibus us plene ponitur; clausula autem si sic est, differt à clausula, si constitit. numer. 25 461

- 2 Clausula, sola facti veritate inspecta, quid operetur in rescriptis, & legibus. n. 94 487

- 2 Clausula, vocatis, vocandis, citatis citandis, cuius sit effectus. ibid. n. 97

- 5 Clausulæ executiue positæ à Notario in fine instrumenti quam vim habeant, & cuius sint effectus. n. 182 627

- 5 Clausula rebus sic se habentibus subintelligitur in contractibus. n. 174 624

Vide in verb. *Delegare, Precarium, Vidua.*

Clericus.

- 2 Clerici non possunt se submittere iurisdictioni alterius Episcopi nisi cum consensu sui Diocesani. n. 39 498

Vide in verb. *Adoptio conditio.*

Codicillus.

- 6 Codicillis facta substitutio etiam verbis directis valet semper iure fideicommissi. n. 125 661

Collator Beneficii.

- 4 Collator beneficii vocantis habet illius commodum, ideo illius possessionem dat. n. 53 579

- 4 Collator beneficii per constitutum transfert, pro ut per inductionem. n. 70 582

Colonus.

- 3 Colonus si cum familia sua deiectus sit, vel si tradat realiter possessionem rei colonariæ alicui, inducendo illum in possessionem, utroque casu dominus perdit possessionem. n. 117 555

- 3 Colonus conducens rem colonicam ab eo, qui rem occupauit, & illi respondens de fructibus, stans in detentione fundi, an prius priorem dominum illa possessione, in quaestione est. n. 118 ibid.

- 3 Colonus per factam traditionem possessionis rei non priuat dominum sui possessione. ibid.

Commodum.

- 6 Commodum ab incommodo separare volens, non auditur numer. 27 640

M m m 2 C m

Index Locupletissimus,

Concilium.

- 2 Conciliorum tres sunt species, Generale, Provinciale, & Diocesana, & quæ sint, n. 1 492
- 2 Concilium generale condere potest leges generales in spiritualibus. ibid. n. 2
- 2 Concilium generale vti suspectum recusari non potest n. 9 493
- 2 Concilium generale vacante Papatu an possit instituere, & destituere Episcopos n. 91 507
- Concilij generalis Papatu vacante, quæ sit potestas. ibid.

Vide in verb. *Canones Constitutio. Episcopus.*

Conditio Trinitaria.

- 4 Conditio trinitaria respectu possessionis datur aduersus vitiosum possessorem, nu. 46 577

Conditio

- 6 Conditio negatiua, si nuptias non contraxerit, si liberos non habuerit, vel etiam affirmatiua prolata quo ad excludendum substitutam ingrediente Honorato monasterium habentur pro non scriptis, ac si donata, & relicta fuissent pure. n. 2 637
- 6 Ratio text. civilis in § sed & hoc presenti in Authen. de sanctis. Epis. discutitur. n. 3 ibid.
- 6 Conditio voluntariæ defectus facit cessare dispositionem. n. 4 ibid.
- 6 Conditio si sine filiis relata ad eum, qui non potest habere, quomodo intelligatur. n. 9 639
- 6 Conditio, quæ de iure impleri nequit, sufficit, vt impleatur de facto n. 20 ibid.
- 6 Conditio si sine filiis, relata ad Clericum quadrupliciter exponitur, n. 21 ibid.
- 6 Conditio non est, quæ non potest se habere ad esse, sed ad esse tantum. ibid.
- 6 Conditio si sine filiis ex corpore natæ relata ad clericum reicitur, sed an vitiet fideicommissum, declaratur n. 24 640
- 6 Conditio si sine filiis relata ad tres Honoratos, inter quos vnus sit clericus, an illum contineat. n. 25 ibid.
- 6 Conditio si sine liberis adiecta in compendiosa operatur etiam ad exclusionem vulgaris. n. 39 642
- 6 Conditio non operatur effectum dispositionis. numer. 147 665
- 6 Conditio adicitur in fideicommissis ad illa ex inguendum, & ad reuocandum heredem n. 148 ibid.
- 6 Conditio si sine filiis est merè casualis, pro vt illa, si nauis ex Asia venerit. num. 152 667
- 6 Conditio relata ad certum tempus an defecerit, vel euenerit, tempus illud inspicitur. n. 165 670
- 6 Conditio si non habuerit liberos, an deficiat statim cum liberi suscepti sunt; an verò habitio liberorum referatur ad tempus mortis, vbi hæres grauatur post mortem. n. 167 671
- 6 Conditio voluntaria facit cessare præsumptionem gloss in l. rale pactum, §. fin ff. de pact. n. 168 ibid.
- 6 Conditio extincta semel, aut substitutio non amplius renouiscit. n. 169 ibid.
- 6 Conditio debet se habere ad esse, & ad non esse, num. 181 674
- 6 Conditio si sine hærede, etiam in contractibus accipitur, pro sine liberis. num. 186 ibid.
- 6 Conditio si sine filiis, si sine hærede, æquipodet si sine liberis. n. 187 ibid.

Conductio, & Conductor.

- 4 Conductio est modus fictus transferendi possessionem ab vno in alium, scilicet locatorem. n. 72 581
- 4 Conductio non potest stare cum possessione, & e contra. ibid. 583

- 4 Conductio cessante iusto titulo non transfert dominium à conductore in locatorem, ibid. 583
- 4 Conductio rei propriæ ipsius conductoris de iure non valet. ibid.
- 4 Conducens rem suam, sciens esse suam, respectu possessionis valet, & facit locatorem possessorem. ibid.

Confessio.

- 5 Confessio, vel in scriptura, vel sine scriptura de pecunia mutuò recepta etiam stipulata, etiam iuramentum instrumentalis non probat, nec obligat efficaciter confitentem intra biennium, nisi creditor probe veram numerationem n. 122 614
- 5 Confessio recepta pecuniæ extra causam mutui probat contra confitentem. n. 124 ibid.

Vide in verb. *Constitutum.*

Consensus.

- 5 Consensus necessarius est in singulis speciebus contractuum, & distractuum. n. 1 589
- 5 Consensus quid facti est, & indicatur verbis, re ipsa, per nuntium, per epistolam, & per nuntium numer. 2 ibid.
- 5 Consensus tacitum, & præsumptum ad obligandum vicissim lex sæpè colligit. n. 7 590
- 5 Consensus in contractibus debet esse simultaneus. num. 8 591
- 5 Consensus in contractibus innominatis correspondens debet esse simultaneus, ac etiam in nominatis, alioquin resultarent duo contractus. n. 10 ibid.
- 5 Consensus in contractibus, qui consensu contrahuntur, quemadmodum debeat esse simultaneus. n. 11 ibid.
- 5 Consensus vtriusque partis est semper necessarius, vbi agitur de obligando personam personæ, & de transferendo rei dominium ab vno in alium. n. 100 610

Vide in verb. *Error.*

Constitutio.

- 2 Constitutio an sit Papalis, an Conciliaris ex quibus dignoscatur. n. 3 492
- 2 Constitutio Conciliaris est, vbi Papa in ea concedenda cum Concilio attribuit ei Concilij auctoritatem. n. 5 493
- 2 Constitutio conciliaris per Papalem contrariam non derogatur, si de ea non fuerit facta specialis mentio. ib. n. 6
- Nec dispensatur ab Episcopo. ibid.
- Nec etiam à Legato de latere. ibid.

Constitutum Constitutor, &c.

- 4 Constitutum est fictus modus transferendi possessionem ab vno in alium. n. 66 581
- Item & dominium accedente iusto titulo. ibid.
- Etiam in iuribus incorporalibus. ibid.
- Et primus titularis habens constitutum possessionem præfertur secundo, cui res fuit verè tradita, modò tamen primus emptor pretium soluerit, aut de precio soluendo fides sit habita. ibid.
- Et in constitutum cum titulo transfert constitutor omne ius sui dominij, & possessionis. ibid.
- 4 Constituti clausula non liberat venditorem, quin teneatur tradere liberam, & vacuam rei possessionem. n. 67 ibid.
- 4 Constitutarius potest propria auctoritate ingredi possessionem actualem, nec constitutor potest allegare se spoliatum. n. 68 ibid.
- 4 Et constitutum venditoris cum emptore prodest hæredibus emptoris. ibid.
- 4 Con

Rerum & Verborum.

- 4 Constitutum transfert in constitutarium speciem illam possessionis, quam constitutor habebat, n. 69 581
- 4 Constitutum vt operetur translationem possessionis, constare oportet, constituentem tunc possedisse. ibid.
- 4 Constitutum nihil operatur, vbi titulus, cui accedit, est nullus, n. 71 582
- 4 Confessio de possidendo nomine alterius habet vim constituti n. 76 584
- 4 Constitutor detinens, vendens rem domini, cui prius vendiderat, & conducentem eam ab emptore secundo, aut constituens se nomine illius possidere non interueniente vera rei traditione, non priuat Dominum sua possessione, secus in precario possessore: nam naturaliter possidet, & civilis domini requiescit super illa naturali; ideo constitutus se possidere nomine emptoris, priuat dominum omni sua possessione, & illam transfert in emptorem n. 85 586
- 5 Constitutum est contractus prætorius nominatus obligatorius pariens actionem, & fit per pactum. n. 106 611
- 5 Constitutum vt contrahatur, necesse est, quod debitum præcedat, & quale debeat esse, plene declaratur, n. 109 ibid.
- 5 Constitutor efficacius, & quandoque plus tempore, & loco obligatur, quam principalis ad differentiam fideiussoris, n. 110 ibid.
- 5 Constitutum fieri potest, & valet factum absente debitore principali, nec nouit, nec liberat principalem, n. 111 612
- 5 Constitutum vt contrahatur, an sint necessaria constituti verba, n. 112 ibid.
- 5 Constitutum, quia est pactio vnda, quare fit, quod producat actionem, n. 113 ibid.
- 5 Constitutum non prodest, vt vsuræ sine stipulatione iure constituti debeantur, n. 114 ibid.
- 5 Constituta fuerunt inuenta ad subleuandum debitores, declarando, vt n. 116 ibid.
- 5 Loco debitoris alterum pro debitore accipiens, creditor primum debitorem liberat, n. 117 ibid.
- 5 Constitutores plures vtiliter tenentur, fideiussores autem insolidum, n. 118 613
- Vide in verb. *Cambia, precarium, tutor. Conseruanda.*
- 4 Consuetudo, pto vt lex operari potest, vt per actus fictos possessio transeat ab vno in alium, num. 30. & 34. 574
- 4 Consuetudo inducit fictos modos transferendi possessionem; seruari tamen debet ad vnguem forma consuetudinis, n. 5 584
- Vide in verb. *Iurisdictio.*
- Contractus.*
- 2 Contraxisse videtur quis in loco destinata solutionis, n. 58 601
- 2 Contractus ratione quò ad forum iudicij, an forus constituatur optime declaratur, n. 62 602
- 4 Contractus in facti one testamentorum principaliter facti sunt irreuocabiles, n. 17 573
- 5 Nudi solo, & signis contrahitur præterquam stipulando n. 2 589
- 5 Verba de præsentī necessaria sunt, vt contrahatur, n. 4 590
- 5 Volo verbum in contractibus an operetur effectum contractus, vbi adiungitur verbo futuri temporis, n. 5 590

- 5 Contrahere nemo cogitur, n. 12 591
- 5 Dissensus vitiat contractus, nu. 13 592
- 5 Dissensus tactus impedit contractum, n. 14. ibid.
- 5 Dissensus in causa contrahendi contractum vitiat excepto liberatorio, n. 15 ibid.
- 5 Locū aut ingenij causa verba prolata non faciunt contractum, n. 16 ibid.
- 5 Contractus simulatus non est contractus. ibid.
- 5 Contractus, & conuentiones an possint committi libere vnus contrahentium arbitrio, pulchre discutitur, n. 30 594
- 5 Promissoris in voluntate poni potest substantia contractus, distinguendo tamen, n. 32 ibid.
- 5 Contractus qualitates, & circumstantiæ possunt committi arbitrio promissoris, nu. 34 595
- 5 Contractus vltro, citroque obligatorij an pendere possint à voluntate vnus contrahentium, declaratur, n. 35 ibid.
- 5 Contractus verba interpretantur contra stipulatorem n. 38 596
- 5 Contractus est nomen compositum à dictione con, & dictione tractus, n. 46 598
- 5 Contractus ex communi sententia proprie est vltro citroque obligatorius; Author autem rem hanc aliter novè declarat, n. 47 ibid.
- 5 Contractuum diuisiones plures, n. 47 599
- 5 Contractus in scriptis quis sit, & qui sine scriptis, optime declaratur, n. 48 ibid.
- 5 Contractus in scriptis non est perfectus, nisi vbi tota scriptura fuit absoluta, lecta, & approbata, n. 49. ibid.
- 5 Tractatus inter partes, si contractus non fuerit conclusus, non querit ius aliquod alteri partium, n. 50 600
- 5 Contractuum vis tota consistit in eorum conclusionem, n. 51 ibid.
- 5 Contractus nominatus, statim cum est conclusus, est factus irreuocabilis etiam altero nolente implere, ac ideo contra eum agi debet ad implementum, non ad resolutionem contractus, nu. 53 ibid.
- 5 Contractus innominati sunt duplicis speciei, numer. 54 601
- 5 Contractus innominati re integra sunt reuocabiles vtrunque, & ex eis non oritur actio ante implementum, & implens ex parte sua alio non implente, potest datum condicere, n. 53. & 54 600 & 601
- 5 Contractus innominatus parit implenti actionem, & exceptionem, non tamen promissor cogit potest præcisè ad implendum ex parte sua, sed soluendo interesse liberatur, n. 58 602
- 5 Contractus innominati quas actiones pariant, num. 61 ibid.
- 5 Contractus innominati ante implementum an pariant naturalem obligationem, n. 62 ibid.
- Item an pariant exceptionem, n. 63 603
- Item quid de æquitate iuris canonici, numer. 64. ibid.
- 5 Datum, aut factum vbi aliquid fuit, si aduersarius non impleat ex parte sua, iusta est causa productiua obligationis, & civilis actionis, n. 77 605
- 5 Animus contrahentium in contractibus principaliter consideratur, n. 107 611
- 5 Contractus duo compatibles simul concurrere possunt, incompaibiles non, & vter præualeat, plene declaratur, n. 136 617

Index Locupletissimus,

- 5 Contractus ex partium conventionem legem accipiunt, nec ex post alterari possunt, & pacti lex servanda, nec à contracta facile discendendum est, numer. 151 621
- 5 In contractibus veniunt quæ conuenta sunt, item naturalia contractus, item quæ sunt solita, nu. 152 ibid.
- 5 Contrahentes præsumuntur contraxisse secundum ius commune, & illorum verba ad mentem iuris communis referuntur, n. 153 ibid.
- 5 Dubia verba in contractibus contra quem sint interpretanda, n. 154 ibid.
- 5 Contractus non trahuntur ad alias res, nec ad alias personas, non nominatas, nisi ut trahantur, ad alias personas paciscentis interit, nu. 155 ibid.
- 5 Contrahens vno nomine in principio instrum. intelligitur eodem nomine in reliquis partibus contraxisse, in dubio autem nomine suo, n. 156 ibid.
- 5 Contractus fieri potest pure, in diem, & sub conditione, n. 157 622
- 5 Contractus talis præsumitur, qualis per verba apparet, n. 158 ibid.
- 5 In contractibus non veniunt futuras, sed præsentia; nisi aliud actum sit, & initium in eis spectatur, n. 159 ibid.
- 5 Verba in contractibus ut obligent, debent esse apta, serio prolata, animo obligandi, non curialiter, nam. 160 ibid.
- 5 Contractus initium, & origo spectari debet, præsertim autem circa habilitatem personarum contrahentium, ac etiam circa res, n. 161 ibid.
- 5 Contractus in partem pleniorum accipi debet, numer. 163 623
- 5 Verba in contractibus imò quælibet syllaba debet accipi cum effectu operativo, n. 165 ibid.
- 5 Res in contractu deducta venit cum suis appendicibus, & accessoriis, n. 166 ibid.
- 5 Contractus ubi infirmatur, pereunt omnes clausulæ in eo contentæ, n. 167 ibid.
- 5 Contrahens de re aliqua præsumitur contraxisse de, & pro omni iure suo, n. 168 ibid.
- 5 Contractus, qui re contrahuntur, ad modum rei datæ reducuntur, qui verbis, & scriptura ad modum verborum, & scripturæ restringuntur, qui consensu, ad bonum, & æquum, nu. 169 ibid.
- 5 Res omnes, quæ sunt in commercio hominum, deduci possunt in contractu, n. 170 ibid.
- 5 Intentio, & mens contrahentium in contractibus magis attenditur, quam qualitas inspecta verborum, nu. 175 624
- 5 Contrahentes præsumuntur voluisse servari in contractibus suis, quæ disponunt iura, statuta, & consuetudines locorum, n. 176 625
- 5 Ad corpus, an ad mensuram contractus intelligatur factus pulchre declaratur, n. 178 ibid.
- 5 Contrahens cum aliquo uti tali, si postea neget, probare tenetur, nu. 179 626
- 5 Scriptura in contractibus non est necessaria, n. 180 ibid.
- 5 Personæ nominandæ potest quis acquirere, & quemadmodum procedat propositio, n. 183 627
- 5 Alieno nomine acquirens, ac stipulans, & agens, illo nolente ratum habere, an sibi acquirat, & eorum habente, an statim sibi acquiratur dominium, & possessio, n. 184 ibid.
- 5 Claudicare an possit contractus, declaratur, nu. 187 628
- 5 Falsa causa in contractibus an vitiet, n. 188 629
- 5 Contractus cum suis pactis individuus est ita, ut non possit ab vno ex contrahentibus pro parte approbata, & pro parte improbari, n. 201 631
- 6 Dispositio § sed & hoc præsentis, & c. in præsentia non habet locum in contractibus onerosis, n. 13 638
- 6 Verba in contractibus ambigua interpretantur contra eum, qui se fundat ex verbis, n. 121 650
- 6 Contractus sub vno nomine factus ex vi pacti contra illius substantiam transit in contractum similem eiusdem nominis, non in alium dissimilis nominis, n. 189 674
- Vide in verb. *Absens, absolutus, clausula, constitutum, dolus, iuramentum, obligatio, pactum, stipulatio.*
- Contumax.*
- 1 Verus contumax non est citandus, n. 52 465
- Verus contumax non appellatur. ibid.
- Verus contumax quis sit, ponitur. ibid.
- 2 Contumax ille est, qui illicitiatus discessit, & verus contumax putatur, nu. 73 504
- 2 Contumax ut ex forma statuti habet auctoritatem pro confesso, an requiratur iudicis declaratio, n. 74 505
- 2 Contumax ut quis sit, & censetur, requiritur, ut accusetur illius contumacia, ibid. n. 75, declarando ut sub n. 76 ibid.
- 2 Contumax in vno, non est, nec putatur contumax in aliis, ibid. n. 76
- 2 Contumax in non comparendo, potest à iudice Ecclesiastico excommunicari, ibid. n. 77
- 2 Contumacia est peccatum mortale, ibid. n. 77, & 79
- 2 Contumax in non comparendo magis peccat, quam in non parendo, ibid.
- 2 Contumax in non comparendo pro leuibus excommunicari potest, sed in non parendo pro leuibus, non debet excommunicari, n. 81 506
- 2 Contumacia præsumpta puniri potest pena excommunicationis, num. 88 507
- 2 Contumax reus in civilibus pronuntiatus excommunicatus per lapsum anni non perdit ius suum, n. 106 509
- Vide in verb. *Absens, appellatio, citatio, multa.*
- Conuentio.*
- 5 Conuentio est nomen generalissimum, n. 36 596
- 5 Conuenit verbum positum in instrumento non importat per stipulationem, n. 47 ibid.
- 5 Conventionum tres sunt species, n. 39 ibid.
- Creditor.*
- 1 Creditoribus non licet propria auctoritate inuadere bona suorum debitorum, etiam quod bonis suis cesserint, n. 39 464
- 3 Creditores possessores in actionibus, annuis non suspenduntur per additionem cum beneficio inuentarij, n. 82 548
- 5 Creditor recipiens alium in debitorem, an videatur, n. 150 619
- Vide in verb. *Legatarius, statutum.*
- Culpa.*
- 1 Culpa præponderans attenditur, n. 23 460
- Vide in verb. *Beneficium, excommunicatio.*
- Curator.*
- 1 Curator bonis absentis decernitur, qui suspiciat illius actiones, actiuas, & passiuas, n. 32 462
- Vide in verb. *Hereditas.*
- Custodia.*
- 4 Custodia rei assumpta de voluntate possidentis intercedente titulo, est actus translatiuus possessionis, n. 89 586
- Vide in verb. *Collator beneficij.*

D. Deh

Rerum, & Verborum.

D

Debitor.

Debitor ex causa suae absentiae passus missionem in possessionem bonorum suorum, quandocumque veniens refectis expensis, & praestita fideiussione de iudicio fuit, & de iudicato solvendo, recuperet tenuram, & resoluit primum decretum, fallit, ubi ex causa iudicati pro debito definitum liquidato actor nullus fuisset in possessionem; nam non resolveretur tenura, nisi soluto debito. n. 15 463

5 Debitor consignatus à creditore suo in debitorem alteri, an liberatus sit à suo creditore, amplissime disquiritur. n. 150 619

Vide in verb. *Constitutum, Creditor, Poena.*

Decretum.

3 Decretum irritans inficit titulum, & possessionem, num. 151 561

Delegare, Delegatio, Delegatus, & alia ad hanc materiam pertinentia.

1 Delegatus quis sit, &c. 446

1 Delegatio est extraordinaria iurisdictio. ibi.

1 Delegatio quatuorplex fit, & quae sit realis delegatio, ibid. n. 1

1 Nomen proprium an praecedat, an appellativum, plurimum interest in delegationibus, & n. aliis. ibid. num. 3

1 Delegare causas qui possint, n. 4 447

1 Delegantur causae inuitis litigatoribus, ibid. n. 5

1 Delegatio ut valeat, exigitur in delegante status aliquis iurisdictionalis. ibid.

1 Delegatus à Principe subdelegare potest, delegatus ab ordinario non: ratio differentiae ponitur, ibid. num. 6

1 Industria personae ubi videri potest electa, cessat subdelegatio. ibid. n. 7

1 Delegati industria in dubio non censetur à Principe electa ad impediendam subdelegationem, ibid. n. 8

1 Delegatus ab inferiore à Principe non subdelegationes discurreuntur ultra alios, n. 9 448

1 Delegatus magis comparatur vltuario, quam usufructuario. ibid. n. 10

1 Delegatus nullam iurisdictionem iure proprio habet, sed ex persona concedentis, notionem autem habet, ibid. n. 11

1 Subdelegatus à delegato Principis alium subdelegare non potest, n. 12 ibid.

1 Delegatus à Principe qui sint, & dicantur quò ad potestatem subdelegandi, ibid. n. 13

1 Delegatus ad universitatem causarum potest subdelegare, ibid. n. 14

1 Delegari qui possint in iudices, ibid. num. 15

1 Delegari quae causae possint, n. 16 449

1 Delegatus Principis non subdelegat causas meri, & mixti Imperij, ibid. n. 17

1 Appellati non causas sunt mixti Imperij, ac ideo indelegabiles, n. 22 450

1 Restitutionis in integrum, & suspecti tutoris causae favore minorum delegantur, ibid. num. 23

1 Iurisdictionales causae, quae competunt iure magistratus, & iure actionis expendantur, delegantur ibidem, n. 24

1 Canonum iure omnes causae meri, mixti Imperij, & iurisdictionis ab ordinariis delegantur, ibid. num. 25

1 Officium iudicis delegati quale sit, & esse debeat,

plene discutitur, numer. 26

450

1 Delegatio praesumitur facta super supplicatis, ibid. num. 27

1 Delegatus ante praesentationem rescripti nullam habet iurisdictionem, ibid. n. 28

1 Delegatus debet servare iuris ordinem, & exceptiones, ac defensiones legitimas admittere, ibidem num. 29

1 Delegatione pluribus facta, iurisdictionis exercitium commune est, n. 30 451

1 Clauulae duae solent adici in rescriptis delegatoriis pluribus directis, altera alternativa, altera negativa, quod si non omnes, aliter. ibid. n. 31

1 Delegatus pro tuenda sua iurisdictione coactionem modicam habet, ibid. n. 32

1 Delegatio quibus modis finitur, n. 33 ibid.

1 Suspicio legitima est causa iudicem delegatum recusandi, & de causis suspicionum cognoscit, sed ex delegatus, ibid. num. 34

1 Delegatio finitur, si iudex pronuntiauerit se incompetentem, num. 35 452

Item si subdelegaverit in totum, ibid.

1 Delegatio reuocatur contraria voluntate delegantis, licet non sic reuocetur subdelegatio. ibid. num. 36

1 Delegatio clauditur intra tempus rescripti delegatorij, nisi partes tempus prorogauerint. ibidem num. 37

1 Delegatio non potest extendi de persona ad personam, ibid. n. 38

1 Delegatio non extenditur de re ad rem, nec de loco ad locum, nisi ex consensu partium expresso, aut tacito, ibid. n. 39

1 Delegatio morte delegati finitur, ibid. n. 40

1 Delegatio finitur morte delegantis re integra, & quando res sit integra, ibid. n. 41

1 Delegatione finita an causa redeat ad ordinarium an ad Principem delegantem, n. 44 453

1 Delegatio morte delegantis an expiret ipso iure, an ope exceptionis, n. 45 ibid.

1 Delegatio lata sententia diffinitiva super meritis expirat quò ad potestatem ulterius cognoscendi de causa, secus si lata sit sententia absolutoria ab observatione iudicij, ibi. n. 46

1 Delegatus non cognoscit de nullitate suae sententiae diffinitivae, & si ordinarius sit. ibid.

1 Delegatus an retineat potestatem exequendi suam sententiam, & quid de iure civili, & quid de iure canon. & an sit differentia inter delegatum à Principe, & ordinarium, & an delegatus subdelegeret executionem suae sententiae, ibid. n. 47

1 Executio sententiarum per missionem in possessionem est mixti Imperij, ac etiam per capturam personae non competens delegatis saltem de iure civili, n. 48 ibid.

1 Delegatio non finitur, lata per iudicem delegatum sententia interlocutoria, nisi succumbens appellauerit, & iudex detulerit appellationi: nam expirat delegatio, ibid. n. 49

1 A delegati sententia appellatur ad delegantem. ibid. num. 51 454

1 A subdelegati sententia an appelleretur ad subdelegantem, an verò ad ordinarium, ibid. num. 52

1 Perpetuum qui potest facere, aut delegare, multo magis ad tempus, n. 7 458

2 Delegatus an possit cognoscere de utraque causa possessionis, & proprietatis, forma commissionis attenditur, n. 27 455

M m m 4

3 Cogni

Index locupletissimus.

- 3 Cognitio alicui commissa de iuribus partium; continet causam possessionis, & proprietatis. n. 1512
Vide in verb. *merum, & mixtum Imperium, Papa, sententia.*
Delegatio debitoris.
- 5 Delegatio non potest fieri, nisi per stipulationem, & quæ requiratur, ut resulet delegatio, & de eius effectibus. n. 146 618
- 5 Delegatio operaturnovationem etiam si dictum non sit. nu. 147 ibi).
- Delictum.*
- 2 Delicti causa potest offensus agere contra offensorem ei utiliter, & criminaliter. nu. 10 483
Depositio, quatenus est multa canonica.
- 2 Deponere Episcopos est de reservatis Sedi Apostolice. n. 8 493
Vide in verb. *Archiepiscopus Papa.*
Depositum.
- 4 Depositum potius presumitur, quam mutuum. numer. 80 585
- Detentatio.*
- 3 Detentatio quid sit, & de eius effectibus. num. 44 540
- 3 Detentatio concessa ad certum usum tribuit ius insistendi usque ad usum completum. n. 45 ibi.
- 3 Detentatio discolorata non est manutenibilis. n. 47 541
- 4 Detentatio accedente voluntate possidentis volentis in eum transferre possessionem, facit illum possessorum, & etiam dominum accedente iusto titulo. Vtrum autem requiratur, quod dominus scierit illum de iure, & rem possidere, plenius ibi declaratur. n. 65 580
- 4 Detentatores, colonus, procurator, & servus rem alienantes, & tradentes corporalem rei possessionem, privant dominum sua possessione. numer. 86 586
- Diffinitiones varia.*
- 5 Diffinitiones, si, & cum, inter se differunt. numero 33 595
- 6 Donec, diffinitio temporalitatem importat; quia est limitativa temporis. n. 166 670
Diffamari remedium.
- 6 Diffamari remedium, & multa utilia de eo. num. 95 654
- Distractus.*
- 2 Distractus causa ubi agitur, attenditur forus rei conuenti, non locus celebrati contractus. num. 33 476
- Diversitas rei.*
- 2 Diversitas rei petitæ, prout diversitas personarum, & diversitas causæ agendi impedit exceptionem iudicati. n. 59 524
- Divisio.*
- 2 Divisio forti committitur, non ut maior dividatur, & minor eligatur. n. 65 482
- Dolus.*
- 2 Doli causa damnum passus criminaliter agit, nisi dolus purgabilis sit per actionem ex contractu. n. 72 483
- 5 Dolus censetur exceptus in omnibus contractibus. n. 152 621
- 6 Dolus ex parte Monachorum suggerentium professum non vitiat professionem; obligat tamen Monachos ad restitutionem bonorum. nu. 73 649
Dominium, & Dominus.
- 3 Dominorum, vassallorum, & emphyteutarum dominia, & possessiones sunt diversa inter se, subalterna tamen. n. 26 536
- 3 Dominium non possidetur. nu. 74 546
- 3 Dominus possessionem rei suæ vacante iure suo potest ingredi. n. 94 550
- 3 Dominus per subditos, & per colonos retinet possessionem in loco, & in agro. n. 117 555
- 3 Domini multe sunt species, plenum; directum, utile, & quasi dominium. n. 224 556
- 3 Dominium (æpe transit ab uno in alium sine rei additione, non sic possessio, non tamen dominium trahit ad se possessionem. n. 128 557
- 3 Dominium directum attrahit ad se utile, non e contra. nu. 129 ibid.
- 3 Dominium concedi potest ex tempore, & ad tempus. n. 130 ibid.
- 3 Dominium sola voluntate, & renuntiatione non perditur. n. 136 558
- 3 Dominium semper est unum. n. 139 ibid.
- 3 Dominium nancisci non possumus, nisi ex una causa, possessionem, ex pluribus. n. 141 559
- 3 Dominium est ius coherens personæ, non ius reale in rem. n. 160 561
- 3 Dominus semel factus, presumitur adhuc dominus. n. 161 562
- 3 Dominium ubi principaliter deducitur, directum probari debet. n. 172 563
- 3 Dominium ubi incidenter deducitur, probatur ex possessione de presenti. n. 173 ibid.
- 3 Dominium etiam incidenter deductum non probatur ex possessione de præterito. n. 174 ibid.
- 3 Dominium per viam exceptionis deductum an probeatur ex possessione de presenti. n. 175 ibid.
- 3 Dominium an probeatur in antiquis per possessionem, & famam, & quid in antiquissimis supra hominum memoriam. nu. 177 564
- 3 Dominium probatur per indicia. n. 178 ibid.
- 4 Domina rerum tempore primæ distinctionis de iuregentium acquirebantur per solam apprehensionem possessionis; post autem primam distinctionem minime. n. 1 568
- 4 Domina rerum ut transferantur ab uno in alium, duo erant, & sunt necessaria, titulus, seu causa habilis, & traditio possessionis vera, aut ficta, nec sufficit unum sine altero. n. 4 ibid.
- 4 Dominium ex titulo vero, & facto, aut præsumpto, num. 5 ibid.
- 4 Dominium ex ficto titulo, & ficta traditione non transferitur. n. 6 ibid.
- Vide in verb. *Alluio, arrogatio, cessio realis actionis, Constitutum, decretum, detentatio, dos, Ecclesia, hereditas, monachatio, possessio, proprietas, ususfructus.*
- Donatio.*
- 2 Donatio etiam iurata per, superuenientiam liberorum revocatur. n. 43 499
- 2 Donatio inter coniuges etiam iurata habet tacitam conditionem, si donatarius supervixerit, ibid. num. 44
- 4 Donatio facta in poenam mutationis testamenti, aut legati non valet. n. 28 573
- 4 Donatio facta Ecclesiæ, aut loco pio nemine acceptante non valet. n. 29 574
- 5 Donatio absenti facta absque nuntio, aut epistola nullius est roboris. n. 17 592
- 5 Amplia, etiam quod ille absens relata sibi donatione illam acceptet. n. 19 593
- 5 Amplia, etiam si donatio facta sit Ecclesiæ, aut loco pio

Rerum, & Verborum.

- pio nemine acceptante n. 19. ibid.
- 5 Donatio facta absenti à nemine acceptata, an producat naturalem obligationem, & an profit ad exceptionem, & rei retentionem. n. 22. ibid.
- 5 Donationis instrumentum non probat donationem, nisi ex instrumento deducatur, donationem factam fuisse presenti, aut alij eius nomine. nu. 24. ibid.
- 5 Donatio facta absenti ad presentiam quinque testium non acceptata ab aliquo nomine illius, sustinetur in vim fideicommissi. n. 29. 594
- 5 Donatio est contractus nominatus, non tamen pro donato iure civili prodita erat actio aliqua. numer. 79. 606
- 6 Donatio facta Ecclesie per supernascentiam filiorum reuocatur quò ad eorum legitimam. numer. 89. 613
- 6 Donatio omnium presentium, & futurorum facta Ecclesie nullo reservato valet post mortem tamen donatoris. n. 100. 615
- 6 Donatio omnium presentium & futurorum, nullo reservato tollit libertatem testandi. n. 101. 616
- 6 Donatio omnium presentium, & futurorum extra causam piam non firmatur iuramento. n. 105. ibid.
- 6 Donatio omnium presentium & futurorum inducit votum captandæ mortis n. 10. 617
- 6 Donationem omnium, presentium, & futurorum valere ex multis defenditur. n. 108. ibid.
- 6 Donatio omnium bonorum moderatur, deducto pro donatore, ne egeat nu. 109. ibid.
- 6 Vsfuctus reservato an conualidet donationem presentium & futurorum, pichrè, & vtiliter distinguitur per 4. casus. n. 111. ibid.
- Vide in verb. *Minor, Mutuum, Precarium.*

Dos.

- 4 Dotis causa non transfertur dominium ab vxore in maritum sine traditione n. 34. 574
- 4 Dotis causa confessio facta à marito de recepto ab vxore animo donandi, operatur fictam traditionem, num. 96. 585
- 5 Dotis causa donatio absenti facta, valet declarando, vt nu. 26. 593
- 6 Dos per filiam vniuersalem patris heredem constituta in omnibus bonis fideicommissariis, non resoluit fideicommissum paternum num. 115. 664
- Vide in verb. *Maritus, pactum, pollicitatio, putes, vxor.*

Ecclesia.

- 2 Ecclesia militans non iudicat de occultis relictis extrinsecis omnibus experimentis. numer. 63. 481
- 2 Ecclesia vniuersalis in articulis fidei errare non potest, sic in Sanctorum canonizatione. numer. 64. 482
- 4 Ecclesia, & claustrales capaces sunt dominiij rerum temporalium n. 23. 572
- 4 Ecclesia fauore quamuis ex solo contractu transferatur dominium in casibus, de quibus in l. fin. C. de SS Eccles. non tamen transfertur possessio, & de iure Canon. etiam quod contrahens dicat tradere possessionem n. 40. 575
- 4 Ecclesiasticarum rerum dominium, & civilis possessio acquiritur Ecclesie, non Prelato. nu. 41. 576
- 6 Lex cum Anus, ff. de cond. & demonst. locum habet

etiam, vbi Ecclesia fuit substituta. cum. 88. 653

Vide in Verb. *Donatio, parronus privilegia.*

Emergens, & incidens.

- 2 Emergentia, & incidentia iudiciorum quæ sint. num. 34. 476
- 2 Emergentia si iudex non curauerit decidere, & ad vltiora processerit, an iudicium sit nullum. nu. 99. 488

Emphyteuta.

- 1 Emphyteutam cessantem per triennium in solutione canonis dominus propria autoritate expellere potest. n. 20. 460
- 3 Linea emphyteutæ, & feudatarij finita dominus ingredi potest iure suo possessionem rei feudalis, & emphyteuticæ. nu. 132. 557
- 4 Emphyteuta feudatarius, & vsufructuarius rem alienantes, & tradentes, non priuant Dominium sua civili possessione. n. 87. 586

Vide in verb. *Prescriptio.*

Episcopus.

- 1 Episcopus non habet territorium. n. 50. 433
- 1 Episcopus amittit iurisdictionem, si videat alium exercere iura Episcopalia, & taceat, quod declaratur, vt n. 77. 436
- 1 Episcopus electus consecrari debet, & infra quantum tempus nu. 159. 444
- 2 Episcopus absolvens à iuramento, ad effectum agendi præoccupat iurisdictionem in illa causa secundum Bal. n. 29. sed male vt inf. n. 32. 475
- 2 Episcoporum causæ civiles, & criminales olim tractabantur in Concilio Prouinciali. n. 7. 493
- Vide in verb. *Archiepiscopus, Concilium, Constitutio.*

Error.

- 3 Error inris an excuset a fructuum restitutione, n. 35. & plenius nu. seqq. 538
- 5 Error consensum excludit. n. 14. 592

Exceptio.

- 2 Exceptio non interruptit prescriptionem, nec perpetuat actionem. n. 61. 480
- 2 Reservatio cognitionis exceptionum oppositarum ante contestationem litis in tempus diffinitivæ quid operetur. n. 98. 487
- 5 Exceptiones, quæ per viam actionis proponi possunt, præscribuntur prout actiones. n. 72. 604

Exceptio incompetentiæ.

- 1 Exceptio incompetentiæ obiecta formiter in iudicio non intelligitur reiecta per processum ad vltiora. nu. 147. 442
- 1 Exceptio incompetentiæ est emergens, & ideo sententia superinde lata est interlocutoria, & ab ea in scriptis appellandum est. ibid. n. 148
- 2 Incompetentiæ iudicis exceptio debet ante omnia in litis exordio proponi. n. 33. 497

Exceptio indicati.

- 2 Exceptio rei iudicatæ vt obstat, tres identitates requiruntur. num. 59. 524
- 5 Exceptio rei iudicatæ obstat, cum in secundo iudicio deducitur eadem facti causa examinata in priori iudicio, quamuis diuersæ actiones sint. num. 135. 616

Vide in verb. *Causa diuersitas rei, sententia.*

Exceptio non Numerata Pecunia.

- 5 Biennio elapso opponi non potest exceptio non numeratæ pecuniæ. num. 120. 613
- 5 Exceptio non numeratæ pecuniæ aduersus scripturam, an proponi possit assumente reo in seonus

Index locupletissimus.

- onus probationis non fuisse numeratam, plenè declaratur. n. 121 ibid.
 5 Exceptio non numeratæ pecuniæ intra biennium quibus modis tollatur. nu. 123 614
 5 Exceptio non numeratæ transit actiue, & passiue ad hæredes, & opponi potest à quocunque, cuius interest. nu. 126 ibid.

Expromissor.

- 5 Expromissor, Fideiussor, & Constitutor qui sint, & de eorum differentiis. n. 108 611

Excommunicatio.

- 1 Excommunicatio aduersus absentem non se defendentem est grauamen iuris Canonici. nu. 47. f. 45 465
 2 Excommunicatio ferri non debet pro lenibus; sed pro grauibz culpis declarando tamen vt num. 78 505
 2 Excommunicatio ab homine ferri non potest nisi in pœnam contumaciæ; pro edicto autem commisso Reus non excommunicatur; sed punitur pœna condigna. ibid. n. 80
 2 Excommunicationis sententia ferri non debet, nisi præcedat trina monitio, failit, vbi Rei contumacia est manifesta. Item licet ferri non debeat, lata afficit excommunicatum etiam non citatum, nec monitum. n. 83. & 84 506
 2 Sententia excommunicationis dispositiua lata à Prælato afficit excommunicatum etiam non citatum, sententia autem declaratiua, quem incidisse in pœnam excommunicationis à Canone inductæ sine citatione nulla est. n. 85 ibid.
 2 Excommunicatus vt liberetur, duo sunt necessaria. Primum, quod præcedat satisfactio. Secundum, quod sequatur absolutio iuxta formam Canonicam. Amplia & limita, vt num. 96 507
 2 Excommunicatus non perdit beneficium, sed perdit fructus beneficij. n. 98 508
 2 Excommunicatus statim suspenditur ab administratione bonorum Ecclesiæ; licet non ab administratione bonorum sui patrimonij. ibid. n. 99
 2 Excommunicatus perseverans per annum in excommunicatione, an perdat beneficium. ibid. num. 100
 2 Excommunicatus perseverans per annum in excommunicatione punitur vt n. 102. ibid. Et particulariter habetur pro confesso de illo delicto, ibid.
 2 Excommunicatus perseverans longè vltra per annum in excommunicatione suspectus redditur de hæresi. n. 103 509
 2 Excommunicatus ob contumaciam in tribunali Inquisitionis perseverans per annum vti hæreticus damnatur. ibid. n. 104
 2 Excommunicatus contumax pro aliquo crimine non hæresis, post annum habetur pro confesso. ibid. n. 105

Vide in verb. *Archiepiscopus*, *Contumax*, *Suspensus*.

Executoria.

- 1 Executoria morte concedentis non finitur. num. 42 452

Executor.

- 4 Executor non tradit possessionem per aspectum de re præsentis; sed oportet, vt missum inducat in rem præsentem licet secus facere possit verus possessor. Item secus vbi ad rem, non potest dari accessus citra periculum. n. 52 578
 4 Executor non transfert possessionem rei per ter-

tium possessæ. n. 54

Extensio.

- 2 Extensio in priuatoriis permittitur, vbi agitur de lucro, aut quasi lucro; secus si de damno in re sua. n. 23 474

F

Facti promissor.

- 2 Factum promittens non cogitur præcisè facere; sed ad interesse tenetur. n. 37 498
 5 Facti promissor si non faciat, tenetur ad omnestipulatoris interesse, quod solutione diuiduum est. n. 200 631

Factum Iudicis.

- 2 Factum iudicis exequentis sententiam est factum partis. n. 62 525

Factum Proprium.

- 2 Contra factum proprium quis venire potest, vbi actus gestus est ipso iure nullus. n. 28 496

Falcidia.

- 6 Falcidia, & Trebellhanica non rescant ipso iure, n. 42 643

Feudum.

- 1 In feudis iurisdictionibus est locus iuri non decrescendi. n. 128 440
 1 Feuda dignitatis, puta Marchionatus non possunt diuidi, etiam quoad administrationem. ibid. numer. 129
 1 Feuda inferiora diuiduntur: quò ad administrationem n. 130 ibid.
 2 Feudi Dominus est iudex competens de causa feudali inter cõvassallos, si paratus sit iustitiam facere sic, vt Ordinarius de causis feudi cognoscere nequeat. n. 1 510
 2 Feudi Dominus ex lege est iudex ordinarius inter suos cõvassallos. ibid. n. 2
 2 Feudum est contractus nominatus inuentus ab Imperatoribus Germanis, obligatorius vtrinque, transibilis ad successores feudales, masculos scilicet descendentes. n. 3 511
 2 Feudalis rei dominium directum est apud Patronum, vtile autem dominium penes Vassallum. ibid. n. 4
 2 Feudum constituitur in rebus soli tantum, & differt ab emphyteusi. ibid. nu. 5
 2 Feudum proprium constituitur pro seruitio personali, improprium pro reali. ibid. n. 6
 2 Feudum quilibet etiam priuatus in re sua constituere potest. ibid. n. 7
 2 Feuda Principum, & priuatorum in duobus conueniunt, & in duobus differunt. ibid. numero 8
 2 Feudi dominus compescere potest vassallos, vt coram se litigent sub pœna amissionis feudi. ibid. numer. 10
 2 Feudales causæ constituentes iurisdictionem Domini, sunt duæ. n. 11 ibid.
 2 Feudum à Principe concessum homini ignobili illum nobilitat. secus si à priuato. nu. 13 512
 2 Feudalis concessio quando tribuat iurisdictionem, optime declaratur. ibid. n. 15
 2 Feudatarij iurisdictionati sunt vtilitates omnes prouenientes ab exercitio iurisdictionis. ibidem.
 2 Feudum accipere possunt Principes inferiores à supremis, supremi à paribus, & inferioribus, priua

Rerum, & Verborum.

- privati à Principibus, & à privatis, imò & Principes à privatis. n. 16 512
- 2 Feudum Ecclesiasticum regularur secundum leges Imperiales de Feudo seculari. ibid. n. 18
- 2 Feudales causæ, quæ sunt pertinentes ad cognitionem, & iurisdictionem parroni. ibid. n. 19
- Vide in verb. *Appellatio Vassallus.*
- Fideicommissum, Fideicommissarius, & Fideicommissaria Hereditatis Petitio.*
- 2 Verba, quæ sonant in voluntatem, & in iudicium hæredis, non sunt apta ad inducendum fideicommissum necessarium, diuersum est in his, quæ sonant in potestatem hæredis, aut in arbitrium eius. num. 35 476
- 6 Fideicommissum vniuersale iniunctum filio non agitur paterna hæreditate vi iuratus confirmatur particulari. n. n. num. 40 642
- 6 Fideicommissum vniuersale continet, quod rescatur per Legitimam, Falcidiam, & Trebellianicam, si filius recuset eas detractiones facere etiam in præiudicium creditorum, n. 43 643
- 6 Fideicommissaria hæreditatis petitio datur fideicommissario vniuersali facta prius verbalis restitutione hæreditatis. n. 53 645
- 6 Restitutio verbalis, ut actiones transeant in fideicommissarium, iure Can. non est necessaria. n. 54 ibid.
- 6 Restitutio hæreditatis ex legis potestate absque hæredis verbo in pluribus casibus fit fideicommissario. n. 55 ibid.
- 6 Fideicommissum perpetuæ permanentiæ bonorum in familia excludit Monasterium in vita professi, capionem bonorum per creditores, & confiscationem ex causa delicti. n. 92 654
- 6 Fideicommissum a legante hæredem decessisse sine filiis, an fundata sit illius intentio, an oporteat eum probare. n. 173 672
- 6 Fideicommissarii intentio fundata est, vbi constat filium in conditione positum esse mortuum, & non docetur patri superuixisse. n. 175 673
- 6 Fideicommissum, si sic i potest capi debet interpretatione peccat, declarando ut n. 182 674
- 6 Verba, cum dubitatur, an importent fideicommissum, vel non, magis accipienda sunt, ut non importent. n. 183 ibid.
- 6 Persona, cui magis testator reliquerit, vbi dubia est, se vicissim i pedant. n. 184 ibid.
- 6 Fideicommissum sic accipiendum est, ut non sit inutile. n. 185 ibid.
- 6 Fideicommissum relictum Titio, & eius hæreditibus, hæreditarium est sic, ut etiam extranei hæredes illud capiant. num. 192 675
- 6 Fideicommissum iniunctum Titio hæredi, an legatario post mortem suam ad fauorem hæredum ipsius Titii, accipitur pro hærede bonorum. ibid.
- 6 *Lex pater filium, §. fin. ff. de leg. 3.* optime declarat. n. 193 ibid.
- Vide in verb. *Actio ex testamento, conditio, donatio, dos, hæreditas, l. guma.*
- Filius.*
- 6 Filiorum mentio intelligitur de filiis per naturam non per artem. n. 5 637
- 6 Filij adoptiui in dispositione hominis conditionali de filiis non continentur. ibid.
- 6 Filij naturales non succedunt patri; matri autem succedunt, prout legitimi. n. 13 639
- 6 Filius ex eo quia filius eo negante non præsumitur hæres patris. n. 35 641
- 6 Filius per fideicommissum paternum grauatus an possit in damnum creditorum remittere detractiones pro Legitima Falcidia, & Trebellianicæ siue personales sint, aut hypothecar. n. 47 644
- 6 Filij grauati à patre, aut matre fideicommissio conditionali detrahunt vtriusque quartam, legitimam, & trebellian. de iure Canonico; de iure autem civili plenè discutitur. n. 126 661
- 6 Filius de fideicommissio vniuersali puro detrahit vnam tantum quartam, legitimam, aut Trebellianicam, prout sibi magis expedit. n. 127 ibid.
- 6 Filius de iure civili ante Nouel. Iustiniani constitutiones de fideicommissio conditionali non detrahebat statim legitimam; sed eueniente fideicommissi caso, & fructus interim percepti impu. abantur in legitimam. n. 128 662
- 6 Filius etiam non confecto inuentario de fideicommissio paterno, detrahit vtramque quartam. n. 132 663
- 6 Filij positi in conditione au censeantur dispositiue vocati, id est, patri substitui. n. 143 664
- 6 Filius in conditione positus dispositiue vocatus qui effectus resultant, & patri modo qui effectus resultant, vbi non sunt dispositiue vocati. n. 144 665
- 6 Filius in conditione positus si sit dispositiue vocatus, controuersissima res est, & iudicia diuersa. n. 145 ibid.
- 6 Filij in conditione positi ne sint vocati, verior est de iure scripto opinio per iura, & rationes. numer. 146 ibid.
- 6 Filij positi in tacita conditione à lege subintellecta non sunt dispositiue vocati. n. 150 666
- 6 *Lex Lucius, ff. de hered. instit.* plenissime discutitur, & declaratur. n. 151 ibid.
- 6 Filij naturales an includantur in conditione, si sine filiis, plenè declaratur. n. 153 667
- 6 Filij naturales non continentur in tacita conditione à lege subintellecta, in terminis l. cum Annus, ff. de cona. & demonstr. cu. suis concordant. n. 154 ibid.
- 6 Filios naturales lex scripta minimè sonet. ibid.
- 6 Filius naturalis natus ex soluto, & soluta in materia ista æquiparatur nato in serui conditione in figura matrimonij; dum tamen in schemate concubinario. n. 155 668
- 6 Filius naturalis natus non in concubinato non succedit in duobus vnciis. n. 156 ibid.
- 6 Filij, qui ex legibus in nulla parte succedere possunt patri ex testamento, aut ab intestato, non continentur in conditione, si sine filiis, ad exclusionem substituti. n. 157 ibid.
- 6 Filij naturales an veniant appellatione filiorum in dispositiuis, plene declaratur, & quid in legibus, & in statutariis dispositionibus. n. 158 669
- 6 Filij naturales in dispositionibus legalibus ad filiorum commodum non continentur. n. 159 ibid.
- 6 Filij naturales continentur in legibus disponentibus ad fauorem naturalium pro naturæ officio. n. 160 ibid.
- 6 Naturales non continentur in odiosis odio irrationabili secus si odium sit rationabile. n. 161 ibid.
- 6 Filij naturales an contineantur sub nomine filiorum in contractibus, & an sub nomine liberorum. n. 162 ibid. & seq.
- 6 Filij naturales non continentur in concessionibus Ecclesiasticis. n. 163 670
- 6 Filij præmorientes patri grauato non faciunt deficere conditionem, si sine filiis. n. 164 ibid.
- 6 *Lex*

Index Locupletissimus,

- 6 *Lex ex facto in §. penult. ff. ad Trebellian.* pulchrè declaratur. n. 164 670
- 6 Filij in conditione positi post patris mortem supervenientes faciunt deficere conditionem fideicommissi, quamvis repente moriantur. num. 168 671
- 6 Filio, & patre simul morientibus eodem aggressu, casu, aut impetu, vter præsumatur prius mortuus, & generaliter de aliis commorientibus, num. 170. & 171 ibid.
- 6 Filius in conditione positus natus in vita hæredis gravati absentatus à patria, de cuius sospitate nulla habetur certitudo, an impediat fideicommissarium substitutum, pulchrè, & latè discutitur. n. 174 673
- 6 Filij naturales continentur in conditione. *si sine hæredibus.* n. 188 674
- 6 Filij in conditione, *si sine hæredibus*, etiam non hæredes patris, an excludant substitutum. n. 189 ibid.
- 6 Fili in tacita conditione à lege substitucta non excludunt substitutum, si non sint hæredes patris. n. 190 675
- Vide in verb. *Fructus*, *pia causa*, *Trebellianica*.
- Fideiussor.*
- 5 Fideiussor quamvis non possit se in plus obligare, aut in duriorem causam, quàm reus: & obligatio per eum in plus assumpta sit ex toto nulla: tamen si principalis privilegio proprio non possit obligari; obligatur tamen fideiussor. num. 144. & 145 618
- Vide in verb. *Constitutum*.
- Forensis.*
- 1 Forensis ædificans domum in territorio, & ibi habitans, subicit se, & domum iurisdictioni illius territorii. n. 51 433
- Forma.*
- 5 Formalia requisita in aliquo actu, debent esse contemporaneæ. n. 9 591
- Formula verborum, &c.*
- 2 Formula verborum in actionibus, & in interdiciis de iure antiquo præscriptæ, iure nouo quippè sublatae sunt; sed non sunt actiones, ac nec etiam substantialia, & naturalia actionum sublatae sic, ut etiam iure nouo actiones, & interdiciæ proponi debeant sublati veteribus verborum formulis, sic tamen ut actionis nomen non sit necessario exprimendum. n. 85 485
- Forus.*
- 2 Forus contrahitur in loco, & coram illo iudice, ubi quis facere promisit, & non fecit, ut ibi ad pœnam, & interesse compeniri possit. n. 40 498
- 2 Forum sortimur tribus de causis. n. 59 501
- 2 Forus Domicilii potentior est, & à reo recusari nequit. ib. n. 59
- 2 Destinatae solutionis ratione in certo loco forus ibi constituitur. n. 64 503
- 2 Forus ratione destinatae solutionis constitutus impedit, ne debitor teneatur in loco contractus, ibidem. n. 65
- Vide in verb. *Contractus*, *distractus*, *iuramentum*, *locus contractus*, *mobilia*, *pactum*.
- Fructus.*
- 1 Fructus creditor missus in possessionem an faciat suos. n. 34 463
- 1 Fructus in iudiciis, & interdiciis possessorii ex quo tempore debeantur. n. 55 467
- 1 Fructus in actionibus personalibus quemadmodum veniant, & ex quo tempore. n. 56 467
- 3 Fructus percepti à bonæ fidei possessore absque iusto titulo per iuris errorem an restituantur. numer. 34 537
- 3 Fructuum collectio pertinet ad possessorem, qualiscunque sit, provt etiam fundi cultura, n. 40. 539. & n. 94 550
- 3 Fructuum acquisitio an causetur à civili possessione, an ex causa possidendi. nu. 42 539
- 3 Fructuum perceptio & utilitas an ad dominum, an ad possessorem pertineat. n. 94 550
- 3 Fructus, scæus, & partus an vscapiantur à malæ fide, & bonæ fidei possessore, pulchrè declaratur. n. 97 551
- 3 Fructuum certæ speciei probata possessione collectionis, probatur quod ad alias species. n. 103 553
- 4 Fructus percepti iacente hæreditate acquiruntur hæreditati, non autem hæredi. n. 12 570
- 4 Fructus percepti ex re legata iacente hæreditate an sint hæredis, an legatarii. n. 16 571
- 6 Fructus percepti per filium gravatum pendente fideicommissi conditione non imputantur in Trebellianicam, sed post huc. n. 136 665
- Vide in verb. *Bannitus*, *error*, *excommunicatio*, *iurisdicctio*, *missus in possessionem*, *precariam*, *statutum*.
- Furiosus.*
- 6 Furiosus non potest effectualiter adire hæreditatem sibi delatam. n. 16 639
- Futurus euentus.*
- 6 Pendet sæpè res à futuro euentu. n. 49 644
- G
- Generalis sermo.*
- 6 Generalis sermo refertur ad habiles, & restringitur per sibi connexa. n. 26 640
- Gratia.*
- 5 Gratiolæ concessionis factæ à superioribus, an acquirantur abienti, & iguoranti. nu. 28 594
- Vide in verb. *Absens*.
- Gravatus in vita.*
- 6 Gravatus in vita non fruitur beneficio l. cum annis, ff. de cond. & demonstr. ac nec etiam c. in presentia, de prob. n. 12 638
- H
- Hæreditas, & Heres.*
- 2 Hæreditatem directam petens, succumbens vel etiam varians, non au litur; quia petendo directam, videtur renuntiassè obliquæ fideicommissariæ. nu. 7 471
- 2 *Lex finalis*, C. de Codicillis, declaratur, & limitatur. ibid. n. 8
- 3 Hæreditas iacens est domina rerum hæreditariarum non tamen possidet. n. 147 560
- 4 Hæreditas iacens sustinet personam defuncti, & in ea ante aditam hæreditatem consistunt rerum hæreditariarum dominia, & intra omnia actiua, & passiva, & ei datur curator, non tamen non possidet res. nu. 10 569
- 4 Hæres adeundo hæreditatem acquirit dominium rerum hæreditariarum repertum in hæreditate; possessionem autem non acquirit, quia non est in hæreditate n. 11 ibid.
- 4 Hicæ

Rerum, & Verborum.

- 4 Hæres quodcumque adit hæreditatem, retro fingitur fuisse hæres ex die mortis defuncti, quod ad alia, non quod ad causam domini, n. 12 570
- 4 Hæreditas iacens non sustinet personam hæredis; sed defuncti, n. 13 ibid.
- 4 Hæreditati iacenti non acquiritur ex causis, in quib. factum, operaque personæ desideratur, ib.
- 4 Hæres scriptus in testamento habet titulum vniuersalis institutionis in rebus legatis, n. 17 571
- 5 Hæredum vnus soluens partem suam debiti hæreditarij ipso iure liberatur à creditore, etiam inuito sic, vt pro portionibus cohæredum minimè teneatur, n. 196 630
- 6 Hæreditas pacto non datur, n. 168 657
- 6 Hæres multa habet, quæ non habet donatarius vniuersalis, n. 109 ibid.
- 6 Hæreditas non adita transmittitur ad hæredes, & quæ sit ratio, n. 131 662
- 6 Hæres grauatus fideicommissio vniuersali, in casu restitutionis detrahit omnia sua credita, etiam non facta inuentario, nec fructibus imputatur, n. 133 663
- 6 Præcepto testatoris probo hæres si non paruerit, priuari potest hæreditate; secus si præceptum fuerit improbum: qualia autem sint præcepta improba, declaratur, n. 127 ibid.
- 6 Hæreditas ablata hæredi ob inobedientiam, cui debet applicari, n. 138 664
- 6 Hæres post aditam non potest priuari hæreditate directè, sed per obliquum, n. 139 ibid.
- 6 Capiens in pœnam hæredis, non capit vt substitutus directè etiam ex dispositione testatoris, nec illius testamentum confirmatur, n. 140 ibid.
- 6 Hæredum nomen positum in conditionibus fideicommissariis, resoluitur, si sine filiis, & si sine liberis, n. 177. fol. 673. & n. 187. 674
- 6 Hæredis nomen designat successorem bonorum vniuersalem, n. 178 673
- 6 Hæredis nomen dispositiue prolatum, putà substituto Titio, & eius hæredibus, an restringatur ad hæredes sanguinis, an vero latè accipiat pro hæredibus bonorum, n. 191 675
- 6 Hæredum nomen vitandi absurdi causa pro liberis accipitur, n. 194 676
- 6 Hæredum nomine vbi extant liberi, hæredes extranei cum eis minimè concurrunt, n. 195 ibid.
- 6 Hæredum masculorum nomine non veniunt extranei hæredes masculi, n. 196 ibid.
- 6 Hæredibus legitimis vocatis continentur omnes ex legibus ab intestato succedentes, n. 197 ibid.
- Vide in verb. *Alimenta, patrimonium, pœna, Trebellianica.*

Homo.

- 4 Homo non potest fingere, n. 22 572

I

Ignorantia.

- 4 Ignorantia excusat possessorem, ne amittat possessionem rei suæ, n. 72 582

Imperator.

- 1 Imperator est dominus Regni, & imperij, quomodo intelligatur, n. 35 431
- 1 Iustinianus imperator imperauit annis 38, n. 1637

Ingrediens monasterium.

- 6 Ingrediens monasterium professus transfert se, & sua in monasterium, etiam quod de bonis dictum non sit, n. 68 648
- 6 Ingrediens religionem ante emissam professionem retinet proprietatem bonorum, nec monasterio quæritur, n. 71 649
- 6 Ingrediens monasterium, vt fraudet fideicommissarium non bono Zelo, non illi prædicatur, nu. 85 653
- 6 Ingrediens religionem testatus de bonis suis in extraneum, non præiudicat substituto, declarando vt n. 86 ibid.
- 6 Ingrediens religionem, non præiudicat substituto post eius mortem per nomen collectiuium, nu. 87 ibid.

Vide in verb. Testamentum.

Inimicitia, & Inimicus.

- 2 Inimicitia contrahitur ex facto etiam de iure non improbat, qualecunque factum sit illud, ex quo generari possit odium, & malus animus, num. 16 494
- 2 Inimicus vt talis repelli potest, quamuis inimicitia causa procedat, & origine ur à repellente, ibid. n. 17
- 2 Inimicitia superueniente ex facto testatoris iniusto legatum intelligitur reuocatum, ibid. numer. 18

Inobedientia.

- 2 Inobedientia versus superiorem grauissimum est peccatum, n. 79 505

Instantia.

- 2 Instantia iudicialis, quæ sit, & de eius effectibus, de eius fine, & restitutione instantia, n. 59 480
- 2 Instantia peremptoria, an pereat si facta mala fides ex parte rei possessoris respectu fructuum, ibid. numer. 60

Instrumentorum Traditio.

- 4 Instrumentorum traditio pertinentium ad acquisitionem domini, & ad defensionem rei venditæ, aut donatæ, est signum traditæ possessionis, n. 90 536

Inuestitura.

- 2 Inuestitura feudalis est modus acquirendi iurisdictionem ordinariam, n. 2 510
- 3 Inuestitura facta ex causa non vera non sustinetur ex vera, n. 85 549
- 4 Inuestitura in beneficialibus, feudalibus, & emphyteuticis tribuit titulum; sed non possessionem, n. 50 578
- 4 Inuestitura in re præsentè tribuit titulum, & possessionem, n. 51 ibid.
- 4 Inuestitura de feudo, aut beneficio Ecclesiastico in rei absentia non tribuit possessionem, etiam si dictum fuisset, quod tradebat possessionem rei; hoc autem casu censetur tributa facultas apprehendendi possessionem propria autoritate, n. 56 579
- 4 Inuestitus primus de beneficio Ecclesiastico præfertur secundo: cui etiam tradita sit possessio, n. 57
- 4 Inuestitus secundus de re prophana, cui tradita fuit possessio, præfertur primo, n. 58 ibid.
- 4 Inuestitura à Rege facta non transfert possessionem nisi expressa Regis voluntate, n. 62 ibid.
- 5 Inuestitura feudalis, quamuis non sit expressum, præsumitur facta à præsentè præsentè, num. 44 597

Index Locupletissimus,

I V D E X,

- 1 Index inhibere an possit de iure naturalibus subditis suis, ne se submittant iurisdictioni alienæ. num. 25 430
- 1 Index non potest exercere iurisdictionem contentiosam extra suum territorium inter duos sui territorij; quia extra suum territorium priuatus est, n. 52 433
- 1 Index an possit procedere vigore iurisdictionis maioris sibi superuenientis, n. 149 442
- 1 Iudici procedenti de facto non seruato iuris ordine de facto resisti potest, n. 10 459
- 1 Index non potest creditoribus cedere dominium bonorum debitoris sui, nisi præcedentibus legitimis decretis, n. 39 464
- 1 Index an possit elongare terminos, & dilationes legales, ibid. n. 43
- 2 Index ordinarius quamvis vigore generalis arbitrij possit pro delicto reum mortis pœna condemnare; non tamen potest ei auferre bona, n. 21 474
- 2 Index causæ præparatoriæ an præoccupet iurisdictionem causæ principalis, ib. n. 26
- 2 Index causæ restitutionis in integrum an sit iudex competens præoccupans causam principalem n. 27 475
- 2 Index condemnans aliquem ex persona alterius est iudex competens ad illum reintegrari faciendum ab illo, ib. n. 28
- 2 Index iudicij præparatoris, an sit iudex iudicij principalis distinguendo declaratur, ib. n. 30
- 2 Iudices qualescunque sint iudicare debent secundum leges, & iuris rationes quibuscunque verbis causa sit eis commissa, n. 37 477
- 2 Index in prosecutione iudicij, & ipse sæpè contendit cum partibus, n. 41. ibid.
- 2 Iudici sunt probationes, n. 43 478
- 2 Index ante litem contestatam in pluribus exercet officium suum ibi numeratis, n. 53 479
- 2 Index post latam sententiam si nihil dixerit de fructibus, & expensis, poterit addere, & declarare, n. 58 480
- 2 Index reum occisorem quamvis illum occidere videat, condemnare non potest, nisi testibus, aut propria confessione convictum, n. 63 481
- 2 Index laicus cognoscit, & se interponit super possessorio meri facti in spiritualibus, n. 92 486
- 2 Index in iudicando quæ iura obseruare, & intueri debeat, pulchrè declaratur, n. 93. ibid.
- 2 Iudices quamvis maiores inferiores à Principe tenentur iudicare secundum allegata, & probata, seruato iuris ordine, non contra sola facti veritate attendenda, n. 95 487
- 2 Index iudicare debet super emergentibus, quid autem si non iudicauerit; sed ad vltiora processerit, an processus sit nullus, n. 99 488
- 2 Index iudicare debet merita causarum secundum leges loci colligantium, non secundum leges loci iudicij, ib. n. 100
- 2 Index supplere potest in iis, quæ sunt iuris, & in iis, quæ sunt facti notoriè resultantibus ex actis, ib. n. 102
- 2 Index potest ad fauorem partis iudicare ex causa, & ratione iuris à parte non allegata ib. n. 103
- 2 Index an debeat iudicare per allegata, & probata, an per ea, quæ cognouit priuatus extra processum, n. 104 489
- 2 Index nulliter indicat super scripturis non productis in processu, aut testibus non seruato iuris

ordine receptis, n. 105

483

- 2 Index an debeat iudicare secundum leges scriptas, an possit regulare iudicium suum pro eo, quod sibi iustum videbitur, ib. n. 106
 - 2 Index an possit interpretari leges, an pro illarum interpretatione debeat recurrere ad superiorem, ib. n. 107
 - 2 Interrogare potest index litigantes tam ante, quam post lit. cont. n. 25 495
 - 2 Index an post conclusum in causa possit interrogare partes, n. 26 496
 - 2 Index super principali negotio, est & index super omnibus dependentibus, n. 41 499
 - 2 Index proposita aliqua exceptione impediente processum, non interlocutus super ea procedens ad vltiora, ritè procedit, nisi pars ab eiusmodi grauamine appellauerit, n. 43 520
 - 3 Index iudicij possessorij efficitur index iudicij proprietatis petitorij, n. 135 558
 - 4 Index victum condemnatum rem restituere, iustè debet, & possessionem victori tribuit, n. 55 579
 - 6 Index ex suo officio si velit interrogare potest testem, vt declarat dictum suum ambiguum, n. 122 660
- Vide in verb. *accessiones, actor, aduersarius, Aduocatus, appellatio, causa, citatio, Papa, Princeps, probatio, prorogatio statutum.*

Iudicium.

- 1 Iudicarij ordinis substantialia quæ sint ponitur n. 4 458
- 2 Iudicij nomen æquinocum est habens plura significata, & quandoque accipitur pro libero arbitrio, n. 35 475
- 2 Iudicium aliud est liberæ voluntatis, quod est in dispositione rei suæ, aliud est iudicium voluntatis regulatæ, & hoc iudicium conceditur iudicantibus, & disponentibus de rebus alienis, n. 36 477
- 2 Iudicij plures definitiones ponuntur, ib. n. 38
- 1 Iudicium quare magis denominetur à persona iudicis, quàm Actoris, aut Rei, ib. n. 39
- 2 Iudicij finis pendet à motu, & potestate iudicis, ib. n. 40
- 2 Iudicium non obseruato iuris ordine est ipso iure nullum, n. 42 478
- 2 Iudicia redduntur inuitos, n. 45. ibid.
- 2 Iudicium est causæ discussio, ib. n. 46.
- 2 Iudicium an propriè sit ante litem contestatam, num. 54 479
- 2 Iudicium triplex est, Diuinum, Humanum, Sortis, & Fortunæ, n. 62 481
- 2 Iudicium diuinum est de occultis. Iudicium humanum est de manifestis, n. 63. ibid.
- 2 Iudicium humanum constituitur super allegatis, & probatis, ibid.
- 2 Iudicium Dei non fallit, nec fallitur, iudicium hominis fallitur, & fallit, ib. n. 64
- 2 Iudicium Sortis iure ciuili approbatum, & quid de iure Canonico, n. 65 482
- 2 Iudicium Sortis in appellabile est, ib. n. 66
- 2 Iudicium Humanum triplex est, Criminale, Ciuile, & Mixtum, ib. n. 67
- 2 Iudicium Mixtum Ciuile, & Criminale quale sit, ibid. n. 68
- 2 Iudicium Ciuile, & Criminale respectu finis inter se distinguuntur, n. 69 ibid.
- 2 Iudicium criminale à iudicio ciuili in pluribus distinguitur, vt n. 71. 72. 73. 74. 75 483
- 2 Iudicium ordinarium, aut extraordinarium, quale sit, n. 82 484

2 Iudicium

Rerum, & Verborum.

- 2 Iudicium ordinarium est, quod proponitur iure actionis, extraordinarium, quod proponitur per implorationem officij iudicis nobilis, n. 8; 484
- 2 Iudicia meri, & mixti Imperij extraordinaria sunt, n. 84 485
- 2 Indiciorum aliud Spirituale, aliud Temporale ibid. n. 86
- 2 Iudicium mixtum Spirituale, & Temporale, an detur, in iure, ib. n. 88
Vide in verb. *causa, citatio, emergens, libellus, pena. Iuramentum.*
- 2 Iuramentum addit forum foro, declaratur vt numer. 3; 476
- 2 Iuramentum an tollat pœnitentiam in actu, & contractu reuocabili, n. 42. 499
- 2 Iuramentum non facit per iurum eum qui ex iusta causa non potuit parere, ibid.
- 2 Iuramentum adiectum contractui recipit tacitam conditionem, quæ venit ex contractu, ibid.
- 2 Iuramentum non facit irreuocabile, nec testamentum, nec mandatum procuratorium, ibid.
- 2 Iuramentum non impedit repetitionem indebiti soluti, n. 46 500
- 2 Iuramentum, quod seruatum non vergit in dispendium salutis æternæ, aut in præiudicium tertij, semper seruari debet, ibid. n. 47
- 2 Iuramentum facit valere actum omni meliori, & vtiliori modo, ibid. n. 48
- 2 Iuramentum impleri debet in forma specifica, nec sufficit impleri in æquipollenti, n. 49 ibid.
- 2 Iuramentum facit, vt actus, super quo interponitur, naturaliter reuocabilis reuocari nequeat, ibid. n. 50
- 2 Lex de his ff. de transaction. pacto iurato tollitur, ibid. n. 51
- 2 Iuramentum operatur, vt contractus innominati etiam re integra sint irreuocabiles, ibid. n. 52
- 2 Iuramentum habet in se tacitam conditionem, *rebus sic stantibus*, ibi n. 53
- 2 Iuramentum interpositum super aliquo contractu non extendit consensum iurantis, sed limitatur ad terminos consensus, & quatenus consensit, & non ultra, ibid. n. 54
- 2 Iuramentum trahitur ad consensum iurantis, & consensum, quem reperit, efficaciter stringit, ibid. n. 55
- 2 Iuramentum habet vim clausulæ, rato manente pacto, ibid.
- 2 Iuramentum non impedit reuocationem actuum pro sui substantifica natura retractabilium, n. 56 501
- 2 Iuramentum obligat promissorem facti præcisè facere, ibid. n. 57
- 5 Iuramentum in contractibus supplet partis præsentiam, n. 25 593
- 5 Iuramentum exigit formalitatem verborum, non per relationem ad aliud, n. 30 616
- 6 Iuramentum interpositum ab ingrediente non vi-
tiat professionem, n. 74 649
Vide in verb. *Donatio. Pactum, in fin. Iurisdic-
tio.*
- 1 Iurisdictionalis materia necessaria pro regimine Status vniuersæ, 424
- 1 Iurisdic- tio vnde originem habuit, n. 2 425
- 1 Iurisdic- tio immediatè data est Principibus su-
premis à Deo, ibid. n. 3
- 1 Iurisdic- tio quid sit, & multis definitionibus de-
claratur, ib. n. 4
- 1 Iurisdic- tio quatuorplex, n. 5 425
- 1 Iurisdic- tionis principalis diuifio, est alia spiri-
tualis, alia temporalis, & iurisdic- tione concessa,
an veniat merum, & mixtum imperium, num. 6
426
- 1 Iurisdic- tionis secunda diuifio, alia data, alia na-
ta, ib. n. 7
- 1 Iurisdic- tionis tertia diuifio alia ordinaria, alia
delegata, ib. n. 8
- 1 Iurisdic- tionis appellatione venit vtraque ordina-
ria, & delegata. Alij dicunt venire ordinariam, &
non delegatam, ib. n. 9
- 1 Iurisdic- tionis quarta diuifio, & quomodo cog-
noscat, realis, & personalis, ibid. n. 10
- 1 Iurisdic- tio alia contentiosa, seu necessaria, alia
voluntaria, n. 11 427
- 1 Iurisdic- tio quibus competat actiue, & Principi-
bus solis, & nemini alij in Statu suo competere
plenè concluditur, ibid. n. 12
- 1 Iurisdic- tio quæ sita Baronibus, & Feudatariis iu-
re proprio eis pertinet ex contractu suo, & legis
authoritate, n. 16 428
- 1 Iurisdic- tio Baronis est adeo propria, vt nec Rex,
nec officialis Regius possit exercere actum ali-
quem pertinentem ad Baronem, quod duobus
modis limita, ib. n. 17
- 1 Iurisdic- tio concessa de cognoscendis certis causis
per Principem, aut Communitatem alicui Ma-
gistratui an intelligatur concessa cumlatiue, an
derogatiue ad iurisdic- tionem ordinariam, nu. 19
ibid.
- 1 Iurisdic- tio in quos passiuè exerceatur, & in non
subditos non exerceri palam est, n. 22 429
- 1 Iurisdic- tionis prorogatio fit & de re ad rem, de
loco ad locum, de tempore ad tempus, de perso-
na ad personam, n. 26 430
- 1 Iurisdic- tio exercetur in subditos, & non in supe-
riores aut in pares ius dicentes in eodem tribu-
nali, num. 35 ibid.
- 1 Par in parem iurisdic- tionem non exercet, n. 36
- 1 Iurisdic- tio per quæ transfertur, n. 37 431
- 1 Iurisdic- tio concessa Magistratibus, & Rectori-
bus terrarum non acquiritur nisi præter electio-
nem ad illud officium præsententur literæ ad Re-
ctorem exeuntem in forma publica, alias non de-
bet cedere Magistratum nisi receptis literis, ibid.
n. 38
- 1 Iurisdic- tio non videtur translata, quando Prin-
ceps concessit alicui aliquod prædium rusticum,
vel vrbaniū vniuersitatem rerum, vel persona-
rum non continens, sed tantum ius dominiij pro
natura concessionis, ibid. n. 39
- 1 Concessio aliqua facta sub nomine aliquo Vni-
uersitatis, Ciuitatis, Castri, aut Villæ, vel Regio-
nis, si additum fuerit cum suis pertinentiis, ve-
niant iurisdic- tionalia, num. 40 ibid.
- 1 Iurisdic- tionalia veniunt appellatione bonorum,
ibid. n. 41
- 1 Iurisdic- tio ordinaria non perit morte conceden-
tis, n. 43 ibid.
- 1 Iurisdic- tio an cohæreat personæ, vel territorio
plenè discutitur, n. 44 432
- 1 Iurisdic- tio pro tanto dicitur esse in territorio: quia
intra exercetur, & non extra, & quia territorium
passiue suscipit, non actiue dat, n. 45 ibid.
- 1 Iurisdic- tio non est Populi eligentis Magistratum,
sed superioris confirmantis, ib. n. 46
- 1 Rectores electi ab Vniuersitatibus, & Poppulis
habent
N n n 2

Index Locupletissimus,

- habent ipsi iurisdictionem, non Populus, num. 47
433
- 1 Populus, qui eligit potestatem in loco sibi subdito non transfert iurisdictionem; sed tantum eius exercitium, ibid. n. 48
- 1 Iurisdic-tio non est ad instar seruitutis, ibid. n. 49
- 1 Iurisdic-tione in aliena nec etiam Princeps inter duos sibi subditos contentiosam exercet, ibid. n. 53
- 1 Iurisdic-tionem voluntariam extra suum Territorium inter subdi-os ordinarius exercet, n. 54. ibid.
- 1 Iurisdic-tio super territorio est quasi nebula quædam super paludem, n. 55 434
- 1 Iurisdic-tio quibus modis acquiritur, n. 57 ibid.
- 1 Iurisdic-tionem lex dat, & tribuere potest, & acquiritur legi authoritate, ibid.
- 1 Iurisdic-tio quæritur consuetudine, ibid. n. 58
- 1 Iurisdic-tio acquiritur præscriptione, & in ea præscribenda requiruntur quæ sunt necessaria in præscriptione domini, ibid. n. 62
- 1 Iurisdictionales requiruntur actus ad præscribendam iurisdictionem, & animus possidendi continuus, n. 70 435
- 1 Iurisdictionis possessio non acquiritur sine patientia subditorum, ibid. n. 71
- 1 Iurisdictionale præscriptione quæritum est debile ius retractabile per principem, ibid. n. 73
- 1 Iurisdic-tio acquiritur alluvione, ibid. n. 75
- 1 In iurisdictionalibus quomodo acquiritur possessio quæ ad effectum præscribendi, & se in possessione tuendi, n. 78 436
- 1 Iurisdic-tio non quæritur per actus iurisdictionales, clam, aut precario factos, aut per vim, ibid. num. 79
- 1 Iurisdic-tio, & iurisdictionis possessio non acquiritur violento Tyranno, ibid. n. 81
- 1 Iurisdictionis possessio per quos actus videri potest quæsitæ, ibid. n. 84
- 1 Iurisdic-tio exercetur in quatuor elementis, ibid. n. 85
- 1 Iurisdictionis actus particulares, ex quibus arguitur iurisdic-tio, & iurisdictionis possessio, plenissime describuntur, n. 86. vsque ad n. 107 437
- 1 In iurisdictionalibus status possessorius, non meram ius attenditur, n. 110 438
- 1 In iurisdictionalibus quando adest contentio de possessione, & potioritate possessionis regula servatur, quod possessio antiquior prævalet iuniori, ibid. n. 111
- 1 Iurisdictionis præscriptio pro ce-to tempore, loco pio, certis rebus, & actibus, & quoad certas personas an extendatur ad aliud tempus, actus, & personas, n. 112. ibid.
- 1 Iurisdic-tio quomodo probetur, & an probationes debeant esse concludentes, n. 117. ibid.
- 1 Iurisdic-tio probatur tam ex factis, quam ex non factis, & per testes, & singulares in probanda iurisdictione sufficiunt, n. 118 439
- 1 Iurisdic-tio deducitur in iudicio per actiones, confessionariam, & negatoriam. ibid.
- 1 Iurisdictionis qui sint fructus, plene discuntur, ibid. n. 119
- 1 Condemnatio, poena, multa, & confiscatio iurisdictionis fructus sunt, ibid. n. 120
- 1 Iurisdic-tio separari potest ex pacto, ut unus habeat exercitium, alter utilitates, ibid. n. 121
- 1 Custodire civitatem, aut arcem est fructus iurisdictionis onerosus, ibid. n. 122
- 1 Iurisdictionem duobus habentibus, ad quem spectat defensio, n. 123 439
- 1 Iurisdictionis fructus est deputare ius dicentem in loco, & officiales, ibid. n. 124
- 1 Honorariæ, & obsequiales præstationes sunt in fructu iurisdictionis, ibid. n. 126
- 1 Iurisdic-tio an sit diuidua, vel indiuidua, ibid. numer. 127
- 1 Iurisdic-tio concessa in titulum officij, etiam perpetuo p-o se, filijs, & descendantibus, est diuisibilis quoad administrationem, n. 131 440
- 1 Iurisdic-tio quoad vsum, & administrationem diuidi potest inter consortes, n. 133. ib.
- 1 Iurisdictionis duæ species separatæ possunt esse in civilibus, & criminalibus penes duos in solidum, ibidem n. 134
- 1 Iurisdic-tio ordinaria quibus modis finiatur, ibidem, n. 135
- 1 Iurisdic-tio amittitur per non vsum, num. 136. declarata ut n. 143 441
- 1 Iurisdic-tio amittitur per contrarium vsum, ibid. n. 137
- 1 Iurisdic-tio amittitur per lapsum temporis, quando est concessa ad tempus, ibid. n. 138
- 1 Iurisdic-tio vassalli finitur, si inhumaniter tractat subditos suos, ibid. n. 139
- 1 Iurisdictionem feudalem perdit vassallus, si incidat in crimen hæresis, ibid. n. 140
- 1 Iurisdic-tio finitur per renuntiationem in manu superioris, ibid. n. 141
- 1 Iurisdic-tio amissa cui quærat, ib. n. 142
- 1 Iurisdic-tio quomodo turbetur, ib. n. 143
- 1 Iurisdic-tio non turbatur per actum verbalem, ut criminaliter agi possit; & vide quid in practica, ibid. n. 144
- 1 Iurisdic-tio Ecclesiastica quæ sit, num. 150 442
- In quibus versetur, ib.
- Per quos exerceatur, ib.
- 3 Iurisdic-tio exercita in civilibus, aut criminalibus animo acquirendi iurisdictionem generalem, an acquiratur in omnibus, an in illis tantum illius speciei, n. 101 552
- 3 Iurisdictionis exercitium in vna specie semel, facit illum possessorem quoad alios successiuos actus, n. 105 553
- 3 Iurisdictione vtens quo ad aliqua capitula, & species in loco, vbi alius generalem iurisdictionem habebat hoc sciens, & patiente, acquirit sibi possessionem quo ad illas species, & capitula supra omnes personas, de populo, non tamen quo ad alias species, n. 110 554
- 3 Iurisdictionem generalem sibi quærendi animus per aliquorum exercitium, ex quibus deducatur, n. 114 ibid.
- 3 Iurisdictione si quis non vtatur, quia casus non euenit, & ab alio non sit occupata, non amittitur, n. 119 555
- 3 Iurisdictionalium possessio intertrahitur, & perditur, cum subditi non præstant obedientiam domino pro conatu suo restituta. ib.
- 3 Iurisdic-tio coheret personæ, non rei, num. 150 561
- 4 Iurisdic-tio actiua est apud dominum; passiuam autem apud subditos, n. 71 562
- Vide in verb. *Animus*, *bannum*, *clericus*, *Episcopus*, *investitura nullitas*, *pactum*, *possessio*, *præscriptio*, *præsentio*, *præuatus*, *prærogatio*, *seculus*, *trivisorium*.

Rerum, & Verborum.

Ius Accrescendi.

- 6 Ius accrescendi locum habet inter fideicommissa. rios vniuersales coniunctos re, aut verbis, n. 142 664

Ius ciuile.

- 4 Ius ciuile causas complures acquisitionis domini inuenit, n. 3 568

Ius Exorbitans.

- 6 Decretalis in presentia, de probation. & §. sed & hoc presenti, de sanct. Episc. sunt iura exorbitantia, ac idem in suis terminis restringenda, n. 6 638

Ius Gentium.

- 4 Ius gentium adinuenit sex causas transferendi rerum dominia ab vno in alium; tres autem per quas rerum usus transfertur, n. 2 568

Ius incorporale.

- 1 Iurium incorporalium primum, & secundum Decretum quema modum habeatur, n. 44 465
3 Iura incorporalia non possidentur, sed fundus corporalibus pro iure, quod quis habet in fundo, nu. 75 546
3 Iura incorporalia quasi possidentur, n. 76 ibid.
3 Iura incorporalia sunt in quadruplici differentia, n. 48 541
3 Incorporalia non possidentur, sed quasi ad instar corporalium, n. 49 ibid.

Ius Patronatus.

- 2 Ius Patronatus laicum in Dei Ecclesia, an sit Temporale, vel Spirituale n. 89 485
2 Ius patronatus possidetur per laicum, ibid. n. 91
3 Iuris patronatus probata possessione vnius actus, & effectus, probatur quod ad alios, n. 102 553

Ius Personale.

- 1 Personalia iura quandoque nec cedi, nec gratis alij commodari possunt n. 10 448

Ius Reale.

- 3 Iura realia semper vna, & eadem sunt, ac etiam iura obligationum, quamuis per plures manus transeant, n. 13 531

Ius superueniens.

- 2 Ius superueniens lite pendente an profit actori, ac reo, reo sanè prodest, n. 10 522
2 Ius actori superueniens in actione speciali regulariter non includitur, fallit in accessoriis. Item fallit, vbi ius superuenit ex causa de præterito, ibid. n. 12
Vide in verb. Actor.

L

Legatarius

- 4 Legatarius in re legata est quasi hæres, & hæredi proportionatur, nu. 14 570
4 Legatarius capere debet legata de manu hæredis non autem sua propria autoritate, n. 18 571
6 Legatarius potest repudiare legatum in damnum suorum creditorum, n. 48 644
Vide in verb. Absens, Dominium, Inimicitia.

Legitima.

- 6 Legitima ipso iure subducitur de fideicommissio vniuersali, idem non videtur in eo contineri, n. 41 643
6 Legitima ipso iure rescatur, & detrahatur de eum volente filio, n. 45 644
6 Legitima non tollitur filio nisi per specialem remunerationem, nu. 46. ibid.
6 Legitima filiorum per Iustiniani constitutiones fuit alterata in tribus, n. 129 662

- 6 Ius deducendi Legitimam, & Trebellianicam transmittitur ad hæredes, n. 130 662

- 6 Legitima est tertia totius hæreditatis non diminuta per legata etiam ad pias causas, n. 134 663
Vide in verb. Filius.

Libellus.

- 2 Libellus tria præsupponit, actionem, causam agendi proximam, item remotam, n. 3 515
2 Libellus sustinetur per solam nominis actionis expressionem, in realibus & personalibus, ibid. n. 4
2 Item per solam causam proximam expressionem, item & per solam causam remotam, ibid.
2 Libellus vt præsumptiuè concludatur, satis est, ibid. & latius, n. 11 520
2 Libellus generalis respectu causæ remotæ & si recipiatur tam in realibus, quam in personalibus Actor tamen liquidare tenetur causam remotam fundantem suam actionem, alias reus absoluitur num. 7 515
2 Libellum generale quod ad causam remotam petente reo ante lit. contest. in person. libus, tenetur actor declarare, post autem litem contestatam exceptio hæc inutiliter proponitur, ibid. n. 8
2 Libellum generale in actione reali quod ad causam remotam actor etiam reo petente non tenetur ex certa particulari causa declarare, nu. 11 516
2 Libellus sustinetur ex causa agendi apta, quamuis inepta actio nominatim sit expressa, ibid. n. 15
2 Libellus ineptus non vitiat iudicium in causis, in quibus non est necessaria libelli porrectio, ib. n. 16
2 Libelli ineptitudine in quacumque parte iudicij detecta reus absoluitur, num. 24 518
2 Libellus est necessarius in vtroque iudicio, Ciuili, & Criminali, n. 31 519
2 Libellus quæ continere debeat, ibid. nu. 32
2 Libellus satis est de stylo, vt citato reo offeratur notario causæ, non iuduci, ibid. n. 33
2 Libellus offerri debet in scriptis, n. 34 520
1 Libellus est de substantia iudicij, & sine eo iudicium non rectè procedit, ibid. n. 35
2 Libelli copia an sit reo exhibenda fori consuetudine attenditur, ibid. n. 36
2 Libellus etiam in interdictis possessoris necessarius est, ibid. n. 37
2 Libellus non est necessarius in causis vilibus, n. 38. ibid. Nec etiam in causis summariis de plano expediendis, ibid. nu. 39
2 Item vbi ex compromisso actum fuit, vt iudex ex officio suo se informet, & arbitretur, ibid. num. 40
2 Libellus sustinetur per solam remotæ causæ expressionem in personalibus, quamuis circumstantiæ ad illam causam non referantur, ibid. num. 41
2 Libellus in sui apparentia ineptus iustificabilis ex aliqua extrinseca causa, non sustinetur, si causa illa non exprimitur, ibid. num. 42
2 Libellandi materia ponitur, n. 44 521
2 Libellus, peto rem iure Domini, vel quasi, de consuetudine recipitur, ibid. num. 46
2 Libelli ineptitudo operatur, vt sententia superinde lata sit nulla, nu. 53 523
3 Libellus ex causa domini, & proprietatis impropiatur, vt sustineatur, num. 126 557
3 Libelli verba impropriantur, vt sustineantur, num. 127 ibid.
6 Libellus procedit exhibitus per plures consortes, & per plures creditores, num. 93 654
N n n 3 6 Libellus

Index Locupletissimus,

M

Manus Regia.

- 5 **M**anus Regia à Romanis cognita, & per annos 300. exercita, num. 85 607

Manutentio.

- 3 Manutentiu remediis conseruandus est. Statum habens in aliqua re, vel pro aliquo iure, num. 46. 541

- 3 Manutentiu, & restitutiua remedia dantur pro iuribus incorporalibus, sicuti pro rebus corporalibus, n. 52 542

Manum iniectio.

- 1 Manum iniectionis pactum de iure valet, & de eius effectibus ponitur, num. 21 460

Maritus.

- 2 Maritus ob adulterium vxoris dotem lucratur ciuilitè agendo ad illius amissionem, secus si criminaliter agat ad vindictam, n. 16 473

Matrimonium.

- 2 Matrimonium iure ciuili per fornicationem vxoris penitus dissoluitur; de iure autem Canonico quò ad separationem cori tantum, & ratio diuersitatis ponitur, nu. 14 472

- 5 Matrimonium à valente loqui, an nutibus solis sine verbis contrahi possit, num. 3 589

- 5 Matrimonium an contrahatur per hæc verba, *uolo te ducere in maritum, volo te ducere in uxorem*, nu. 6. 590

Vide in verb. *Papas* in fin.

Merum, & mixtum imperium.

- 1 Meri Imperij causæ per indices ordinarios inferiores à Principe non possunt delegari, ratio ponitur, & dantur Fallentiæ, num. 19 449

- 1 Meri Imperij causæ, in quibus agitur de morte naturali, hominis, aut de abscissione membri, per ordinarium non possunt ex causa absentia, aut infirmitatis alteri delegari; sed remitti debent Regi. ibid. n. 20

- 1 Mixti imperij causæ vsque ad quartum gradum non delegantur, ibid. num. 21

Vide in verb. *Delegare, officium, Prelatus.*

Metus.

- 6 Metus etiam reuerentialis vitiat professionem monasticam, nu. 75 649

Minor.

- 6 Minor 25. ann. maior 14. non potest bona sua non seruatis solemnibus iuris communis alienare in causas pias, quamuis possit non seruatis solemnibus statutijs. num. 80 650

- 6 Donare an possit minor, vel etiam pupillus bona sua, & quomodo, plenissime declaratur, n. 81 ibid.

- 6 Minor enormiter laesus, etiam quod iurasset, restituitur, ibid.

Vide in vero. *Pubes.*

Missus in possessionem.

- 1 Missus in possessionem non seruato iuris ordine maleficus est, num. 13 459

- 1 Missus in possessionem, in realibus operatur vt reus post annum perdat possessionem & actor efficiatur verus possessor irreuocabiliter; intra autem annum veniens resectis expensis, & præstita idonea fideiussione possessionem recuperat; excusatur tamen post annum ex causis vt ibi; fructus autem intra annum missus non facit suos, nisi iudex ex causa aliqua aliud decreuerit, num. 42 464

- 1 Missus in possessionem in realibus, an possideat reuocatur

- 6 Libellus generalis in actione fideicommissaria quò ad bona sustinetur, n. 94 654

- 6 Libellus, quo petitur aduersario imponi perpetuū silentium procedit, declarando, vt n. 95 ibid.

- 6 Libellus prouocati ad iudicium præualet, & attenditur, non libellus prouocantis, n. 97 655

- 6 Libellus contra libellum pro eadem re inter eosdem colligantes non recipitur; sed, pro diuersis rebus recipitur, & sustinetur, n. 98 ibid.

Vide in verb. *Causa, & productio positionum, sententia, verba.*

Liberatio.

- 5 Liberatio ad fauorem absentis per viam pacti non acceptata ab aliquo tunc eius nomine, non prodest, num. 20 593

Vide in verb. *Præscriptio* propè fin.

Lis.

- 3 Lis super possessione rei non facit litigiosam proprietatem, quamuis lis de proprietate reddat possessionem non pacificam, n. 138 558

Literaria obligatio.

- 5 Literaria obligatio quæ sit, & quemadmodum sic obligatoria, nu. 119 613

Litera.

- 5 Literæ semper loquuntur, sed recipiens literas, & retinens, quia consentire videtur, simulaneus inest consensus, n. 12. 591

Litigans.

- 2 Litigans an repellatur à ferendo testimonio aduersus colligantem, amplius, declara, & limita vt n. 12 495

Vide in Verb. *Delegare.*

Litis contestatio.

- 1 Litem contestari compelli potest reus n. 29 462

- 2 Litis contestatio quemadmodum fiat, n. 54 479

- 2 Litis contestatio est terminus substantialis iudicij, ibid. n. 55

- 2 Litis contestatio operatur quendam quasi contractum inter Actorem, & reum, vt vterque teneatur stare illi instantiæ iudiciali, ibid. nu. 56

- 2 Litis contestatio subicit totam causam iudicij, & circa rem principalem circa illius accessorias, n. 57. ibid.

- 2 Lite contestata reus possessor constituitur in mala fide, n. 60 480

- 2 Litis contestatio perpetuat actiones, etiam Annales, & Temporarias, ibid. nu. 61

Vide in verb. *Sententia.*

Locus contractus.

- 2 Locus celebrati actus quò ad solemnia semper attenditur, & si actus vbi solemniter factus fuerit, habet executionem suam vbilibet, n. 60 501

- 2 Locus celebrati contractus attenditur quò ad eas, quæ veniunt ex natura primitiua obligationis, n. 61 502

- 2 Locus destinata solutionis attenditur in iis, quæ veniunt ex vi secundariæ obligationis, n. 66 503

- 2 Locus destinata executionis contractus constituit forum, n. 67 ibid.

- 2 Lex exigere dotem, ff. de iudic. pulchrè declaratur, ibid. n. 68

Vide in verb. *Remissio.*

Lucrum.

- 2 Lucro iam quæsito cum de perdendo agitur, de danno tractatur, nu. 22 474

Vide in verb. *Extensio.*

Rerum & Verborum.

reuocabiliter tamen an solummodo sit in derentione custodia causa, maxima est discrepantia inter Legistas, & inter Canonistas, num. 46 465
Vide in verb. *Primum decretum, statutum.*

Mobilia.

2 Mobilia non constituunt forum; quia in loco illo possessor secum detulerit, num. 31 475

Molestia.

6 Molestia verbalis præbet, ut pro turbata possessione conueniri possit, n. 95 654

6 Molestia est duplex, iuris & facti, de qua autem dictum sit, discerneretur, n. 96 ibid.

Monachatio.

4 Monachatione statim dominium, & possessio bonorum Monachi acquiritur Monasterio, n. 33 574

Monasterium.

6 Monasterium excludit substitutum sub conditione, si sine filiis, n. 1 637

6 Monasterium scriptus hæres à grauato non professo non excludit substitutum, n. 7 638

6 Monasterium non excludit institutum à testatore sub conditione, si testator liberos non haberet, quamuis testator monasterium ingrediatur, n. 8 ibid.

6 Monasterium non excludit substitutum sub sola mortis conditione, non expresso si sine filiis, n. 9 ib.

6 Lex cum Auz. ff. de cond. & demonstr. non trahitur ad ingredientem monasterium, n. 10 ibid.

6 Lex si unquam, C. de reuoc. donat. non habet locum in professo monasterio, n. 11 ibid.

6 Monasterium, quod sit incapax bonorum, facit, ut ingressus quod ad bona habeat ut pro mortuo, num. 76 649

6 Monasteria ex consuetudine locorum quandoque non capiunt bona ingredientium, n. 77 ibid.

6 Monasterium an sit loco filij, plenè declaratur, n. 82 651

6 Monasterium quare excludat substitutum sub conditione, si sine filiis, plenè inquiritur, ibid.

6 Monasterium ut non capiat bona, potest testator expressè prohibere, n. 83 652

6 Monasterium non excludit substitutum, quando conditioni, si sine filiis, est annexa qualitas aliqua, per quam testator senserit de filiis per naturam, n. 84 ibid.

6 Monasterium capax bonorum ubi non excludit ex toto substitutum, possidet tamen bona durante vita naturali grauati, n. 92 654

Vide in verb. *Conditio, Fideicommissum, pia causa.*

Mulcta.

2 Mulctari reus à Ioue an debeat parte non petente, & an pro mulcta inferenda competat parti actio, n. 82 506

2 Mulcta lata contra præsumptum contumacem non citatum, tenet, nisi appellet, n. 88. 507

Mutuum.

4 Mutuum potius præsumitur, quàm donatio, numer. 79 585

N

Negligentia.

1 Negligentia est iusta causa amittendi possessionem, & quemadmodum per negligentiam perdat, n. 14 461

Nobilitas.

2 Nobilitas est munus, quod à solis Principibus confertur, non à priuatis, n. 14 512

Vide in verb. *Feudum.*

Notarius.

5 Notarius censetur rogatus, ut in instrumento adiciat clausulas omnes solitas, n. 131 616

5 Notarius an possit per clausulam cæteratam supplere stipulationem in pactis. ibid.

Novatio.

5 Novatio interuentu nouæ personæ in secunda obligatione stipulata inducebatur de iure Pandectarum, secus si secunda non erat stipulata, sed per alium contractum, n. 141 618

5 Novatio non resultat, si debitor creditori suo dederit alium in debitorem, qui se obligauerit penes creditorem, nam non liberatur prius debitor, sed creditor habebit utrumque obligatum numer. 148 ibid.

5 Novatio resultat, si debitor creditori recipienti loco sui dederit alium debitorem, n. 149 619

Nullitas.

1 Nullitates insurgunt ex defectu iurisdictionis, n. 146 442

Nuntiator noni operis.

1 Nuntians opus nouum verbo, amittit possessionem, sed reintegratur, n. 23 460

O

Oblatio.

5 Oblatio verbalis non operatur implementum in contractibus innominatis, n. 60 602

Oblatus.

6 Oblati qui sint, n. 71 648

Obligatio.

2 Obligatio civilis sola & obligatio naturalis solæ de perse, neutra producit actionem, n. 13 516

5 Inuitus quis extra causas pecuniarias quandoque obligatur, veluti pro vita sua, sanguine suo, pro liberate, pro patria, n. 12 591

5 Obligatio civilis parit effectum actionis, n. 68 604

5 Obligationes conditionales ex contractibus transmittuntur ad hæredes actiue, & passiue, num. 171 624

5 Dare rem obligatus, tenetur transferre dominium rei, non sic obligatus rem tradere, n. 172 ibid.

5 Diuiduæ, & indiuiduæ obligationes, & earum effectus summam, & verè declarantur, n. 189 629

5 Obligationes diuidi, quia continent causam dominij transferendi de necessitate sunt diuiduæ, ibid.

5 Obligationes in faciendo, vel non faciendo sunt indiuiduæ, n. 190 ibid.

5 Obligatio rem tradi, rem præstari facti est, nec continet causam dominij transferendi, idè indiuidua est, n. 194 630

5 Obligationes dandi sunt præcisæ, faciendi soluuntur præstando interesse, n. 195 ibid.

5 Obligationes dandi sunt præcisæ, & dare nolens promissor, ad quæ teneatur, n. 199 631

5 Obligatus rem restituere ex contractu depositi, commodari, pignoris, & huiusmodi, an repetenti obicere possit de proprio suo rei dominio, n. 204 632

Odium.

2 Odium semel contractum præsumitur durare, n. 20 495

Officium.

1 Officij concessio intelligitur cum omnibus utilitatibus, pertinentiis, & prærogatiuis officij, n. 43, 431

1 Officij nomen est pluris significationis, n. 132 443

N n n 4

1 Officium

Index locupletissimus.

- 1 Officium iudicis significat exercitium iurisdictionis, n. 152 443
- 1 Officium iudicis duplex nobile, & mercenarium, ib. n. 153
- 1 Officium iudicis nobile versatur in iis quæ sunt meri & mixti Imperij, nec interponit iudex officium ad priuatiuam vtilitatem, nisi requisitus, ib. n. 153. Mercenarium autem officium quid sit, declaratur, n. seq. & 157 444
- 1 Mercennarium iudicis officium seruit actionibus, & sine actione stare non potest & sublata actione, iudicis officium mercenarium quid sit, quæ eo iudicis officio debebantur, conuiescit n. 154. 443 & quid sit mercenarium explicite declaratur, numer. 157 444

P

Pactum.

- 2 **P**actum factum in iudicio de non recusando proprium iudicem, quem Reus ex aliqua causa recusare poterat, validum est n. 27. p. 496. & n. 10 497
- 2 Pactum, per quod quis renuntiat priuilegio sui fori, de iure valet, n. 30 497
- 2 Pactum de prorogando iurisdictionem iudicis non sui extra iudicium factum reuocari potest re integra, ib. n. 31
- 2 Pactum de subiiciendo se iurisdictioni alicuius priuati, est penitus vacuum, & inane, ibid. n. 32
- 2 Pactum factum in iudicio de prorogando iurisdictionem iudicio incompetentis obligatorium, & validum est, ibid. n. 34
- 2 Pacta in iudicio facta citra solemnem stipulationem de iure sunt obligatoria, ibid. n. 35
- 2 Pactum nudum de iure Canonico est obligatorium, n. 38 498
- 2 Pacti nudi promissor si non pareat pacto, tenetur ad omne damnum paciscentis, ibid.
- 2 Pactum de lucrando dotem etiam iuratum, intelligitur demum si vxor præmoriatur, num. 45 500
- 5 Pacta plura subordinata in eodem instrumento dicuntur eodem tempore conclusa, nec vnum dicitur præcedere alterum, n. 50 600
- 5 Pacta adiecta in contractu sunt pars intrinseca contractus, n. 52 ibid.
- 5 Pactum quid sit, nec contrahitur ab eo, qui consentire nequit, nu. 65 603
- 5 Pactum nudum est contractus innominatus, n. 66 604
- 5 Pactum nudum contrahitur, vbi non præcessit interrogatio, vel vbi non, interuenerunt verba vtrinque, dummodo non transierit in speciem contractus nominati nu. 67 ibid.
- 5 Pactum nudum non fuit approbatum à iure civili quo ad effectum pariendi civilem obligationem, & actionem, n. 68 ibid.
- 5 Pactum nudum parit naturalem obligationem, num. 69 ibid.
- 5 Pactum nudum non parit actionem, sed exceptionem, num. 70 ibid.
- 5 Pactum de francando seorsum ab instrumento producit exceptionem perpetuam, n. 71 ibid.
- 5 Pacto nudo debitum, si solutum sic, repeti non potest, n. 73 605
- 5 Pacto nudo debitum pro aliqua parte solutum, ad reliquum non obligat, n. 74 ibid.

- 5 Pactum nudum dicitur, & consideratur respectu causæ, n. 75 605
 - 5 Causam subesse in pacto, & in contractu, vt inde nascatur civilis obligatio, quando, & in quibus terminis dici possit, n. 76 ibid.
 - 5 Pactum nudum est, vbi paciscens ob eam causam, non dedit, aut fecit aliquid, n. 78 ibid.
 - 5 Pactum nudum de donando olim non pariebat actionem, hodie sic, n. 79 606
 - 5 Pacto nudo si promissa fuerint centum nulla expressa causa, an intelligatur promissio facta ex causa donationis n. 80 ibid.
 - 5 Pactum nudum sine causa an proferat indistinctè ad exceptionem, n. 81 ibid.
 - 5 Pactum nudum geminatum producit actionem, n. 83 607
 - 5 Pacta nuda iure gentium manu regia mundabantur executioni, n. 84 ibid.
 - 5 Pactum nudum de iure Canon. producit actionem, & quid in foro Cæsaris, n. 86. ibid.
 - 5 Pactum nudum de iure civili producit actionem, si in continenti ad contractum sit positum, ibid. 608
 - 5 In causis omnibus, in quibus agitur de bono, & æquo, & in Causis mercatorum, n. 87 ibid.
 - 5 Si in iudicio factum sit n. 88 ibid.
 - 5 In casu, vbi paciscens pateretur aliquod damnum ob pacti inobseruantiam, nu. 90 ibid.
 - 5 In pacto de donando certam rem, non de faciend. do, num. 91 ibid.
 - 5 In pacto nudo facto sub conditione, n. 92 ibid.
 - 5 In pacto nudo vestito fauere legis in casibus specialibus, ibid.
 - 5 Pacta nouissima seruanda sunt, regula quemadmodum procedat, nu. 177 625
 - 5 Pacta omnia adiecta in instrumento sunt adinuicem correspectiua, & constituunt vnum corpus indiuiduum, n. 102 631
 - 6 Pactum dei succedendo non firmatur iuramento vt inducens votum captandæ mortis, n. 107 657
- Vide in verb. *Constitutum*, *dominium prope fin. manuum iniectio*, *pollicitatio*, *promissio*.

Papa.

- 1 Papa iure summi Pontificatus in spiritualibus habet intentionem fundatam in vniuersum orbem, n. 13 427
 - 1 Papa habet primatum in vniuerso Mundo, & dicitur Vicarius Christi in terris, nu. 151 442
 - 1 Papa ex sua suprema potestate spiritualia omnia iurisdictionalia committere potest etiam laicis, & si Episcopi non possint. Quæ autem sunt ordinis, Papa laicis non potest committere n. 17 449
 - 1 Papa delegare potest laicis causas criminales super personis Ecclesiasticis, ibid. nu. 18
 - 2 Papa non potest recusari vt suspectus, n. 9. p. 493. & num. 12 494
 - 2 Papa super spiritualibus personis, & rebus Ecclesiasticis plenissimam habet potestatem, numer. 12 494
 - 2 Deponere Episcopos ad nullum alium pertinet, nisi ad Papam, numer. 90 607
 - 6 Alexan. III. Sum. Pontifex tenuit Pontificatum annis 19. n. 1 637
 - 6 Papa ex magna causa dispensare potest, vt constitutus in sacris contrahat matrimonium, nu. 232 640
- Vide in verb. *depositio*.

Pater.

Rerum & Verborum.

Pater.

- 6 Patre, & filio, viro, & vxore, donatore, & donatario causa mortis; matre, & filia, simul conuenientibus, vtrū præsumatur prædecesisse, nu. 171
671
6 Lex qm̄ duos, §. cum in bello, ff. de reb. dub. declaratur, n. 172 672

Patrimonium.

- 6 Patrimonij nomen æquipollet nomini bonorum vniuersalium præsentium; aliud est in nomine hæreditatis, n. 103 656

Patronus.

- 2 Patronus laicus facta præsentatione de vno, potest alium accumulare, n. 29 497
2 Patronus vendicat Ecclesiam pro iure patronatus, quod in ea habet, n. 22 517

Pax.

- 5 Pax absenti facta non acceptata eius nomine, non est valida, nu. 21 593

Pecunia.

- 4 Pecunia data præsumitur in solutionem præcedentis debiti, n. 80 585
5 Pecuniæ appellatione quæ res veniant, optime declaratur, n. 127 614

Permutatio.

- 5 Permutationis contractus innominatus est, & ex eo oportet, vt rerum dominia transferantur, n. 56 601
5 Permutator tenetur facere rem accipientis, idem si casu pereat, alius condicit rem à se datam, n. 173 624

Petitio Hæreditatis.

- 6 Petitio hæreditatis competit hæredi directo, n. 35 641

Pia causa.

- 6 Pia causa an præter legitimam favorabilior sit, quàm causa filiorum, an contra, n. 90 653
6 Pia causa substituta præualeat Monasterio, quod grauatus ingreditur, n. 91 654

Vide in verb. donatio.

Pœna.

- 1 Pœnæ nonorum delictorum à Rege constitutæ pertinent ad Barones Regni, non, ad Camerariam Regiam, n. 126 439
2 Pœna amissionis rei sue non inducitur, nisi lex expresse constituat, n. 26 474
2 Pœnam quando lex imponit, an applicet filio, aut parti, vt inde cognoscatur, an iudicium sit civile, vel criminale, plenè declaratur, n. 76. 77. 78. 79. 80. & 81 484
2 Pœna ex pœna non procedit, n. 92 507
5 Pœna promissa à pluribus debitoribus dandi, vel à pluribus debitoris hæredibus, vno eorum non dante insoludam committitur non pro illius parte tantum, n. 196 630
1 Pœna promissa in obligationibus facti individui vno contraveniente in totum exigitur, in diuisis autem pro parte contravenientis tantum, declarando, vt num. 198. 631. & quid in iudicialibus, & in prætoriiis stipulationibus, ibid.

Vide in verb. stipulatio.

Pœnitentia.

- Pœnitere nulli conceditur cum damno alterius, sed damno restituito, n. 37 498

Pollicitatio.

- Pollicitatio est solus offerentis promissio, & non est obligatoria, n. 98 609

- 5 Pollicitatio non est obligatoria, etiam facta ex causa dotis privilegiatæ, n. 99 609

- 5 Pollicitatio, an pactum resulter, vbi quis promittit præsentis, & tacet, n. 103 610

- 5 Pollicitatio facta Reipubl. & Ciuitati ex causa donationis non valet, n. 104 ibid.

- 5 Pollicitatio facta Reipublicæ quibus ex causis sit obligatoria, n. 105 ibid.

Possessio, Possessor, & alia huius generis.

- 1 Possessio decennalis, & vicennalis continuata requiritur in præscriptionibus, num. 65 434

- 1 Possessio iurisdictionis acquiritur per præscriptionem sciente, & patiente domino iurisdictionis, n. 69 435

- 1 Possessio à possessore ignorante non aufertur, n. 79 436

- 1 Violentus deliciens possessorem de Castro, & iurisdictionalia exercens, an acquirat sibi iurisdictionalium possessionem, ibid. n. 80.

- 1 Possessor violentus, siue possideat, siue non, nullo tempore præscribit, ibid. n. 82

- 1 Possessio in iurisdictionalibus quomodo sit acquisita, ib. n. 83

- 1 Obedientia subditorum necessaria est, vt acquiratur possessio in iurisdictionalibus, num. 108 437

- 1 Possessio in iurisdictionalibus an deducatur per actus liberae iurisdictionis, ib. n. 109

- 1 Possessorium iurisdictionale an sit meri facti, an verò iudicium mixtum, n. 113 438

- 1 Possessio, in his, quæ non possunt haberi, nisi ex permissione Principis non potest considerari, seu iuncta à causa proprietatis, ib. n. 114

- 1 In possessoriiis mixtis non sufficit, solam possessionem inducere, sed oportet, & titulum inducere, aut verum, aut coloratum, ibid. n. 115

- 1 Possessoris status eo non citato nec principis, nec inferioris autoritate iure mutari potest, num. 31 458

- 1 Possidens authore prætoris iuste possidet, n. 8. ib. declarando, vt ibid.

- 1 Possessor eiectus à iudice procedente de facto non seruato iuris ordine, restituitur cum fructibus, & interesse, n. 9 459

- 1 Ingrediens possessionem rei non citato possessore, cui deliciens, perdit omnia sua iura, etiam de licentia iudicis, nisi pro executione iudicati ingrederetur possessionem rei sibi adiudicatæ, ibid. n. 11

- 1 Possessor si ceciderit à possessione rei facto suo, culpa sua, aut negligentia sua, non restituitur, ib. n. 15. & plenè discutitur per n. 16. 17. 18. 19. 20. 21 460

- 1 Possessor non restituitur, vbi ex legis autoritate ob aliquem casum licet occupare bona sua, n. 22 ibid.

- 1 Possessoriiis in iudiciis requiruntur eadem solemnities, quæ in petitoria, etiam quod sint restitutoria, n. 30 462

- 1 Possessoria interdicta regulantur per modum actionum realium, n. 45 465

- 1 Possessor o recuperanda agens, seu reintegranda probare de necessitate debet anteriorem suam possessionem, & deiectionem factam ab aduersario de iure civili interdicto de vi, sed de iure Ci non in remedio reintegranda sufficit allegare per iura

Index locupletissimus.

- iniustas causas cecidisse, & possessionem iniuste
ab adversario detineri, n. 53 467
- 1 Possessoria mixta exigunt, vt probetur non so-
lum de possessione actoris; sed etiam de proprie-
tate, si non verè, saltem eoloratè apparenter,
n. 54 467
- 3 Possessio an sit ius, vel factum, latè ponitur, n. 1
529
- 3 Possessionis acquisitio est quid facti, n. 2 ibid.
- 3 Possessionis retentio facti est, n. 4 ibid.
- 3 Possessio quæ sita an sit ius, vel factum, communis
est, quod sit ius, sed contra tenetur n. 5. ibid.
- 3 *L. peregrè ff. de acq. poss. declaratur*, n. 6 530
- 3 *L. Possessio quoque ff. eo. in 1. respon. declaratur*, n. 7
ibid.
- 3 *L. Homo liber ff. de acquiren. rerum domin. declara-
tur*, n. 8 ibid.
- 3 *L. §. si vir uxori ff. de acquir. poss. declaratur*, n. 10
531
- 3 *L. Denique ff. ex quib. caus. maior. cum duabus con-
similibus declaratur*, n. 11 ibid.
- 3 *L. cum heredes in pr. ff. de acq. poss. & §. Scauola in l.
1. ff. si quis testam. lib. declaratur*, n. 12 ibid.
- 3 Possessio vnius etiam auctoris non est possessio
successoris; sed diuersa, n. 13 532
- 3 Possessoris in iudiciis merum factum considera-
tur, n. 14 ibid.
- 3 Possessio quandoque habet plurimum facti, &
parum iuris, quandoque contra, n. 16 ibid.
- 3 Possessio quid sit, defenditur Bar. definitio, nu. 17
ibid.
- 3 Possessio quid sit, nouè definitur, n. 18 533
- 3 Possessio vnde dicatur, & vnde originem habue-
rit n. 19 ibid.
- 3 Possessio originem habuit de iure gentium, &
producit acquisitionem Domini, n. 20 ibid.
- 3 Possessio an sit vna, vel multiplex, n. 21 ibid.
- 3 Possessio retenta per colonos, & seruos, illis deie-
ctis penitus amittitur à Domino, n. 22 534
- 3 Possessio ciuilis animo retenta perficit præscrip-
tionem. Item impedit naturaliter tantum pos-
sidentem incipere præscribere, non tamen impe-
dit illum per perceptionem fructus suos facere.
n. 23 ibid.
- 3 *Lex clam. in §. qui ad nundinas ff. de acq. poss. pul-
chrè declaratur*, n. 24 ibid.
- 3 Clandestine ingrediens an, & quo casu dicatur
possidere, n. 24 ibid.
- 3 Possidere naturaliter, & ciuilitè quemadmodum
verba hæc in iure accipiuntur, n. 25 535
- 3 Possessio ciuilis alia est à naturali, & quocunque
modo vacat, vnitur naturali, n. 28 536
- 3 Possessionis vna est species; plures autem sunt
numero, & vna maioris effectus, quàm altera,
ibid.
- 3 Possessoriorum, quæ in nullius bonis sunt, per nos
apprehensa, est maioris effectus. Item & eorum,
quæ ab hostibus capimus, n. 29 537
- 3 Possessio plena penes vnum existens, quibus casu-
bus transferatur in alium, & de suis effectibus,
n. 30 ibid.
- 3 Possessio plena quæ sita possessori bonæ fidei cuius
sit effectus, n. 31 ibid.
- 3 Possessio plena cum mala fide cuius effectus sit, n.
32 ibid.
- 3 Possessio precaria cuius sit effectus, nu. 33 ibid.
- 3 Possessionis plenæ traditio facta à Domino sine
titulo, an sufficiens sit, vt possessor ille bona
fide possidens faciat fructus suos, num. 34 ibid.
- 3 Possessor bonæ fidei ex titulo à iure improbato an
excusetur à fructuum restitutione, n. 36 538
- 3 Possessio regulatur in iure pro natura causa pos-
sidendi, n. 37 538
- 3 Possessor de facto manutenendus lest in sua pos-
sessione, ibid.
- 3 Possessio clandestina, seu violenta cuius sit effe-
ctus, n. 38 539
- 3 Possessor violentus, & maleficus colit fundum,
colligit fructus, locat fundum, & conductor rectè
ei soluit, n. 39 ibid.
- 3 Possessor turbatur in sua possessione etiam verbo,
& sic turbans tenetur de turbata, n. 40 ibid.
- 3 Possessionis ciuilis plures effectus referuntur, &
etiam naturalis, n. 41 ibid.
- 3 Possessio ciuilis solo animo retinetur, amissa con-
uolat ad naturalem, quæ ciuilem vacantem ad se
trahit, ibid.
- 3 Possessio ciuilissima quæ sit, & de eius effectibus,
n. 42 540
- 3 Possessio incorporealis, acquiritur corpore, &
animo, sicut corporalis, etiam, per vim compul-
suam, & expulsuam, & acquiritur per vsum
vnius, & patientiam alterius, nu. 50 541
- 3 Possessio iurium incorporealis negatoriorum ac-
quiritur per prohibitionem vnius, & patientiam
alterius, n. 51 ibid.
- 3 Possessio iurium incorporealis eiusem effectus
est cuius & corporalis, & eodem modo se ha-
bet, n. 52 542
- 3 Possessio iurium incorporealis amittitur, si iste
sciat illum vti actibus liberatoriis, & patitur,
n. 60. 543. secus si è contra iste vtatur actibus
conseruatiuis, vt infra, n. 61 ib.
- 3 Possessio iurium incorporealis amittitur, si iste
patitur scienter, illum facere actus, quos ipse
facere solebat, n. 61 ibid.
- 3 Scientia, & patientia domini putatiui an sufficiat,
vt acquiratur possessio iurium incorporealis,
n. 69 545
- 3 Scientia, & patientia non veri domini cessante ti-
tulo non sufficit vt acquiratur possessio iurium
incorporealis, n. 70 ibid.
- 3 Possessionis questione pendente in incorporealibus
interim possessor manutenendus est, n. 71 ibid.
- 3 Possessio iurium incorporealis facti est, non iu-
ris n. 2 ibid.
- 3 Possessio incorporealis an sit duplex, ciuilis, &
naturalis, & quæ sit, n. 73 546
- 3 Possessor iurium incorporealis molestatus, &
turbatus, potest se habere pro spoliato, & agere
remediis restitutiuis, vel etiam retinendæ tueri
suam possessionem, n. 76 ibid.
- 3 Possessio iurium incorporealis iis remediis de-
fenditur, quibus corporalis, ibid.
- 3 Possessor iurium incorporealis pro tuenda sua
possessione potest irruere in spoliatorem, sed an
possit demoliri opera facta in fundo turbatoris,
quæstio grauis est, n. 77 547
- 3 Possessor violentus à spoliato iuste turbatur; sed
non iuste eiicitur, n. 78 ibid.
- 3 Personalibus in iuribus an sit considerabilis sta-
tus possessorius, pulchrè distinguitur, n. 80 ibid.
- 3 Possessoria remedia competunt pro præstationi-
bus realibus, & personalibus, n. 81 548
- 3 Possessor magis præsumitur possidere, pro se, quàm
pro alio, magis pro se, quàm còmuni nomine, n. 83. ib.
3 Poss

Rerum & Verborum.

- 3 Possidens ab initio communi nomine, intelligitur eodem nomine egisse, & perseverasse, n. 84 548
- 3 Possessio accepta ex vna causa iniusta, non iustifica or ex alia iusta, n. 85 549
- 3 Possessio iurium incorporalium non acquiritur in his, quæ conceduntur iure facultatis, aut iure familiaritatis, n. 87 ibid.
- 3 In his autem quæ non frequenter solent concedi, acquiritur possessio per actus multiplicatos, ex quib. apparet, illum fecisse pro iure suo. ibid.
- 3 Possessio incorporalium in his, quæ non solent concedi, acquiritur per vnum, & duos actus in iuribus exigendi, decimandi, præsentandi, conferendi, & e igendi, n. 88 ibid.
- 3 Possessorium iurium incorporalium actiue, & passive transit ad successores, n. 89 550
- 3 Possessio iurium incorporalium etiam per vnum actum quæsitâ parit effectum præscriptionis, dummodo interpellata non sit ante finitam præscriptionem, secus si post, n. 90 ibid.
- 3 Possessio iurium incorporalium per vnicum actum quæsitâ interruptitur, si aduersarius contradicat, & protestetur nolle pati, n. 91 ibid.
- 3 Possessio iurium incorporalium perditur, ubi possessor ab aduersario prohibetur facere actus illos, quos ante facere solebat, n. 92 ibid.
- 3 Possessio non præsumitur violenta, clandestina, aut precaria, n. 93 ibid.
- 3 Possessio in rebus corporalibus releuatur ab onere petendi, & probandi, non in corporalibus, n. 94 ib.
- 3 Possessionis causam neminem sibi mutare posse, regula declaratur, n. 95, 96, 561, & n. 159, 561
- 3 Possessio iusta an iniusta sit tempus adeptæ possessionis consideratur, n. 96 551
- 3 Possessio respectu qualitatum contrariarum an possit esse penes duos, n. 99 552
- 3 Possessio iurisdictionalium quemadmodum acquiritur latissime ponitur, n. 100. ibid.
- 3 Possessio iurisdictionalium quemadmodum acquiritur in loco, & in personis liberis, n. 101 ibid.
- 3 Possessione vniens de iure communi in aliqua parte, aut in aliquo iure acquirit in omnibus, n. 104 553
- 3 Possessio in aliquo iure iurisdictionali, vel exigendi de nouo quæsitâ aduersus certas personas, non profertur ad alias separatas personas, nisi ratione præsentia, n. 106 ibid.
- 3 Possessio iurisdictionalis de nouo exercita in certis personis non extenditur ad alias, nisi exercita fuerit ratione territorij, aut præsentia, n. 107 ibid.
- 3 Possessionis apprehensio, seu vsus circa vnam rem, vel circa vnâ locum, non profertur ad aliam rem, vel locum separatim, sed in vna parte rei refertur ad totam continentem, & sic quoque respectu loci continentis amplius, & declaratur n. 108 ibid.
- 3 Possessio quæsitâ in iurisdictionalibus, & aliis iuribus, quemadmodum retineatur, & amittatur, n. 119 555
- 3 Vsus partis retinet possessionem in tota re, & in toto iure, non occupatâ ab alio in illis partibus, & operatur retentionem etiam in speciebus diuersis, ib.
- 3 Obedientiæ ius, & possessio an amittatur per non usum, ibid.
- 3 Possessio sæpe attrahit ad se dominium, n. 128 557
- 3 Possessio feudatarij, & emphyteutæ, finitis suis titulis conuolat ad civilem dominium, n. 131 ibid.
- 3 Possessionem civilem habens turbatur, si impediatur ad ipsi possessionem naturalem vacantem, n. 133 558
- 3 Possessio, & proprietas quamuis sint causæ diuer-

- sæ, non tamen repugnantes sunt, ac ideo simul stare possunt, n. 134 558
- 3 Possessio à me recedere facilius potest, quam rei dominium, n. 136 ibid.
- 3 Possessionem amittere possum, & si alteri non queratur, non sic proprietatis dominium, n. 137 ibid.
- 3 Possessio alia est vnius, alia est alterius, n. 139 ibid.
- 3 Possessionis multi sunt capaces; non tamen sunt Domini, n. 140 559
- 3 Possessor, lata sententia in petitorio adue sus eum, spoliatus ab actore possessione sua absque iudicis au horitate an sit restituendus, n. 143 ibid.
- 3 Nuda rei traditio transfert possessionem rei; sed non dominium, n. 146 560
- 3 Possessio transfertur ex inutili contractu, licet dominium non, n. 148 ibid.
- 3 Possessionem ex inutili contractu an transferant pupillus, & Ecclesia, n. 149 ibid.
- 3 Possessio, & proprietas in plerisque conueniunt, n. 152 561
- 3 Duo in solidum eiusdem rei non possunt esse, nec domini, nec possesores, ibid.
- 3 Causæ acquirendi rerum dominia quot sunt, tot sunt possidendi causæ, n. 153 ibid.
- 3 Possessiones subalterne quot sunt quot causæ domini j subalterni, n. 154 ibid.
- 3 Possessio adhuc est causa potentissima transferendi dominium, n. 155 ibid.
- 3 Possideri potest res ex pluribus causis ante dominij acquisitionem, non post, n. 156 ibid.
- 3 Possessio nobis acquiritur per easdem personas, per quas dominium, n. 157 ibid.
- 3 Possideri non possunt, quorum dominium queri nequit, n. 158 ibid.
- 3 Possessio præsumitur continuata saltem animo, n. 162 562
- 3 Possessio de præterito infert ad possessionem de præsentis in mobilibus, & stabilibus, n. 163 ibid.
- 3 Possessio probata tempore molestationis, &urbationis præsumitur allegante actore continuata tempore litis contestatæ, n. 164 ibid.
- 3 Possessionis nomen sæpe accipitur pro proprietate, n. 165 ibid.
- 3 Possessione legata, quando intelligatur legata proprietas, n. 166 ibid.
- 3 Possessione in perpetuum adiudicata venit proprietas, n. 167 ibid.
- 3 Possessione legata, aut concessa an veniant res mobiles, n. 168 563
- 3 Possessionis successio datur, sicut proprietatis, n. 169 ibid.
- 3 Possessio parit acquisitionem dominij, n. 170 ib.
- 3 Possessione probata an inferatur probatio dominij, n. 171 ibid.
- 3 Possessionis commodum est, vt pro possessore præsumatur, n. 176 564
- 3 Possessor per tempus immemorabile potest se tueri allegando titulum sibi magis utilem, n. 177 ibid.
- 3 Possessio potest dari sub conditione; sicut dominium, n. 179 ibid.
- 4 Possessio sola voluntate tradentis, & accipientis transfertur, n. 6 568
- 4 Possessio sine traditione vera, aut ficta non transfertur, quamuis dominium sit translatum, n. 20 571
- 4 Possessio, ex eo, quod pro actore in causa proprietatis sit indicatum, an victori acquiratur, pulchrè ponitur sub n. 20 ibid.
- 4 Possessio producit dominium, sed dominium non producit possessionem, ibid.

Index locupletissimus.

- 4 Canones in materia possessoria vtuntur legibus
civilibus, n. 21 572
- 4 Possessionis nomine sepe designatur res cum ple-
na proprietate, n. 24. ibid.
- 4 Possessio in nonnullis casibus intercedente iusto
titulo translatiuo dominijs transfertur ab vno in
alium, etiam sine rei traditione per actum ve-
rum, aut fictum, n. 31 574
- 4 Possessio ex legis autoritate in compluribus
causis transfertur ab vno in alium, n. 35 ibid.
- 4 Possessio translata ex legis potestate est vera pos-
sessio, ibid. & n. 38 578
- 4 Possessio ciuillissima ex legis autoritate statim
acquiritur etiam ignorantibus, n. 35 574
- 4 Possessionem voluntate nostra amittimus, etiam
quod aliter non quæritur, n. 37 ibid.
- 4 Possessio est facti, & animi, & facilius amittitur,
quam dominium, ibid.
- 4 Possessio authoris est diuersa à possessione succes-
soris etiam vniuersalis n. 39 575
- 4 Possessio est multiplicabilis ex multitudine per-
sonarum successiuè possidentium, ibid.
- 4 Possessio, quæ per actus fictos acquiritur, est vera
possessio, n. 48 578
- 4 Possessus tēpo aliū de beneficiis Ecclesiasticis in
Statu Veneto dat Seren. Prin. eps Venet. n. 53 579
- 4 Clauis traditio est fictus actus transferendi pos-
sessionem mercium venditarum, etiam quod emptor
ignoret, in qua parte horrei sint repositæ. ibid.
- 4 M. do tamē clauis tradita sint in re præsentē. ibid.
- 4 Item quod præcedat titulus habilis translatiuus
dominijs. ibid.
- 4 Operatur etiam clauis traditio, vt is possit pro-
pria autoritate accipere possessionem. ibid.
- 4 Vfus rei præsen- is ex voluntate possidentis trans-
fert possessionem, n. 64 ibid.
- 4 Possessor rei locans rem vero domino, facit illum
possessionem, & amittit possessionem ciuilem, &
naturalem, declarando vt, n. 72 582
- 4 Possidenti ciuilitur turbato in sua possessione, &
pro ea agenti de turbata non potest obici de de-
fectu proprietatis, n. 77 584
- 4 Possidens ciuilitur turbatus in sua ciuili agit in-
terdicto retinendæ. ibid.
- 4 Possessorio retinendæ agenti non obstat exceptio
de defectu dominijs, ibid.
- 4 Possessorio reitutorio agenti, etiam quod non
intercesserit violenta spoliatio non potest obici
de defectu proprietatis, ibid.
- 4 Possessio continens infert possessionem rei con-
tentæ, n. 92 587
- 4 Accrescens portio in hæreditatibus, legatis, fidei-
commis, & huiusmodi non acquirit posses-
sionem, n. 94 ibid.
- 5 Possessionem rei tradita condicenti ex contractu
non potest obici de defectu dominijs, ac nec etiam
de proprio possessoris dominio, n. 205 632
- Vide in verb. *alluio, arrogatio, beneficium, actus,*
collator beneficij, colonus conditio triticaria, con-
stitutum, consuetudo, custodia, decretum, detenta-
tio, dominium, emphyteuta, executor, fructus, hæ-
reditas, instrumentorum traditio, iurisdictio, ius
patronatus, monachatio, negligentia, nuntiator no-
ui operis, proprietates signi, seu marche appositio,
tutor, usus fructus. *Posthumus.*
- 6 Conceptus, & natus post mort. malicius non fit
agnatus, nec cognatus illi ac ideo illi non succe-
dit, n. 17 *Prædo.* 639
- 1 Prædonem non esse absolutè restituendum, n. 6 458

Præfationes.

- 5 Dicta in præfationibus an censeantur repetita in
conclusionibus, & stabilimento negotij, n. 181 626

Prælati.

- 1 Prælati Ecclesiastici omnes causas meri, mixti
Imperij, ac simplicis iurisdictionis delegant, n. 25
450

Præparatoria.

- 2 Præparatoria inferunt ad præparata, & an de ne-
cessitate, an verò contingenter, n. 1 470
- 2 Præparatorio proposito peculiariter, pertinente
ad vnum ex duobus remedijs contrarijs, illud ab
actore videtur electum & alterum remissum, n. 6
471

P R Æ S C R I P T I O.

- 1 Titulus ad præscriptionem longi temporis requi-
ritur etiam in præscriptionibus iurisdictionali-
bus, n. 63 434
- 1 Bona fides ad præscriptionem requiritur, ibid. n. 64
- 1 Præscriptio decennij, seu vicennij non currit ad-
uersus Principem, n. 66 435
- 1 In præscriptione tria considerantur, ibid. n. 68
- 1 Præscriptio iurisdictionis an operetur derogati-
uè ad iurisdictionem superioris, an verò cumula-
tiuè n. 72 ibid.
- 1 Præscriptio, iurisdictionis non videtur subia-
tum omne ius superioritatis, sicut nec conces-
sione ibid. n. 74
- 1 Præscriptio in iuribus iurisdictionalibus quem-
admodum interrumpatur, ibid. n. 76
- 3 Emphyteuta possidens pro iure emphyt. utico
præscribit contra Dominum, & contra quoscun-
que, n. 27 536
- 3 Seruitutes reales per vsum decennalem etiam si-
ne titulo præscribuntur, si continua sint, concu-
rentibus tamen requisitis, vt n. 55 543
- 3 Dominus prædij præscribit seruitutem prædi-
alem, ibid.
- 3 Bona fides necessaria est in præscriptione serui-
tutum, & iurium, n. 56 ibid.
- 3 Præscribere volens ius seruitutis, aut iurisdictionis,
oportet, quod iure illo sit vñs bona fide pro
eo iure, n. 58 ibid.
- 3 Scientia, & patientia aduersarii necessaria est in
possessione, & præscriptione iurium incorpora-
lium, & signanter quod sciat illum vñ pro iure
seruitutis, n. 59 ibid.
- 3 Discontinua iura realia spatio longi temporis
non præscribuntur, n. 62 544
- 3 Præscriptio immemorialis habet vim legis, pa-
et, & priuilegij, n. 63 ibid.
- 3 Præscriptio decennalis in iis, quæ sunt modici
præiudicii, titulo allegato prodest, n. 64 ibid.
- 3 Iurisdictionis quanto tempore præscribatur. ibid.
- 3 Iura personis debita præscribuntur cum titulo, &
sine titulo, n. 65 ibid.
- 3 Præscriptio nihil operatur, vbi res à vero Domi-
no tradita fuit ex iusta causa, n. 66 ibid.
- 3 Ecclesiastica iura non præscribuntur nisi spatio
40. annorum, & cum titulo, n. 67 ibid.
- 3 Titulus quid operetur in discontinuis, n. 68 545
- 3 Liberatio præscribitur in actibus discontinuis
spatio 40. ann. etiam sine titulo, n. 86 549
- 3 Libertas quemadmodum præscribatur. ibid.
- 3 Titulus generalis pro suo an sufficiat ad præscri-
bendum, n. 98 552
- 3 Præscriptum hætenus dicitur, quatenus posset-
sum in præiudiciū prioris possessoris, n. 111 554
- 3 Præscriptio iurisdictionalium in præiudiciū
altere

Rerum & Verborum.

alterius domini strictissime accipitur, sic tamen
ut claudat omnia eiusdem speciei. n. 112. p. 554

Vide in verb. *actio publiciana*, *citatio*, *exceptio*, *iurisdictio possessio*.

Præsentatio.

- 2 Præsentatio patroni laici non tribuit præsentato ius in Dei Ecclesia pro ut electio. num. 90. p. 485

Præsentia.

- 5 Præsentia partium contrahentium per scripturam priuatam non enuntiata in scriptura, an præsumatur. n. 45. p. 597

Præsumptio iuris.

- 6 Pluralitas nec actuum, nec personarum præsumitur declarando, ut n. 112. p. 658
- 6 Præsumitur habitus in persona, quæ actum fecit, de quo apparet in forma solenni. n. 113. ibid.
- 6 Præsumitur pro actus validitate. n. 114. p. 659
- 6 Præsumitur quis idoneus, & habilis ad actum, quem fecisse apparet in forma. n. 115. ibid.
- 6 Præsumitur pro actu, de cuius vitio extrinsecus non apparet. n. 116. ibid.
- 6 Præsumptiones, sunt liquidæ probationes, numero 117. ibid.

Vide in verb. *bona fides*, *actus*, *contractus*, *deposuitum*, *dominium*, *filius*, *investitura* in fin. *odium*, *pater*, *pecunia*, *præsentia*, *reus*, *status mutatio*, *testamentum*.

Præuentio.

- 1 Præuentioni locus est, ubi iurisdictio competit pluribus in solidum, declaro, ut n. 132. p. 440

Præcarium.

- 3 Precario rogans non possidet, sed detinet. n. 25. p. 535
- 4 Precario possidens, possidet naturaliter, concedens ciuilitate, & cum rei dominio. numero 77. p. 584
- 4 Precarium duobus modis constituitur. ibid.
- 4 Precarius possessor durante domini voluntate facit fructus suos. ibid.
- 4 Precarium soluitur contraria voluntate domini reiecto pacto contrario. ibid.
- 4 Precarij rogatio valet etiam in domino respectu possessionis, quam non habet. ibid.
- 4 Precarium, & donatio differunt. ibid.
- 4 Precarius possessor non potest repetenti rem obicere de defectu domini. ibid.
- 4 Precarium magis præsumitur, quàm donatio. n. 78. p. 585
- 4 Precario rogans si possideat ciuilitate, & naturaliter, facit concedentem possessorem; retransfertur tamen in eum naturalis. n. 81. ibid.
- 4 Precarij clausula adiecta in instrumento venditionis transfert dominium, & possessionem ciuilem in emptorem remanente naturali penes venditorem. n. 82. ibid.
- 4 Precarium an operetur translationem possessionis non præcedente iusto titulo, n. 83. ibid.
- 4 Precarij rogatio in iuribus incorporalibus facit amittere possessionem. ibid.
- 4 Precarium differt à constituto in multis. n. 84. p. 586
- 4 Precarius possessor, & constitutor differunt, ut n. 88. ibid.

Primum Decretum.

- 1 Primum Decretum in personalibus non tribuit, nec dominium nec possessionem creditori missis, sed custodiam in re, & fructibus sic, ut fru-

ctus non perueniant ad manus debitoris, nec eos lucrifaciat creditor, sed custodiuntur, & seruuntur, potest tamen iudex ex magna contumacia, & latratione debitoris decernere, quod creditor missus in possessionem ex primo Decreto faciat fructus suos. n. 33. 462

Vide in verb. *debitor*, *ius incorporate*, *statutum*.

Princeps.

- 1 Principis intentio an sit fundata quoad dominia rerum particularium remissiuè. n. 14. p. 427. & quid in mari, fluminibus, & aquis, remissiuè. ibid.
 - 1 Princeps an possit à se exuere omnem superioritatem in Castro, vel in territorio etiam respectu alti domini. n. 15. 428
 - 1 Et quæ species iurisdictionis per concessionem in alium transfertur. ibid.
 - 1 Princeps omnem superioritatem à se abdicat, ubi illam transfert in maiorem dominum. n. 59. 434
 - 2 Principes iudicant sola facti veritate inspecta. n. 94. 487
 - 2 Principes seculares iudicant causas suorum subditorum, etiam quod agatur causa Principum, nec tamen recusari possunt ut suspecti. n. 3. 494
 - 2 Princeps Ecclesiasticus, aut laicus non iudicat, non subditos. n. 14. ibid.
 - 4 Princeps de plenitudine potestatis transfert possessionem ab vno in alium. n. 36. 574
 - 6 Impetrabilia à solo Principe ex magna causa inter impossibilia connumerantur. n. 23. 640
- vide in verb. *iurisdictio*, *nobilitas*, *prescriptio*.

Priuatus.

- 1 Priuati nullam exercere possunt iurisdictionem. n. 20. 429

Præuilegium.

- 6 Præuilegia concessa Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis ut fauorabilia extenduntur. n. 14. 638

Probatio.

- 2 Probationes sunt arbitrariæ iudicium. n. 43. 478
- 6 Dubia probatio non releuat probantem tamen agendo, quàm excipiendo, & quamuis offuscet actoris intentionem, non releuat reum in ciuilibus; in criminalibus autem discurritur. n. 118. 659
- 6 Probatio non concludens non releuat probantem. n. 119. 660
- 6 Probatum quod non releuat, non admittitur probandum, declaro, ut n. 120. ibid.

Vide in verb. *iurisdictio*, *stipulatio*.

Procurator.

- 1 Procurator ad lites ante litem contestatam non potest alium substituere, nisi inserta sit clausula *cum potestate substituendi*, post litem contestatam potest. n. 60. 455
- 1 Procurator ad negotia extraiudicialia an possit substituere, & per alium facere, n. 61. ibid.
- 2 Procurator ad vendendum, & ad agendum non est idoneus ad pretium habendum. n. 2. 470
- 2 Procurator ad vnam speciem antecedentem constitutus non est idoneus ad aliam vterio-rem sequentem speciem. ib. n. 3
- 2 Procurator in iudicio rescindente tenetur agere, & respondere in iudicio rescissorio. ibid. n. 4

Vide in verb. *iuramentum*.

Produtor, Positio.

- 2 Producent positiones, & articulos, videtur fateri contenta in eis, pro ut etiam libellans, & vtens rescripto. n. 21. 517

O o o Pro

Index Locupletissimus,

Professio Monastica.

- 5 Professio monastica tria continet, quæ pulchrè declarantur, n. 68 648
 6 Profess. conuersi, & oblato qui sint, n. 70 ibid.
 6 Professus monasterium incapax bonorum habetur quò ad bona pro mortuo Mundo, n. 76. 649
 Vide verb. *dolus iuramentum, metus, pubes.*

Promissio.

- 5 Promissio est nomen generale minus tamen nomine conuentionis, continens pactum, pollicitationem, & sponsonem, id est, stipulationem, n. 40 597
 5 Promissio probata per testes non infert per stipulationem, sed per pactum, n. 41, & 45 ibid.
 5 Promitto verbum in instrumento publico importat stipulationem, in scriptura priuata an importet stipulationem, aut pactum, amplissima est quaestio, n. 42 ibid.
 5 Promissio etiam stipulata sine causa non est obligatoria, & praesumitur per errorem facta, n. 82 604

Proprietas.

- 3 Proprietatis, & domini, materia plenè discutitur, n. 120 556
 3 Proprietas quid sit, & illius definitio, & an differat à Dominio, n. 121 ibid.
 3 Proprietas dicitur quasi propriè tua, n. 122 ibid.
 3 Proprietas est duplex, plena, & nuda, n. 123 ibid.
 3 Proprietatis nomen non obliqua ut in vilem, & directam, prout nomen domini, n. 126 557
 3 Proprietas in multis differt à causa possessionis, n. 128 ibid.
 3 Proprietas, & possessio in multis conueniunt, n. 152 561
 Vide in verb. *delegare in fin. & in verb. possessio.*

Prorogatio.

- 7 Prorogatione partium iudex incompetens efficitur competens, n. 23 429
 7 Prorogatio iurisdictionis ad iurisdictionem non suam plenè declaratur, ibid. n. 24.
 7 Prorogatio iurisdictionis in pluribus casibus prohibetur relatis, n. 27. 28. 29. 30. 31. 32 430
 7 Prorogatio an finiatur morte iudicis prorogati ante sententiam, n. 34 ibid.
 7 Prorogatur iurisdicatio iudicis non sui irrevocabiliter, si partes scienter coram eo actitauerint, & iudex inter locutus sit super aliquo eum genti, etià ante litè contestatam, n. 33 497
 2 Prorogatus iudex non iudicat merita causæ secundum leges suas, sed secundum ius commune, n. 36 498

Pubes.

- 6 Pubes potest se, & sua per professionem offerre monasterio regulari absque iudicis decreto, n. 78. 649 rationes discutuntur, sub n. 89 653
 6 Pubes mulier sine decreto, & tutoris autoritate non potest bona sua immobilia, & seruabilia etiam ex causa dotis in maritum transferre, numero 79 649

R

Ratificatio.

- 5 **R**atificatio an partis praesentiam requirat, n. 29 594

- 5 Ratificatio fieri potest parte absente n. 101 610
Reintegranda Remedium.

- 1 Reintegranda remedium non datur ei, qui proprio suo contractu cecidit à possessione, n. 15. 459. quid autem si contractus ab initio fuerit nullus, plenè ponitur numero 16. 17. 18 460
 1 Reintegranda remedium à quo, & quo tempore fuerit inuentum, ibid. n. 18.
 1 Reintegr. non competit ei, qui culpa sua cecidit à possessione, quod exemplificatur, ibid. n. 19
 1 Reintegranda remedium, ut competat etiam illi, qui per negligentiam cecidit à possessione, declaratur, & praesertim si esset persona ex sui conditione facile restituibilis, n. 25 461
 3 Reintegr. remedium an competat ei, qui ex contractu nullo facto suo cecidit à possessione, n. 150. 560 *Rei vindicatio.*

- 2 Rei vindicatio non potest proponi, & exerceri contra non possidentem, n. 19 517
 2 Rei vindicari potest res, & persona pro iure, quod actor habet, ibid. n. 22
 2 Rei vindicatio duo necessariò praesupponit, domini ex parte actoris, item possessione, seu rei detentionem ex parte rei conuenti, alias cessat, & istud vltimum plenè declaratur, ibid. n. 23
 5 Rei vindicanti re iure domini potest reus excipere de defectu domini actoris, excepto fure, & rapitore, nam isti non possunt excipere, n. 206 632
 6 Rei vindicatio pro rebus corporalibus datur, non pro vniuersitate iurium, & corporum, n. 2. 644
 Vide verb. *patronus.* *Religio.*
 6 Religionis fauore multa specialia in iure concessa sunt, n. 103 656

Remissio.

- 2 Remissio an sit facienda ad locum contractus, prout ad locum delicti, pulchrè discutitur, & ponuntur casus in quibus absque controuersia locus est remissioni, n. 63 502

Residentia.

- 2 Non residens ob negligentiam suam privati potest beneficio Ecclesiastico, secus si non resideat iuris impedimento obstante, etiam pronouiente culpa sua, n. 92 507
 2 Non residens multatur in amissione beneficii etiam lite non contestata, ibid. n. 94
 2 Non residens variis modis punitur, ibid. n. 95

Reus.

- 1 Reo se absentante etiam contumaciter ante litè contestatam, non potest procedi ad diffinitiuam, n. 3. 1. 467. quibus autem remediis ad grauandum reum succurratur actori, plenè ibi ponitur, & n. 33 ibid.
 1 Reo se absentante ante litem contestatam, siue contumaciter, postquam litis mota fuit, siue non contumaciter, quia ante litem, moram succurritur actori, ut praemissa citatione generali per edictum data notitia domi olim solitæ suæ habitationis, nemine eum defendente, actor in personali actione pro assertis suis creditis mittatur in possessionem tot bonorum debitoris absentis, declarando, ut n. 33 ibid.
 1 Reo absentante se ante lit. contestatam, siue contumaciter, siue non in iudiciis realibus petitoris, aut possessoris, citato reo ipso per edictum ad formam ut supra actor autoritate iudicis nemine reum defendente mittitur in possessionem rei contentiosæ custodiæ causa intra annum, n. 41. 464
 1 Reo

Rerum & Verborum.

- 1 Reo absente ante litem contest. in pluribus casibus procedi potest ad diffinitiuam, num. 49 466
- 1 Reo inabsentante post lit. contestatam utroque iure procedi potest ad diffinitiuam, ibid. n. 50. declarando ut ibi, scilicet quo modo ferenda sit sententia.
- 2 Reus aduersus libellum generalem in personalibus dupliciter excipere potest, n. 9 516
- 2 Reus melius facit, si libellum actoris generalem in personalibus sibi declarari non postulet, ibid. n. 10
- 2 Reus non possessor in iudicio rei vindicationis absoluitur declarando pulchre, n. 23 517
- 2 Reus conuentus in iudicio ex causa, quæ incompetens sit, probata alia causa, quæ apta sit, non potest condemnari, sed absolui debet; n. 28. fallit quinque modis, ut ibi. 518
- 2 Reus absolutus an præsumatur: quia actor non probauit, vel quia reus ipse præualidiora iura deduxit, n. 56 533
- 6 Reus debet clarè fundare exceptionem, & defensionem suam sic, ut actor suam actionem. 117. 659
- 6 Reo non sufficit reddere dubiam actoris intentionem in civilibus ad illum excludendum; in criminalibus autem sic. ibid.

Vide in verb. *citatio, secundum decretum.*

Reus promittendi.

- 5 Reus promittendi potest in plus, & in duriorē causam se obligare, quā principalis, n. 143 618

S

Scriptura confessionis de Recepto.

- 5 **S**criptura confessionis de recepto an statim probet contra scribentem, n. 125 614

Scriptura priuata.

- 5 Scriptura priuata facta etiam inter mercatores & iuris ignaros, in qua dicitur, Titium promississe, interpretatur per stipulationem, num. 43 597

Secundum Decretum.

- 1 Secundum Decretum in personalibus operatur, ut reus veniens post interpositum secundum decretum non audiat, nisi statuta terrarum aliter provideant, n. 36 463
- 1 Secundum decretum in personalibus interponi non potest, nisi præcedente, & viso primo. ibid. n. 37
- 1 Secundum Decretum in personalibus potest à iudice interponi ante lapsum anni, numer. 40 464

Vide in verb. *iur. incorporale.*

Sententia.

- 1 Sententia lata à iudice non suo valet si iurisdictio sit prorogabilis, & se pronuntiauerit iudicem competentem, n. 33 430
- 1 A sententia delegati, aut subdelegati ad quem appellatur, plenè ponitur, n. 50 454
- 1 Sententia contumacialis, quæ sit, & quæ diffinitiuam, amplissimè discutitur, n. 62 455
- 1 Sententia diffinitiuam de iure scripto ferri non potest regulariter, & lata non valet, nisi solemnia hæc intercesserint, citatio, libellus, seu peritio, litis contestatio, & conclusio in causa, n. 28 461
- 2 Sententia ferri debet super libellatis, & ad formam libelli, non ultra, n. 101. declarando tamen ut ibi. 488

- 2 Sententia lata per verbum *videtur*, valet num. 108 509

- 2 Sententia lata à iudice per suam conscientiam, an valeat, n. 109 510

- 2 Sententia refertur ad acta, & ab illis declaratur, item & ab actoris libello, n. 26. p. 578. & n. 56 523

- 2 Sententia absolutoria ab instantia, seu ab obseruatione iudicii interlocutoria est, numer. 29 519

- 2 Sententia lata in iudicio reali absolutoria pro reo, parit exceptionem rei iudicatæ, ut pro re illa amplius conueniri nequeat, quia actor videtur deduxisse omne ius suum, num. 44. 521 Fallit, ubi actor ex vna tantum speciali causa egisset, nu. 47 ibid.

- 2 Sententia absolutoria in iudicio persona'i an faciat iudicatum aduersus actorem repetentem iudicium, pulchre distinguitur, & declaratur, ibid. num. 47

- 2 Sententia absolutoria ab obseruatione iudicii duplex est. Hæc autem non impedit repeti iudicium, huius autem plura dantur exempla, n. 53 522

- 2 Sententia absolutoria in meritis fieri contingit ex duobus causis, n. 54 523

- 2 Sententia absolutoria expressa causa, quia non probatum, est diffinitiuam, ibid. n. 55

- 2 Sententia absolutoria non impedit reitari iudicium contra eundem reum pro eodem ex iure superueniente post absolutoriam, declarando ut n. 58 524

- 2 Sententia condemnatoria in realibus, & personalibus secuta rei traditione facit actorem dominum, & possessorem rei, n. 61 ibid.

- 3 Sententia in possessorio lata non finit causam proprietatis, sed declarat in proprietatis finit causam possessionis, n. 142 559

- 3 Sententia absolutoria in iudicio proprietatis ex defectu iuris actoris, non obstat ei agenti remediis possessoriis recuperari. adipiscen. retinendæ, n. 144 ibid.

- 3 Sententia declaratoria proprietatis ex parte actoris non priuat possessorem reum sua possessione inhærente rei corporali, secus in iuribus incorporalibus non habentibus adhesionem ad rem corporalem, n. 145 ibid.

Vide in verb. *Exceptio incompetentiæ, excommunicatio libellus, Vicarius.*

Seruitus.

- 3 Seruitutum quædam sunt continuæ, quædam discontinuæ, quædam quasi continuæ, n. 53 542

- 3 Seruitutes personales habent causam quasi continuam, n. 54 ibid.

- 3 Seruitutes reales debentur à prædio, & sine his non possunt subsistere. ibid.

- 5 Seruitutes omnes reales prædiales sunt indiuiduæ, n. 191 629

- 5 Seruitus prædialis debetur à prædio pro necessitate prædij dominantis non vitra, ibid.

Vide in verb. *Prescriptio.*

Signi, seu Marcha appositio.

- 4 Signi appositio, seu Marcha in re de voluntate alienantis, est signum tradi. & possessionis, n. 91 587

Societas, & Socius.

- 4 Societas omnium bonorum, vel etiam aliquorum est titulus translatiuus dominij, & possessionis, etiam citra rei traditionem, declarando ut nu. 31 574

Index locupletissimus.

- 5 Socius potest communem rem dñi am putà ex
venditione dare emptori creditori, & illius do-
minium transferre inuito socio, n. 197 630
Solutio item Promissio de soluendo.
- 4 Solutio annuæ pensionis pro re aliqua alicui ex
vi concessionis de re factæ sibi à Domino trans-
fert in eum possessionem civilem, n. 74 584
- 2 Soluere promittens in loco alieno efficaciter
obligatur, n. 58 501
- 2 Promittens soluere Paduæ, & Venetis tenetur
pro dimidia in vtroque loco, n. 69 503
- 2 Promittens soluere nominatim in aliquibus lo-
cis, & generaliter vbicunque fuerit inuentus,
quemadmodum teneatur, si verba sint liberæ vo-
luntatis creditoris, ibid. n. 70
- 2 Promittens soluere in quocunque loco arbitrio
creditoris, quemadmodum teneatur, n. 71 504
- 2 Promissio de soluendo in certo loco differt à pro-
missione de respondendo, aut conuertendo, nam
prima non est reuocabilis, aliæ duæ re integra re-
uocari possunt, ib. n. 72
- 2 Caut. la Bar. Cæpol. 102. collaudatur, ibid.
- 3 Soluere, recusans, turbare, ac etiam spoliare vi-
detur creditorem existentem in possessione exi-
gendi, n. 76 546
Vide in verb. *Contractus.*
Spolium.
- 1 Spoliatus de facto non est restituendus ex sola
possessione, nisi coadiuuet itatum suum ex titulo
colorato, aut vero, aut priuilegio præsumpto,
quando solum agit cum Principe de iurisdictione
libus, n. 116 438
- 1 Spoliato defensiones multas competere posse
ponitur n. 5 458
- 1 Spoliatus autoritate iudicis ritè procedentis
non restituitur, aliàs secus, si non ritè, num. 8. & 9
458. & 459
- 1 Spoliatus possessione sua facto iudicis, vt resti-
tuatur, quæ deducere debeat, n. 12 459
- 1 Spoliatus sua possessione ob iniustas causas, sem-
per restituitur, & iniusta causa præsumitur, etiam
si cum Principis autoritate fuerit spoliatus,
ibid. n. 14
- 1 Spoliatore post commissum, spolium se absen-
tante, etiam antequam citetur, vel multò magis
si post citationem, ante tamen lit. contest. an con-
trà eum proce. i possit ad diffinitiuam, egregiè
declaratur, n. 51 466
- 3 Spoliatus turbans spoliatorem non tenetur de
turbata possessione, n. 40 539
Vide in verb. *Beneficium, Constitutum, Solutio.*
Status mutatio.
- 6 Status mutatio non præsumitur, n. 176 673
Status mutatio.
- 1 Statutum an iure providere possit, quod creditor
tenentarius missus in possessionem ex primo De-
creto faciat fructus suos, n. 34 463
- 2 Statuta concedentia in quibusdam causis, vt iu-
dices iudicent sola veritate, facti inspecta cuius
sint effectus, n. 96 487
Stipulatio.
- 2 Qualitas adiecta in stipulatione principali non
intelligitur repetita in stipulatione accessoria
pro damnis, & pœna, n. 41 499
- 5 Stipulatio inutilis ex defectu formalitatis, an su-
stineatur in vim pacti nudis, n. 9 591
- 5 Stipulationis vis pendere potest à voluntate sti-
pulatoris, non promissoris, num. 31 594
- 5 Continuus in stipulationibus debet esse actus sti-
pulationis, & promissionis, n. 8 591
- 5 Stipulatio in contractu innominato reddit illum
irreuocabilem, & vt promissor dandi præcisè te-
neatur, nu. 59 602
- 5 Testibus non probatur stipulatio, nisi factum præ-
cedentis interrogationis, & subsequentis respon-
sionis per eos representetur, n. 45 597
- 5 Stipulationis definitio pro sui essentia requirit
verborum expressionem, & exinde oritur verbo-
rum obligatio, quatenus tamen verba patiuntur,
non vltra, n. 128 615
- 5 Verba in stipulationibus debent exprimi exten-
sè, non per relationem ad aliud, nu. 129 616
- 5 Stipulatio an concipi debeat per verba de futu-
ro, n. 132 ibid.
- 5 Stipulatio non est, nisi præcedat interrogatio, &
sequatur responsio, n. 133 ibid.
- 5 Stipulatio accedens contractui nominato facit
duplicem contractum, n. 134 ibid.
- 5 Stipulatio adiecta super aliquo contractu, aut ne-
gotio, non facit, vt plus debeatur vltra id, quod
venit ex natura illius contractus, & negotij, nu.
137 617
- 5 Stipulatio in accessoriis minus obligat, quàm ex
natura contractus principalis, n. 138 ibid.
- 5 Stipulatio firmitus obligat, quàm contractus, cui
accedit, ac ideo accedens contractui innomina-
to, facit illum nominatum, & irreuocabilem, &
statim ante etiam implementum oritur obliga-
tio, & actio, & facit cessare conditionem ob cau-
sam n. 139 ibid.
- 5 Stipulatio quibus in casibus necessariò fuerit iu-
re ciuili introducta, & enumerantur 11. causæ,
quæ non nisi per stipulationem in esse deduci
possunt, n. 140 ibid.
- 5 Stipulatio est necessaria ad transferendum obli-
gationem vnius personæ ad aliam, n. 142 618
- 5 Stipulans alieno nomine, & agens an sibi acquirat
actiones, & an sibi rectè soluatur, n. 185 628
- 5 Stipulanti alieno nomine an rectè soluatur, num.
186 ibid.
- Vide in verb. *Contractus, Delegatio, Notarius,*
Promissio, Scriptura prinata, Verba.
Subditus.
- 1 Subditi non possunt iurisdictionem in scio domi-
no, aut eo inuito alteri dare, n. 56 434
- 3 Subditi abiurantes priorem dominum, & nouo
iurantes de fidelitate, an priuent priorem sua
possessione, n. 115 554
- 3 Rebellio subditorum non priuat dominum sua
possessione, n. 116 555
- 3 Subditi si pro liberis se gesserint longo tempore
sciente, & patiente Domino, an dominus amittat
ius suæ possessionis, n. 119 ibid.
- Substitutio compendiosa.*
- 6 Substitutio compendiosa constituitur per verba
non obliqua, n. 15 639
- 6 Substitutionis compendiosæ diffinitio declaratur.
n. 28 640
- 6 Substitutio compendiosa resoluitur in eam sub-
stitutionis speciem, cuius casus euenit, n. 29 641
- 6 Substitutio compendiosa de necessitate requirit,
vt sit facta sub aliqua conditione, n. 10 ibid.
- 6 Substitutio compendiosa constituitur in casu
mortis sine aduerbio, quandoque, n. 32 ibid.
- 6 Sub

Rerum, & Verborum.

- 6 Substitutio compendiosa non potest constitui per verba merè obliqua; sed per directa, aut communia, n. 33 641
- 6 Substitutio compendiosa vbi refertur ad bona testatoris an contineat pupillarem, n. 60 646
- 6 Substitutio compendiosa per verbum commune facta continet pupillarem matris exclusiuam, n. 66 647
- 6 Substitutio compendiosa facta duobus filiis puberi, & impuberi, quo iure valeat infra pubertatem, & post pubertatem verbis directis, aut communibus facta, quo iure valeat, & quid si facta sit per verba inere obliqua, numer. 123. & 124 661
- 6 Substitutio compendiosa facta puberi, aut extraneo per quacunque verba, semper post pubertatem valet iure fideicommissaria, n. 124 ibid.
- Vide in verb. *Conditio.*

Substitutio fideicommissaria.

- 6 Substitutio fideicommissaria iuncta cum vulgari operatur, vt suitatis vis non tollatur quò ad effectum transmittendi, n. 38 642
- 6 Substitutio accipi debet, vt magis sit directa, quam fideicommissaria, n. 64 647
- Vide in verb. *Codicillus.*

Substitutio pupillaris.

- 6 Substitutio pupillaris continet omnia, & quacunque pupilli bona, non sic fideicommissaria, n. 56 645
- 6 Substitutio pupillaris confirmatur ex vi suitatis quamuis pupillus repudiet hereditatem, n. 57 ibid.
- 6 Pupillares tabulae an confirmentur vi suitatis dato substituto, aut cohærede extraneo, num. 58 ibid.
- 6 Substitutio pupillaris est longè utilior, & honorabilior, quam fidei. commissaria, n. 63 647
- 6 Substitutio pupillaris expressa, generalis, & tacita an excludat matrem, n. 67 ibid.

Substitutio vulgaris.

- 6 Substitutio vulgaris expressa continet pupillarem tacitam ex potestate legis præter vim verborum n. 31 641
- 6 Substitutio vulgaris concipitur in casum si hæres non erit, aut alium hæredem non fecerit, numer. 36 642
- 6 Substitutio vulgaris tollit suitatem, ac ideo transmissionem hereditatis ex potentia suitatis, n. 37 ibid.
- 6 Donatio cohæredis extranei ad filium suum quos effectus operetur, n. 37 ibid.
- Vide in verb. *Conditio.*

Suitas.

- 6 Suitatis vires, & effectus plene declarantur, numer. 59 646

Suspensio.

- 7 Suspensio facta satisfactione statim intelligitur absolutus, declarando vt ibi, & quare secus in excommunicato, n. 97 508

T

Tempus immemorabile.

- 7 Tempus immemorabile habet vim legis, patet, privilegij, & alterius melioris tituli allegati a possessoribus, n. 67 435

Territorium.

- 1 Territorium aliquando est sine iurisdictione, 50. 43
- Vide in verb. *Episcopus Iudex, Iurisdicctio.*

Testamentum, & Testator.

- 6 Testandi facultate potest quis se ipsum priuare per ingressum religionis, n. 99 655
- 6 Libertatem testandi tollere, aut constringere contra bonos mores est, n. 102 656
- 6 Testandi facultatem non habet qui bonis omnibus exutus est, n. 106 657
- 6 Libertas testandi consistit in hoc, ne quis inuitus hæredem habeat, quem nolit, n. 110 ibid.
- 6 Testator præsumitur minus grauasse suum hæredem, quam sit possibile, n. 119 666
- 6 Verba in testamētis nō possunt suppleri, n. 122 667
- Vide in verb. *Contr. Etus. donatio, Iuramentū, Verba.*

Testis.

- 6 Testium dicta ambigua interpretantur contra producentem, n. 121 660
- Vide in verb. *Litigans.*

Titulus.

- 4 Titulatus vacantem rei possessionem potest sua autoritate ingredi, n. 61 580
- 5 Tituli commutativi plures sunt inter se re, & nomine differentes, n. 1 589
- Vide in verb. *Constitutū, Inuestitura, Prescriptio.*

Trebellianica.

- 6 Trebellianicam detrahunt filij contra voluntatem patris, n. 44 643
- 6 Trebellianica est quarta eius, quod restituitur per fideicommissum vniuersale in tempus restitutionis, n. 134 663
- 6 Trebellianicam an detrahat hæres, à quo in partem aufertur hereditas n. 141 664
- Vide in verb. *Filius fructus.*

Tutor.

- 1 Tutoris factum censetur factum pupilli, n. 17 460
- 4 Tutores, & curatores minorum interueniente iusto titulo per constitutum transferunt possessionem declarando, vt n. 71 582

V

Vagabundus.

- 2 Vagabundus priuari potest suo beneficio simpliciter, n. 95 507

Vassallus.

- 1 Vassallus turbatur, sua possessione, quando dominus irrequisito vasallo mittit officiales in loco infeudato, n. 145 442
- 2 Vassallus ob impudicum ludum cum vxore Domini perdit Feudum, n. 19 473
- 2 Vassallus etiam maior subicitur respectu feudi superioritati Domini rei feudalis, n. 19 511
- Vide in verb. *Iurisdicctio.*

Venditio.

- 3 Vendita re duobus, vter in ea potior sit, declaratur, & quid in re locata, n. 9 530
- Vide in verb. *Constitutum.*

Verba.

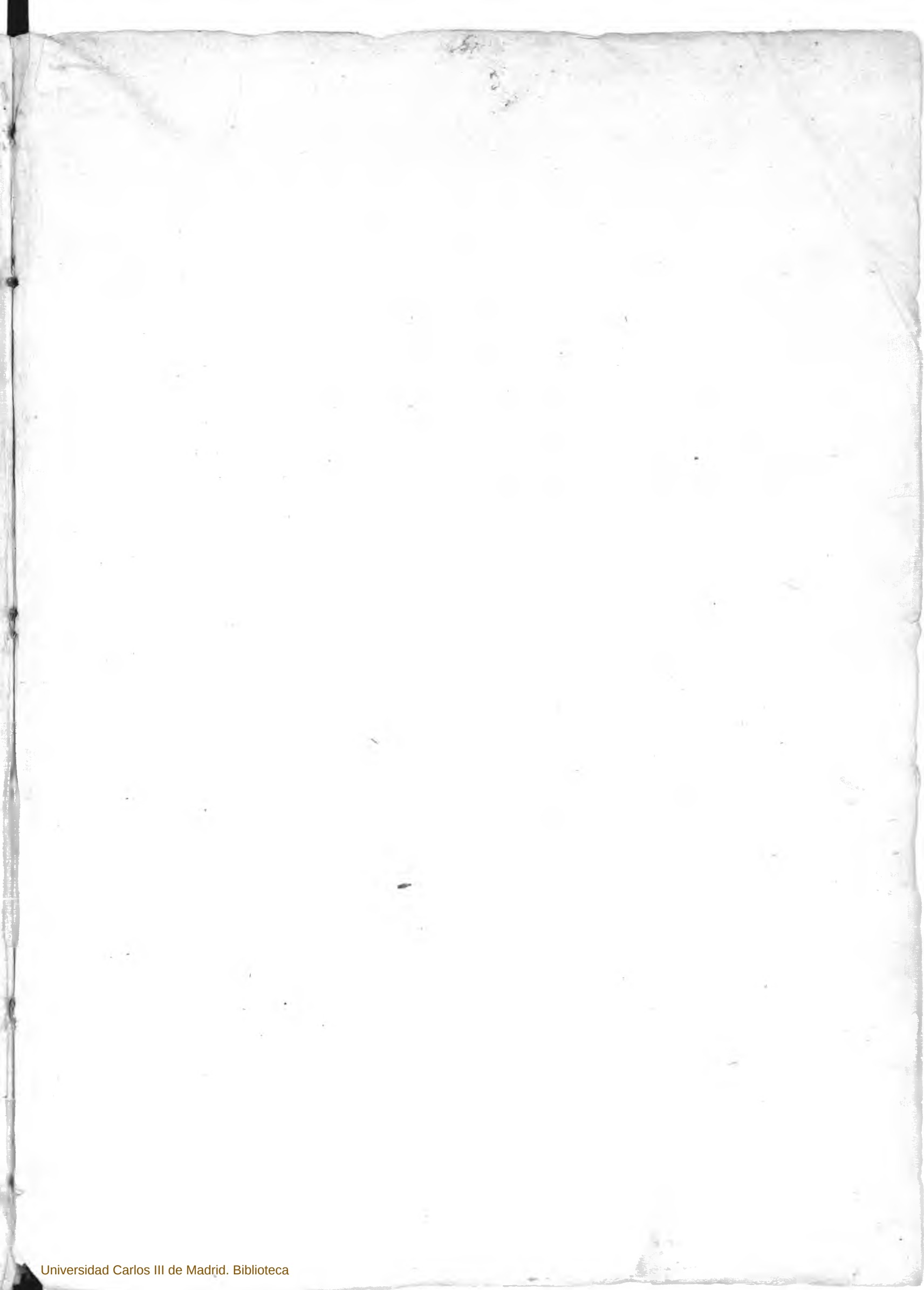
- 2 Verba: sufficit, quod accipiantur in proprio, licet non in potentiori significato, n. 10. 494
- 6 Verbum deuoluitur, est commune, directum, & obliquum, n. 15 639
- 6 Verba directa, aut communia obliquantur; sed obliqua non directantur, n. 34 642
- 6 Verba in testamentis impersonaliter prolata referuntur, n. 3 642

Index Locupletissimus,

- referuntur ad personam, & res testatoris, n. 61 646
- 6 Verbum, quod potest se habere ad plura tempora, videtur prolatum, vt ostendat futuros euentus, 65 647
- 6 Verba libel'antis, stipulantis, respondentis in omni iudicio accipiuntur in partem sibi vtiliorem, n. 121 660
- 6 Verba in quacunque materia late accipiuntur pro eorum proprietate, n. 179. 673
- 6 Verborum proprietates, & nominum quandoque deferuntur pro materia subiecta, n. 180 ibid.
- Vicarius.*
- 1 Vicarij sententia an appelletur ad suum ordinarium, an vero ad ordinarij superiorem, n. 53. 454
- Vidua.*
- 1 Vidua, & pupilli habent priuilegiatum recursum ad Principem, vt per clausulam generalem non sibi auferatur, n. 18 428
- Vis.*
- 3 Vis turbativa non punitur criminaliter; sed ciuili- ter iniuriarum actione, n. 79 547
- 4 Violentus per vim deiciens possessorem de rei possessione, etiam authorem suum, perdit omne ius suum, quod habebat in rem, vel ad rem, etiam si possessionem per vim ingrediatur cum iudicis mandato, n. 97 587
- Vniuersitas.*
- 1 Vniuersitas concessione in perpetuum, Villæ, vel Castri, venit omne ius concedentis cum mero, & mixto Imperio, ac etiam cum iure confiscandi, n. 42. 431
- 1 Vniuersitatis tria sunt genera, n. 44 432
- 3 Vniuersitas licet ex singulis constituatur, non tamen singuli sunt vniuersitas, ideo passiuè ex causa vniuersitatis singuli non tenentur, declarando, vt ibi; singuli tamen superuenientes in vniuersitate sub nomine vniuersitatis tenentur, n. 55 435
- Votum, & vouens.*
- 5 Votum quid sit, & deuoti natura, n. 102 610
- 6 Vouens se Ecclesiæ seculari, non regulari homo est sui iuris retinens proprietatem bonorum, n. 69. 648. declarando, vt latius. ibid.
- Vsucapio.*
- 3 Mala fides superueniens an impediat vsucapio- nem quò ad fructus, & partus, num. 96 551
- Vide in verb. *Fructus.*
- Vsfructus, & Vsfructuarius.*
- 4 Vsfructus retentio, veluti in contractu dona- tionis, est actus fictus translatiuus domini, & possessionis ciuilis retenta naturali, n. 73 583
- 4 Vsfructuarius non acquirit possessionem natu- ralem rei ex contractu, aut legato vsusfructus; sed opus est, vt sibi tradatur, ibid.
- 5 Vsus rusticus est seruitus personalis in fundo de- bita personæ non limitata ad personæ necessita- tem, sed ad fructus, & vtilitates omnes ex fundo procedentes ac ideo diuidua, n. 193. 630
- Vide in verb. *Beneficium.*
- Vsus.*
- 5 Vsus est seruitus personalis in fundo pro neces- sitate personæ, ac ideo insolidum debita, num. 192 629
- Vide in verb. *Beneficium.*
- Vxor.*
- 2 Vxor ob adulterium commissum perdere debet do- em, & dotalicia sua; etiam si sit vxor putati- ua, n. 13 472
- 2 Vxor ob adulterium non amittit do- em ipso iure, sed per sententiam, & nisi per sententiam damnata fuerit in amissione dotis, hæredes vxor- is poterunt illam repetere, n. 15 473
- 2 Vxor vt amittat dotem, an requiratur adulte- rium verum, an sufficiat præsumptum, num. 17. ibid.
- 2 Osculo luxurioso si vxor violauerit pudicitiam non secuta copula carnali, an amittat dotem, & dotalicia, & separari debeat à toro coniugali, ibid. n. 18
- 2 Vxor ob causam fornicationis dotem amittit se- cuto diuortio, non alias, n. 25 474
- 4 Vxor est socia mariti diuinæ, & humanæ domus, non tamen bonorum, nec est in mariti potestate, n. 34 574
- Vide in verb. *maritus.*

F I N I S.

10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532

324